

IOANA DIACONESCU
ALEXANDRU PĂTRĂȘCU

VASILE MOLDOVEANU

Un tenor român pe patru continente

IOANA DIACONESCU
ALEXANDRU PĂTRAȘCU

VASILE MOLDOVEANU

Un tenor român pe patru continente

BUCUREȘTI
2014

© 2010-2014 Ioana Diaconescu.

Toate drepturile sunt rezervate și aparțin autorilor. Fotografiele provin din arhiva personală a artistului.

Orice reproducere a acestei cărți, parțială sau integrală, indiferent de formă sau suport material, fără acordul scris al autorilor este strict interzisă.

Notă asupra ediției a II a

Acum aproape trei ani, în 2011, apărea la Editura Muzicală prima ediție a cărții *Vasile Moldoveanu – Un tenor român pe patru continente. Pasiune și credință*. Absența îndelungată din România a artistului (plecat din țară în 1972, revenit abia în 2010), cenzura impusă asupra informațiilor despre tenorul român de către autoritățile comuniste până în 1989, precum și inevitabila estompare a imaginii sale odată cu încheierea carierei artistice făceau ca, la data publicării primei ediții, alcătuirea unei monografii să fie dificilă.

A primat redescoperirea acestei personalități a lumii operei, oferită publicului meloman din România, care ignora în cea mai mare parte, din motivele enumerate mai sus, existența lui Vasile Moldoveanu.

Prima ediție cuprindea:

- un interviu înregistrat și transcris, pe care tenorul l-a acordat autoarei în toamna anului 2010,
- o secțiune documentară cu spectacole de operă, concerte, spectacole muzicale pentru televiziune în care și-a început cariera, până la plecarea din România (date extrase din excepționala lucrare-document a muzicologului Anca Florea, *Opera Română – Deceniul cinci 1961-1971 II* – Editura Curtea Veche – 2006 și *Deceniul șase 1971 –*

1981 II – Editura DC – 2009), spectacole pe scenele marilor teatre lirice ale lumii după plecarea definitivă din țară: concerte, activitate muzicală (selectiv) – subiect pe tema căruia autoarea s-a consultat, punctual, cu maestrul, după ce a cercetat, pe internet, arhivele teatrelor de operă din străinătate pe scena cărora a evoluat, spectacole de operă în care a cântat pe marile scene ale lumii, parteneri de scenă (selectiv), dirijori (selectiv), regizori (selectiv), scene muzicale de pe diferite continente (exceptând Statele Unite ale Americii) pe care a evoluat, spectacole (în ordine cronologică) în care a cântat la Metropolitan Opera din New York, cu distribuțiile respective; autoarea a extras aceste materiale din Arhiva Metropolitan Opera, aflată pe internet, și le-a publicat întocmai cum figurează în această arhivă, grupate separat de alte spectacole de pe scenele lumii, pentru a marca reala contribuție a maestrului de pe această scenă la evoluția interpretării muzicii de operă a ultimilor douăzeci de ani ai secolului XX,

- discografie (extrasă de pe internet),
- repere critice despre arta interpretativă a lui Vasile Moldoveanu (extrase de pe internet, selectiv),
- un documentar alcătuit pe baza *Dosarului Penal 14101* (Vasile Moldoveanu) din Arhiva Consiliului Național Pentru Studierea Arhivelor Securității,
- fotografiile reproduse îl prezintă pe maestru în diferite ipostaze și fac parte din arhiva personală a domniei sale; au fost selecționate acelea care nu au fost reproduse până acum în nici o publicație din România.

În anii care au trecut de la publicarea primei ediții și odată cu vizitele mai dese întreprinse de Vasile Moldoveanu în România, tenorul a devenit din ce în ce mai cunoscut publicului, iar biografia și cariera artistică a acestuia au început să capete tot mai multă consistență, impunându-se astfel o a doua ediție, completată cu mai multe informații interesante.

Astfel, volumul de față propune cititorilor, pe lângă conținutul integral al primei ediții, mai multe adăugiri.

Este vorba despre publicarea unui interviu, *O conversație cu tenorul Vasile Moldoveanu*, acordat jurnalistului american Bruce Duffie în 1982, deci într-o perioadă în care Vasile Moldoveanu se afla la apogeul carierei sale. Apoi, un al doilea interviu, *Opera este oglinda unei țări...*, acordat blogului ***Despre Opera*** în 2012. Aceste două interviuri completează în mod fericit conversația cu Ioana Diaconescu din 2010 (*Am plecat din România cu o valiză de carton...*), pentru că arată foarte clar continuitatea opiniilor artistului despre lumea din care a făcut parte. Fie că este vorba despre viziunea asupra rolurilor pe care le-a cântat cu preponderență, despre evoluția artei lirice, sau pur și simplu despre vocea umană și tehnica de canto, cele două convorbiri nu fac decât să nuanțeze și să accentueze idei prezente și în interviul inițial.

De asemenea, acest volum propune și o recenzie a celor trei DVD-uri cu spectacolele de la Metropolitan Opera în care Vasile Moldoveanu a deținut rolurile principale de tenor și care au fost la vremea lor transmise în direct de către televiziunile americane.

În momentul apariției primei ediții, aceste restituiri din extraordinara arhivă a celebrei opere din New York abia fuseseră

lansate. Ele contribuie în mod decisiv la recuperarea imaginii, dar mai ales a unei prețioase mărturii asupra carierei tenorului român care a cântat de cele mai multe ori la Metropolitan Opera. Este vorba despre operele *Don Carlo*, *Il tabarro* și *Simon Boccanegra* și puteți citi cronica lor completă în amplul articol *Tripticul lui Vasile Moldoveanu*.

Dacă prima ediție prezenta extrase din analele operei legate de spectacolele în care a cântat Vasile Moldoveanu, în ceea ce privește volumul de față, a venit momentul ca aceste date, impresionante dar inevitabil reci, așa cum este orice listă de nume și cifre, să fie comentate, interpretate și să lumineze drumul cititorului prin repertoriu, cronologia stagiunilor, distribuții, dar și să plaseze în contextul epocii personalitatea artistică a marelui tenor. O dată în cadrul unui șir, din păcate prea lung, al unor mari artiști lirici români, mai puțin cunoscuți în România (Maria Cebotari, Joseph Schmidt, Stella Roman sau Virginia Zeani - singura din această listă care a fost readusă în atenția publicului românesc în ultimii ani), dar și în contextul general artistic de la Metropolitan Opera.

Dacă nostalgia amintirii unor nume rezonante ale planetei lirice, în cazul artiștilor români amintiți mai sus, poate evoca aria lui Mozart - *Dove sono i bei momenti?* (*Unde s-au dus clipele frumoase?*), în schimb, o analiză comparativă a datelor care rezultă din arhivele americane permite revelația descoperirii unei cariere la cel mai înalt nivel: 105 reprezentații în rol principal, timp de 10 ani, demonstrează nu doar un record pentru cântăreții de operă români la New York, dar și o agendă care nu se diferențiază cu nimic de cea a celor mai mari artiști care au cântat pe această scenă, contemporani cu Vasile Moldoveanu (de exemplu, Luciano Pavarotti) sau din epoca de aur a începutului de secol XX (de exemplu, Amelita Galli-Curci). Veți întâlni aceste

transpuneri ale cifrelor în analiză și interpretare în cadrul unui capitol intitulat sugestiv *Visul american*.

Nu în ultimul rând trebuie reamintită și istoria, sau mai exact coliziunea carierei artistice a lui Vasile Moldoveanu cu sistemul comunist, care a avut multe efecte asupra destinului artistic. Pe lângă extrasele comentate din Dosarul Penal Nr. 14101, apărute în prima ediție, informații noi, apărute între timp, sunt introduse în paginile acestui volum.

Și dacă am menționat faptul că în cei patru ani de zile care au trecut de la publicarea primei ediții s-au mai întâmplat multe lucruri, am inclus în această ediție și o selecție de articole de presă care punctează cele mai recente evenimente din viața lui Vasile Moldoveanu: acordarea uneia dintre cele mai importante distincții ale statului român - Ordinul Național „Steaua României” în grad de Comandor, sau omagierea artistului la Opera Brașov cu ocazia premierei producției cu *Il trittico* de Giacomo Puccini, în care rolul principal, Luigi, a devenit de-a lungul anilor semnătura tenorului român de la Met.

Interviul din 2010 acordat Ioanei Diaconescu se încheia astfel:

Ioana Diaconescu: *Ne încurajați, ne faceți să avem o inimă mai încrezătoare și vă mulțumim pentru generozitate și participare afectivă, pentru cuvintele acestea calde și pentru dorințele de bine și pentru ceea ce, desigur, o să vă mai gândiți să faceți și pentru noi în domeniul cântului.*

Vasile Moldoveanu: Vă promit că, ceea ce pot, o să fac!

Iată că anul 2014 a început prin confirmarea acestei dorințe a tenorului Vasile Moldoveanu de a face ceva concret pentru lumea muzicală din România, de a transmite celor tineri măcar o parte din

arta sa. La invitația doamnei Beatrice Rancea, directorul Operei Naționale Iași, Vasile Moldoveanu susține la Iași un *master class* cu artiștii ieșeni, chiar în zilele în care apare această ediție a cărții pe care o citiți.

Așadar, povestea continuă și sperăm ca această a doua ediție a volumului *Vasile Moldoveanu - un tenor pe patru continente*, realizată în versiune electronică, să vă placă tot atât de mult pe cât i-a pasionat pe autori s-o redacteze.

Ioana Diaconescu

Alexandru Pătrașcu

Prefață

Îl așteptam la aeroportul Otopeni într-un sfârșit de toamnă aurie, învăluitoare și vestitoare de noi prietenii. Anul 2010. Strângeam la piept buchetul de orhidee albe încercând, poate, să-i transfer emoția ce mă cuprinsese. Petalele argintii tremurau în ritmul bătăilor inimii mele și mi se părea că ele-mi vorbesc, că, prin cifrul lor nedeslușit, îmi anunță o întâlnire predestinată. Cu mine, buna mea prietenă, compozitor și muzicolog, excelentul redactor muzical Irina Hasnaș își ascundea și ea, destul de greu, emoțiile. Aveam să ne aflăm, în curând, odată poarta aeriană trecută, față-n față cu însăși legenda: faimosul tenor „de origine română” Vasile Moldoveanu.

Cu întreaga carieră internațională formată dincolo de granițele României natale, acest artist desăvârșit, cu zece ani de prezență neîntreruptă la Metropolitan Opera din New York, rămâne și astăzi (după Stella Roman, soprana anilor '40) artistul român cu cel mai mare număr de spectacole (105) pe această impunătoare scenă. Tot în 105 spectacole de operă cântase, în epoca ei, pe aceeași scenă, marea soprană Amelita Galli-Curci. Revelatoare coincidență! La fel de intensă, cariera lui europeană, începută și continuată și după ce tenorul fusese propulsat, de către Providență dar și de marele-i talent, pe pământul Americii, se formează în spațiul muzical german, maestrul fiind aclamat aici în anii '70, devenind vedeta preferată a teatrelor de

operă din Stuttgart, München și Berlin, primit în ropotele de aplauze ale publicului care-l adoptă rapid și care umple sălile de spectacol pentru a-l asculta și vedea.

Tenorul iubit de publicul european și a cărui prezență se va impune ca o voce rarissimă în lumea muzicală germană este condamnat (în lipsă) la închisoare de un Tribunal Militar, printr-un proces motivat și instrumentat politic, în România comunistă a anului 1974, an în care (stranie dar concludentă coincidență!) i se propune primul contract pe patru ani la Opera de Stat din Stuttgart, primul contract din Occident, imediat după plecarea din România (1972), fiind acela de la Opera din Regensburg, pentru rolul Manrico, în *Il trovatore* de Giuseppe Verdi... *M-au luat pe sus...* ne mărturisește maestrul, mai târziu, *era ca un vis frumos*, spune tenorul despre începutul carierei muzicale în Europa, dar cum darurile destinului abia urmau să i se ivească, nu peste multă vreme se arată, ca un înger, *providențiala Nelly Walter* de la Casa Columbia, care, fără să-i lase prea mult timp de gândire, îl duce în America, unde va străluci zece ani pe scena Metropolitan Opera din New York...

Vasile Moldoveanu este alăturat, odată cu începutul carierei în America, celor mai buni tenori ai epocii la acea vreme: Luciano Pavarotti, José Carreras, Plácido Domingo. Vocea lui, dar și tehnica interpretării impresionează pe marii specialiști de operă ai lumii. Preia roluri-cheie interpretate înaintea lui, cu succes, de Franco Corelli, a cărui carieră se încheiase. Artistul român devine, rapid, o adevărată revelație a marilor teatre de operă din întreaga lume. De ce n-am invoca povestea Cenușăresei care doar printr-un miracol are voie, într-o bună zi, să se arate în nobila ei splendoare? Dar marele tenor provenea dintr-o țară de după *cortina de fier*. Ca să-și poată urma

cariera, trebuise să riște, sfidând, în numele împlinirii vocației sale, legile samavolnice ale unui stat totalitar. Scăpase de aceste legi abia după vârsta de treizeci de ani. Ca să strălucească, fusese nevoit să-și părăsească, pentru totdeauna, țara, părinții, fratele, prietenii, riscându-și libertatea. Steaua care devenise, propulsată pe firmamentul marilor creații vocale ale lumii, nu a putut scăpa de aceasta amprentă. Altfel, cu certitudine, Vasile Moldoveanu putea fi *tenorul secolului...* Vocea sa amplă, naturală, timbrul său de o rară frumusețe, tehnica impecabilă, i-au putut permite să abordeze repertorii dintre cele mai diferite, de la *tânărul Verdi* până la *dificilul Verdi matur*, de la Puccini la Massenet, de la *Il tabarro* la *Don Carlo*, de la *Rigoletto* la *Manon Lescaut*, de la *Traviata* la *Cavalleria rusticana* și *La bohème*, de la *Faust* la *Turandot* și *Aida...* și câte ar mai fi de spus!

O problemă de mare importanță pentru o asemenea carieră era, ca și astăzi, publicitatea. Marii artiști dintotdeauna și-au construit cariera și cu ajutorul agenților de publicitate. Maestrul Vasile Moldoveanu nu a avut un asemenea agent. Tenorul care călătorea cu familia în oricare colț al lumii nu și l-a putut permite. Nu a avut nici secretar particular, așa cum se obișnuiește. Cariera domniei sale a fost construită cu precădere prin propriile-i puteri, ceea ce însemna vocație, talent, muncă, seriozitate. Era căutat direct de către marii directori de teatre, de către marii dirijori de operă, colabora perfect cu marii parteneri de scenă, rezona cu Scotto, Sutherland, Milnes, Caballé... Intrase brusc, la începutul anilor '70, într-o lume miraculoasă căreia i s-a adaptat, dar care îi era total necunoscută și căreia a trebuit să i se alăture din mers, ca și cum ar fi făcut parte din ea de la început. Venea dintr-o țară comunistă, unde accesul la marea cultură muzicală era îngrădit. Dacă nu s-ar fi adaptat rapid la statutul de vedetă occidentală, nu ar fi avut șanse de reușită. Din fericire, plecase cu excepționala

pregătire și experiență muzicală de la București, cu marele noroc de a-l fi avut ca maestru pe Dinu Bădescu... Această pregătire îi va fi de folos pe întreg parcursul carierei sale, a purtat-o cu sine în toată lumea, oriunde s-ar fi aflat, ca pe obiectul cel mai de preț din întregul său bagaj de artist al lumii.

L-am recunoscut imediat, deși îl vedeam pentru prima dată... pe viu. Îl mai văzusem în câteva înregistrări video din anii '80. Vorbisem de atâtea ori la telefon... Un bărbat zvelt, pe al cărui chip de o frumusețe unică se citea o emoție adâncă, deși reținută, ale cărui trăsături nu fuseseră alterate de trecerea anilor. Irina mi-a șoptit: *El e...*, deși, ca și mine, îl vedea pentru prima dată. Vasile Moldoveanu venea, după aproape patruzeci de ani, în țara în care se născuse, unde își făcuse începuturile, la Opera Română din București, ca tenor de operă, și unde fusese condamnat, în lipsă, pentru... trădare de patrie! Lângă el, o grațioasă faptură feminină cu un chip juvenil, Ursula Jaberg, de care avea să mă lege, aproape din prima clipă, o afecțiune de soră. Ursula, care îi este alături tenorului de la retragerea sa de pe marile scene, cea care l-a înțeles și sprijinit întotdeauna...

Puținele zile în România, maestrul le-a petrecut printre prieteni mai noi sau mai vechi. Prima vizită a fost la Universitatea Națională de Muzică din București, unde a fost primit de Senatul Universității, din inițiativa domnului profesor Dan Dediu, cunoscut compozitor, rector al acestei instituții de învățământ. Aici i s-a acordat *Diploma de excelență* a Universității de Muzică din București, într-o ședință solemnă dar în același timp extrem de emoționantă. Vizita la Opera Română, unde s-a întâlnit cu directorul instituției, Cătălin Ionescu-Arbore, l-a tulburat profund, amintindu-i de vremurile începuturilor sale în acest teatru de operă, din anii '60. La Ateneul Român a fost invitatul directorului

general, domnul Andrei Dimitriu, împreună cu prietenii de o viață, colegii de scenă Cornel Stavru și Lucian Marinescu. De asemeni, tot în scurta vizită, a fost invitatul Iolande Drîmbei într-un interviu acordat, a doua oară, pentru Radio România Cultural (primul interviu al marelui tenor pentru posturile radioului public fusese realizat, prin telefon, tot de către Iolanda Drîmbei, cu jumătate de an înainte de venirea sa în România, pentru emisiunea *Dialoguri magice*, după ce Irina Hasnaș telefonase la câteva teatre de operă din Germania pentru a-i afla numărul de telefon și, în sfârșit, putuse să intre în legătură cu maestrul...). Tot în zilele acestei vizite, emisiunea *Maestro*, creată de Luminița Constantinescu pe postul TVR Cultural, l-a avut ca invitat de onoare, fiind realizată în două părți. A avut întâlniri, pentru un interviu de proporții, cu muzicologul și profesorul Dumitru Avakian.

Din 1972, de când a părăsit România pentru a-și putea construi o carieră pe măsura marelui său talent, despre Vasile Moldoveanu nu s-a mai vorbit. Mai mult, curând după plecarea în Germania la audiție, i s-a intentat un proces politic și a fost condamnat în lipsă, în timp ce Occidentul îi omagia talentul. Cel puțin până în 1990 (și de atunci încoace foarte puțin!), nici generațiile mai vârstnice, nici cele mai tinere nu știau aproape nimic despre cel care devenise deja o figură emblematică pentru marile teatre de operă din lume. Arhivele acestor teatre, mai ales cea a Metropolitan Opera din New York, stau mărturie pentru cariera excepțională a acestui artist desăvârșit.

Așadar, o carieră pe patru continente. Ne putem gândi la Hariclea Darclée, probabil unica artistă de operă româncă având un parcurs artistic asemănător, cu întreaga carieră formată în străinătate. Astăzi tenorul, care trăiește la Monte Carlo, nu are în România, după părerea mea, recunoașterea oficială pe care ar merita-o cu prisosință. În

douăzeci de ani, statul român a acordat nenumărate ordine și medalii unor personalități din țara noastră și din afara ei. Vasile Moldoveanu nu se numără printre ele. Poate tocmai fiindcă a ținut, oriunde în lume, pe când se afla pe culmile gloriei, deși întreaga carieră și-o făcuse în afara granițelor României (unde cântase, câțiva ani, ca angajat la Opera Română, cu precădere în roluri de mică întindere), ca presa de specialitate să-l numească întotdeauna „tenorul român”...

Dar să lăsăm documentele să vorbească. Și pe artist, așijderea. Prea multe note introductive nu-și au rostul. Interviuul, care este miezul acestei lucrări, vă va spune esențialul despre omul și artistul Vasile Moldoveanu. Un destin aparte, un om special, o personalitate distinctă, un artist desăvârșit. Un tenor român pe patru continente.

Ioana Diaconescu

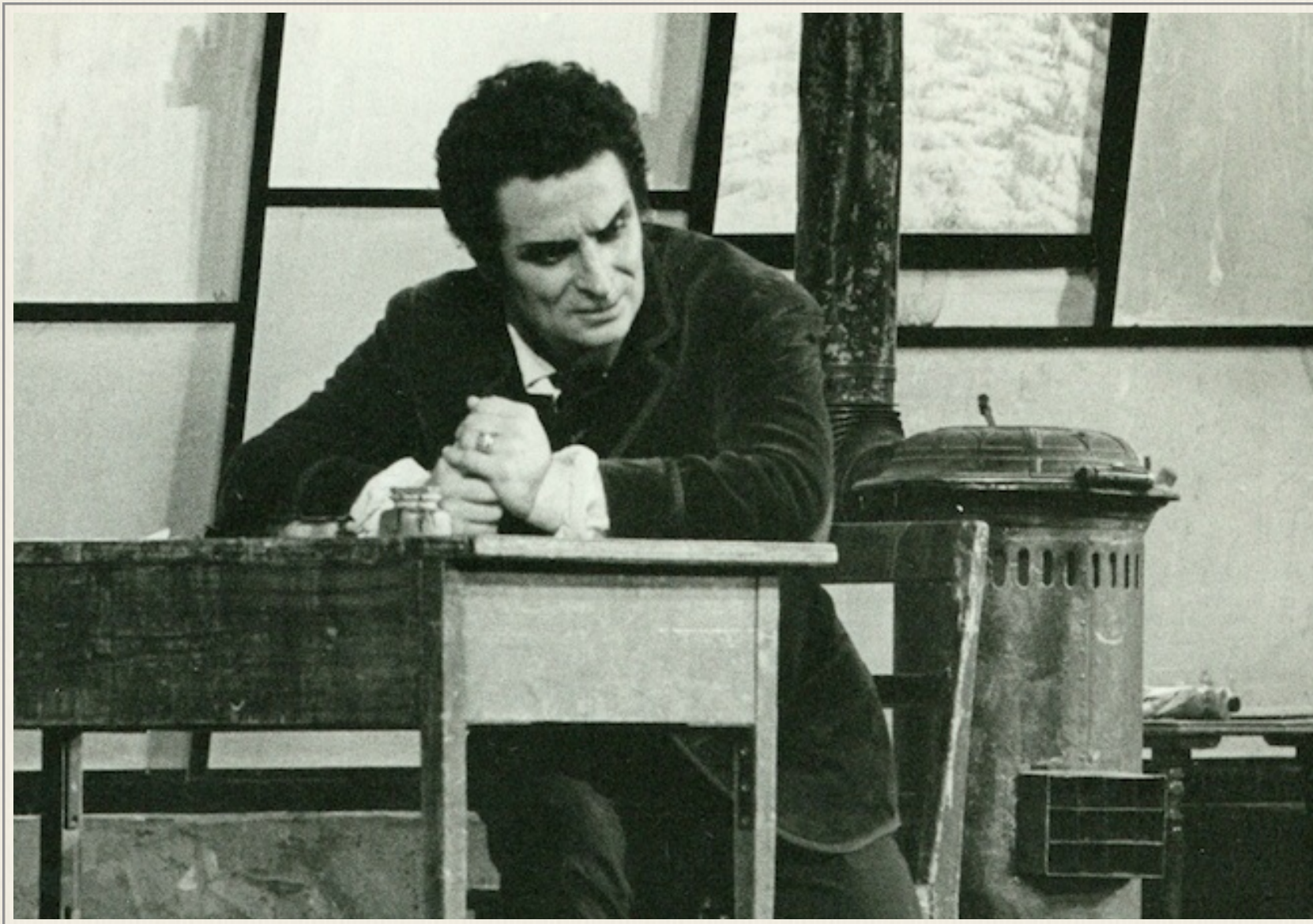
Am plecat din România cu o valiză de carton...

Interviu realizat de Ioana Diaconescu - București, 20 septembrie 2010

Don Carlo - Deutsche Oper Berlin, 1978

România

La bohème - Deutsche Oper Berlin, 1978

Amintiri care m-au marcat pentru tot restul vieții...

Ioana Diaconescu: *Spațiul geografic în care se naște un creator este și spațiul său spiritual. În cazul dvs., stimate maestre Vasile Moldoveanu, și spațiu muzical. Ce amintiri aveți despre locurile unde v-ați născut, unde ați copilărit, despre părinți, amintiri de suflet?*

Vasile Moldoveanu: M-am născut la Constanța pe 6 octombrie 1935, deci pe 6 octombrie împlinesc 75 de ani (*interviul este*

luat în septembrie 2010, odată cu vizita maestrului în România - n.n.). Amintirile mele nu sunt prea vesele. Am avut o copilărie grea. Țin minte și acum prima zi de război. Anul 1939. Părinții mei erau foarte speriați. Venise sergentul de stradă și ne întrebase dacă am săpat tranșea! Fiecare familie avea obligația de a săpa o tranșee, dacă locuința avea curte. Deși eram abia un copil și nu înțelegeam prea multe, îmi pot aminti primul bombardament. Vedeam spaima părinților, tremurau de grija noastră și pentru viața întregii familii. Veniseră la noi prietenii care nu apucaseră să-și sape tranșee în curțile lor.

Sunt amintiri ce mi-au rămas pentru totdeauna în suflet, dar sunt altele și mai vii, de care inima mea nu se va putea despărți vreodată. Tatăl meu lucra în port; când era în schimbul de noapte, mama nu avea liniște, nu punea geană peste geană până nu îl vedea la poartă. Dacă tata era la lucru atunci când se porneau alarmele și urmau bombardamentele, ea, pur și simplu, ne arunca, îngrozită, pe amândoi, pe mine și pe fratele meu Adrian, sub pat. Păstrez și azi, în amintire, spaima mea enormă când, în timpul unui bombardament, explozia a fost atât de aproape de casa noastră încât a spart geamurile și cioburile au ajuns și sub pat unde noi, Adrian și cu mine, eram ascunși.

Amintiri legate de casa noastră curată și îngrijită... Sunt întâmplări de la începutul războiului. Mă văd în brațele mamei care tocmai mă îmbrășase și mă ducea în alt corp al casei: cu un zgomot asurzitor, o schijă trecuse razant pe lângă capul meu, căzând la o jumătate de metru de mine. Sunt amintiri care, pentru copilul care eram atunci, m-au marcat pentru tot restul vieții...

I. D.: *Sunt amintiri dramatice, amintirile acelei epoci!*

V. M.: Da, amintirile acelei epoci...

I. D.: *Amintirile casei copilăriei din Constanța... Amintiri legate de fratele dumneavoastră Adrian (care s-a stabilit de mulți ani la Iași), amintiri legate de părinții dvs., pe care, iată, nu pot să nu observ, îi chema Nicolae și Natalia, numele lor începând cu aceeași literă. Mai mult decât atât, numele lor conțin același număr de litere. Se spune că în cuplurile ale căror nume încep cu aceeași literă, cei doi se înțeleg foarte bine, sunt suflete pereche.*

V. M.: O, da, mai ales că ne-au crescut cu atâtea greutateți, poate dvs. nu puteți înțelege timpurile de atunci, covârșitor de grele, de dinainte de război și de după război, mai ales pentru mama care era mereu cu noi și cu toată gospodăria, cu atât mai mult înțelegerea dintre ei mi se pare atât de specială... Mama, cum spuneam, trebuia să gândească și să asigure supraviețuirea tuturor celor din familie atâta timp cât tata era mereu la lucru. Și se mai ocupa și de o mică grădină de legume din care ne hrănea pe toți...

Nu mai pot trăi fără apropierea mării

I. D.: *Nu pot să nu mă gândesc că, deși era greu, totuși ați copilărit în natură, ați respirat în ritmurile anotimpurilor și cu toate greutatețile, dacă mama avea o mică grădină, locuiați un fragment de natură care vă echilibra, fiindcă locul unui copil în mijlocul naturii este important pentru evoluția lui ulterioară. Acesta este, pentru mine, un mic pas în a vă descoperi formarea ca artist: un artist rămâne un om liber toată viața. Și libertatea lui interioară pornește totdeauna de undeva. A dumneavoastră vine, poate, din prima comuniune cu natura, în casa părintească din Constanța...*

V. M.: Dar grădina copilăriei mele era un mic Paradis! Cu arbori fructiferi, în care ne cățăram după fructe, asta până am crescut și, mergând la plajă, am descoperit marea...

I. D.: *Natura stimulează imaginația și gândirea. Se spune chiar că este o diferență între copiii care cresc într-o metropolă unde nu au decât varianta unei*

locuințe supraetajate și cei care se dezvoltă într-o casă cu pomi, cu păsări, cu mici animale de curte...

V. M.: Animalele, nu știu de ce, dispăruseră din curtea noastră...

I. D.: *Dispăruseră, poate, din cauza colectivizării...*

V. M.: Ei, și mai târziu, când am mai crescut, mergeam la plajă. Am petrecut multe ceasuri din viața mea de atunci pe malul mării...

I. D.: *Marea induce o eliberare interioară celui care stă în fața ei, care o contemplă...*

V. M.: Am adorat marea totdeauna și o voi adora toată viața. Deși locuiesc cu plăcere, de mai multe ori pe an, cu prietena mea Ursula, la Crans–Montana, în Elveția, după o lună marea îmi lipsește, simt nevoia s-o văd, s-o pipăi. Fără mare nu mai pot trăi.

I. D.: *Sunteți dependent de ea... La țărmul mării v-ați născut și marea este cea care v-a inspirat încă de când erați copil... Am deslușit cum a intrat, treptat, muzica naturii și a apelor în sufletul dvs. Dar muzica, ea cum a intrat în viața dvs.? Cât de devreme?*

Am învățat să cânt ascultându-l pe tata

V. M.: Cu toata sărăcia din timpul războiului, nu știu de unde și cum, tata a procurat un mic aparat de radio. Mi-aduc aminte și marca: Orion. La aparatul ăsta mic am prins, ca printr-un miracol, Radio... Monte Carlo (*maestrul își are, din anii '80, reședința la Monte Carlo – n.n.*), care transmitea încontinuu muzică, de operă, simfonică, de toate. Ascultam, mereu, tot. Acest lucru m-a impresionat enorm, m-a marcat definitiv.

Cântam uneori pentru părinții mei, pentru mine, pentru cei din jurul meu, cântecele care erau la modă, deși erau, toate, triste... Trebuie să vă spun că tata avea o voce foarte frumoasă și ne cânta,

nouă, copiilor, seara, înainte de a adormi. Eu am învățat să cânt ascultându-l, apoi ascultând și Radio Monte Carlo, m-a impresionat așa de mult muzica, mi-am dat seama că pot să cânt, că am și eu o mică voce...

I. D.: *Dar cum v-ați hotărât să faceți această meserie, când a fost momentul acestei hotărâri? Poate că în timp ce erați elev sau student a intervenit ceva care să vă spună: „Asta este!”*

V. M.: Sigur că da! Tatăl meu avea cinci frați. Fiica unuia dintre ei, verișoara mea, era prietenă cu o doamnă din corul Operei din Constanța. Eu trebuia să fac altă meserie, ai mei erau disperați, pe vremea aia părinții vroiau să-și vadă copiii ingineri sau medici... Eu nu aveam chemare nici pentru una, nici pentru alta.

Într-o zi, verișoara mea a venit cu prietena ei din corul Operei din Constanța, îndemnându-mă să cânt ceva. Doamna a rămas uimită de vocea mea și mi-a propus ca, a doua zi, s-o însoțesc la o întâlnire pe care urma s-o avem cu dl Constantin Daminescu, pe vremea aceea director al Operei din Constanța și totodată șef de orchestră, dirijor. A doua zi, la Operă, eram depășit de evenimente – nu știam nici pe ce lume sunt! – nu mă așteptasem la această cale a destinului, eram impresionat de tot ce vedeam în jurul meu – operă, teatru, scenă.

Domnul Daminescu m-a condus într-o sală, mi-a spus să fac câteva vocalize, să reproduc, după pian, câteva fragmente muzicale și m-a dus cu vocea până în registrul „do natural” – aveam o voce naturală, o voce tânără, foarte extinsă.

Mi-a spus că trebuie să mă gândesc bine dacă vreau să fac carieră și dacă mă hotărâsc, el mă va angaja de mâine în corul Operei din Constanța „și pe urmă o să mai vedem”. M-am angajat imediat, am cântat în acel cor vreo doi ani, așa cred. Dirijorul corului era domnul Velea, din Baia Mare, un adevărat muzician pentru meseria pe care o

făcea, era foarte exact și foarte sever, preda cursuri de teorie și solfegiu coriștilor care, cei mai mulți, printre care și eu, nu cunoșteau notele. Dirijorii care i-au urmat i-au continuat tradiția de a preda coriștilor teorie și solfegiu. Se făceau angajări și fără studii muzicale, fiindcă, întotdeauna, în cor era lipsă de tenori sau de bași.

Într-o zi domnul Velea mi-a spus, uite ce e, tu nu ai ce căuta aici, trebuie să mergi să studiezi. Eu abia „mă învățasem cu binele”, aveam un mic salariu din care mă descurcam... El a insistat, trebuie să pleci de aici, e prea puțin pentru dumneata, trebuie să pleci la București, la Conservator, și de acolo să te decizi, să iei o hotărâre și să fii angajat mai departe.

La Conservator am dat proba ca în transă

V. M.: Și așa am plecat la Conservator. Doamna Dimitriu-Bârlad (mama Margaretei Pâslaru) era în teatru pe atunci și dădea lecții de canto. Lucrase cu Beniamino Gigli și se pricepea mai mult la tenori decât la soprane. Am pregătit cu ea aria Ducelui de Mantua din opera *Rigoletto* de Giuseppe Verdi, „La donna e mobile”. Am dat proba ca în transă, am trecut-o și am reușit. Am studiat cinci ani, la clasa Octav Enigărescu, care era foarte generos cu noi, studenții, ne invita la el acasă, dar cineva m-a sfătuit să studiez în particular și cu un tenor, și cine altul era mai bun decât tenorul Dinu Bădescu (care tocmai ieșise din închisoarea politică).

Ca student la Conservator fusesem invitat împreună cu colegii mei să participăm la „înfierarea” publică a întregului grup de mari artiști – Valentina Crețoiu, Cornelia Gavrilescu, Șerban Tassian, Dinu Bădescu. Vremuri foarte urâte... I-am dat telefon și au urmat lecțiile. Îi port cea mai frumoasă amintire, cel mai mare respect, cea mai mare dragoste... Pentru mine, Dinu Bădescu a fost cel de la care

am învățat cel mai mult. Toată viața m-am perfecționat, dar apropierea de tehnica meseriei cântului am deprins-o de la Dinu Bădescu.

I. D.: *De la marele tenor și profesor v-a rămas pentru totdeauna direcția...*

V. M.: Dar și ca om l-am iubit enorm... Era un mare aristocrat...

I. D.: *Era fiu de general. Acest fapt a fost unul dintre pretextele pentru care a fost condamnat politic. În timpul regimului comunist de represiune, condamnările politice se bazau pe pretexte, nu pe cauze reale. În acele vremuri era important să ai „origine sănătoasă”... „Burghezo-moșierimea” trebuia să dispară. A fost unul din capetele de acuzare la proces...*

Dinu Bădescu a fost cel de la care am învățat cel mai mult

V. M.: A suferit foarte mult. Nu-mi venea să cred ce-mi povestea despre închisoare. El, unul dintre pilonii Operei Române... Este unul dintre tenorii care au susținut cea mai mare parte din repertoriul acestui teatru. A fost arestat, ridicat la 5 dimineața, numai în haină, pe frig. Tinerețea mea a suferit enorm aflând aceste cruzimi ale regimului comunist. Atunci mi-am jurat că voi pleca dacă vor continua. Ei au continuat, iar eu, până la urmă, am plecat...

I. D.: *Ați plecat, dar ați fost și dumneavoastră condamnat politic, din fericire în lipsă (erați deja în triumf pe marile scene muzicale ale lumii!), judecat de Tribunalul Militar. Nu mă pot opri să nu mă gândesc și aici la similitudinea de destin cu cea a maestrului dumneavoastră. Până la urmă ați fost, amândoi, condamnați politic... Tocmai vroiam să vă întreb dacă acest mare om și artist v-a dat și un curaj al profesiei, pentru că v-a îndrumat pedagogic și v-a îndrumat și omenește. Ați fost alături de cineva despre care știați că a înfruntat probleme foarte grele de viață și le-a depășit și ați studiat cu el și v-au rămas de la el aceste două lucruri, importante pentru începutul unei cariere.*

V. M.: Din punct de vedere tehnic mi-au rămas multe lucruri de la el. Îmi spunea în fiecare zi că vocea mea a evoluat excepțional, ce-ți mai rămâne, spunea, este steaua.

I. D.: *Hai deți să vedem cum a apărut steaua! Ați fost solist al Operei Române din București între 1966 și 1972. Aș cita, însă, un pasaj important pentru cariera dumneavoastră, din grandioasa lucrare a muzicologului Anca Florea, Opera Română – deceniul șase – 1971 - 1981, filele 167 – 168:*

„Printr-o teribilă ironie a sorții, în acea zi, un alt tenor de anvergură al Operei Române, adulat și adorat de publicul trecutelor decenii – Dinu Bădescu –, nota în caietul – jurnal că <<a sosit Viktor Vladarski. Fostul meu impresar vorbește elogiativ despre cariera mea de peste hotare. Am fost într-adevăr... un mare ghinionist! [...] . Au făcut audițiile și Vasile Moldoveanu și Florin Farcaș. A plăcut mai mult Moldoveanu.>>

Astfel, pe de o parte retrăia tristețea unei cariere internaționale întrerupte cu brutalitate după 1948 [...], iar pe de altă parte se bucura că elevii săi au fost apreciați de unul dintre cei mai influenți impresari vienezi din acea perioadă. Iar pentru cei care citesc astăzi acele rânduri, se conturează clar perspectiva carierei pe care, cu totul neașteptat pentru colegii săi, tenorul Vasile Moldoveanu avea să o realizeze începând din 1976.”

V. M.: Am primit, în 1971, o invitație prin A.R.I.A., de la agenția Viktor Vladarski (agentul lui Dinu Bădescu), pentru audiții în Germania, și o alta de la agenția Friederich Paasch din Düsseldorf, (mai târziu, când Schultz a murit, am trecut de la agenția lui Robert Schultz la Paasch). În cadrul agenției Paasch am întâlnit-o pe doamna Seifert, care mi-a devenit agent personal și care mă urma peste tot, în toate teatrele din lume, asta prin 1974, cam la doi ani după ce am rămas în Occident. Doamna Seifert era o femeie de o mare cultură, m-a familiarizat cu marile muzee ale lumii, m-a dus la Amsterdam, avea un foarte bun gust muzical și era totdeauna în sală la spectacolele mele, era un muzician de clasă și un bun critic muzical pentru evoluția mea. M-a ajutat foarte mult...

I. D.: *Cum am spus, steaua și-a arătat prima rază. Vreau să insist asupra faptului că ați plecat datorită meritelor dumneavoastră. Audiati la București de către Viktor Vladarski, acesta v-a considerat câștigătorul dreptului de a fi audiat în Occident în vederea unor contracte cu teatre de operă de acolo.*

A.R.I.A. nu mă anunțase de primirea invitației

V. M.: Opera Română invita în acei ani cei mai mari agenți din Europa. Unul dintre ei, Friederch Paasch, m-a auzit cântând în rolul Don Ottavio (*Don Giovanni* de Wolfgang Amadeus Mozart). Am primit apoi invitație de la el, dar și de la Viktor Vladarski. Au urmat o serie de greutăți, fiindcă nu aveam viza germană. M-am dus la ambasadă împreună cu o prietenă de familie, care cunoștea limba germană, unde, verificându-se dacă există copia invitației mele, au găsit-o sosită de o lună, numai că cei de la A.R.I.A. nu mă anunțaseră... M-am dus la A.R.I.A. cu această copie și n-au avut încotro.

I. D.: *Mă gândesc că în acea epocă un artist nu era lăsat să plece decât prin A.R.I.A., agenția de impresariat artistic înființată pentru a controla toate plecările. Numai așa putea obține statul diferite taxe, diferite beneficii materiale. Sigur că era singura formă a artistului de a-și face meseria și în afara țării și de a putea intra în circuitul muzical mondial, dar de obicei cel în cauză era invitat de diferitele agenții pentru valoarea vocii lui, nu drept recunoaștere a meritelor A.R.I.A.! Așa că meritul obținerii contractelor în altă țară îi revenea exclusiv celui ce primea invitația. Din păcate, A.R.I.A. era singura formă prin care artistul putea să cânte oficial în orice mare teatru de operă din lume și dacă acel artist nu se mai întorcea în țară, reușind, prin valoarea lui, să obțină contracte avantajoase și ca nivel artistic și din punct de vedere material, A.R.I.A. avea toate drepturile asupra lui, deoarece se prevala de „trimiterea” acestuia în afara țării. Ba chiar avea și dreptul de a-l trimite în judecată, ca transfug sau ca trădător de patrie... Lucru care vi s-a întâmplat și dvs...*

V. M.: Problema mea pentru ei era că nu eram membru de partid. Din acest motiv nu mă lăsau să plec, numai că de data asta, ducându-mă cu invitația în mână, nu au avut încotro și m-au lăsat, dar fără să-mi dea nici diurnă, nici contravaloarea biletului de transport pentru călătorie...

I. D.: *Era meritul dumneavoastră, al calităților vocale, dar mai era și raza steluței aceleia...*

V. M.: ...Steluța de la nea Dinache...

Steaua lui Dinu Bădescu

O tânără carieră la Opera Română: între Arlechin și Tamino Debutul carierei internaționale

I. D.: *Steluța lui Dinu Bădescu... Ajuns în Occident în 1972, ați fost atât de apreciat, încât chiar în acel an vi s-a propus primul contract cu opera din Regensburg, pentru spectacolul Il Trovatore de Giuseppe Verdi. Tot în acest an ați colaborat cu primul dvs. manager, Robert Schultz. În același timp, regimul comunist de la București vă condamnă politic, practic, pentru lansarea dvs. muzicală în lumea occidentală. Trebuia să fiți socotit un produs al puterii comuniste, neavând dreptul să aveți succese personale pe plan internațional. Să nu uităm că ne aflăm abia la un an de la oficializarea așa-zisei revoluției culturale din 1971, subintitulată „Tezele din iulie” ale lui Nicolae Ceaușescu, conform căreia întreaga suflare artistică trebuia să preamărească regimul comunist și pe conducătorul lui.*

La Opera Română ați debutat, în 1965, cu rolul Arlechin din opera Pagliacci de Ruggero Leoncavallo, iar ultimul rol, în 1972, pe care l-ați interpretat, înainte de a fi nevoit să părăsiți România, a fost Tamino din opera Die Zauberflöte de Wolfgang Amadeus Mozart...

Cariera intercontinentală, cum îmi place s-o numesc, v-a lansat în constelația marilor artiști lirici din întreaga lume. Aparțineți spiritualității universale. Din

perspectiva ei, cum vă priviți începuturile carierei din România? A fost un salt. Ați plecat de aici abia formându-vă și ați ajuns direct într-o constelație, devenind și dvs. una dintre stele.

V. M.: Dar asta nu s-a întâmplat chiar imediat, odată cu propunerile diferitelor teatre de operă din Europa. Drumul a fost lung și greu. Până în ziua de astăzi eu sunt recunoscător multor maeștri din lumea operei din România. Erau muzicieni de mare clasă, corepetitori, doamna Letiția Flavian, doamna Viorica Cojocaru, doamna Niculescu, nu mai vorbesc de Doina Micu! Pianistul joacă un rol enorm în viața unui artist liric. Este o idee exprimată și de domnul Dumitru Avakian, într-o convorbire pe care am avut-o zilele trecute. Dar este vorba despre pianiștii pasionați pentru operă. Tipul acesta de pianist își sacrifică, de fapt, cariera pentru a se devota construirii spectacolului de operă. Pianistul corepetitor pentru operă care înțelege și vocile este cineva special. În lume, acest tip de pianist este foarte rar. James Levine, directorul artistic de la Metropolitan Opera din New York, lua în seamă părerea acestui fel de muzicieni care, adesea, practic dădeau avizul asupra finalizării interpretării muzicale. Am fost martor acestui gen de evenimente legate de profesionalismul pianiștilor corepetitori. Țin minte o muziciană cu această formație, de care Levine ținea cont întotdeauna, care adora vocile, dar se exprima foarte rar și foarte puțin. Căuta perfecțiunea...

I. D.: *Așa erau construiți acești muzicieni de obicei, sau dvs. ați avut norocul să puteți lucra cu persoane dotate în mod special cu acele calități despre care tocmai am vorbit?*

Erau muzicieni de mare clasă

V. M.: Dar la Opera Română erau foarte dedicați profesiei! Și plini de dragoste pentru ceea ce făceau. Apoi, de-a lungul carierei, în

întreaga lume am căutat tot timpul acest tip de profesionist desăvârșit, fiindcă el este rar.

Unii dintre ei cunoșteau chiar și câteva noțiuni de interpretare vocală, fără să se amestece prea mult, aveau un foarte bun auz și te ajutau. De exemplu, Luigi Ricci, pianistul lui Beniamino Gigli, care a scris cadențele pentru multe opere și care au rămas în tradiție, nu avea noțiuni exacte de interpretare muzicală, dar simțea când sunetul nu era la locul lui. Ceea ce-ți spunea acest muzician, cu care eu am lucrat, era capital pentru repetiții, în cazul pregătirii operelor dificile ca *Manon Lescaut* sau *Don Carlo*... *Don Carlo* se cânta de cele mai multe ori doar în patru acte, nu în cinci cum a fost compus, fără scena de la Fontainebleau, care impune o dificultate deosebită fiindcă are cu totul altă tessitura decât restul operei, este în alt registru și durează 35 de minute. Luigi Ricci mi-a fost de mare ajutor fiindcă, la Metropolitan Opera, am fost unul dintre puținii tenori care au cântat *Don Carlo* în cinci acte.

I. D.: *O spun din nou, sunteți un artist intercontinental. Ați cântat în Europa, America, Asia, Africa de Sud, dar impresionant este că ați intrat în această lume muzicală glorioasă cu școala de acasă. Asta a fost baza.*

V. M.: Din punct de vedere tehnic, da, baza am învățat-o de la Dinu Bădescu, de la nea Dinache...

I. D.: *Dar odată plecat din țară, de-a lungul carierei, poate că ați luat cursuri de măiestrie...*

V. M.: Bineînțeles! Dar cu ce-am învățat de la el m-am perfecționat muzical, chiar și tehnic. Apăruseră, cu timpul, alte mici legi. Am muncit enorm ca să mă perfecționez mereu. Vă dați seama cum este să rezști în peste o sută de spectacole la Metropolitan Opera, 27 de spectacole cu *Simon Boccanegra* sau 14 cu *Manon Lescaut*... Fără o tehnică adecvată nu se poate rezista. În câțiva ani te poți distruge...

I. D.: *Haideți să începem cu anul 1972, când importantă a fost audiția pe care ați dat-o cu Robert Schultz...*

Dinu Bădescu

Germania

Rigoletto - München, 1976 - repetiții cu regizorul Roman Polanski

*La Opera de Stat din Regensburg am cântat Manrico
Acesta a fost primul meu contract din Occident*

V. M.: În urma acestui tip de audiții, dacă socotea că ești valoros, agentul te trimitea să cânti în diferite teatre de operă. Pe mine Schultz m-a trimis la Opera de Stat din Regensburg, unde am cântat Manrico în *Il trovatore* de Giuseppe Verdi. Acesta a fost primul meu contract din Occident. Dar audiția la Opera din München a fost

mai târziu, când deja cântasem *Rigoletto* sau *La bohème* cu Teresa Stratas (cu un mare succes), după care am fost invitat de directorul Operei din München, Günther Rennert, regizor de meserie, și am făcut o audiție pentru *Rigoletto*.

I. D.: *Acum aș vrea să vă întreb un lucru destul de incomod, dar poate că nu este o întrebare gratuită: pe parcursul carierei dvs., ați simțit la un moment dat o schimbare, și dacă da, când anume ați simțit-o?*

V. M.: Nu prea o simți. Vocea evoluează cu vârsta, cu tehnica, cu repertoriul pe care-l susții...

I. D.: *V-am ascultat și înregistrări din România și altele din anii târzii optzeci și nu vârsta se simte... Mai degrabă ați dezvoltat altceva decât ceea ce făcuseți până atunci...*

V. M.: Sigur că da! Cu vocea pe care o aveam în jurul vârstei de douăzeci de ani nu puteam cânta repertoriul pe care l-am cântat. Trebuiau căutate alte rezonanțe, altfel trebuia îmbrăcat sunetul, trebuia ca vocea să se încarce cu noi și noi valențe, calitative.

I. D.: *Acest lucru este o chestiune personală, a fiecărui interpret, pe cont propriu, sau se întâmplă în orice caz, cu toată lumea?*

V. M.: Fiecare natură, fiecare interpret este diferit. Sunt interpreți care au evoluat cum am evoluat și eu, dar, în momentul când au trecut granițele, au avut eșecuri. Există mari artiști care, depășind un pic granița, s-au întors la repertoriul lor, între granițele lor. Nu trebuie să te socotești un tenor universal care poate aborda orice operă, orice rol, orice compozitor. Nu am abordat niciodată *Otello*, urmând un sfat bun. Când am debutat în *Manon Lescaut*, regizor era Giancarlo del Monaco și tatăl lui, Mario del Monaco, a venit la spectacol. El m-a sfătuit atunci să nu abordez niciodată *Otello*, nici muzica lui Wagner, am ținut cont de sfatul lui și cred că am făcut bine. Important este să cânti ce se potrivește vocii tale.

I. D.: *Am ajuns la anul 1973. Ce a însemnat anul acesta pentru dvs.? Amsterdam cu La bohème, Saint Galle cu Rigoletto, Opera din Geneva cu Otello, operă în care ați cântat rolul Cassio. Începutul dvs. în Occident a fost o reușită!*

V. M.: Era politica agentului să nu mă arunce în roluri prea „tari”. Și Schultz a avut această politică. Rolurile „tari”, *Aida* (Radames), *Manon Lescaut* (Des Grieux), *I vespri siciliani* (Arrigo), le-am cântat mult mai târziu.

I. D.: *Deci 1973 a însemnat încă o etapă în evoluția dvs. ca tenor...*

Plecasem din România cu o valiză de carton...

V. M.: Astea nu au fost roluri, neapărat, ale unui tenor la început de carieră. Poți să faci asta și mai târziu, dar, de exemplu, eu care am cântat *Don Carlo* de nenumărate ori (70 de spectacole!), ca să „ies” din rolul Carlo și să intru din nou în rolul Ducele de Mantua, ar fi trebuit să-mi pregătesc din nou vocea, cu alte vocalize, pentru Duce... Dar după Carlo nu mi s-a mai cerut Ducele de Mantua. Eu mi-am construit cariera după cum mi s-a cerut. Plecasem din România cu o valiză de carton...

I. D.: *De la început, pe scenele lumii, ați cântat numai roluri principale. Asta s-a petrecut pe tot parcursul carierei dumneavoastră. Ați avut vreodată sentimentul că aici a cântărit mult și mâna destinului?*

V. M.: Ca să fiu sincer, fără un pic de noroc, fără mâna destinului, nu se poate. Destinul te duce de multe ori acolo unde nici n-ai visa. Toate, mai ales la început, s-au înlănțuit, faptul că am putut pleca, că am avut viza germană, că am avut audiții în teatre mari, că *Rigoletto* l-am cântat în regia lui Roman Polanski, în toate astea și în altele care au fost, nu se poate să nu fi cântărit enorm și mâna destinului.

I. D.: *Vă pun această întrebare fiindcă ați intrat de prima dată în roluri importante, cu parteneri excepționali, în producții faimoase, cu șefi de orchestră celebri. Mă gândesc la acest lucru fiindcă nu sunteți genul de artist care să se zbată să iasă în față, care vrea cu orice preț să câștige, care dă totul la o parte numai ca să fie el primul. Lucrurile astea au venit spre dumneavoastră fără să faceți vreun efort.*

V. M.: Nu e caracterul meu așa... Dar pe de altă parte, noi, cei care am plecat de aici, am plecat cu niște complexe. Acum nu cred că mai există complexe. Odată cu vizita de la Conservator unde am fost invitat de domnul profesor Dan Dediu, rectorul Conservatorului, mi-am dat seama că cei ce se pregătesc astăzi pentru această meserie au niște condiții excepționale de studiu. Nu mai vorbesc că ei pot oricând ieși din țară, fără să le pună nimeni condiții, pentru a studia, și în felul acesta se și pot obișnui cu marile scene ale lumii...

I. D.: *Ați avut, încă de la început, din 1972, ascensiunea unei stele pe cerul lumii muzicale europene. Spațiul german v-a adoptat instantaneu și v-a iubit. Marea dumneavoastră încercare și prima piatră de hotar a carierei dvs. este Stuttgart, despre care vreau să-mi povestiți. Știu că în 1974, la opera din Stuttgart, ați avut primul dvs. contract de patru ani cu libertatea de a putea cânta ca star-tenor invitat și în alte teatre de operă din lume, cu condiția de a cânta minimum 10 spectacole pe stagiune la opera din Stuttgart.*

Wolfgang Windgassen și primul contract de patru ani la Opera din Stuttgart

V. M.: Este absolut adevărat. Am fost angajat de Wolfgang Windgassen, un mare tenor wagnerian, care la pensie a devenit directorul operei din Stuttgart. Mă auzise cântând. Opera din Stuttgart era un mare teatru de rezonanță germană, pentru repertoriul german. Cântăreții erau în acest fel instruiți și se cânta

numai în limba germană. El, însă, era îndrăgostit de opera italiană și a avut în gând să aducă un tenor, o soprană, de culoare italiană.

Vroia să monteze opere italiene în original, însă în momentul când m-a angajat mi-a explicat că în acest teatru s-a ascultat numai repertoriu german, cu precădere Wagner. Și m-a rugat să învăț opera *La bohème* în limba germană. Când am auzit... Nu știam decât două cuvinte în limba germană, însă, când vrei ceva cu tot dinadinsul, reușești, dorința de a face te duce, întotdeauna, la reușită. Astfel încât și dorința de a mă salva m-a făcut ca, împreună cu corepetitorul, într-o lună de zile, s-o învăț... pe dinafară! Și audiția am făcut-o, înainte de a semna angajamentul, tot în limba germană.

Am avut și un „accident” comic, dacă vreți. În actul III este o frază: *Mimi e una cochetta che frascheggia con tutti* (*Mimi este o ușuratică și cochetează cu toți*). Am ajuns la replica asta în germană și am uitat cuvintele! Dumnezeu știe ce am spus... Windgassen, Silvio Varviso, dirijorul, care stăteau în culise să mă audă, se tăvăleau de răs. Descurajat, am gândit că din clipa asta am terminat-o și cu audiția și cu angajamentul, că totul s-a dus pe apa sâmbetei... Dar spre surpriza mea, după spectacol, Windgassen m-a luat foarte prietenește, rugându-mă să-l însoțesc în biroul său, unde mi-a spus că am trecut proba, că voi cânta în acel teatru, dar că niciodată nu voi cânta în limba germană. Și am fost angajat, a fost perioada cea mai frumoasă din viața mea, cântam unde vroiam, eram plătit tot anul în baza contractului.

I. D.: *Să ne întoarcem la anul 1976, în care susțineți o prodigioasă activitate la opera din Stuttgart. Aici debutati în Lucia di Lamermoor de Gaetano Donizetti (Edgardo) și Un ballo in maschera (Riccardo) de Giuseppe Verdi, La Bohème (Rodolfo) și Manon Lescaut (Des Grieux), ambele de Giacomo Puccini, în 18 septembrie aveți premieră cu La traviata (Alfredo) de Giuseppe Verdi și apoi cinci spectacole cu această lucrare la opera din Stuttgart. În 31 octombrie, altă premieră, cu Rigoletto (Ducele de Mantua) de Giuseppe*

Verdi, la opera din München. Premierii îi urmează cinci spectacole, toate în regia lui Roman Polanski și sub bagheta lui Carlo Franci.

Aș vrea să vă întreb dacă unui regizor i se oferea ocazia un spectacol sau cerea el spectacolul pe care voia să-l creeze? Cum a fost în cazul lui Polanski?

V. M.: Opera din München hotărâse să facă premiera cu *Rigoletto* și dintre regizorii mari ce fuseseră invitați să regizeze spectacolul, Roman Polanski, care iubea opera, a acceptat (deci i s-a propus) și fiindcă pentru un regizor, montarea unei opere ca *Rigoletto* este o mare piatră de încercare. A regizat splendid, însă ce n-a înțeles (sau poate fiindcă nu avea experiență, altfel ar fi făcut o carieră uriașă în domeniul regiei de operă, el, care venea de la Hollywood, din regia de film) a fost faptul că nu trebuia să pună accentul pe detaliile intime. Ne dirija să facem uz de privire, de expresia feței, și acest aspect nu străbate până în sală. Gestul e mai amplu în operă. Sala are 1500-2000 de spectatori, detaliile nu se observă. Până și machiajul este diferit, mai pronunțat, trebuie să se țină seama de distanța de la sală la scenă! A fost un succes moderat comparativ cu ce ar fi trebuit să fie. Decorurile, mișcarea au fost foarte reușite, dar să te bazezi pe gesturi intime ca și cum ai fi în fața camerei de filmat, în regia de operă este greșit.

Unul dintre marii regizori care știa să facă tot a fost Franco Zeffirelli.

I. D.: *Haideți să vedem cum arăta, mai departe, agenda dvs. din 1976. În 29 noiembrie cântați La traviata la Opera de Stat din Viena, pe 9 decembrie tot La traviata la opera din Düsseldorf, 22 și 27 decembrie - Rigoletto la opera din München, tot așa și în 30 decembrie, Rigoletto la opera din Düsseldorf, dar cântați în această lună și muzică vocal simfonică, într-un concert din 11 decembrie.*

Credeți în șansă? Care este rolul ei într-o carieră construită pe elementele principale: înzestrarea, vocația, munca, seriozitatea? Un artist care spune „Dă

Doamne să am noroc” și socotește că asta este separat de calitățile lui nu cred că gândește corect. Ce credeți despre șansă, legat de calitățile fără de care un artist nu-și poate gândi evoluția?

V. M.: Dar sunt foarte mulți artiști care au calități și nu au avut șansă! Câți artiști români de valoare nu au avut calități dar le-a lipsit șansa? Mă gândesc la Maria Slătinaru Nistor și nu numai la ea, mă gândesc și la soliștii de la Opera Română, mă gândesc la Stavru (*Cornel - n.n.*), la Florei (*Nicolae - n.n.*). Puteau să facă oriunde o carieră! Nu știu până unde ar fi ajuns, dar cu siguranță s-ar fi realizat. Doar o mică șansă să fi avut...

I. D.: *Eu mă gândesc chiar la Nicolae Herlea. Ar fi putut să aibă o carieră internațională mult mai înfloritoare! În arhiva Metropolitan Opera din New York figurează cu doar 24 de spectacole de operă în toată cariera.*

V. M.: N-am să pot uita toată viața mea cavatina lui Figaro din *Il barbiere di Siviglia* de Gioacchino Rossini. O voce excepțională, vibrată, cu o căldură specială. Era veridic și dramatic în *Rigoletto*, făcut și la tinerețe.

I. D.: *A cântat destul de mult în marile teatre ale lumii, dar nici el nu a avut șansa pe care o merita. Revenind la arhiva Metropolitan Opera, am constatat că a cântat acolo un număr mult mai mic de spectacole decât mi-aș fi închipuit, chiar cu Il barbiere di Siviglia au fost numai 4...*

Conferirea titlului de Kammersaenger Un artist de prim rang

I. D.: *În 1977, într-o ceremonie specială la Opera din Stuttgart, vi s-a conferit titlul de Kammersaenger de către ministrul culturii al Germaniei. Ce reprezintă acest titlu și cui se acordă el?*

V. M.: Se acordă artiștilor de prim rang, este un titlu onorific. Cu câțiva ani înainte de a-l primi eu se oferea și o indemnizație de merit pentru acest titlu.

I. D.: *Este un fel de titlu nobiliar!*

V. M.: Da, și o recunoaștere oficială a calităților de excepție, a carierei, a valorii celui căruia i se conferă acest titlu.

I. D.: *Erau doar cinci ani de când plecaserăți de acasă cu valiza de carton...*

Dacă revenim la agenda dvs. din 1977, eu aș împărți-o în două, fiindcă anul acesta este anul unui mare eveniment, și anume prima întâlnire pe care ați avut-o cu Metropolitan Opera din New York, printr-un contract ce vi se oferă de către doamna Nelly Walter, care v-a fost agent timp de 11 ani. Dar înainte aș vrea să parcurgem agenda dvs. europeană din acest an.

Cântați, în concert, în operele Thérèse de Jules Massenet (la Zürich și la Berlin), Giovanna d'Arco și Ernani, ambele de Giuseppe Verdi, la Hamburg (sub bagheta lui Nello Santi, alături de marele bas Cesare Siepi).

V. M.: Nello Santi avea un proiect intitulat *Tânărul Verdi*, un adevărat ciclu de opere compuse de Giuseppe Verdi în tinerețe...

I. D.: *Apoi, Rigoletto (Ducele de Mantua) pe 2 ianuarie 1978, la opera din München, între 5 și 28 ianuarie, 5 spectacole cu La traviata (Alfredo) de Giuseppe Verdi la Opera din Stuttgart și la Opera din Düsseldorf, apoi, pe 13 și 14 februarie, concerte la Ludwigsburg.*

V. M.: De concertele de la Ludwigsburg nu-mi amintesc. De multe ori erau proiecte care din diverse motive nu se realizau (poate este cazul acestor concerte). Așa s-a întâmplat cu un spectacol cu *Cavalleria rusticana*, ce fusese proiectat la Taormina, cu Gian Carlo Menotti. Spectacolul nu s-a mai făcut fiindcă agentul a fugit cu banii în America de Sud și a căzut tot contractul...

I. D.: *Tot în 1978, între 14 și 28 aprilie, aveți spectacole cu La traviata, Un ballo in maschera, Rigoletto, la operele din Berlin, Stuttgart, Düsseldorf și München. Nu am mai spus câte, fiindcă deja mi se pare enorm pentru o viață de om. Apoi, între 1 și 8 mai, înregistrați la casa de discuri Intercord un disc cu cântonete italiene, cu arii și duete din opere, împreună cu Teresa Stratas.*

Aveți o meserie nobilă. Ca să corespundă întru totul, ce ar trebui să nu uite un artist în viață? Cât din ceea ce ați realizat este efort, muncă și cât dotare naturală? Dar cât este vocație?

V. M.: *Jumătate-jumătate. Nu poți să pleci în această meserie numai cu dotarea. Trebuie să muncești în continuu. Deși, de exemplu, un director de teatru o să angajeze un artist în funcție de cât este de dotat cu calități excepționale, fără să se gândească prea mult dacă a muncit sau n-a muncit. La rândul ei, munca se vede în felul în care te-ai prezentat pe scenă. De asta se fac audiții. Eu cu James Levine am făcut audiții, nu eram pur și simplu adus acolo de providențiala Nelly Walter ca să mi se dea rolul.*

Debutul: *Il trovatore* - Regensburg, 1972

Metropolitan

Don Carlo - Metropolitan Opera, 1980 - afișul transmisiunii TV (c) Hirtzfield Foundation

Star-tenor la Metropolitan Opera din New York

Triumful debutului american: 19 mai 1977

Providențiala Nelly Walter

I. D.: De aici, de la Metropolitan Opera din New York, începe zborul dvs. plutitor... Deci pe 19 mai 1977, dvs. debutați la Metropolitan Opera din New York, în cadrul turneului (turneele Metropolitan Opera în toată America erau bine

cunoscute și se efectuau periodic), la Minneapolis, în opera La bohème, de Giacomo Puccini, având-o ca parteneră pe Renata Scotto și, în rolul Musetta, pe Leona Mitchell (soprana cu 215 spectacole la Metropolitan!). Cea care v-a propus acest angajament a fost doamna Nelly Walter. Aș vrea să ascult de la dumneavoastră această poveste, aproape ireală, care poartă clar o amprentă providențială.

V. M.: Cântam *La bohème* la Opera din München și în sală era un prieten al lui Nelly Walter – vicepreședinta Casei Columbia Artists Management, o distinsă doamnă în vârstă (apropo de șansă!) – care, apreciindu-mi atât interpretarea cât și calitățile vocale, m-a căutat la hotel, spunându-mi că ar vrea să mă prezinte acestei minunate doamne, care va veni să mă asculte, ea fiind unul din pilonii Casei Columbia. I-am mulțumit domnului care se numea Hermann Loil și care s-a întors la New York. Doamna Nelly Walter, după ce a luat legătura cu el, mi-a telefonat și mi-a comunicat că va veni în Europa special să mă asculte (așa era obiceiul în acei ani, nu erai chemat să fii ascultat, agentul îți acorda respectul lăsându-te să te desfășori în mediul tău). A venit, am dat audiția cu pian, într-o sală. La final, doamna Walter, entuziasmată de ceea ce ascultase, m-a anunțat că nici măcar nu-mi dă posibilitatea de răspuns, fiindcă sigur voi face carieră în America și că voi pleca direct cu ei, fără drept de apel,... la Metropolitan Opera din New York! Am fost, bineînțeles, fericit... Mi-a trimis, apoi, un contract, pentru vestitul turneu al acestei opere, turneu pe care fiecare angajat al operei era obligat să-l onoreze. Am cântat *La bohème*, cu Renata (Scotto - *n.n.*), la Minneapolis, într-o sală enormă...

I. D.: *De altfel, în Arhiva Metropolitan Opera este marcat debutul dvs. în acest spectacol, cu întreaga distribuție. O arhivă excepțional de bine pusă la punct, unde poți afla, statistic vorbind (dar nu numai!), toate prestațiile artiștilor lirici, începând de la debut până la ultimul spectacol (care este marcat și el)...*

V. M.: Probabil că au început gradat, nu m-au aruncat direct pe scena Metropolitan Opera, pentru o trecere...

I. D.: *Dar nu credeți că era mai greu în turneu? Poate că, tocmai, ați fost supus unei probe de rezistență!*

V. M.: Da, dar ca importanță, din punct de vedere emoțional, mai greu era să te trezești deodată pe scena Metropolitan Opera! Au fost cazuri în care destui interpreți s-au blocat din cauza tracului!

După turneu au spus, ei să te vedem acum acasă, chiar pe scena operei... Vreau să vă spun că, în afara de turneul cunoscut, angajații operei mai aveau obligația de a cânta, după turneu, și în marile parcuri unde veneau de cu seară, cu saci de dormit, zece, douăzeci de mii de spectatori (*Central Park - n.n.*). Acolo se pun și microfoane pe scenă...

I. D.: *Dacă dvs. erați, în 19 mai, în America, cu La bohème, în turneul Metropolitan Opera, ei bine, la câteva zile, în 3 iunie, erați deja în Europa, unde urma să aveți spectacole între 3 și 25 ale lunii, cu Rigoletto și I vespri siciliani la Düsseldorf, Hanovra, Stuttgart și München.*

V. M.: Sunt câteva greșeli aici: la Hanovra n-am cântat decât *La traviata*, o singură dată, o gală. La Düsseldorf am cântat de două-trei ori *Lucia di Lamermoor*. *Rigoletto* am cântat tot într-o serată de gală cu participarea președintelui țării, Walter Scheel, și a ministrului de externe, Hans-Dietrich Genscher.

I. D.: *Oameni politici de mare anvergură din acei ani...*

V. M.: Nu am cântat foarte mult, dar trebuia să-mi respect contractele din Europa, chiar dacă aveam angajamentul în America...

I. D.: *Era vorba de onoarea meseriei, pe care întotdeauna ați respectat-o cu noblețe. Oricum, săreați peste continente. Unii nu pot sări nici măcar peste drum de casa lor...*

Încercări greu de dus și din punct de vedere fizic, energetic, emoțional

V. M.: Ceea ce distruge meseria noastră, într-un fel, este avionul. Imaginați-vă, totuși, ce făcea Enrico Caruso în această situație! Două sau trei săptămâni cu vaporul... până la New York și apoi pe scenă...

Îmi amintesc cum am cântat odată, în *I vespri siciliani* (o lucrare muzicală lungă, grea) la Berlin și, la o zi după spectacol, am plecat, prin Bruxelles, la New York, având spectacol la Metropolitan cu *Don Carlo*. Luați în calcul decalajul orar, dezavantajele, pentru voce, ale zborului de ore întregi, cu avionul... La ora 10 dimineața aveam deja repetiție pe scena operei... Sunt încercări greu de dus și din punct de vedere fizic, energetic, emoțional.

I. D.: *Nu pot să nu observ că mereu este ceva special în felul în care v-ați făcut meseria și în modul împlinirii artistice. Am senzația că sunt martora unui destin care v-a fost desenat precis...*

Care a fost relația dvs. cu publicitatea, ați avut agenți de publicitate?

V. M.: Am avut o singură dată agent de publicitate. Aveam un apartament la New York și Luciano Pavarotti a venit la mine fiindcă și el vroia să-și cumpere unul în aceeași clădire. Era însoțit de agentul lui de publicitate. Noi ne respectam și ne iubeam, am fost prieteni, este total neadevărat ce s-a spus despre noi, că ne-am făcut rău unul altuia, sau că ne-am invidiat. Ne întâlneam în diferite teatre, el cânta la premieră, apoi, alternativ, o seară eu, o seară el (ca de exemplu în *Tosca*, în turneul Metropolitan Opera). Deci, a venit cu Herbert Breslin, agentul lui de publicitate.

Suma pe care trebuia s-o plătești unui agent de publicitate era atunci două sute de mii de dolari pe an. Eu nu aveam altă șansa decât să pătrund într-o astfel de combinație... fără să plătesc! Pe de altă parte, eu am venit mult mai târziu decât marii tenori ai epocii (Domingo, Carreras, Pavarotti), ei aveau deja renume, prestigiu,

carieră. Până la urmă am plătit agentul de publicitate, dar nu prea mult timp, n-am putut rezista financiar, aveam familie de întreținut, aveam multe cheltuieli, căci familia era mereu cu mine. Așa că am renunțat.

I. D.: *Așadar ați fost în atenția lumii muzicale, practic, fără agent de publicitate. Ați lucrat, cum s-ar spune, pe cont propriu!*

V. M.: În schimb, aveam un agent foarte puternic și influent, pe Nelly Walter, care s-a ocupat de cariera mea 11 ani!

I. D.: *Și totuși, chiar fără agent de publicitate, în termeni populari, marile teatre de operă s-au bătut pe dvs., vi s-au oferit roluri pe măsura calităților dvs. vocale. A fost și pe măsura dorințelor dvs.? Ele vă conveneau afinităților muzicale?*

Don Carlo și Jean-Pierre Ponelle

Un rol pentru o viață: peste 70 de spectacole în America și Europa

V. M.: Problema e delicată pentru că, bineînțeles că și eu, ca toți tenorii, vroiam să cânt în *Tosca*, *La bohème*... Pe parcurs, însă, când mi s-a oferit de exemplu *Don Carlo*, care e o partitură foarte dificilă, greoaie pentru un tenor (cântă toată opera în duete cu toți și nu are o arie semnificativă, de impact, cum se întâmplă în *Aida*, *Tosca*, sau *La bohème*), dar pe măsură ce am cântat rolul, m-am îndrăgostit enorm de el, fiindcă muzica este rafinată, de un înalt nivel al compoziției. M-a ajutat mult faptul că acest spectacol a fost regizat de un mare regizor de operă, Jean-Pierre Ponelle, a fost dirijat de marele dirijor Rafael Kubelik, am avut mari partenere de scena ca Grace Bumbry (*soprana cu 216 spectacole la Metropolitan Opera din New York – n.n.*) și Silvy Sass...

I. D.: *Cu Silvy Sass ați cântat Don Carlo și la Hamburg. Grace Bumbry interpreta Eboli.*

V. M.: Da, Eboli... Bumbry a cântat mult, a cântat și *Tosca*, și Amneris în *Aida*, pe atunci era foarte frumoasă, subțire...

I. D.: *Am revăzut-o de curând în Concertul de Crăciun de la Viena, nu mai este atât de subțire, dar este tot frumoasă, majestuoasă.*

Ați ajuns pe marile scene ale lumii la o vârstă matură. Vi s-a oferit rolul Don Carlo, care vi s-a potrivit ca o mănușă, și pe care l-ați susținut mulți ani, în foarte multe spectacole în Europa și în America. Despre asta vom vorbi mai târziu. De obicei vocile de tenor se modifică. Cei mai mulți părăsesc scena devreme. Este cazul lui Franco Corelli, care își încheia cariera în jurul vârstei de 50 de ani. Vocile unora trec în alt registru. Nu mai vorbim de Plácido Domingo care, în ultimul timp, cântă partiturile baritonului în Simon Boccanegra și în Rigoletto. Nu este cazul dumneavoastră. Care este secretul robusteții și longevității vocale (ați cântat partituri dificile, care uzează)? Dotarea, munca, structura – rezistența biologică, tenacitatea, sau mai degrabă un atribut personal?

V. M.: Nervii!

I. D.: *Ați avut nervi tari...*

V. M.: Nu am avut deloc nervi tari, dar eram constrâns să-i întăresc, pentru că aveam familie, pentru că eram în plină carieră și dacă intri în aceasta horă, nu mai poți ieși din ea. Fiindcă vorbiți de Franco Corelli, de sănătatea vocală, de rezistență, el avea aceste attribute și a plecat de pe scenă în plină voce...

I. D.: *Tocmai!*

V. M.: El nu a avut nici un fel de cădere a vocii. Nervii au fost cei care l-au lăsat.

I. D.: *Dar vreau să vă spun ceva. Am găsit anul trecut o înregistrare cu Franco Corelli în jurul vârstei de cincizeci de ani, în concert, cântând aria „Questa o quella” din Rigoletto. Lumea îl iubea, era Franco Corelli, dar vocal nu mai era ceea ce știm noi. Cred că din cauza psihicului slăbit și vocea a căzut. Dumneavoastră, însă, ați avut această rezistență și voință.*

V. M.: Am avut și eu sincope în cariera mea, am avut momente dificile, o operație grea după care, la patru săptămâni, am cântat *Manon Lescaut* la Berlin. Aveam foarte mari dureri, dar am rezistat. Mai întâi am intrat în panică, aveam multe contracte și mi-era teamă că nu voi putea să le onorez. Mă întrebam dacă o să mai cânt sau nu. Am avut însă un medic bun, care m-a încurajat spunându-mi că prin antrenament voi putea relua totul ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Mușchiul diafragmei a fost tăiat pe o lungime de 32 de centimetri, diafragma este esențială pentru cântat.

I. D.: *Asta este o problemă de structură. Și de unicitate. De alcătuirea fiecăruia. Dar v-a ajutat Dumnezeu să treceți cu bine și această probă a vieții.*

V. M.: Și voința. Am fost și un adevărat sportiv când eram tânăr. Am fost și sunt un bun înotător.

I. D.: *Există personalități ale culturii care sunt unicate. Ele nu cunosc rutina. Au un atribut personal care este izvorul reușitei. Asta vine din interior, cred că aici nimic din exterior nu are legătură cu izbânda.*

Hai să mai aruncăm o privire în agendă: stagiunea 1977 – 1978. Veți avea două mari debuturi acum. Pe 29 aprilie, debutul în Manon Lescaut (Des Grieux) de Giacomo Puccini la Opera din Stuttgart, precum și debutul european în Don Carlo (rolul titular) de Giuseppe Verdi, la Opera din Hamburg.

V. M.: După debut, am avut, la Hamburg, 15 spectacole cu acest rol.

I. D.: *Iar în septembrie ați avut trei spectacole, succesiv, tot cu Don Carlo, la Opera din Berlin.*

V. M.: Da, cu singura deosebire că la Berlin cântam versiunea operei în patru acte, iar la Hamburg (ca și la Metropolitan) cântam versiunea în cinci acte.

I. D.: *Apoi la Stuttgart, La traviata, tot în septembrie. Tot în septembrie aveți spectacole, mai departe, la Opera din Berlin. În februarie 1978, la*

Hartfort, în Statele Unite, cântați în Il trovatore (Manrico) de Giuseppe Verdi. Apoi, în februarie și martie 1978, cântați în Tosca (Mario Cavaradossi), la Washington. Apoi, pe 26, 28 și 30 octombrie, cântați din nou în La traviata (Alfredo) la Opera Garnier – Paris, în regia lui Georges Lavelli și conducerea muzicală a lui Michel Plasson. Pe 6 și 8 noiembrie, Don Carlo din nou, la Berlin, apoi, pe 11 noiembrie, un concert vocal-simfonic, Requiem de Giuseppe Verdi, la Stuttgart. 18 și 20 noiembrie – Madama Butterfly (Pinkerton) de Giacomo Puccini la Fort Worth, în Statele Unite, sub bagheta lui Rudolf Kruger. Din nou Madama Butterfly pe 3 decembrie, de data aceasta la Opera din Berlin...

Chiar și un ascultător neavizat care aude că azi cântați la Berlin, pentru ca mâine să fiți la Washington, înapoi în Europa, la Paris, la Berlin, pe urmă înapoi în America, la Fort Worth, și iar înapoi la Berlin, la intervale de câte două săptămâni - o lună, care sesizează faptul că vă puteți integra imediat în atmosfera următorului teatru al lumii precum și în haina următorului rol ce diferă radical de cel dinainte, poate vedea clar, în ființa artistului care sunteți, o calitate cu totul ieșită din ordinea comună: puterea de a interpreta impecabil, în succesiune, partituri atât de opuse una alteia. Această calitate v-a conferit acea longevitate de care vorbeam mai devreme și v-a ajutat să puteți interpreta atât de dificile, diferite, partituri.

Aș vrea acum să comentez un fapt semnificativ din biografia dumneavoastră muzicală. Ați beneficiat perpetuu de compania unei întregi pleiade de artiști străluciți, adevărate stele ale muzicii de operă, mari regizori și faimoși dirijori. Revin la debutul dvs. de la Metropolitan Opera din New York, având-o alături pe marea soprană Renata Scotto (care are la activ 314 spectacole pe această scenă), în opera La bohème de Giacomo Puccini, în anul 1977, spectacol care, cu siguranță, a stat sub auspiciile înaltului profesionalism. Am găsit, în Arhiva acestei opere, spectacolul în care ați cântat în 1983, cu producția și scenografia semnate de Franco Zeffirelli, având-o ca parteneră, de data aceasta, pe Teresa Zylis-Gara și ca dirijor pe James Levine. Era deci o altă variantă a lui Mimi. Nu mai cântați cu Renata Scotto, dar după părerea mea spectacolul acesta este, din punct de vedere al producției, al scenografiei, al dirijorului, superior celui de la

debut, din 1977, deși atunci ați avut ca parteneră o soprană renumită ca Renata Scotto.

Renata rămâne artista cea mai completă cu care am cântat vreodată

V. M.: Teresa Zylis-Gara este o excepțională soprană, însă pentru mine Renata rămâne artista cea mai completă cu care am cântat vreodată.

I. D.: *De la această afirmație a dvs. vreau să plec acum: aș vrea să-mi povestiți întâlnirea cu cea mai în acord parteneră de scenă pe care ați avut-o vreodată, Renata Scotto. Ați cântat mult cu ea și cineva remarca, urmărind, pe internet, duetul final din Don Carlo, concordanța, simbioza excepțională dintre dumneavoastră, nu numai dintre voci, ci chiar și în mișcarea scenică, la fracțiuni de secundă. Aș vrea să-mi spuneți mai mult decât atât...*

V. M.: Mai mult decât atât, iată, a fost o înțelegere perfectă între noi încă de la debutul meu, când am cântat prima dată cu ea în *La bohème*, pentru că simți de la început, ca artist, dacă partenerului îi corespunzi sau nu. Ea era deja o artistă afirmată cu un nume celebru, dar eu am simțit că m-a acceptat ca partener, mai ales că am cântat în voce, de altfel am cântat întotdeauna în original, nu am transpus în viața mea. Succesul nostru ca parteneri în *La bohème* a cântărit mai târziu în alegerea lui James Levine pentru *Don Carlo*. Bineînțeles că vorbim de șansă acum. Asta era o șansă, pentru că eu cântasem și în Europa *Don Carlo* în cinci acte, aveam experiență, rezistasem cu scena de la Fontainebleau. Levine, după ce mă văzuse în *La bohème*, m-a căutat și m-a întrebat ce-aș spune dacă, în acea seară, aș cânta *Don Carlo* în cinci acte, fiindcă tenorul care trebuia să cânte nu poate s-o facă...

I-am răspuns că mi-ar fi convenit mai mult mâine seară, dar, dacă e programat în seara asta, voi cânta în seara asta. M-am dus la

hotel, m-am odihnit un pic, n-am dormit, ca să nu cadă vocea (avem și noi, cântăreții, marotele noastre), m-am întors la teatru, m-am pregătit sufletește, m-am îmbrăcat, mi-am făcut vocalizele și... am intrat în rol.

I. D.: *Eu mă gândesc că Renata Scotto, cu care ați debutat la Metropolitan ca parteneră de scenă, a fost aceeași parteneră de scenă cu care ați avut seria de spectacole cu Madama Butterfly, cu care v-ați încheiat cariera acolo. Socotesc, din aceste motive, că întâlnirea cu ea a fost providențială. Nu a fost nimic premeditat, așa s-au ales sorții de la început până la sfârșit...*

Ați abordat și genul vocal-simfonic. Béla Bartók – Cantata profana, Igor Stravinsky – Oedipus Rex, Georg Friederch Haendel – Julius Caesar, Giuseppe Verdi – Requiem. Care este diferența în participarea artistică dintre un spectacol de operă și un concert, în lipsa decorurilor, a costumelor, a mișcării scenice, a jocului actoricesc, atunci când artistul liric este propriul său regizor, creatorul atmosferei epocii, evocând sentimente și stări ?

V. M.: Sunt două feluri de a cânta opera în concert. Unul, care este folosit de către anumite teatre, anumiți directori, anumite personalități din lumea muzicală, în care se folosesc atât costumul de scenă cât și mișcarea scenică în sens restrâns, se utilizează un minim joc de scenă, cu machiaj, ca la un spectacol. Acest fel de spectacol se practică atunci când apar dificultăți în a pune în scenă un spectacol de operă în totalitate și în felul acesta opera este prezentată în concert, cu minimele mijloace ale unei puneri în scenă de gen. Celălalt mod înseamnă pur și simplu de a prezenta opera în concert. Am cântat, de exemplu, într-un spectacol clasic cu opera *Aida* la opera din Lyon, pe când *Ernani* am cântat în concert, alături de Cesare Siepi, tot așa, în concert, am cântat și *Adriana Lecouvreur* alături de Dame Margaret Price, cu Orchestra Radio France. Același spectacol l-am cântat în Festivalul de la Montpellier. Tot în cadrul Festivalului de la Montpellier am cântat și *Tosca* alături de Monserrat Caballé, în decor natural, urcam într-o biserică...

I. D.: *Insist să vă întreb: în concert, unde artistul este lipsit de atributele specifice unui spectacol de operă, și este doar el singur pe o scenă ce are, eventual, în spate, orchestra, acolo cuvântul, cântul, au un rol mai pregnant?*

V. M.: Dificultatea este mai mare, fiindcă pe scenă te lași furat de mișcare, de punerea în scenă, de atmosferă, de contactul cu partenerii. În concert ești tu și vocea ta și tot ce ai învățat, cu tot ceea ce ai de oferit. Totul este mult mai concentrat.

I. D.: *Este altă modalitate de gândire artistică și vocală?*

V. M.: Da, când ești în concert concentrarea prestației tale artistice este maximă.

I. D.: *Pe scenă, artistul liric este și cântăreț și actor. Aici nu se întâmplă, uneori, ca jocul actoricesc să copleșească partitura muzicală? Am văzut spectacole de operă unde jocul de scenă îl fura pe cântăreț și se depășeau niște limite. Ați avut senzația că sunteți în acest pericol?*

V. M.: La un anumit nivel trebuie să-ți păstrezi echilibrul.

I. D.: *Dvs. ați găsit o modalitate foarte importantă de exprimare: manevrarea expresiei ochilor. Sugați stările prin privire, fără să vă lăsați dus, în mod exagerat, de mișcarea corpului.*

V. M.: Vă referiți la cele trei spectacole *Live from the Met: Simon Boccanegra, Il tabarro și Don Carlo*. Acolo este și contribuția profesionalismului echipei de tehnicieni și a cameramanilor...

I. D.: *Un critic muzical renumit ca Andrew Porter scria despre privirea dvs. ce hipnotiza auditoriul în spectacolul cu Simon Boccanegra din 17 martie 1984, dar și despre vocea dvs comparabilă cu cea a celebrului tenor de epocă Giovanni Martinelli și mai pătrunzătoare decât a lui Plácido Domingo... Folosiți focalizarea asupra publicului ca element principal de joc. Toate acestea îmi evocă echilibrul pe care știți să vi-l păstrați, concentrându-vă pe voce și pe privire, nu pe mișcare prea amplă.*

Spațiul muzical german și cel american v-au iubit cel mai mult și iubirea adevărată nu poate fi respinsă, așa că din devotament și respectând contractele, poate și cu anumite afinități, nu ați mai putut onora propunerea ce venea de la Teatro alla Scala di Milano, teatrul de operă al unui alt mare spațiu muzical european.

Nu am acceptat propunerea teatrului de operă Scala din Milano

V. M.: Nu am avut cum să accept propunerea Scalei din Milano și în același timp să continui să onorez și contractele în derulare pe care le aveam în Europa și America. Eram angajat atunci la Opera din München pentru cinci spectacole cu *La bohème*. Mi-a dat telefon directorul Scalei din Milano, care credea că sunt de origine germană. Mă ruga să accept să cânt în câteva spectacole cu *I vespri siciliani* de Giuseppe Verdi, unde tenorul principal clacase. Orice tenor ar fi acceptat, eu n-am făcut-o, întâi fiindcă nu puteam abandona contractul și apoi nu poți să cânti chiar în toată lumea, nu poți să le faci chiar pe toate. Dorința în minte și în suflet era să cânt la Scala, dar așa fi făcut-o în cu totul alte condiții, în primul rând dacă nu aveam atâtea angajamente la alte teatre importante. Nu se poate înlocui, peste noapte, un teatru cu altul, renunțând și la contract. Ar fi fost, în alte condiții, benefic pentru mine, să pot pleca la Scala, dar nici corect n-ar fi fost din partea mea să las atâtea spectacole descoperite și să abandonez, fără scrupule, cuvântul dat și contractul semnat. Există, de-a lungul unei cariere, asemenea întâmplări, unii chiar părăsesc teatrul și contractul fără scrupule, eu însă n-am putut niciodată să fac așa ceva. Deci am ales să nu cânt la Scala din Milano... Vă închipuiți că nu aş mai fi cântat în viața mea la München... Probabil ca nici în celelalte teatre germane. Ar fi apărut o serie de repercusiuni în defavoarea mea.

I. D.: *Anul 1979 marchează, în februarie, debutul american cu Madama Butterfly, apoi, pe 11 martie, cântați în Don Carlo la Covent Garden, în distribuția cu Boris Cristoff, Renato Bruson și Silvyia Sass.*

Opera este un întreg complex. Decoruri, costume, orchestră, parteneri. S-a întâmplat să vă simțiți stingherit, într-un decor neadecvat, cu un costum care nu vi se părea potrivit, sau chiar în compania unui partener de scenă cu care nu rezonați în totalitate?

V. M.: *Pe parcursul unei cariere așa de lungi se întâmplă să nu fii în acord cu partenerul de scenă, se întâmplă să te și incomodeze costumele. Numai în Don Carlo la Met, schimbam cinci costume grele (se confecționau din mătase, catifea, piele, mai era și sabia)...*

I. D.: *Ați lucrat și cu Giancarlo del Monaco, un regizor avangardist, în decoruri lunare, unde erați chiar cosmonaut sau extraterestru...*

V. M.: *Da, la Nisa el a montat Aida a cărei acțiune se petrecea pe lună. Veneam cu două ore înainte la teatru să ne vopsim în gri, sau cu bronz, dar nu m-a deranjat absolut deloc. A fost un mare succes de public. Și la Stuttgart, la fel. Dar cu... Manon Lescaut. Tot decor lunar!*

I. D.: *Mai citim din agenda dvs, de data asta din 1980: între 21 ianuarie și 3 februarie două spectacole cu Don Carlo și unul cu Madama Butterfly la Opera din Berlin, altul cu Un ballo in maschera precum și un concert de arii din opere, toate la Hamburg. Între 23 ianuarie și 3 februarie, spectacole cu Un ballo in maschera, Don Carlo și Madama Butterfly. 14, 18, 21 și 26 februarie - Don Carlo la Met. Martie, aprilie, mai, iunie, iulie, iar sunteți în Europa, la Berlin, München, Stuttgart, Hamburg și iar la Met, unde cântați în Don Carlo, Manon Lescaut, Un ballo in maschera, La bohème, Madama Butterfly, Tosca, Lucia di Lamermoor...*

Se vorbește mult despre tracul de dinainte de intrarea în scenă. Ce a făcut tracul pentru dvs.? Cum era în ziua spectacolului?

V. M.: Nu era nimic special! Mă odihneam, făceam o mică plimbare dimineața, apoi o scurtă vocaliză pe la prânz, luam masa, nu dormeam, fiindcă după somn vocea cade, mă odihneam pur și simplu. Cât despre trac, l-am avut toată viața mea, de multe ori chiar în exces...

I. D.: *V-a ajutat? Uneori, tracul este folositor.*

V. M.: Câteodată este folositor, dar de multe ori blochează. Mie mi s-a întâmplat asta de multe ori. E clar că în acele momente nu mai poți da același randament. Cu timpul, cu experiența, te folosești de calitatea vocii și tracul nu se mai observă, doar tu ți-l simți, publicul nu. Eu am avut de-a face cu tracul până la sfârșitul carierei.

I. D.: *Dumneavoastră ați avut, încă de la începutul carierei occidentale, experiența unor reductabili parteneri de scenă. Ați cântat alături de Boris Cristoff, Nicolai Ghiaurov, Sherrill Milnes, Renato Bruson, Renata Scotto, Monserrat Caballé, Joan Sutherland, Mirella Freni, Raina Kabaivanska, Ghena Dimitrova, Ana Tomowa-Sintow, Eva Marton, Teresa Stratas, Kiri Te Kanawa și multe alte stele glorioase ale cântului, ați cântat în tandem, alternativ, cu Luciano Pavarotti în Tosca, având amândoi aceleași parteneri, tot alternativ, pe Magda Olivero și Leonie Rysanek, în cadrul turneului Metropolitan Opera din New York. Care v-a fost partenerul sau care v-au fost partenerii preferați? Dintre partenerii de scenă ați avut prieteni apropiați?*

Nu a fost timp nici pentru prietenie, nici pentru dușmănie

V. M.: Prieteni nici n-ai timp să-ți faci. Dar prieten de scenă eram aproape cu toți. Nu am avut nici conflicte, căci asta te îndepărtează de scenă... Dar nu a fost timp, cel puțin pentru mine, nici de prietenie, nici de dușmănie.

I. D.: *Dar parteneri preferați de scenă ați avut?*

V. M.: Citindu-mi repertoriul, vă puteți da seama care îmi sunt partenerii de scenă preferați.

I. D.: *Mie, din ce am văzut în diferite înregistrări, mi s-a părut că v-ați simțit bine pe scenă alături de Sherrill Milnes, cu care ați cântat mult, mai ales în Don Carlo, care a fost piatra dvs de hotar, dar și în Simon Boccanegra, și-mi imaginez că ați avut o foarte bună înțelegere vocală cu el.*

V. M.: Da, ne-am înțeles foarte bine întotdeauna...

I. D.: *Apoi, se vede și se aude clar că Renata Scotto a fost pentru dvs. partenera ideală de scenă.*

V. M.: Absolut! Am avut mereu o mare admirație față de ea, am respectat în ea artista completă care era, cu un excepțional joc de scenă, era și o foarte bună actriță.

O tripletă de aur: Galina Savova, Raina Kabaivanska și Ghena Dimitrova

I. D.: *Dvs, ca un artist adevărat, sunteți animat de o nobilă modestie, dar eu v-am ascultat în mai multe variante de distribuție în Don Carlo, de exemplu cu Silvyia Sass, apoi v-am ascultat în Cavalleria rusticana, având-o ca parteneră pe Galina Savova, și cel puțin auditiv erați foarte bine corelat și cu aceste două mari voci.*

V. M.: Dar și cu Ghena Dimitrova, cu care am cântat în *Tosca*, și cu Raina Kabaivanska, care mi-a fost parteneră în *Manon Lescaut* la Stuttgart și în *Madama Butterfly* la Roma și la Marsilia... Am cântat și cu ea destul! O foarte bună actriță Raina Kabaivanska...

I. D.: *Iată că și aici sunteți selectiv, nu spuneți, o eu am avut mulți parteneri, eu chiar cred că ați avut doi parteneri de scenă în mod special preferați, doi piloni, aș spune, de susținere...*

*Mirella Freni, o voce de o frumusețe rară,
Montserrat Caballé, cu pianissimile acelea...*

V. M.: Și de fiecare dată, în fiecare spectacol, era diferit, pentru că aveam o mare admirație și dragoste pentru Mirela Freni de exemplu, avea o voce de o frumusețe rară, am cântat și cu ea în *Manon Lescaut*, *Don Carlo*... Apoi, Monserrat Caballé, cu pianissimile acelea în *Un ballo in maschera*, era un vis...

I. D.: Ați avut, după cum se vede, și șansa unor voci magnifice, a unor mari interpreți care ajunseseră să aibă o mare experiență și, împreună, ați evoluat de foarte multe ori.

Iată ce mai citim din agenda dvs din stagiunea 1981 – 1982: 3, 10, 16 septembrie Tosca, la Opera din Hamburg. Începând cu 17 septembrie până pe 31 octombrie, repetiții și spectacole cu Madama Butterfly la Metropolitan Opera din New York. 5 octombrie, repetiții și premieră cu Il tabarro, tot la Met. Urmează 12 spectacole, până în 12 decembrie, cu acest spectacol, retransmis și în seria „Live from the Met”. În 10 spectacole o aveți ca parteneră pe Renata Scotto și în altele 2 pe Galina Savova. Până pe 17 ianuarie 1982 se derulează 3 spectacole cu Don Carlo, la Opera din Parma, între 19 ianuarie și 17 februarie cântați în spectacole cu Madama Butterfly și Lucia di Lamermoor la Berlin și Montecarlo. Între 29 martie și 16 aprilie – repetiții și spectacole cu I vespri siciliani la Met, cu Renata Scotto și cu James Levine dirijor. Între 5 și 18 aprilie, repetiții pentru un nou turneu cu aceeași operă. Între 5 și 13 iunie participați la acest turneu, cântați în Rigoletto la Washington, Cleveland, Boston, Atlanta...

V. M.: Atunci am avut-o parteneră pe Roberta Peters... Rigoletto era Aldo Protti!

I. D.: Aș vrea acum să vorbim puțin despre funcția emoției în crearea unui rol, mai ales că, pe parcursul unui spectacol, un personaj îți poate transforma, până la final, interioritatea. Ce funcție are aici autocontrolul care te echilibrează

în fața publicului, pentru că poți să aluneci în drama respectivă cu adevărat, chiar să devii personajul pe care îl interpretezi. Sau efectul emoției poate fi invers, constructiv? Pentru dvs ce a fost convenabil, să vă lăsați în voia emoției sau ați făcut tot posibilul pentru a vă autocontrola, a vă struni tot timpul?

V. M.: Știind că sunt excesiv de emotiv, plecat și din România cu nervii slăbiți, în cariera pe care am reușit s-o clădesc autocontrolul a jucat un rol foarte important. Emoția este constructivă numai dacă nu are repercusiuni distructive asupra psihicului și astfel să-ți coboare, sub nivelul tău maxim, realizarea artistică. Intrând în pielea personajului, este pozitiv să te emoționeze calitatea lui și, dacă știi și poți să controlezi, dacă natura ta îți permite să stăpânești ceea ce ai de făcut în totalitate, atunci îi dai publicului un echilibru. Nu trebuie să depășești limitele momentelor emoționante, să începi să tremuri când nu e cazul!

I. D.: *Acest echilibru a fost unul dintre scopurile dvs în etalarea calităților artistice pe parcursul unui spectacol.*

V. M.: Am reușit să mă stăpânesc, am reușit să controlez anumite emoții care mă depășeau.

Și tracul dinaintea unor premiere. *Live from the Met* nu e simplu!

I. D.: *Ați cântat în Don Carlo de peste 70 de ori în Europa și America, în trei distribuții. Cu timpul a intervenit rutina, sau ați luat-o de fiecare dată de la început, ca pe o investiție artistică nouă? Ce experiență vocală a fost pentru dvs această dificilă partitură verdiană?*

V. M.: Pot s-o spun cu toată responsabilitatea: pentru mine rutina nu a existat niciodată în această meserie. Rutina n-a existat din foarte multe puncte de vedere. În primul rând, fiindcă aveam foarte multe emoții, fără emoții nu puteam să intru în personaj. Sunt artiști care abia după câteva serii de spectacole pot s-o facă, și poate cântă mai bine ca mine, dar eu o iau ca pe un spectacol nou de fiecare dată.

I. D.: *Mergem mai departe pe firul anilor. Din agenda dvs. 1983-1984: mai mult de jumătate de an susțineți spectacole în Statele Unite, după cum urmează: până la jumătatea lui octombrie spectacole cu La bohème la Opera din Pittsburg, în regia lui Tito Capobianco...*

V. M.: Tito Capobianco fusese actor de film și devenise regizor. A făcut și multe producții la Metropolitan Opera din New York.

I. D.: *Pe 17, 19 și 21 noiembrie aveți spectacole cu Tosca, la Opera din Baltimore, sub bagheta lui Antonio Guadagno. Nu pot să nu comentez, ați avut dirijori reductabili!*

Iată câte spectacole aveți în ianuarie! Din 10 până pe 20 ianuarie aveți în fiecare zi repetiții cu Don Carlo, la Opera din San José, cărora le urmează câteva spectacole în care cântați din nou alături de Cesare Siepi, pe 26, 28, 30 ianuarie, o dată la două zile ați cântat Don Carlo. E uimitor că aveți un atât de mare număr de spectacole într-o singură lună, dar în același timp și pe alte continente! Dumneavoastră aveți o structură artistică și biologică absolut specială. Îmi dau seama că numai așa, cu această forță și tenacitate, ați putut construi acest fel de carieră. Dar să revenim la agendă: în 13, 23 și 25 februarie aveți repetiții și spectacole cu Il Trovatore la Opera din Hartford. 1 martie – 20 aprilie, repetiții și 8 spectacole cu Manon Lescaut, la Met. În aceeași perioadă cântați în I vespri siciliani, pe 1, 7, 10 și 15 aprilie. În luna mai, pe 5, 8 și 11, mai aveți spectacole cu Turandot la Opera din Denver, unde o aveți parteneră pe Eva Marton, în regia lui Nathaniel Merrill. Din octombrie susțineți spectacole în Europa. La Hamburg, în octombrie, aveți repetiții cu opera Giovanna D'Arco, de Giuseppe Verdi, și șapte spectacole cu această operă, apoi în iunie 1984, pe 3, 14, 17, 19, 21, repetiții și spectacole cu I vespri siciliani, de data acesta la Opera din Nisa.

Maestrii baghetei

I. D.: *Ați cântat sub bagheta unor mari dirijori. Riccardo Chailly, James Levine, Nello Santi, Michel Plasson, Francesco Molinari Pradelli, Antonio Guadagno sunt numai câteva nume din paleta amplă a celor cu care ați colaborat.*

V. M.: *Aș mai pomeni pe Rafael Kubelik, Carlo Franci, sub bagheta căruia am debutat în *Rigoletto*, pe Leonard Slatkin, Giuseppe Patane (un bun prieten care a dispărut în floarea vârstei, era foarte rafinat și i-am purtat o mare afecțiune)...*

I. D.: *Cu care dintre acești maestri ai baghetei v-ați acordat cel mai bine? În sensul concordanței, dacă poate fi perfectă, și al afinităților comune cu spectacolul, pentru că dvs păreați, nu numai cu partenerii de scenă, într-o concordanță perfect susținută. Care dintre acești dirijori a fost preferatul dvs?*

V. M.: *I-am preferat întotdeauna pe cei care m-au acceptat pe scenă, sub conducerea lor muzicală. Cu James Levine mi-am construit o mare parte a carierei, apoi cu Nello Santi, care era unic în acea epocă în dirijatul de operă, ca și Giuseppe Patane care, ca Nello Santi, dirija fără partitură absolut toate operele!*

I. D.: *Atunci dvs ați comunicat și ați asimilat comunicarea cu șeful de orchestră care era la pupitrul spectacolului în derulare, nu ați avut o preferință anume, motivația dvs fiind înaltul nivel artistic al acestor adevărați magi, sub bagheta cărora ați evoluat...*

V. M.: *L-aș aminti aici și pe Silvio Varviso...*

I. D.: *Pot spune, ascultându-vă, din tot ce am aflat până acum, că nu ați avut decât acest ritm susținut cu partenerul, o unitate perfectă cu tot ansamblul spectacolului din care făceați parte. Acesta dovedește încă un aspect al reușitei dvs. Găsesc că este vorba aici de un echilibru interior, care se reglează după conștiința calității artistice pe care o deține. Structura dvs este, în profunzimea ei, una extrem de echilibrată.*

V. M.: De obicei artiștii devin dependenți de un dirijor sau altul... Îmi aduc aminte de Joan Sutherland, care a cântat cu mari dirijori, a fost o soprană unică, dar care cel mai bine se simțea cu Richard Bonynghe, dirijorul care-i era și soț. El o urmărea cel mai bine, îi cunoștea fiecare mișcare, erau și prieteni buni, el cunoștea secretul unde ea putea performa, se ajutau reciproc în timpul spectacolelor, era între ei o simbioză, un acord perfect.

I. D.: *Da, ascultându-vă, îmi dau seama că, de cele mai multe ori, spectatorul nu percepe decât armonia dintre orchestră și interpret, plus frumusețea spectacolului, dar nici nu bănuiește, poate, efortul de comunicare în tot acest ansamblu care înseamnă spectacolul de operă.*

V. M.: Da, nu este defel o meserie ușoară...

Simon Boccanegra. 27 de spectacole și trei faimoase partenere: Renata Scotto, Anna Tomowa-Sintow și Ghena Dimitrova

I. D.: *Ne întoarcem la incredibila agendă... Suntem în stagiunea 1984 – 1985, la Metropolitan Opera din New York, unde veți avea premiera cu Simon Boccanegra (cu care, aici, care ați făcut 27 de spectacole), în care cântați alături de prestigioșii Renata Scotto și Sherrill Milnes.*

În acest spectacol le-ați avut partenere, pe rând, în rolul Amelia, pe Ana Tomowa – Sintow și pe Ghena Dimitrova, iar în ultimele 5 spectacole ați cântat cu Kiri Te Kanawa! Tot în rolul Amelia ați girat debutul unei excepționale soprane, care a făcut o foarte frumoasă carieră, Aprile Millo (cu 160 de spectacole la Met), care, mai târziu, a fost partenera lui Luciano Pavarotti în Un ballo in maschera. Ca să mai glumim puțin, deși nu e nici o glumă, în rolul Gabriele Adorno arătați ca Superman! Ați fi putut face concurență eroului filmului cu același nume...

*Maestri ai regiei de operă: Franco Zeffirelli, Jean-Pierre Ponnelle,
Petrică Ionescu, Roman Polanski*

I. D.: *Dintre regizorii timpului, cu care ați colaborat și mai târziu, unii au devenit faimoși: Roman Polanski, Franco Zeffirelli, Jean-Pierre Ponnelle, Petrica Ionescu, dar și Tito Capobianco, Nathaniel Merrill, Giancarlo del Monaco și mulți alții. În a cui montare v-ați simțit cel mai bine? Ce înseamnă regizorul pentru un artist liric? Există, din partea regizorului de operă, implicarea în partitura muzicală, nu numai în partea de actorie? Există diferențe între teatre, între continente, în modul de abordare a regiei de operă?*

V. M.: Sunt, în primul rând, diferențe de regie de operă între America și Europa. În Europa sunt mai avangardiști, sunt mai tradiționaliști în America. Eu am fost nevoit să mă adaptez ambelor tehnici regizorale, însă m-am simțit mult mai bine în stilul tradițional (a nu se înțelege învechit sau perimat). Chiar și Zeffirelli avea un stil tradițional și era minunat, unic! Și cu Roman (*Polanski - n.n.*) am fost de acord în toate sugestiile sale, cu jocul privirilor, cu exprimarea sentimentelor din interior... Și cu Gian Carlo Menotti, care, muzician și dirijor de formație, a semnat și regia la *Manon Lescaut* de Giacomo Puccini, la Met, m-am acordat perfect. El, dimpotrivă, mă îndemna să exteriorizez cât pot sentimentele, să mă eliberez de toate emoțiile. Menotti filosofa într-un fel special și era și un regizor de vocație.

I. D.: *Aș vrea să vă întreb acum dacă este corectă informația că ați cântat în Simon Boccanegra (*Gabriele Adorno*) și la Opera din Monte Carlo, avându-i ca parteneri pe Piero Capucilli și Nicolai Ghiurov în luna ianuarie, 5 spectacole în stagiunea 1984 – 1985, deci tot în stagiunea în care ați cântat aceeași operă la Met, ați sărit peste continente, cum zic eu, și la Monte Carlo, unde ați adăugat multelor reprezentări de la New York spectacolele de aici. Partitura *Gabriele Adorno*, pe care ați interpretat-o în această operă, a impresionat foarte mult critica muzicală. L-ați interpretat în 27 de spectacole numai la Metropolitan Opera...*

V. M.: Da, este adevărat.

Un triumf - o producție nouă cu Madama Butterfly: Renata Scotto și Yoko Watanabe

I. D.: Stagiunea 1986 -1987 marchează o nouă producție cu Madama Butterfly de Giacomo Puccini la Metropolitan Opera din New York, cu 6 spectacole alături de Renata Scotto, plus altele 2 cu Yoko Watanabe care, mai târziu, a devenit celebră cu rolul de referință Butterfly.

Aș vrea să subliniez un lucru semnificativ, cel puțin pentru mine, ca destin: ea a cântat și sub bagheta maestrului Christian Badea, dirijorul de origine română care a plecat, tot ca dumneavoastră, dintr-o Românie unde, în regimul dictatorial al anilor '70, era imposibil să te împlinești ca mare artist, mai ales dacă aveai o vocație ieșită din comun. Plecând, a făcut o carieră strălucitoare pe scenele lumii. Yoko Watanabe debuta la Met alături de dumneavoastră. Aceste spectacole, 8 la număr, cu Madama Butterfly, s-au desfășurat sub bagheta lui James Levine.

V. M.: Renata Scotto ar fi putut cânta în toate cele 8 spectacole, dar i-a dat șansa unei cântărețe tinere, lui Yoko Watanabe, să debuteze în acel rol... Trebuie să știți că Renata era, de data aceasta, regizorul acestor spectacole! Era producția ei!

Urmas, pe scenă, al lui Franco Corelli, contemporan cu Domingo, Carreras, Pavarotti

I. D.: Maestre Vasile Moldoveanu, rolul dvs în istoria Metropolitan Opera din New York începe tot providențial, fiind ales să urmați, după retragerea lui Franco Corelli. Faceți parte din generația următoare, căreia i se potriveau mănășă rolurile acestui tip de voce. Sunteți contemporan cu cei trei: Carreras, Domingo, Pavarotti. Valoarea internațională a glasului dvs. a fost și este incontestabilă între marile voci de tenori ai secolului XX. Critica muzicală vă

socotea din stirpea lui Giovanni Martinelli care, coincidență sau destin, a cântat cu compatrioata noastră Stella Roman – singura dintre artiștii lirici români care a avut un număr mai mare de spectacole la Metropolitan Opera decât dumneavoastră, în anii '40.

10 ani pe scena Metropolitan Opera din New York: 105 spectacole

I. D.: *Așadar, sunteți artistul liric care a cântat în cel mai mare număr de spectacole (105), la Metropolitan Opera din New York, în afară de Stella Roman, dintre toți românii care au evoluat vreodată pe acea scenă. Sunteți egal, în numărul de reprezentații în care ați cântat acolo, cu Amelita Galli Curci: 105. Și totuși gloria nu v-a orbit. Ați trăit toate bucuriile și necazurile vieții ca un om ca toți oamenii, ca un tată de familie, preferând întotdeauna discreția nobilă etalării colorat strălucitoare a faimei. Privind în urmă, ce sentiment aveți?*

V. M.: *Sentimentul că mi-am făcut datoria în meseria asta, că am făcut-o cu tot sufletul, că m-am împlinit din punct de vedere profesional și că am avut o șansă extraordinară pe care ar fi putut-o avea și alți colegi de-ai mei din România sau din alte țări ale lumii. Norocul, însă, m-a ales și mi-a surâs, l-am urmat și mi-am construit cariera. Am și astăzi același sentiment pe care l-am avut din prima zi, de dragoste pentru această meserie, de pasiune, deși, în ceea ce privește viața, am avut câteva sincope, dar din punctul de vedere al acestei îndeletniciri nobile ce mi-a fost hărăzită, am reușit așa cum se cuvine. Am iubit-o, acest lucru mi-a fost cel mai scump pe lume, și o s-o iubesc până la sfârșitul zilelor mele. Nu se mai poate schimba acum nimic în ființa mea, e prea târziu pentru mine.*

I. D.: *Privirea înapoi, la parcursul carierei împlinite, este una ocrotitoare și împăcată că nu ați trecut niciodată linia seriozității și a devotamentului cu care v-ați făcut meseria. Nu putem vorbi despre vârstă, nici despre cuvintele „prea târziu”. Ființa biologică, dar și cea spirituală, din care sunteți alcătuit emană*

numai încredere și puteți fi un model pentru oricine alege calea spinoasă a performanței!

În aceste momente aș vrea să vorbim mai mult despre Don Carlo, eroul din drama lui Schiller pe care l-ați întruchipat și care v-a devenit rolul de referință, pe care eu îl simt, ascultându-vă și privindu-vă înregistrările, din aceeași familie cu shakespeareanul Hamlet. Cum a fost întâlnirea cu rolul Don Carlo, pentru că l-ați cântat în trei distribuții de-a lungul carierei dvs. Prima, cea din 1979, cu Boris Cristoff, Renato Bruson și Silvyia Sass, a doua, cea din 1980, cu Paul Plishka, Sherrill Milnes și Renata Scotto, a treia, cea din 1982, tot cu Boris Cristoff, Renato Bruson, dar de data aceasta, cu Ghena Dimitrova în rolul Elisabeta. Eu cred că este dificil să schimbi o distribuție cu alta. A fost, poate, un adevărat efort...

V. M.: Discuția despre rol, concepția lui și modul de a-l pregăti, o datorez foarte mult regizorului Jean-Pierre Ponelle, cu care am vorbit mult despre felul cum trebuie el construit. El a avut o participare importantă în alcătuirea acestui rol la Opera din Hamburg. Și apoi, cum v-am mai spus, pe măsură ce cântam în spectacole, mă îndrăgosteam tot mai tare de partitură. Muzica este o minune a creației verdiene. Dvs ați pomenit de duetul final (*Ma lassu ci vedremmo in un mondo miglior...*). Totuși, rolul nu este unul ce-ți dă satisfacții strălucitoare. Carlos nu are o arie marcantă, a lui, ca *Recondita armonia* (din opera *Tosca* de Giacomo Puccini - n.n.), sau *Celeste Aida* din opera *Aida* de Giuseppe Verdi... Aici, baritonul, cel ce-l interpretează pe Marchizul de Posa, are două arii marcante, apoi basul, care-l interpretează pe Regele Philip al Spaniei, dispune de emoționanta arie *Ella giammai m'amo*, soprana, în final, de asemenea se poate desfășura într-o arie de virtuozitate, la fel și mezzosoprana, interpreta lui Eboli... Tenorul însă, cântă cu toți, până la epuizare, în diferite duete sau terțete. Cu toate acestea, linia muzicală, conținutul melodic dar și conținutul dramaturgic, toate acestea la un loc alcătuiesc un rol pe care și l-ar putea visa orice tenor...

I. D.: Tocmai prin ce ați spus este un rol dificil.

V. M.: Așa este. Dar rolul Don Carlo rămâne una din marile mele împliniri artistice. Cu el pot spune că am reușit. Este iubire pe viață...

I. D.: Ați cântat 10 ani la Metropolitan Opera din New York. Ați fost invitat de onoare la Roudaky Hall, noua Operă din Teheran, inaugurată după 1967 sub patronajul Majestaților Lor Pahlavy. Printre invitați, de-a lungul vremii au mai fost acolo și Tito Gobbi, Cesare Siepi, Rollando Panerai, Nicolai Ghiuzelev, Nicolae Herlea și multe alte personalități muzicale de primă mărime. Ați cântat și la Pretoria, și la Johannesburg, în Africa de Sud, dar și în San Juan, Porto Rico. Ați schimbat fuse orare, practic n-ați avut odihnă și ați stat pe scenă într-un continuu efort vocal, emoțional și fizic. Iată o mostră, doar, a programului dvs din anii '80. Citez dintr-un articol publicat în revista „Opera News”: <Vasile Moldoveanu s-a alăturat Operei din San Francisco în luna septembrie, pentru rolul Riccardo (6 spectacole) din Un ballo in maschera. În drumul său spre casă, în Europa, tenorul de origine română va face un scurt popas în Porto Rico pentru versiunea de concert a Trubadurului, după care urmează să mai interpreteze încă un rol principal, dintr-o altă operă a lui Verdi: I Masnadieri. Înainte de întoarcerea în Statele Unite, va cânta Un ballo in maschera și Lucia di Lamermoor la Berlin – noiembrie – și Manon Lescaut la Stuttgart – decembrie. 1983 aduce prima dintre cele două surprize: la Metropolitan Opera, La bohème – ianuarie și Il Trovatore – martie (se pare că este o eroare a autorului articolului - n.n.). Între aceste date sunt o serie de spectacole la Parma, cu Lucia di Lamermoor (maestrul rectifică: la Parma a cântat în Don Carlo - n.n.), după ele urmând Adrienne Lecouvreur la Opera din San Diego, în și mai multe spectacole cu Un ballo in maschera, de data aceasta la Pretoria, în Africa de Sud, în iulie. > Cam așa arăta un program de-al dvs, comentat cu umor și simpatie în revista sus-menționată. Cum ați făcut față acestei goane între continente? Parcă n-ați fi coborât niciodată de pe scenă...

V. M.: Aveam mici perioade de odihnă și, fiindcă aveam o casă la Crans Montana, în Elveția, îmi încărcam bateriile în scurtul timp

pe care îl aveam la dispoziție. La Monte Carlo era, în general, prea cald vara, chiar dacă mai erau festivaluri, preferam să profit de o mică vacanță la Crans, localitatea este așezată la 1500 de metri altitudine.

I. D.: *Vacanța, însă, era, probabil, foarte scurtă.*

V. M.: Cântăreții în plină carieră nu-și pot permite vacanțe lungi...

I. D.: *Ați cântat de-a lungul carierei dvs numai roluri principale, de la Rodolfo la Pinkerton, de la Luigi la Mario Cavaradossi, de la Ducele de Mantua la Alfredo, de la Cassio la Radames. Și lista nu se oprește aici. Ce satisfacții v-au produs aceste variante vocale? Le-ați mai face dacă ați lua totul de la început? Există epoci diferite de muzică în care dvs ați intrat, personaje diferite, stiluri diferite, moduri diferite de abordare din punct de vedere vocal, pentru că, de exemplu, între Carlo și Luigi este o diferență de abordare muzicală între compozitori. Dvs având foarte aproape, unul de altul, roluri diferite întruchipând personaje diametral opuse, trebuia să intrați rapid în noul personaj ce nu semăna defel cu cel interpretat de curând.*

V. M.: Aveam, totuși, un interval de timp în care îmi pregăteam vocea, mă pregăteam sufletește... Este o diferență enormă între a cânta *Rigoletto* și apoi *Il tabarro*. Dar, cum vă spun, aveam perioade de repetiții chiar în cadrul cărora îți dai seama că intri în rol! Că ai reușit să treci pragul personajului interpretat anterior! Vocea trebuie să corespundă cerințelor muzicale ale noului personaj, ale noului spectacol. Între Puccini și Verdi sunt deosebiri imense, aș spune chiar că nu este nici o asemănare. Orchestrația este mult mai amplă la Puccini, care este un verist, el a vrut să aducă viața obișnuită pe scenă, iar personajele lui sunt, de asemenea, dintre cele mai comune. Pentru el „es-tam-tam”-ul era perimat, învechit, și, vrând să aducă ceva nou în muzică, a reușit, dar nu datorită verismului, ci datorită geniului său muzical.

I. D.: *Dar și expresia artistică era alta...*

V. M.: Și orchestrația! Toată orchestra cânta cu solistul tema, și tu, ca solist, trebuia să te auzi peste orchestră, de aceea gradul de dificultate aici este foarte mare...

I. D.: *În arhiva Metropolitan Opera din New York am găsit spectacole în care, alături de dumneavoastră, care erați un preferat al acestei opere, au debutat două interprete care, apoi, au făcut o mare carieră în muzica de operă. Este vorba despre două soprane. Una este Aprile Millo, căreia i-ați făcut debutul în Simon Boccanegra, și cealaltă este Yoko Watanabe, devenită, după debutul ca parteneră a dumneavoastră, celebră pentru rolul ei de referință care este Madama Butterfly. Știu că ați mai avut alături, pe marile scene ale lumii, și alți artiști care au debutat cu succes alături de dvs., ca de exemplu pianistul și dirijorul Myung-Whun Chung, care la ora asta este o celebritate! O spun, fiindcă știu că vă preocupă și educarea muzicală a tinerelor generații. Ați făcut-o și poate că veți face acest lucru, pentru că este păcat ca darul cu care ați fost înzestrat să nu fie transmis și celorlalți.*

V. M.: Acum totul este în funcție de proiectele care mi s-au propus aici, în țara mea, unde am să revin dacă cineva vrea să mă asculte. Studenților sunt gata să le spun tot ce am trăit, tot ceea ce am reușit să realizez în domeniul muzical.

I. D.: *Știu că aveți această dorință și bucurie de a educa muzical tinerii interpreți.*

V. M.: Condiția principală este să ai un „material” bun pe care să-l prelucrezi până la perfecțiune dacă se poate...

I. D.: *Aveți câteva amprente marcate clar pe temperamentul dvs artistic. Don Carlo, Des Grieux din Manon Lescaut de Puccini, cărora eu l-aș adăuga și pe Pinkerton din Madama Butterfly. Nu știu dacă mă înșel sau nu. Le consider amprente providențiale. Cum vă raportați la aceste semne pline de bunăvoință ale destinului dvs?*

V. M.: Eu l-aș adăuga și pe Luigi din *Il tabarro*. Nici nu mi se mai spunea pe numele meu real, Vasile. Colegii de teatru așa îmi spuneau și uneori și pe stradă eram strigat *Luigi!* Eu cred că mai mult mă reprezintă Luigi decât Pinkerton. Am fost foarte atașat de rolul din *Il tabarro*, mă reprezenta vocal din toate punctele de vedere și, în plus, mai aveam și o incitanta partitură actoricească! Pinkerton, ca personaj, nu mi-a plăcut, era un personaj superficial și pentru mine a contat întotdeauna și corelarea cu personajul, cu aspectul dramatic. Niciodată nu am putut să am afinitate cu un rol decât în totalitatea lui, atât din punct de vedere actoricesc, cât și muzical...

I. D.: *Nu pot să nu vă întreb, acum, după ce am vorbit despre atâtea fapte ale carierei și vieții dumneavoastră, care a fost cel mai frumos lucru care vi s-a întâmplat vreodată...*

*A fost incredibil! Audiția, o simplă probă și oferta:
cinci ani de spectacole dintr-un foc!*

V. M.: Ușurința cu care am fost angajat la Metropolitan Opera din New York! A fost incredibil! Abia sosită dna Walter, am dat audiția, o simplă probă, și mi s-au oferit cinci ani de spectacole dintr-un foc! Primul meu contract care, apoi, a fost prelungit și restul... îl știți. Toate acestea la un loc înseamnă cel mai frumos lucru care mi s-a întâmplat vreodată! Fiecare moment legat de meseria mea l-am trăit din plin, și admiterea la Conservatorul din București, apoi angajarea la Opera Română, toate s-au petrecut într-un ritm incredibil, ca și cum Providența se grăbea să-mi arate chipul... Nu ascund că am muncit tot timpul pentru a mă menține în forma dorită de public. La început, munca asta pare că nu-ți dă nici o satisfacție concretă, dar mai târziu satisfacțiile sunt mari și ești răsplătit.

I. D.: Eu sper să vă fi reamintit cu plăcere traseul unei vieți, al unei cariere excepționale...

V. M.: Mi l-ați reamintit și l-am evocat cu plăcere și cu dragoste, chiar dacă, uneori, viața ia o turnură bizară, așa încât aproape că nu poți să te mai bucuri de nimic. Numai că eu încep să mă bucur. Mi-am revăzut țara, după aproape patruzeci de ani de absență, am revăzut orașul în care am studiat, am fost primit cu multă căldură, m-am bucurat, invitat fiind la Universitatea Națională de Muzică (Conservatorul, unde cândva am studiat și eu!), să constat condițiile bune de studiu pentru studenți și devotamentul domnului profesor Dan Dediu, tânărul și inimosul rector, care are și dorința și voința de a face ceea ce se cuvine pentru viitorul muzicii românești.

În același timp, aș dori din tot sufletul ca oamenii ce conduc destinele culturii în România să-și dea seama că nu pot lăsa Opera Română în starea în care am văzut-o zilele acestea. În întreaga lume unde am cântat în atâția ani, am văzut onoarea ce i se face operei prin instituțiile ei, în care, în semn de omagiu și de prețuire, șefii de state, oamenii politici ai lumii, își țin conferințele, dineurile, marile întâlniri la nivel înalt. Opera este sufletul, imaginea unei țări, oglinda ei. Și, după câte mi-am putut da seama din ceea ce-mi spunea directorul Operei Române, domnul Cătălin Ionescu – Arbore, lucrurile nu merg bine, el suferă, căci întreaga clădire are multe probleme. Chiar am văzut acolo un covor care e de pe vremea când cântam eu, adică de prin anii '70. Sper că domnii de la conducerea țării își vor arunca privirea și spre Opera Română. Eu aș vrea să redevină din nou ce-a fost odată, să se revină la tradiția de altă dată... De talente, slavă Domnului, nu ducem lipsă, condiții să fie și ei vor veni să cânte la opera noastră...

I. D.: Poate că vă vor auzi și cine știe... se mai întâmplă și minuni! Problema este una reală, poate că se vor gândi totuși la ea... Dar mai sunt și alte instituții de cultură care se află într-o stare deplorabilă!

V. M.: Nu se poate să nu se ivească posibilități, Bucureștiul are clădiri de o opulență cum n-am văzut decât la Monte Carlo! Pot fi antrenați chiar oameni de afaceri în această redresare a unei instituții cu tradiție în România! Instituțiile de cultură din România sunt totuși ignorate și asta mă doare. Probabil conducătorii țării au alte priorități, dar eu cred că își pot arunca privirea și asupra acestui fel de instituții ca Opera Română!

I. D.: Da, dar chiar cei care conduc România pot să se implice în această gravă problemă a instituțiilor de cultură care fac imaginea unei țări. Instituțiile de cultură sunt imaginea spiritualității ei.

V. M.: Dar eu nu pot să cred că lucrurile acestea, până la urmă, nu se vor rezolva. Toți marii oameni politici din lumea aceasta, când vizitează orice țară, sunt orientați spre spectacolul de operă, de balet, opera are un limbaj internațional!

O posibilă încheiere, dar nu un final...

I. D.: Interpreții noștri cei mai merituoși cântă peste hotare, când, dacă ar avea condiții, ar cânta la Opera Română, care este opera lor națională. Dar poate, auzindu-vă, le dați o idee!

V. M.: Eu am plecat din alte motive, dar astăzi, ei nu ar mai trebui să plece. Eu a trebuit, ca să-mi fac meseria, să părăsesc România, care avea un regim abuziv. Astăzi nu-i mai ține nimeni cu de-a sila în țară, ca altă dată, când nu se putea pleca decât cu mari eforturi, dar sunt lipsurile din teatrele din țară pentru care pleacă, deși, repet, n-ar trebui s-o facă. Prietena mea, Ursula Jaberg, care este elvețiancă și a fost pentru prima oară în România, a fost foarte impresionată de frumusețea orașului, de arhitectura lui, de căldura oamenilor, dar vizita la Opera Română i-a lăsat, ca și mie, un gust

amar... Poate cei în drept, totuși, se vor mai gândi și vor arunca o privire asupra acestei instituții de tradiție în orice țară a lumii.

I. D.: *Sper să vă audă, fiindcă sunteți o voce importantă care s-a întors în țara lui și își spune punctul de vedere. Trebuie să facem lucrurile curat, la noi acasă, pe locul nostru.*

V. M.: N-am pretenția că o să schimb fața lumii, dar ceva-ceva trebuie să se urnească. Eu spun numai ce-am văzut, ce-am trăit și ce-aș dori să fie.

I. D.: *Ne încurajați, ne faceți să avem o inimă mai încrezătoare și vă mulțumim pentru generozitate și participare afectivă, pentru cuvintele acestea calde și pentru dorințele de bine și pentru ceea ce, desigur, o să vă mai gândiți să faceți și pentru noi în domeniul cântului.*

V. M.: Vă promit că, ceea ce pot, o să fac!

București, 20 septembrie 2010

În turneu cu Metropolitan Opera: *Don Carlo*, 1979

O conversație cu tenorul Vasile Moldoveanu

Interviu realizat de Bruce Duffie - Chicago, 1982

© 1982 Bruce Duffie

© Bruce Duffie is an Announcer/Producer with WNIB, Classical 97 in Chicago.

This interview was recorded in a dressing room backstage at the Civic Opera House in Chicago on December 15, 1982. It was published in The Opera Journal in March, 1987, and posted on [this website](#) in 2012.

Madama Butterfly - Fort Worth, 1977

Chiar dacă numele lui nu vă spune nimic la început, probabil l-ați văzut pe tenorul Vasile Moldoveanu la televizor, în rolul lui Don Carlo din seria *Live from the Met*, dar și în alte roluri.

S-a născut în România și a cântat timp de șapte ani la Opera Națională din București, dar acum trăiește la Monte Carlo. Contractele îl poartă peste tot în lume, inclusiv la Chicago, unde l-am întâlnit între două spectacole. Moldoveanu nu făcea parte din distribuția programată inițial, dar când Luciano Pavarotti a anulat Luisa Miller, s-a întâmplat ca tenorul din *Madama Butterfly* (Giuliano Ciannella) să știe exact acest rol verdian, așa că a fost mai simplu pentru management să găsească un alt tenor care să știe opera lui Puccini.

A fost o plăcere neașteptată să îl întâlnesc pe dl Moldoveanu. Prima întrebare a fost despre cum îmbină cântatul cu călătoriile...

O conversație cu tenorul Vasile Moldoveanu

Vasile Moldoveanu: Trebuie să fiu foarte sincer și să vă spun că este o viață foarte obositoare, în special în situații ca cea de față, când tocmai mă întorsesem acasă de câteva zile când am fost sunat să vin să înlocuiesc un tenor la Chicago. Nu poți pur și simplu să sari într-un rol. Slavă Domnului că terminasem de curând un rol din Puccini (Cavaradossi) înainte să vin aici pentru *Butterfly*. Cele două roluri sunt în aceeași categorie vocală. După ce cânt aici, fac *La bohème* la Met, deci am din nou de a face cu același fel de rol. Nu poți să sari brusc de la un stil la altul. Nu este bine pentru voce. Dacă ar trebui să cânt după aceea un rol din Verdi, aș avea nevoie de cel puțin o săptămână ca să îmi schimb vocea și să mă pregătesc din punct de vedere vocal. Chiar dacă știi un rol, ai nevoie de timp ca să îți reobișnuiești vocea cu el.

Bruce Duffie: *După părerea dumneavoastră, cântați prea mult?*

V. M.: Nu fac parte din categoria tenorilor care cântă prea mult. Spun „nu” destul de des, dar este foarte dificil, în special atunci când sunt într-un teatru de operă nou, căci există riscul să nu mai fiu chemat a doua oară.

B. D.: *Cum este influențată vocea dumneavoastră de dimensiunea teatrelor în care cântați?*

V. M.: Este un subiect despre care se vorbește mult. Avem tendința de a cânta la fel în majoritatea timpului, dar în sălile de operă foarte mari – Met, Chicago, San Francisco, La Scala – simțim nevoia să dăm

mai mult. Când am fost în turneu cu Metropolitan Opera, am cântat în opere uriașe – cum ar fi Boston sau Cleveland, unde, din cauza dimensiunilor atât de mari, se folosesc microfoane. Vorbim despre săli de 14.000 de locuri!

B. D.: *Din punct de vedere strict artistic, cum sunt vocile din București?*

V. M.: Vocile sunt foarte frumoase. Atât profesorii cât și muzicienii au fost formați în tradiția italiană strictă. Am plecat din România acum 12 ani și sunt rupt de realitatea actuală, dar știu că viața este foarte grea acolo. Salariile sunt foarte mici, viața este extrem de dificilă, prin urmare nu sunt multe lucruri de spus. În cazul meu particular, greutățile veneau și din faptul că adeseori nu obțineam viză ca să onorez contractele care mi se propuneau în vest. Și cum nu făceam parte din majoritatea politică, nu prea mi se dădeau roluri de cântat în țară. Încerc să uit acea parte din viața mea. Cel mai mare noroc al meu a fost să părăsesc România și să vin aici.

B. D.: *Aici v-ați câștigat faima națională cântând Don Carlo, de Verdi. Ce îmi puteți spune despre acest rol?*

V. M.: Aș vrea să nu mai cânt *Don Carlo*, dar nu pot, pentru că oamenii continuă să mi-l ceară. Este un rol foarte întins, mai ales că eu cânt întotdeauna versiunea în cinci acte. Este un rol greu, iar Don Carlo nu are nici o arie mare, așa cum au toate celelalte personaje. Opera este extrem de frumoasă și îmi place foarte mult, dar am făcut 43 de spectacole în trei ani, deci cred că am cântat-o destul. Și este foarte lungă: chiar și în Germania, unde oamenii sunt obișnuiți cu operele lungi ale lui Wagner, publicul are tendința să plece înainte de ultimul duet. O soluție ar fi să se cânte în două seri sau, iar eu prefer această variantă, să se mai taie din operă.

B. D.: *În general, credeți că tăierea unor fragmente din opere este o soluție?*

V. M.: Este o problemă spinoasă. Am cântat în opere din care se tăiaseră bucăți fără nici o justificare, dar am cântat și în unele în care eliminarea unor pasaje era acceptabilă. Îmi amintesc un spectacol în care numărul tăieturilor nu era foarte mare, dar amplasarea lor era ciudată. Reintroducerea fragmentelor scoase poate fi un proces lung și laborios, iar orchestra în general nu este de acord.

B. D.: *Ați făcut Don Carlo la televizor. Vi se pare că opera dă bine pe ecranul TV?*

V. M.: Am auzit că tuturor le-a plăcut foarte tare *Don Carlo* și s-a afirmat că a fost una dintre cele mai bune transmisiuni TV pe care le-au avut vreodată. Ba chiar unii au spus că montarea și producția arătau mai bine la TV decât în sală. Aceleași lucruri s-au spus și despre *Il tabarro* în care am cântat eu. Deși nu orice dă bine la televizor, transmisiunile TV sunt un demers important pentru a câștiga publicul și a prezenta opera unui număr cât mai mare de oameni. Pentru publicitate, nimic nu dă rezultate mai bune decât televizorul. Cânt de douăzeci de ani și nu mă știa nimeni. Acum, după aceste două transmisiuni TV, toată lumea mă recunoaște.

B. D.: *Repețați mai mult când știți că spectacolul se va transmite live?*

V. M.: La TV este extrem de important să ai cântăreți foarte buni care să fie și actori foarte buni, iar această combinație este greu de găsit. Dacă spectacolul nu se transmite live, atunci poți să tragi mai multe „duble”, deci presiunea nu este atât de mare. Dar dacă transmisiunea este simultană cu ceea ce se întâmplă pe scenă, concentrarea trebuie să fie uriașă și este nevoie de multă muncă înainte

de spectacol. Înainte de transmisiunea TV, am făcut nenumărate repetiții muzicale foarte lungi.

B. D.: *Se poate repeta prea mult?*

V. M.: În zilele noastre este greu să repeți prea mult. Sunt cel mult două sau trei săptămâni de repetiții pentru o producție nouă, ceea ce mi se pare destul. Am văzut multe dintre producțiile lui Felsenstein – minunat repetate, dar cu prea mult accent pus în permanență pe jocul scenic. Interpretarea muzicală avea de suferit pentru că soliștii erau absolut epuizați după atât de multe repetiții și pur și simplu nu mai aveau voce pentru spectacole! Felsenstein le cerea să cânte cu toată vocea pe parcursul repetițiilor. Nu le dădea voie doar să „marcheze”. După părerea mea, unele voci s-au distrus pe parcursul acestui proces.

B. D.: *Să ne întoarcem la ideea cu filmatul pe parcursul mai multor zile – oare asta nu este un fel de fals?*

V. M.: Este un fals în sensul în care lucrurile care nu sună cum trebuie sunt modificate în așa fel încât să sune bine. Îmi amintesc unele momente specifice în care lucrurile au mers foarte prost dar, după editare, rezultatul final a fost destul de bun. În înregistrările audio problema este complexă: soliștii pot repeta o notă de douăzeci sau treizeci de ori, până iese cum trebuie, dar publicul aude altceva decât era inițial. În înregistrările vechi, se putea auzi orice modificare, dar acum tehnica este atât de avansată încât se poate face orice și se poate schimba totul. Personal, prefer să cumpăr înregistrări de operă cu spectacole live.

B. D.: *Criticii – și publicul – vin cu așteptări prea mari la operă?*

V. M.: Poate că e din vina înregistrărilor – publicul vine și se așteaptă să audă în sală aceeași perfecțiune pe care o trăiește

acasă. Vocea umană nu funcționează așa. Pe de altă parte, publicul din sălile mari din orașele importante este întotdeauna minunat. Înregistrările sunt atât de reci... Pe când în spectacolele live totul este imprevizibil și mai plin de viață.

B. D.: *Vă bucură faptul că unele dintre spectacolele dumneavoastră sunt păstrate grație transmisiunilor?*

V. M.: A, desigur! Tot așa cum mă bucur că am înregistrări din spectacole cu Björling și Tucker și ceilalți mari tenori.

B. D.: *Vă place să fiți tenor verdian?*

V. M.: Eu cânt și mult Puccini, iar rolurile în care am avut cel mai mare succes și care îmi plac cel mai tare sunt Des Grieux din *Manon Lescaut* și Cavaradossi din *Tosca*. Dar mă bucur că sunt și una și alta – atât tenor puccinian cât și tenor verdian –, căci ambii compozitori au scris atât de frumos! Uneori este dificil să cânti ce a compus Verdi, dar, la nivel general, operele lui sunt minunate pentru voce. Și Puccini cunoștea foarte bine vocea umană, dar orchestrația lui este atât de puternică și atât de mare, încât este greu să o depășești. Nu voi sfătui niciodată un tânăr tenor să își înceapă cariera cu un rol din Puccini. Chiar și rolul din *Butterfly*, care include, de fapt, un singur act, înseamnă o luptă cu orchestra, care cântă foarte tare atunci când cântă tenorul. Trebuie să muncești foarte mult. Este o modă acum să pui tenorii foarte tineri să cânte *La bohème*, care este un rol foarte dificil. Chiar este un rol de spinto și chiar cred că cineva trebuie să aibă o maturitate vocală clară înainte să se apuce de Puccini.

B. D.: *Bun, și atunci de unde trebuie să înceapă un tenor tânăr?*

V. M.: Nu pot vorbi decât despre propria mea experiență – eu am început cu Belmonte și Don Ottavio. Am avut întotdeauna o voce

mare, așa că am făcut *Traviata* la puțin timp după aceste două roluri. Nu am avut niciodată o voce ușoară, de „tenorino”. Am cântat de câteva ori *Don Pasquale* și *Elisir d'Amore*, dar singurul Donizetti pe care încă îl cânt este *Lucia*.

B. D.: *Există o competiție între tenori?*

V. M.: Citesc mereu despre asta în presă, dar eu cred că există atât de puțini tenori, încât este loc pentru toată lumea să câștige o pâine.

B. D.: *Oare asta înseamnă că se joacă prea multă operă?*

V. M.: Depinde. În Germania, operele care au doar montări moderne nu mai au public, dar sunt și locuri unde se fac doar montări clasice, deși nici asta nu este o variantă bună. Teatrele de operă ar trebui să amestece stilurile, așa cum se face și în alte domenii.

B. D.: *Aveți vreun sfat pentru compozitorii de operă de azi?*

V. M.: Cred că cea mai mare problemă este că nu țin cont absolut deloc de vocea umană.

B. D.: *Care este rolul criticilor?*

V. M.: Încă mai am mulți ani de cântat, așa că nu am nimic de spus despre ei! Toată lumea poate primi și aprecia criticile constructive. Nu avem nevoie de laude permanente, dar criticii ar trebui să fie ceva mai corecți decât sunt. Teoria conform căreia critica trebuie să spună lucruri negative despre toată lumea a cam scăpat de sub control.

B. D.: *Corespondența compozitorilor și diferitele texte scrise de aceștia au vreo influență asupra spectacolelor dvs.?*

V. M.: Da, chiar foarte mult. Uneori, dirijorul va indica ceva scris de compozitor, iar asta va avea un impact asupra modului în care fac eu rolul. Poate fi extrem de util.

B. D.: *Vorbiți-mi despre rolul dvs de acum – Pinkerton.*

V. M.: Oamenii au tendința de a complica prea tare personajul lui Pinkerton. În realitate, era foarte tânăr și iubea femeile, dar în același timp avea un suflet mare și era sensibil. O plăcea foarte mult pe *Butterfly* și o dorea, și a făcut ceea ce era de așteptat să facă în acele vremuri.

B. D.: *Multe dintre personajele pe care le cântați mor în finalul operei. Vă place să fiți omorât pe scenă?*

V. M.: Pe scenă nu e nici o problemă. Doar că uneori nu iese cum trebuie. Îmi amintesc de un *Ballo* la San Francisco, unde, la final, baritonul nu reușea să tragă cu pistolul. După câteva momente, pur și simplu am căzut pe scenă – nu mai puteam aștepta până mă omora! Multe dintre personajele pe care le cânt sunt pozitive. Am tendința de a îndulci tot ce cânt, pentru că așa este firea mea, dar trebuie să îmi controlez impulsul natural de a-i face pe toți să pară buni și dreți. Din punct de vedere dramatic, pot cânta o grămadă de roluri, dar vocea are limitele ei, așa că sunt și unele lucruri pe care nu le cânt. Dintre rolurile pe care le fac, unele necesită o voce puternică, dar înainte de a le cânta trebuie să lucrez mult, astfel încât tessitura să fie cea corectă.

B. D.: *Sunteți optimist cu privire la viitorul operei?*

V. M.: Îmi place foarte tare ceea ce se întâmplă azi în lumea operei, în special spectacolele făcute de și cu studenți. Iar tânăra generație care merge la operă este minunată. Este bine să le prezentăm copiilor opere ca *Madama Butterfly*, care sunt ușor de înțeles. Dacă îi chemi la *Tristan*, i-ai terminat pentru toată viața! Ei trebuie să își dezvolte gustul pentru operă, prin urmare trebuie să fie expuși la

început la muzică mai accesibilă. Trebuie să le dăm opere pline de viață, cu cântăreți care să fie și buni actori. Opere ca *Don Pasquale* sau ca cele de Mozart vor fi întotdeauna pe placul tuturor.

B. D.: *Mozart poate să îi placă și unui fan de rock'n'roll?*

V. M.: Fără nici o îndoială. Cred că fanii de rock'n'roll ar începe să fie interesați de operă după ce ar asculta Mozart. Este important să vadă opera și să o asculte, apoi poate că această experiență va da roade. O sală de operă are o atmosferă foarte specială, pe care copiii o înțeleg, prin urmare este posibil ca ei să își dorească să repete o astfel de experiență.

© 1982 Bruce Duffie

Acest interviu a fost înregistrat într-o cabină a Civic Opera House din Chicago, pe 15 decembrie 1982. A fost publicat în The TrebOpera Journal în martie 1987 și a fost postat pe acest site în 2012. Pentru această versiune de pe site au fost adăugate fotografii.

Mulțumiri doamnei Marina Vecchi, de la Lyric Opera, pentru traducerea simultană a acestei conversații.

Opera este oglinda unei țări...

Interviu realizat de Alexandru Pătrașcu - 27 septembrie 2012

Il tabarro - Metropolitan Opera, New York, 1981

I-am scris așa cum i-aș fi scris o scrisoare lui Enrico Caruso, sperând de data aceasta că o să-mi răspundă. Și mi-a răspuns, bucuros că în România l-a mai descoperit cineva. Suntem așa de puțini...

Acum vreo 15 ani au început să apară primele DVD-uri cu spectacole de operă, iar în România au început să fie accesibile de pe la începutul anilor 2000. Aici nu a existat o epocă a LaserDisc-ului. Am putut astfel să văd cum arăta un spectacol de la Teatro alla Scala sau de la Metropolitan Opera. Cum arătau cei Trei Tenori într-un spectacol de operă. Pe măsură ce am descoperit frumusețea unor asemenea spectacole am vrut să aflu mai multe. Dacă mă emoționam în fața televizorului urmărind cariera Angelei Gheorghiu (ce Traviata frumoasă!), am ajuns repede să descopăr și alți artiști lirici români care au cântat cu succes pe marile scene ale lumii. Așa am descoperit-o pe Ileana Cotrubaș, de exemplu.

Tot căutând pe Internet, am descoperit site-ul unui pasionat de operă din SUA. Un inginer mecanic de aviație, pensionar, retras din activitate din cauza unor probleme de sănătate. Acest inginer, pe nume Michael Richter, scria niște cronici de amator despre spectacolele de operă pe care le văzuse la TV, pe casete VHS, pe LaserDisc sau DVD. Și aceste cronici le strânsese într-un document organizat inginerește: ***Opera on Video***. L-am citit pe nerăsuflăte, erau sute de spectacole comentate, cu toate numele celebre ale operei. Așa am descoperit că există un *Don Carlo* de la Metropolitan, în care rolul titular e interpretat de un anume Vasile Moldoveanu. Apoi un *Il tabarro*, în care Luigi este tot acest Vasile Moldoveanu. Și un *Simon Boccanegra*, unde Gabriele Adorno e tot acest misterios Vasile Moldoveanu. Din păcate, *Don Carlo*

și *Il tabarro* era indicate drept transmisiuni TV (telecast) iar *Simon Boccanegra* era un LaserDisc. Nici o șansă să le găsec pe undeva... Am așteptat aproape 10 ani de atunci, știind că va veni o zi când voi vedea aceste spectacole.

În 2010 am găsit DVD-ul cu *Simon*, de la Deutsche Grammophon, se vindea chiar în holul Ateneului Român. Tocmai văzusem la Frankfurt o producție modernă a acestei opere, în care dogele era Željko Lučić, și acolo, în sală, am realizat cât de frumos e rolul lui Gabriele Adorno din această operă, care era interpretat atunci de un tenor coreean, pe nume Alfred Kim. După CD-ul din 1977 al lui Claudio Abbado, în care Adorno e José Carreras, chiar aș putea spune că e unul dintre cele mai reușite roluri de tenor scrise de Giuseppe Verdi.

Mi s-a părut un lucru extraordinar să-l descopăr pe Vasile Moldoveanu chiar în acest rol. Nu aveam nici cea mai mică idee despre cum ar putea suna vocea lui. Eram chiar puțin speriat să nu aud un fel de *heldentenor* gen Ludovic Spiess, cu toate notele la locul lor și atât. Când colo, mi s-a părut că-l văd pe Franco Corelli, reîncarnat! O voce de tenor lirico-spinto așa de frumoasă, care avea ceva și din Richard Tucker în registrul mediu, dar un aplomb à la Corelli, clar. Am devenit pe loc un fan al acestei voci. În același timp, am răbufnit și de ciudă că nu l-am descoperit mai devreme.

Abia în 2011 au apărut DVD-urile cu *Don Carlo* și cu *Il tabarro*, iar eu am reușit să le văd doar de curând. Absolut superbe. Apoi, am căutat în zadar fotografii pe Internet. Sigur, sunt cele două poze oficiale din *Don Carlo* și din *Simon*, apoi sunt fotografiile alb-negru din

cartea D-nei Ioana Diaconescu, dar mi s-au părut insuficiente pentru entuziasmul meu. Așa că am făcut chiar eu niște capturi de imagine de pe DVD și le-am publicat pe cele mai frumoase.

Filippo: *Tu resti in mia regal presenza e nulla ancora hai domandato al Re?*

Rodrigo: *Accetto, e non per me.*

Așa am ajuns să fac acest interviu, cu cel mai mare tenor român. Vă mai spun că în vocea lui, care și-a păstrat frumusețea timbrului chiar și atunci când vorbește, învăluind cuvintele cu un ușor vibrato probabil provocat chiar de emoția de a-și vorbi limba maternă, pe care o vorbește de parcă n-ar fi plecat niciodată din România, am descoperit un om de o modestie aproape de neînchipuit. Vasile Moldoveanu a fost un profesionist al operei, care și-a respectat arta ca pe o meserie rară. Contemplația și reflecția asupra poziționării lui în raport cu Opera ca artă și ca instituție a civilizației de sorginte europeană au venit în timp. Iar acum, ieșit din zona activă a carierei, cea de pe scenă, interlocutorul meu poate să spună, cu perspectiva dată de 10 sezoane la Metropolitan, că *Opera este oglinda unei țări*. Ce poate însemna această afirmație, vă invit să citiți în continuare...

Opera este oglinda unei țări...

Il tabarro - Metropolitan Opera, New York, 1981

Artistul din Est

Alexandru Pătrașcu: *Ați plecat din România profitând de o invitație a unui impresar de a cânta în Germania. Când ați luat decizia să plecați definitiv? Vă gândeați la acest lucru? Erați conștient de valoarea dvs., erați sigur că veți reuși sau erați dispus să vă schimbați cariera în caz contrar?*

Vasile Moldoveanu: În primul rând, trebuie să știți că eu n-am fost membru de partid și asta mi-a creat multe dificultăți și în țară dar și ca să pot pleca din România, pentru că nu mi se aproba plecarea în străinătate. Luasem decizia de mult timp, înainte de a primi invitația de la Friederich Paasch (*impresar german - n.n.*). Mi-am zis că dacă voi pleca să cânt în Occident, nu mă voi mai întoarce în România.

Un alt lucru pe care trebuie să-l știți este că în Germania sunt foarte multe teatre de operă, câteva sute, de niveluri artistice diferite. La vremea aceea erau doar patru opere de nivel internațional, la Hamburg, la München, la Stuttgart și, bineînțeles, la Berlin. Dacă nu aș fi avut succes la nivel internațional, atunci aș fi putut totuși trăi decent activând la un teatru de operă mai mic, din provincie. Dar eram încrezător, am fost invitat să fiu audiat acolo, în Germania și la Viena. Și într-adevăr, într-o perioadă destul de scurtă, după doi ani (eu am plecat în 1972), în 1974, am ajuns la Stuttgart, unde director era Wolfgang Windgassen, marele tenor wagnerian al Germaniei. Și el avea ideea asta să rupă tradiția acelei opere, unde se cânta de zeci de ani exclusiv repertoriu german. Iar Windgassen vroia să introducă acolo opera italiană, *La bohème*, *Manon Lescaut*, și așa am devenit interesant pentru el, în acest proiect. Și de aici a pornit apoi totul. Pentru că la Stuttgart s-au comportat extraordinar cu mine, aveam un contract care mă obliga să cânt de 4-5 ori pe an, fiind plătit însă toată stagiunea, astfel încât puteam merge să cânt în multe alte locuri. Așa am ajuns să cânt la München într-o producție a lui Roman Polanski de exemplu, de aici a pornit cariera ulterioară de la Metropolitan, după un *Rigoletto* la München...

Revenind la comunism, vă spun și că, odată ce am fost condamnat la moarte pentru că nu m-am întors în România, nici nu puteam să mă mai întorc. Peste vreo 10 ani de la plecare, tata mi-a spus că a citit în

ziar că am fost grațiat și că aș putea să vin să-l văd. Dar în ziar nu s-a publicat și amănuntul că această grațiere era de fapt o grațiere de la pedeapsa capitală și transformarea acesteia într-o pedeapsă cu închisoarea. Nu am venit atunci pentru că nu am avut încredere în această informație și am procedat bine, pentru că aș fi fost închis. Dar n-aș vrea să vorbim prea mult despre asta, îmi face rău să-mi amintesc de aceste lucruri...

A.P.: *De-a lungul anilor '70-'80 v-ați întâlnit cu artiști români? Ce vă povesteau despre situația din țară? De ce nu au rămas mai mulți artiști în Occident?*

V.M.: Vă spun sincer, nu prea m-am întâlnit, am discutat foarte puțin. Da, cu Tumageanian sau cu Ileana Cotrubaș, dar ei trăiau mai mult în afara țării.

De ce nu au emigrat mai mulți? Nu pot să vă răspund tranșant și nu pot vorbi pentru alții. Pot să vă spun doar că eu, atunci când am venit la București, angajat la Operă, mi-a fost repartizată o locuință foarte modestă, într-o margine a Bucureștiului: „Asta e tot ce vă putem oferi deocamdată...”. Înțelegeți? Nu aveam, material vorbind, prea multe de pierdut. Probabil alți artiști, cu o carieră consistentă în România, aveau însă ce pierde, pentru că aici totul are alt ritm, în Occident. Viața e scumpă, trebuie să muncești enorm ca să poți trăi.

A.P.: *Ați avut parteneri români în acei ani, pe scenă?*

V.M.: Nu prea. Am cântat cu Maria Slătinaru în *Tosca*, cu Eduard Tumageanian în *I vespri siciliani* și cam atât, din ce-mi aduc aminte.

A.P.: *Ați vorbit vreodată cu Stella Roman sau cu Beverly Sills sau cu Richard Tucker? Ei aveau origini românești, dacă v-au întâlnit v-au spus ceva în acest sens? Cum s-au comportat?*

V.M.: În primul rând, Tucker murise deja când am ajuns eu la Met. Știți că acolo, la New York, există o piață cu numele lui. Despre Beverly Sills nici nu știam că ar avea origini românești. Ea cânta mai

mult la New York City Opera, mai puțin la Metropolitan. N-am vorbit niciodată cu ea, dar am fost s-o văd într-un spectacol și vă spun că mi-a plăcut foarte mult, era o soprană excelentă. Stella Roman se retrăsese de multă vreme, sigur că auzisem de ea, doar a fost partenera de scenă a lui Martinelli, a lui Björling, cum să n-o știu? Dar, credeți-mă, nici nu știam că mai e în viață.

În schimb am întâlnit-o pe Virginia Zeani, care a fost o mare soprană, cred că știți, o mare *Traviata*, de exemplu. Ea era căsătorită cu un mare artist, poate cel mai bun bas italian, Nicola Rossi-Lemeni. Însă, atunci când am cunoscut-o, soțul ei nu mai cânta, se retrăsese. Da, în America am întâlnit-o, s-a și stabilit acolo.

A.P.: *Între Metropolitan Opera și Opera Națională București există o diferență care probabil nici nu poate fi cuantificată. Totuși, ce îi aduce pe americani la operă? Ce-i lipsește Operei de la București sau operelor din țară ca să atragă publicul? Ce s-ar putea face în acest sens, în condițiile în care bani nu prea sunt?*

V.M.: Ce lipsește... În România nu există o cultură a mecenatului. Nu există sponsorizare, așa cum era la Metropolitan. Dar problema este a politicii, care nu încurajează așa cum trebuie mecenatul. Nimeni nu e interesat azi, dintre politicieni, să sprijine Opera. Și e foarte rău și foarte trist. Vă dau un exemplu: pe lângă finanțarea de la Fundația Rockefeller despre care se cunoaște, existau multe contribuții private. Așa era, de pildă, o doamnă pe nume Hamilton, care contribuia cu sume considerabile la bugetul Met-ului. Într-o zi, la o repetiție, a venit în culise și a observat că marea cortină galbenă era pătată într-un loc. Personalul administrativ a început să se agite promițând că o curăță, că o fac să arate ca nouă până la premieră, dar ea i-a oprit pe toți din vorbă și a făcut un gest spre cortină și a zis: „Ba nu, o schimbăm cu totul!”. Și a plătit o sumă considerabilă pentru asta, pentru că era o cortină imensă, cu material și lucrătură foarte scumpe. Dar în

dragostea ei pentru acest teatru, ea a plătit una nouă. Tot anecdotic așa, vă mai spun că era îndrăgostită pur și simplu de arta lui Franco Zeffirelli și pentru asta a plătit vreo 3-4 producții pe care acesta să le facă și cred că știți, Franco Zeffirelli este un regizor foarte scump, producțiile acelea au costat bani foarte grei, milioane de dolari!

Ei bine, vă puteți imagina în România așa ceva? Aproape de neconceput, dar asta se întâmplă pentru că nu există mentalitatea necesară, cultura aceasta a actului de mecenat. Există însă indiferență, iar această indiferență afectează pe toată lumea, inclusiv pe artiști. Eu văd azi acest lucru. În România s-a câștigat libertatea și este un lucru extraordinar de important. Pe vremea mea, toată lumea voia să plece în străinătate, să facă o carieră, să munte munții din loc! Dar azi, din cauza acestei lipse de interes, un interes pe care statul îl datorează Operei ca instituție reprezentativă a unei țări, orice entuziasm se tocește, intervine această blazare pe care o observ chiar la oamenii tineri, abia ieșiți din Conservator...

Domnule, **Opera este oglinda unei țări!** Dacă abandonezi această instituție e ca și cum ai renunța la o parte din civilizația țării tale.

Muzica și visele

A.P.: *În momentul în care ați realizat că veți ajunge un solist adevărat, pe scenă, ce tenori vă plăceau? Dar apoi, când erăți deja la Metropolitan, ce tenori ați admirat de-a lungul carierei?*

V.M.: Eu l-am adorat pe Corelli, ca și dumneavoastră, ca toată lumea, pe del Monaco, pe di Stefano, pe care l-am cunoscut personal, a și fost în România. Pe Plácido, cu muzicalitatea lui, Luciano (*Pavarotti - n.n.*), i-am cunoscut pe toți, îi iubeam, îi admiram... Mai târziu, când

i-am întâlnit, schimbam spectacole, știți? Ei făceau 2-3, apoi făceam eu câteva și iar veneau ei... Și discutam cu ei, pentru că erau oameni de calitate. Nu l-am prins pe Corelli, nu, pentru că el plecase deja, era foarte nervos și de aceea s-a retras destul de devreme. Credeam că eu eram cel mai nervos, dar Corelli era și mai nervos. (*râde - n.n.*)

Carlo Bergonzi, l-am cunoscut personal. O dată la Met și o dată la o gală la Viena, nu-mi aduc aminte exact. Dar Bergonzi era un profesor pe scenă, făcea o frază extraordinară, era un om cultivat. Dar mie nu mi-a plăcut calitatea vocii lui, sincer, poate să-ți placă ceva sau să nu-ți placă. Mie-mi plăceau vocile de mare calitate, cum erau Corelli, del Monaco, di Stefano, Jussi Björling... Jussi Björling! Mi-a plăcut enorm.

A.P.: *Când v-am ascultat prima dată, în Simon Boccanegra, mi s-a părut că timbrul dvs trimitea către Corelli.*

V.M.: Știu, toată lumea mă asemuia cu Corelli sau cu Martinelli. Probabil că sunt anumite sunete care se aseamănă, timbrul de voce din când în când, poziția în care cânti etc. Probabil că eram mai apropiat de el ca de alții. Unii îmi spuneau la început că semăn cu Björling, fiecare cum aude.

A.P.: *Ați refuzat vreun rol important? Exemplul tipic e Otello – totuși am auzit o înregistrare cu Giuseppe di Stefano, genul de tenor liric care se ferește de acest tip de rol. N-a cântat mult acest rol, dar l-a încercat și a fost bine. Și Pavarotti l-a cântat o dată. Au mai fost și alte roluri pe care să le refuzați?*

V.M.: Poate, dar eu aveam și niște consilieri. Când am avut premiera cu *Manon Lescaut*, în Europa, la Stuttgart, regizor era Giancarlo del Monaco. Și tatăl lui trăia încă, Mario. Și a venit în sală, am mâncat împreună și mi-a spus un lucru: „Vasile, ai grijă, dacă ai să începi să cânti *Otello*, nu e bine. Am făcut și eu greșeala asta și am renunțat la trei sferturi din repertoriul de până atunci, nu mai puteam

cânta altceva.” E o *tessitura* de bariton, forțezi. Probabil că Domingo, cu muzicalitatea și inteligența lui, a reușit, deși nu avea vocea potrivită de *Otello* când s-a apucat să-l cânte. Mie mi-a fost teamă, sincer... Cântam mult *Manon Lescaut*, *Tosca*, *La bohème*, nimic n-aș mai fi putut cânta după *Otello*. Adio *Turandot*, adio *Tosca*... Eu atunci cântam rolurile astea cel mai mult, aveam succes cu ele...

Bun, Mario del Monaco n-avea rival în acest rol, era nemaipomenit! Dar am vorbit apoi și cu soția lui, ea era la Monaco, dădea lecții de canto și ea mi-a spus același lucru: „Fii atent cu *Otello*! *Otello* ... trebuie să fii mult prea pasionat pentru opera asta ca s-o cânti, pentru că repertoriul de acute dispare...”

Am renunțat. Cu *Otello* sau nu...

Mi s-a mai propus *Lohengrin*, dar aveam în față și alte exemple de tenori care au cântat *Lohengrin* și n-au mai cântat nimic după asta. Astea au fost în primul rând: Wagner și *Otello*, dar am refuzat spunând că eu sunt tenor liric, nu cânt Wagner...

Don Carlo

A.P.: *Cum vedeți personajul? Ați avut vreo revelație când ați parcurs partitura și libretul operei? Dincolo de detaliile tehnice, ce v-a impresionat la acest personaj?*

V.M.: De acest rol m-am îndrăgostit de la început și am și căzut pe mâna unor oameni care m-au ghidat foarte bine, l-am făcut la Hamburg în regia lui Jean Pierre-Ponelle care era un visător, m-a ghidat foarte frumos. Și eram muzical pregătit foarte bine de Kubelik pentru rol, versiunea în cinci acte, cu Fontainebleau. Astfel încât la Metropolitan m-au angajat pe cinci ani după primul *Don Carlo* pe care l-am cântat acolo.

La început m-am îndrăgostit de frumusețea melodiilor, a frazelor muzicale, sunt unice! Și complexitatea personajelor, *Don Carlo* de exemplu: dragostea, prietenia, fidelitatea, în același timp luptător și foarte fragil. Asta datorită probabil și vârstei lui: la 19 ani mă îndrăgosteam și eu în fiecare săptămână! Pentru *Don Carlo*, veneai cu dragoste la teatru să lucrezi, îl adorai ca personaj de operă.

Dar nu toți tenorii l-au iubit pe *Don Carlo*. E sumbră opera și nu e pentru tenor un cal de bătaie. Cânti cu toți ca un nebun, dar la sfârșit succesul îl are Posa, sau *Ella giammai m'amo...*, basul, pe urmă aria sopranei de la sfârșit, toată lumea, mai puțin tenorul. Nu poți să crezi că ai un succes enorm ca tenor, însă e așa de frumos, încât uiți de succes.

A.P.: *Dar are și Don Carlo o arie, la Fontainebleau, „Io la vidi...”*

V.M.: Da, are, dar nu e *Tosca*, nu e *Aida*, nu e *Turandot*, e o arie care trece neobservată de multe ori. *Don Carlo* e o operă profundă, am adorat-o.

A.P.: *Vă mărturisesc că mie îmi place mai mult DVD-ul cu Don Carlo al dumneavoastră decât cel cu Plácido Domingo, în parte și pentru că duetele cu Posa sunt mai bune, îl aveți partener pe Sherrill Milnes care este mult peste Louis Quilico.*

V.M.: Da, Milnes era foarte mare cântăreț. Bine, eram și buni prieteni și ne ajuta și asta un pic. Ne admiram reciproc. El a fost în România, a avut un recital în România în anii '90.

Luigi

A.P.: *Ați făcut vreo legătură între personaj și amintirile dvs. din Constanța, viața de pe lângă port etc.?*

V.M.: *Il tabarro* e o operă care mi-a plăcut enorm pentru că mă transpuneam, eram cel din Constanța care vizita portul...

Bineînțeleles că există o legătură, amintirile din copilărie, tatăl meu muncea în port și mă lua de multe ori cu el, mergeam pe remorhere, tata avea prieteni pe căpitani de remorhere, iar eu adoram asta, atmosfera aia de port. Toată activitatea de descărcare – încărcare, stăteam ore întregi să casc gura la vapoarele străine... Bineînțeleles că m-a influențat, asta e clar!

Și pe urmă, cântând alături de Renata (Scotto - n.n.), te sublimezi, încerci și începi să fii la nivelul acestor mari artiști, așa cum era ea. A fost o *Lucia di Lamermoor* unică!

A.P.: *Deși Il tabarro e o operă scurtă, într-un singur act, Puccini a conturat destul de amănunțit personajele și în libret, dar mai ales în muzica pe care le-a scris-o. În cazul lui Luigi, ultimele tușe, cele ale geloziei, pasiunii, violenței sunt adăugate în duetul cu Giorgetta. În finalul duetului ați cântat cu o pasiune și un „commitment”, cum spun americanii, care nu se întâlnesc des pe o scenă de operă. Publicul a izbucnit în aplauze după „...folle di gelosia...”, aproape ca o descărcare după atâta tensiune dramatică acumulată de-a lungul duetului. Cum îl vedeți pe Luigi aici? Ce v-a făcut să cântați așa, folosind tot o expresie americană „like there was no tomorrow”?*

V.M.: Da, da, da... Să știți că e și înfiorător de greu... Vocal este foarte greu... O fi Constanța... Ceva, ceva a fost acolo în sufletul meu, asta e clar. Știți, mie nici nu îmi mai spuneau pe nume, Vasile, îmi spuneau Luigi, la Met.

Dar depinde și de public, și de seară... Eu puneam suflet desigur, dar și Domingo punea foarte mult suflet, de aceea e și atâta de apreciat. Luciano avea vocea aia superbă dar era mai rece pe scenă. Nu era nici ajutat de fizic, pentru că se îngrășase mai încoace, dar vocea era superbă, spectacolele erau o încântare. Eu am văzut un *Ballo in maschera* cu Pavarotti cu Nucci și cu Aprile Millo și vocea lui se auzea cu intensitatea unei trompete, vocea lui trecea peste orchestră, peste

tot, distinctă, clară, luminoasă, solară. Domingo avea și el o voce foarte frumoasă, timbrată, dar nu avea soarele din voce pe care-l avea Pavarotti, nici unul dintre noi nu l-a avut...

Gabriele Adorno

A.P.: *Cine este acest Gabriele Adorno?*

V.M.: Ca să fiu sincer, *Simon Boccanegra* l-am cântat mai târziu. Cred că a fost penultima premieră de la Met, înainte de *Madama Butterfly*. Era regia lui Tito Capobianco. El a fost actor la Hollywood. Îl înlocuia pe un mare actor, George Mistral, în epoca aia, când Mistral juca cu Maria Felix. A lăsat filmul și s-a făcut regizor de operă. Dar n-am avut mare afinitate cu *Simon Boccanegra*, nu l-am simțit, sincer vorbind. Îmi plăcea muzica, e superbă! Câte o arie, câte un duet, dar n-a avut pentru mine profunzimea unui *Don Carlo*.

Și pe urmă m-am îndrăgostit de verism. Am început cu *Manon Lescaut*, cu *Il tabarro*, cu *La bohème* și m-am îndrăgostit de frumusețea frazelor, verismul transpune realitatea pe scenă, e viața de toate zilele pe scenă. Cântam *Cavalleria rusticana* la Met, eram cel mai fericit! Toate aceste roluri mi-au plăcut foarte mult, dar m-am atașat cel mai mult de Des Grieux, a fost cel mai apropiat de sufletul meu și de temperamentul meu. În același timp am avut și cel mai mare succes cu *Manon Lescaut* pe scenă, chiar dacă nu este înregistrat video. Chiar și în România am făcut niște înregistrări cu acest rol, la Met a fost un broadcast și l-am cântat aproape peste tot în lume.

Simon Boccanegra e o operă frumoasă, melodiile sunt frumoase, spectacolul e antrenant. Dar acolo e baritonul care atrage toată atenția. Sigur, Gabriele Adorno e un rol interesant, dar eu eram atunci

spre sfârșitul carierei. L-am cântat la Met și la Monte Carlo, dar nu l-am iubit prea mult.

Au trecut anii.... (oftează - n.n.)

A.P.: *Da, au trecut, dar v-au rămas aceste telecasturi de la Met, sunt o moștenire, chiar dacă nu mai sunteți în activitate, aveți aceste imagini extraordinare, sunt realmente puțini soliști români care au aceste înregistrări. Practic, dintre tenorii sau baritonii români, nu știu să aibă vreunul un DVD măcar de la Met. Sopranele stau mai bine, de exemplu Angela Gheorghiu...*

V.M.: Angela Gheorghiu... pentru prima oară am simțit, când am văzut-o cântând, că îmi pare rău că am îmbătrânit. E așa de frumoasă și cântă așa de bine... Are tot!

Cât despre recunoaștere... Asta e o problemă veche în România, nu de azi de ieri, și va fi mereu. Nu poți fi profet în țara ta. Nu sunt supărat sau trist. Nu știu dacă meritam mai multă atenție decât mi s-a dat.

Eu am fost discret, timp de 45 de ani. Era o luptă pe viață și pe moarte, criticii erau foarte necruțători. Azi aveai o cronică bună în New York Times, a doua zi erai desființat în New York Post și asta se întâmpla cu toată lumea. Iar această luptă eu n-am putut s-o duc, n-am avut puterea. Peste mine trecuseră și războiul și mizeria și comunismul, când am plecat din România n-aveam nervii unui tânăr care se bate cu toată lumea. Eram, așa cum suntem noi românii, un opresat.

În România, lumea nu a știut mare lucru despre mine și poate că lumea muzicală nici nu a vrut să știe, înainte de 1989. Eram condamnat la închisoare, într-un fel s-ar fi recunoscut că au făcut o greșeală...

A.P.: *Ce tenor de azi vă aduce aminte de dumneavoastră, tânăr, pe scena de la Metropolitan? Dau nume la întâmplare: să fie Kaufmann? Villazón? Calleja? Cum îi priviți?*

V.M.: M-am rupt atât de mult de operă, în ultimii ani. Dar din ce mai aud, la TV sau din înregistrări, singurul care are o voce sigură pe ea și cu o școală bună, după părerea mea, e Alagna. Sigur, nu mai e foarte tânăr, dar e foarte bun.

Asta e tot...

A.P.: *Vă mulțumesc! În curând, pe 6 octombrie, este ziua dumneavoastră. Vă urez de pe acum „La mulți ani!”*

V.M.: Mulțumesc!

Don Carlo - Metropolitan Opera, 1980

Tripticul lui Vasile Moldoveanu

Verdi

DON CARLO

JAMES
LEVINE
CELEBRATING
40 Years at the Met

40

Vasile Moldoveanu
Renata Scotto
Tatiana Troyanos
Sherrill Milnes
Paul Plishka
Jerome Hines

The Metropolitan Opera
Orchestra and Chorus

The Met

Opera italiană înseamnă în primul rând Giuseppe Verdi și Giacomo Puccini. Chiar și pentru cei care nu au ascultat niciodată vreo operă, *brindisi*-ul din *La traviata* sau *Nessun dorma* din *Turandot* sunt arii cunoscute, fredonate de oricine care aparține cultural lumii europene sau americane. Cei care frecventează un teatru de operă, fie doar prin intermediul înregistrărilor, dacă nu prin prezența în sală, au auzit neapărat de opere precum *Il barbiere di Siviglia*, *La bohème*, *Madama Butterfly* sau *Tosca*. Melomanii împătimiți sunt de acord asupra a două aspecte privind creațiile celor doi compozitori. Dacă trilogia populistă (*La traviata*, *Rigoletto*, *Il trovatore*) a lui Giuseppe Verdi este o adevărată trambulină pentru carierele unor mari soliști, din punct de vedere al compoziției altele sunt operele cu adevărat valoroase ale maestrului din Busetto: *Otello*, *Don Carlo*, *Simon Boccanegra* etc., lucrări mai puțin prizate de publicul larg. Cât despre Giacomo Puccini, operele sale mai puțin reprezentate, cum ar fi *La fanciulla del West*, *La rondine* sau *Il trittico*, sunt la același nivel cu marile sale succese, fără nici o îndoială, doar norocul le-a fost altul. Și eu, la rândul meu, la fel ca mulți alții, am ajuns să iubesc aceste opere mai puțin populare abia mai târziu, după stagiul obligatoriu în lumea perfectă lui Mozart, după tot vertijul belcanto-ului lui Donizetti, Bellini sau Rossini și după marile succese de public ale lui Verdi și Puccini. Am avut norocul să văd *Don Carlo* la Royal Opera House of Covent Garden din Londra și *Simon Boccanegra* la Opera din Frankfurt, cu distribuții dintre cele mai bune la ora actuală, și am rămas „virusat” de frumusețea uluitoare a acestor capodopere. În ceea ce privește *Il trittico*, l-am văzut „pe viu” abia recent, la Brașov, iar cele câteva înregistrări audio (destul de puține) sau video (încă și mai puține) au făcut să-mi devină una dintre lucrările preferate din creația

lui Puccini. Așa cum există capodopere uitate, la fel există și artiști mult prea puțin cunoscuți. Iar când valoarea reală a acestor artiști este foarte mare, atunci lipsa lor de vizibilitate devine chiar revoltătoare.

Am în față trei DVD-uri, toate trei conținând spectacole de la cea mai celebră operă din lume la această oră, The Metropolitan Opera of New York. Probabil e ușor de ghicit despre ce opere va fi vorba în continuare.

Don Carlo - 1980, Metropolitan Opera - cu Sherrill Milnes (Posa)

Don Carlo

Don Carlo - Metropolitan Opera, New York, 1980

Adevăratul Don Carlos

Opera *Don Carlos* de Giuseppe Verdi se bazează pe o piesă de teatru scrisă de Friedrich Schiller, care povestește istoria nefericită a fiului regelui Spaniei, Philip al II-lea. Prințul ar fi trebuit să o ia de soție pe fiica regelui Franței, Elisabeth de Valois, și pleacă fără știrea tatălui acolo, odată cu delegația pețitorilor. Cei doi se îndrăgostesc la prima

vedere, în pădurea de la Fontainebleau, dar, în ultima clipă, Philip își schimbă planurile și decide să o ia el însuși de soție pe Elisabeth. Nefericirea lui Carlos nu poate fi distrasă de planurile prietenului său cel mai bun, Rodrigo, marchiz de Posa, care îl atrage în proiectul eliberării Flandrei de opresiunea catolică. Respins de Elisabeth, ajunsă regină, el își înfruntă tatăl în timpul unei ceremonii de *autodafé* și este închis. Intrigile prințesei Eboli, îndrăgostită de prinț dar și amantă a regelui, la care se adaugă intransigența Marelui Inchizitor, ajung să-lucidă pe Rodrigo și în final să pună capăt poveștii de dragoste dintre Carlos și Elisabeth. În final, prințul moare, învăluit metaforic de mantia lui Carlos Quintul revenit de pe lumea cealaltă ca să-și protejeze nepotul.

Este una dintre cele mai complexe opere scrise de Giuseppe Verdi și o capodoperă a Romantismului. Versiunea originală a operei a fost comandată de Opéra Comique din Paris. Drept urmare, Verdi a respectat tradiția franceză nu numai în ceea ce privește limba în care a fost scris libretul, de către Joseph Méry și Camille du Locle, dar și scriind muzica pentru cinci acte (față de trei, cum se obișnuia în Italia). În timp, această *grand opera* a suferit numeroase modificări, o versiune în limba italiană și variante în patru sau cinci acte. Realitatea istorică este diferită de dramatizarea lui Schiller și o voi explica mai jos.

Philip al II-lea n-a fost un tip chiar așa de rău. Această imagine proastă este cauzată de conflictul cu Anglia și de celebra bătălie navală în care a pierdut *Invincibila Armada* (în realitate, catastrofa navală a Spaniei nu a fost atât de importantă – depinde și de cine scrie istoria sau, mai precis, de cine o ecranizează). Nici persecuția protestanților din Țările de Jos, la care face referire și opera lui Giuseppe Verdi, nu i-a făcut bine imaginii acestui rege. Revolta flamandă a condus la

Războiul de 30 de ani, care a avut ca rezultat victoria flamanzilor și proclamarea republicilor din acea zonă. Conflictul cultural dintre protestanți (o religie mai tolerantă la bogăție, care nu mai era considerată un păcat) și catolici (într-o perioadă fundamentalistă, marcată de o ipocrizie fără precedent) avea și un fundament financiar, taxele spaniolilor erau foarte mari, încât, la un moment dat, flamanzii ar fi preferat suzeranitatea otomană, mai ieftină, în locul celei hispanice. În realitate, Philip al II-lea era un tip industriuos, îi plăcea să construiască, imperiul spaniol avea să cunoască cea mai mare întindere în timpul său, era o împărăție în care *soarele nu apunea niciodată*. Moștenirea sa pentru noi, cei de astăzi, este numele Insulelor Filipine, botezate după el. Era de asemenea un bigot, crescut de călugări, astfel că intransigența religioasă, dar și modestia biroului său de la Escorial, devin explicabile. Așa cum explicabilă este și relația sa de profund respect și de consiliere permanentă cu Inchiziția. Tot acest antreprenoriat, dublat de corupția din administrație, a cauzat mari probleme financiare, statul spaniol era mai mereu în pragul falimentului. Acesta era principalul motiv al taxării excesive a provinciilor vasale.

Cu dragostea a fost complicat. A fost căsătorit de patru ori. Desigur, toate căsătoriile erau aranjate. Prima soție, Maria Manuela a Portugaliei, a fost mama lui Don Carlos și a murit la scurtă vreme după nașterea sa. Era verișoara primară a lui Philip, familia de Habsburg avea credința că sângele lor nobil nu trebuia amestecat, iar succesiunea să rămână conținută în familie, astfel încât căsătoriile între rude de gradul II erau foarte frecvente, cel mai des întâlnită fiind cea dintre unchiul bătrân și nepoata de frate sau soră. Din cauza consangvinității exagerate, membrii acestei familii deveneau tot mai debili de la o generație la alta. Așa se explică și temperamentul anormal al lui

Carlos, dar despre asta vom vorbi mai încolo. A doua soție a fost Regina Maria a Angliei, cunoscută sub porecla *Bloody Mary*, mai mare cu 11 ani decât el. Ca femeie i-a repugnat, nu au avut copii. Decesul ei, care l-a îndepărtat de la stăpânirea Angliei, a fost punctul de plecare al războiului cu englezii. A treia soție a fost Elisabeth de Valois, cea care apare în operă. Dar nu și ultima, pentru că, după moartea ei, Philip s-a căsătorit, la 43 de ani, cu Anna de Austria, o nepoată directă (bunica ei era mama lui Philip al II-lea), cea care avea să-l nască și pe moștenitorul tronului, Philip al III-lea. Tocmai aici avem un detaliu interesant. Philip avea 18 ani când s-a născut Carlos. S-a căsătorit cu Elisabeth de Valois la 32 de ani, era departe de imaginea omului bătrân care meditează asupra morții și a deziluziilor puterii sau ale iubirii din opera lui Verdi. Nu au existat *crin bianco* – tâmplele albe... Iar Don Carlos, Infante de Spania, avea doar 14 ani. Imaginea standard a lui Philip al II-lea în operă e cea de la bătrânețe, el a murit la 71 de ani, când Elisabeth era deja moartă de 30 de ani. Real este amănuntul că Philip a iubit-o cu adevărat pe Isabella (așa cum i s-a hispanizat numele reginei), pentru că, pe timpul căsătoriei cu ea, timp de 9 ani, i se cunosc puține amante față de perioada celorlalte căsătorii.

Elisabeth de Valois avea numai 14 ani când s-a măritat cu Philip al II-lea. Aceeași vârstă cu Don Carlos. Posibilitatea unei idile cu infantele nu e complet exclusă, dar greu de crezut. Philip era un bărbat frumos, așa cum rezultă din scrisorile pe care tânăra regină i le trimitea mamei ei, Catherine de Medici. Elisabeth de Valois a fost gajul final al păcii de la Cateau-Cambrésis, care punea capăt războiului dintre casele de Habsburg și de Valois, un război început încă de pe vremea lui Carol al V-lea, tatăl lui Philip.

În actul II al operei lui Verdi, în scena care precede duetul Carlo-Elisabetta (am păstrat aici numele italiene, folosite în operă) – *Io vengo a domandar grazia*, există un dialog între regină și Rodrigo de Posa, care îi aduce vești de acasă, din Franța. Curtea este încântată de mondenitatea unui turnir la care participa chiar regele Franței, Henric al II-lea, tatăl lui Elisabeth. Realitatea istorică este însă una dramatică: Elisabeth se căsătorește cu regele Spaniei la 22 iunie 1559, turnirul – organizat ca o celebrare a păcii amintite mai devreme – se desfășoară o săptămână mai târziu, la 30 iunie, iar Henric, un tip dependent de adrenalină, participă și este rănit mortal într-una dintre confruntări.

Relația reginei Elisabeth cu **Don Carlos** a fost una apropiată, se pare că ea era singura persoană în fața căreia excesele comportamentale ale prințului se estompau. Jucau cărți, pierzând nopțile și sume semnificative de bani, un obicei al timpurilor și al ierarhiei din care făceau parte. La moartea Infantelui, regina l-a plâns îndelung, prea mult chiar, după părerea lui Philip, care i-a ordonat să se îndepărteze de sicriu...

Dar tocmai personajul principal pare să fie cel mai departe de realitatea istorică. Din cauza consangvinității, Carlos se naște diform și suferind de o instabilitate psihică, de care nu va scăpa toată scurta lui viață (23 de ani), ba, mai mult, această instabilitate se va agrava odată cu un accident în care se lovește la cap atât de rău încât va necesita o trepanație. Accesele de furie nemotivată vor deveni după această operație tot mai dese... Impresiile diverse ale contemporanilor săi care l-au cunoscut ni-l relevă ca pe un tip sadic, chinuind animale sau servitori.

În ciuda faptului că succesiunea la tron îi era asigurată, pentru că nu avea frați, iar Elisabeth îi năștea lui Philip fată după fată, conflictul

aparent oedipian, dar mai degrabă semn al nebuniei, îl face să piardă treptat totul, în ultimul rând chiar libertatea. Un singur an de izolare, drept pedeapsă pentru că plănuia să-și omoare tatăl, îl duce la moarte.

În artă, portretele cele mai flatante îl arată ca pe un tânăr cu o fizionomie ciudată, cu un ten foarte palid, cu cearcăne, cu burtă și cu un picior care pare mai scurt. Bărbia prognată, habsburgică, este probabil retușată, dar ne putem ușor imagina că era începutul unei degenerări care, două generații mai târziu, avea să-l afecteze atât de mult pe regele Carol al II-lea, care s-a născut handicapat fizic, intelectual și emoțional. E greu de găsit un tenor care să-l portretizeze așa.

Existența lui **Rodrigo** este improbabilă, se pare că este un personaj inventat de Schiller pentru a contrabalansa resentimentele *Legendei negre*, care domină personajele piesei sale de teatru, ce stă la baza operei lui Verdi. Este cât se poate de sigur că Spania nu a fost un imperiu al răului, așa cum sugerează legenda, iar regele Philip II este cel mai mistificat personaj. Este posibil ca în cazul lui Rodrigo, personajul istoric real al lui Fernando Álvarez de Toledo, Duce de Alba, să fi fost negat în ficțiune, astfel încât rezultatul să devină un nobil liberal, promotor al ideilor umaniste, un reprezentant al iluminismului de mai târziu.

Factual, Rodrigo ar putea corespunde cu Fernando Álvarez: are o carieră militară notabilă, încă de pe vremea lui Carol al V-lea, conduce delegația care o pețește pe Elisabeth de Valois, apoi este trimis în Țările de Jos pentru a domoli revolta de acolo. Acest ultim episod este semnificativ pentru că problema flamandă era considerată foarte importantă, singurul motiv pentru care Philip nu s-a deplasat chiar el acolo era tocmai comportamentul rebel al lui Don Carlos, la Madrid.

După terminarea misiunii din Flandra, Ducele de Alba cade în dizgrație, chiar dacă nu pentru totdeauna. Sunt multe coincidențe, dar personajul lui Verdi are un caracter opus lui Fernando Álvarez. Acesta din urmă era un militar lipsit de orice compasiune, care a zdrobit orice rezistență protestantă.

Pe numele ei adevărat *Doña Ana de Mendoza y de la Cerda, segunda princesa de Melito, tercera condesa de Melito, marquesa de Algecilla, segunda duquesa de Francavilla, tercera condesa de Aliano*, **prințesa Eboli** a existat în realitate, a făcut parte din înalta aristocrație de la Escorial, participând la intrigile politice de la curte. Și în realitate îi lipsea un ochi, pierdut într-o joacă de-a duelul, în adolescență. Asta nu împiedica lumea să o considere o frumusețe, oricât de bizar ar putea părea. Manevrele de culise ratate au făcut să fie arestată pentru trădare (ultimul ei amant a „defectat” la francezi, expunând-o astfel suspiciunilor de la Escorial) și să moară în pușcărie la 51 de ani.

Istoria și libretul nu coincid mai departe de atât. Avea 19 ani, fiind măritată de la 12 ani, când Philip al II-lea s-a căsătorit cu Elisabeth. A avut 10 copii. E greu de spus ce influență ar fi avut asupra lui Philip sau a lui Carlos. Se pare că a fost într-adevăr amanta regelui.

În operă, **Marele Inchizitor** nu este nominalizat, numele celui care pare să fie sursa istorică a acestui personaj este Diego de Espinosa, care a ocupat diverse funcții clericale pe timpul lui Philip al II-lea, inclusiv cea de *Inquisitor General*.

E simplist să privim astăzi biserica catolică numai dintr-un unghi opresiv. La vremea aceea, trebuie să ne imaginăm, protestantismul luteran sau calvinist era de dată foarte recentă. Nu numai că protestanții erau priviți ca niște sectanți dispuși să strice complet

ordinea lucrurilor, dar și din partea lor existau acțiuni, chiar în Țările de Jos, care nu aveau cum să-i bucure pe spaniolii suzerani. În 1566 a izbucnit așa numita *Furie iconoclastă*, în care bisericile catolice din Flandra au fost devastate, capetele statuilor distruse, imaginile pictate ale sfinților răzuite de pe pereți. Pe lângă semnificația radicală a gestului, multe opere de artă s-au pierdut din cauza acestor excese. Intransigența Contra-Reformei a avut, pentru acel timp bineînțeles, o justificare. Și cum scopul scuză mijloacele, această contraofensivă a catolicismului a avut succesul ei, numărul de enoriași reîntorși la catolicism a fost suficient de mare (circa 50% dintre protestanți, la nivel european).

Cei 6 soli din Flandra nu cred că pot fi identificați exact. E de menționat că nobilimea protestantă din Țările de Jos a încercat să negocieze condiții fiscale mai bune și libertate religioasă cu puterea spaniolă. Au fost luați de sus și tratați drept cerșetori. Interesant și semnificativ este că aceștia au preluat apelativul și l-au transformat într-un blazon: *Geuzen* - cerșetori. Acțiunile lor au căpătat și forme violente, au existat corsari care-și spuneau *Wattergeuzen* - cerșetorii mărilor. Cred însă că așa se poate explica muzica suavă, umilă și demnă în același timp, a corului celor 6 emisari flamanzi, care precedă ieșirea violentă a lui Carlos când își înfruntă tatăl.

Carol Quintul a fost împăratul Sfântului Imperiu Roman într-o perioadă dificilă, în care a izbucnit Reforma Bisericii în toată Europa de Vest. Nu e cazul să înșir întreaga lui biografie, mă rezum la amănuntele care au legătură cu opera *Don Carlo*.

Carol V s-a născut în anul 1500 la Gent, în Belgia de azi, și toată viața lui a vorbit mult mai bine flamanda decât spaniola. Fiul său, Philip al II-lea, a devenit regele Spaniei, în schimb copiii săi nelegitimi

au ajuns guvernatori ai Flandrei. A abdicat la 55 de ani, consumat de boli care-l împiedicau să mai conducă un imperiu atât de mare. O gută agravată îl țintuia într-un scaun, prognatismul care-l împiedica să-și mestece hrana îi provoca indigestii teribile, era epileptic și, în final, a murit de malarie. Imperiul a fost împărțit între fratele său, Ferdinand I, și fiul său, Philip. Primului i-a revenit Imperiul Habsburgic, cel de-al doilea a primit Spania, posesiunile din vestul Europei, sudul Italiei și coloniile americane. Imensa moștenire lăsată celor doi a inclus însă și mari probleme nerezolvate, cum ar fi Contra-Reforma, războiul cu Franța lui Henric al II-lea și războiul cu Imperiul Otoman al lui Soliman Magnificul.

Bolnav, s-a retras la mănăstirea Saint Yust, unde a și murit, la trei ani după abdicare. Don Carlos avea 13 ani și se pare că bunicul și nepotul s-au întâlnit, poate nu într-o legătură atât de strânsă cum sugerează Verdi, dar important este că scenele de la mormântul lui Carol Quintul nu sunt nejustificate.

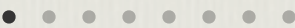
Din punct de vedere vocal, rolul nu este esențial. Dar umbra personajului istoric domină contextul dramatic aproape de la un capăt la altul, astfel încât nu poate fi ignorat.

Notă explicativă: În acest text m-am referit cu „Don Carlos” în cazul personajului istoric și al celui din versiunea franceză a operei. Pentru personajul din versiunea italiană am folosit numele „Don Carlo”. „Elisabeth de Valois” este folosit în aceleași condiții, istorie sau versiunea franceză, în timp ce italianizarea Elisabetta este valabilă, la fel, pentru versiunea italiană.

Galerie foto: Adevăratul Don Carlos

Don Carlos

Don Carlo de România

Giuseppe Verdi: *Don Carlo* – Vasile Moldoveanu, Renata Scotto, Sherrill Milnes, Paul Plishka, Tatiana Troyanos, Jerome Hines etc. – James Levine, John Dexter, Metropolitan Opera, 21.02.1980

în oglindă cu

Giuseppe Verdi: *Don Carlo* – Plácido Domingo, Mirella Freni, Louis Quilico, Nikolai Ghiaurov, Grace Bumbry, Jerome Hines etc. – James Levine, John Dexter, Metropolitan Opera, 26.03.1983

Anii '80 reprezintă o decadă dintre cele mai bune din istoria Metropolitan-ului, dar când nu s-a cântat extraordinar acolo? O generație internațională de staruri ale operei a ieșit la lumina reflectoarelor de pe această scenă, dar mai ales în primele transmisiuni TV în direct, color, ale celor mai frumoase spectacole. În 1977, pe 15 martie, a avut loc primul *telecast* de acest gen, cu *La bohème*, în care cântau Renata Scotto și Luciano Pavarotti. Al doilea telecast a fost *Rigoletto*, pe 7 noiembrie 1977, și îi aducea pe ecranele TV din casele americanilor, dar și în toată lumea, pe Ileana Cotrubaș și pe Plácido Domingo. Și tot în acest an, debutează la acest teatru și tenorul român Vasile Moldoveanu, chiar în aceeași *La bohème*, în distribuția alternativă celei cu Pavarotti.

Don Carlo este unul dintre ultimele roluri de la Metropolitan Opera ale lui Franco Corelli, în 1972. În 1964, alături de legendarul tenor italian, la unul dintre spectacolele cu *Don Carlo*, transmis și la radio (recent a fost lansat și CD-ul) în rolul lui Rodrigo debuta la Metropolitan un bariton din România, Nicolae Herlea. În timpul ultimelor spectacole cu *Don Carlo*, distribuția secundară îl avea în rolul

principal pe Plácido Domingo. Franco Corelli a cântat superb întotdeauna rolul lui *Don Carlo*, în total de 11 ori, dar nu a triumfat la fel ca în *Il trovatore* sau *Tosca*. Iar tenorii care i-au succedat în costumul de catifea grea al prințului nefericit, încercând să se acopere de glorie, s-au numit Vasile Moldoveanu și Giuseppe Giacomini, de astă dată într-o producție nouă, la vremea aceea foarte impresionantă, a lui John Dexter (premiera a fost în 1979).

E vorba de versiunea în cinci acte, în limba italiană, cunoscută sub numele de „varianta Modena”, care conține și actul din pădurea de la Fontainebleau, unde Don Carlo are parte de singura sa arie din operă (*Io la vidi* – arie care de obicei, în varianta cu patru acte, denumită „standard”, este mutată în scena de la Saint Just, la mormântul lui Carol al V-lea). În rest tenorul cântă aproape pe tot parcursul spectacolului nenumărate ansambluri (duete, trio, scena încoronării cu două coruri și cvartet de soliști – o nebunie în sine). Azi, versiunea Modena este mult mai des reprezentată, dar atunci, în anii '70 – '90, era considerată ca fiind prea lungă și tabloul de la Fontainebleau părea neatractiv (incredibil, nu?). Mai trebuie spus că producția lui John Dexter a fost apreciată la vremea ei drept excepțională, și într-un fel așa și era. Decorurile și amplasarea personajelor pe scenă urmăreau indicațiile lui Giuseppe Verdi găsite în corespondența sa cu Ricordi. Nefiind o operă foarte des jucată, din cauza cerințelor de distribuție (trebuie șase soliști de primă mână, aproape dublu decât necesarul obișnuit de trei: tenor, soprană și bariton, cu o mezzo sau un bas în roluri secundare), premierele, deși foarte tentante pentru marii regizori, nu erau prea dese. Practic, singura concurență a decorurilor monumentale și a costumelor de epocă foarte frumoase din proiectul lui Dexter venea din partea deja vechii producții de la Royal Opera House din Londra, a lui Luchino Visconti, datând din 1958

(imortalizată pe un DVD în care rolul lui Elisabeth di Valois este interpretat de Ileana Cotrubaș, dar asta este o altă poveste). Abia în 1992, Franco Zeffirelli va monta la Teatro alla Scala un *Don Carlo* răpitor, urmat apoi de tot felul de fantezii. De notat și că spectacolul lui John Dexter a rezistat până în 2010, când a fost înlocuit de producția lui Nicholas Hytner, în colaborare cu Royal Opera House din Londra și Opera Regală din Oslo, o viziune mai modernă dar moderată, nu neapărat mai impresionantă decât aceasta despre care vorbim acum.

Premiera producției a avut loc pe 5 februarie 1979 și a aparținut lui Giuseppe Giacomini, dar transmisiunea TV din 21 februarie 1980 l-a avut în prim plan pe Vasile Moldoveanu, adus între timp din Germania. *Telecast*-ul a fost un eveniment foarte așteptat, opera nu se mai cântase de aproape un deceniu. Tenorul român avea experiența acestei opere, în versiunea completă de cinci acte, câștigată în urma spectacolelor de la Opera din Hamburg, puse în scenă de Jean Pierre Ponnelle și dirijate de Rafael Kubelik. În urma succesului *telecast*-ului din februarie, opera a fost retransmisă și pe 12 aprilie.

Plácido Domingo, care în același an se acoperea de glorie în *Tosca* și *Otello*, a reluat și el, la Metropolitan, *Don Carlo* în 1983, în aceeași regie a lui John Dexter. Desigur, nu mai era un eveniment de aceeași anvergură, dar distribuția era la fel de atrăgătoare.

Cei doi tenori erau niște specialiști ai rolului titular. Mai întâi a apărut DVD-ul cu Domingo, cu spectacolul din 1983. Să nu uităm însă că epoca DVD-urilor a început abia la sfârșitul anilor '90, iar casele de discuri au promovat cu prioritate artiștii care aveau cea mai mare notorietate atunci. Or, după concertele cu cei Trei Tenori, care au scos muzica de operă din teatrele elitiste ducând-o pe stadioane de o sută de mii de spectatori, alegerea spectacolului din 1983 e logică.

DVD-ul cu spectacolul din 1980 a apărut mult mai târziu, abia în 2010, în colecția aniversară *James Levine – 40 de ani la Metropolitan*. Comparațiile sunt inevitabile. Din punct de vedere tehnic, cei trei ani diferență între cele două înregistrări par mai mulți: versiunea din 1983 are sunetul remasterizat, amplificarea artificială a vocilor este evidentă. Nu este un defect, vorbim de un produs comercial, destinat reconstituirii unei atmosfere care să compenseze constrângerile inevitabile ale ecranului de televizor și ale difuzoarelor. Versiunea din 1980 a fost lansată în primul rând ca un document de arhivă, fiind doar recondiționată video, dar fără alte îmbunătățiri.

James Levine dirijează ambele spectacole într-o manieră similară, cu un sound foarte frumos, fără epifanii.

Renata Scotto (Elisabetta di Valois) este în mare formă, cu o voce mai dramatică decât ne obișnuise instrumentul său liric. Nu este neapărat o prezență care să impună, dar experiența ei îndelungată o face să stăpânească foarte bine rolul și reușește să impresioneze mai bine decât mai tânăra Mirella Freni, în 1983, cu o voce mai proaspătă, dar cu interpretare mai „cuminte”.

Rodrigo este Sherrill Milnes, aflat la apogeul carierei, de-a dreptul splendid, cu toate cabotinajele care totuși îi veneau foarte bine. Înalt, cu un fizic de star de cinema, ne livrează un *Per me giunse il di suprema...* la polul opus al umilinței și umanității din viziunea legendară a lui Tito Gobbi, înlocuind resemnarea cu demnitatea și înfrigurarea morții cu o atitudine nobilă, un adevărat marchiz de Posa. De partea cealaltă, Louis Quilico e antipatic și chiar etalează un pic de prost gust în mai toate scenele în care apare.

În ceea ce-l privește pe Philip al II-lea, ambii bași sunt impresionanți, cu un plus evident pentru somptuoșitatea vocii lui Ghiaurov în '83, cu toată trimiterea inevitabilă către *Boris Godunov*, dar

și Plishka are momentele lui, cantonându-se în tiparul tiranului. O mențiune specială este necesară: Paul Plishka avea doar 39 de ani la data spectacolului, iar noi ne amintim că regele Spaniei, în perioada istorică în care se petrece acțiunea operei, avea 31 de ani, deși suntem obișnuiți să privim personajul prin clișeul monarhului bătrân meditând cu amărăciune la deziluziile puterii, oricât de nelimitată ar fi aceasta.

Printesa Eboli este un răsfăț în ambele *telecast*-uri, Tatiana Troyanos în 1980 este seducătoare, aproape făcând de neînțeles pasiunea lui Don Carlo pentru Elisabetta Renatei Scotto, dar și vocal este lirică și foarte feminină, după o „arie a vălului” începută mai abrupt, dar terminată cu panaș, de la o scenă la alta e din ce în ce mai atrăgătoare, culminând cu aria finală *O don fatale...* pe rând disperată și inspirată. De partea cealaltă, Grace Bumbry e o altă față a perfecțiunii, mai puțin vulnerabilă, mai puternică, iar ca voce – ireproșabilă.

Marele Inchizitor din 1980, unicul și istoricul Jerome Hines, basul veteran de la Metropolitan. Să ne amintim că legendarul directorat al lui Rudolf Bing cel teribil a debutat în 1950 cu premiera lui *Don Carlo*, un spectacol stelar în care Jussi Björling cânta alături de Robert Merrill și Fedora Barbieri, Cesare Siepi debuta la New York (în locul lui Boris Christoff, care nu reușise să obțină viza de intrare în SUA), iar Jerome Hines, la 29 de ani, îmbrăca sutana Marelui Inchizitor. Iar aici este impresionant, o legendă care cântă peste vremuri eclipsându-l dintr-odată pe Plishka. În 1983, îl avem pe tânărul, la acea dată, Ferruccio Furlanetto, neimpresionant, dar corect.

Și cum rămâne atunci cu rolul titular? Voi spune de la început că Plácido Domingo, în 1983, este aproape perfect, ba chiar jucând labilitatea psihică a personajului istoric, aproape la același nivel ca în urmă cu 12 ani, în celebra înregistrare din studio alături de Caballé și Giulini. Vocea este elegantă, amplă și cu un legato care l-a făcut faimos

pe marele tenor. Registrul acut este dificil, ca de obicei, dar culoarea dramatică a timbrului său face să treacă neobservate micile neajunsuri. Domingo este singurul personaj viu de pe scenă, anturajul său părând destul de încremenit într-o interpretare foarte bună, dar fără prea mult suflet (față de producția mai recentă, din 1996, de la Théâtre du Châtelet, cu voci poate mai puțin strălucitoare dar ieșit din comun de atașantă).

Vasile Moldoveanu? Excelent, într-un rol semnătură pentru el. E adevărat, personajul său nu are nevoie de gesturi atât de mult ca Domingo, pentru că în schimb are privirea, care în cazul lui Don Carlo este una posedată, nebunia e acolo, în ochi. Un *Io la vidi...* cu nimic mai prejos decât al tenorului spaniol, apoi duetele cu Posa, excepționale, cel puțin *Dio che nell'alma infondere...* este pasionant, dar mai ales acutele naturale *old school* dar de *grand style* îl fac pe tenorul român o adevărată revelație, chiar și după mulți ani de la lansarea DVD-ului lui Plácido Domingo. Scena *autodafé*-ului, devine electrizantă în momentul în care Moldoveanu triumfă în acutele unui *Sarò tuo salvator, popol fiammingo, io sol!* - un loc mortal în partitura lui Don Carlo. Aproape zece ani mai târziu, marele Luciano Pavarotti va fi victima aceluia *Do natural*, ratându-l chiar în deschiderea stagiunii de la Scala... Duetele cu Elisabeth (*Io vengo a domandar...* și *Ma lassu ci vedremo...*) relevă un timbru foarte frumos și o intonație vibrantă care nu este nimic altceva decât explozia unei foarte bune voci lirice ajunse la momentul trecerii către repertoriul de tenor *spinto*. Iar ceilalți soliști, dintre care mi-au plăcut enorm Milnes, Troyanos și Hines, și poate și îndelunga așteptare a publicării acestei transmisiuni TV mă fac să votez mai degrabă cu versiunea din 1980.

De altfel, *Opera Magazine* compara cele două înregistrări în recenzia făcută la apariția colecției dedicate lui James Levine, scriind

că DVD-ul cu *Don Carlos* din 1980 aduce în prim plan o interpretare a operei lui Verdi (și a lui John Dexter) mult mai emoționantă și mai expresivă decât versiunea disponibilă comercial de multă vreme, din 1983, dezamăgitor de lipsită de energie, cu Mirella Freni și Nicolai Ghiaurov pe pilot automat. (În afară de decoruri, singurul punct comun al celor două înregistrări este Jerome Hines, un extraordinar Mare Inchizitor, o viziune malignă desprinsă din tablourile lui Velàzquez). Scotto și Trojanos sunt uimitor de implicate și de precise în interpretare. Sherrill Milnes este imortalizat - cu manierismele și calitățile lui la un loc - într-una dintre cele mai bune reprezentatii filmate ale sale. Vasile Moldoveanu (distribuit cu inspirație în *Il tabarro*) și Paul Plishka au virtuțile lor vocale indiscutabile chiar dacă mai puțin rafinement interpretativ. Foarte frumos de auzit corul din scena tăietorilor de lemne care pregătește ametitoarea decizie a prințesei Elisabeth. Există o singură inexactitate în recenzia semnată de David Shengold și anume că Jerome Hines nu apare în ambele spectacole, ci numai în 1980 (în 1983, Marele Inchizitor este Ferruccio Furlanetto), dar există într-adevăr un personaj comun, este vorba de Tebaldo, interpretat de Betsy Norden.

O privire fugară peste scenele cheie în care apare personajul Don Carlos în diverse înregistrări video celebre, contemporane cu *telecast*-ul eveniment din 1980 relevă, pe lângă un Plácido Domingo învighând dificultățile rolului (la Metropolitan, în 1983), un José Carreras precaut (la Salzburg, în 1986), un Luciano Pavarotti strălucitor vocal dar nul din punct de vedere dramatic (la Scala, în 1992), un Luis Lima emoționant (la Covent Garden, în 1985) sau un Jaime Aragall delicat (la Orange, în 1984). În această superbă galerie de super tenori, Vasile Moldoveanu cântă nu doar foarte convingător, ci și foarte consistent din punct de vedere vocal. Toate registrele sunt echilibrate, iar rezonanța din registrul acut este pur și simplu impresionantă. Comparațiile cu tenorii din zilele noastre sunt de-a dreptul

dezechilibrate, azi nu se mai cântă așa (cine știe când vor deveni repetabile acește momente?), în schimb, accentul pus pe latura dramatică, teatrală a producțiilor contemporane (Bondy - Châtelet, 1996, Hytner - Covent Garden și Metropolitan, 2008, 2010, sau Konwitschny - Viena, 2002) suplinește aceste insuficiențe.

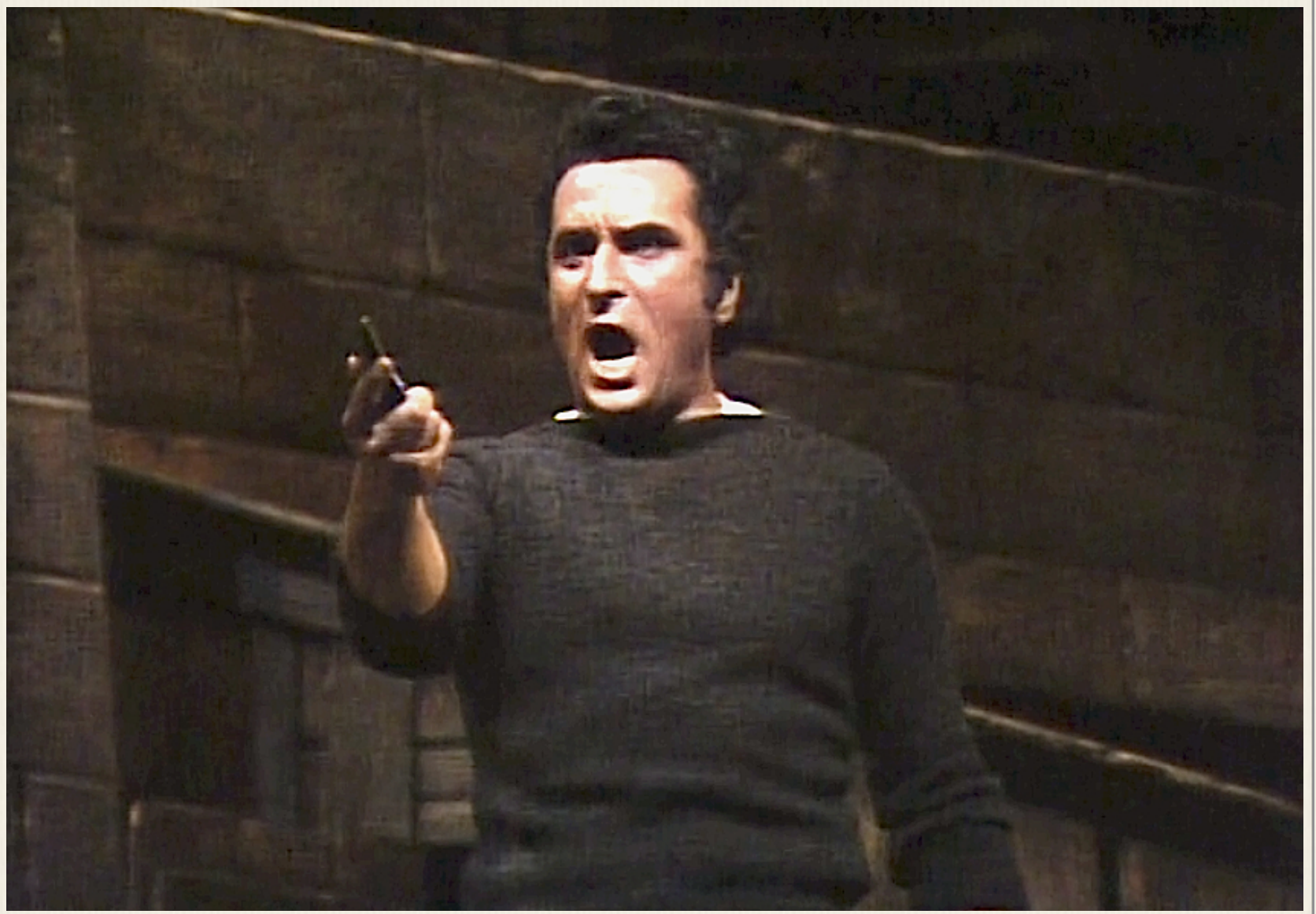
O coincidență: Vasile Moldoveanu a cântat de 11 ori rolul lui Don Carlo la Metropolitan, de tot atâtea ori au cântat rolul Franco Corelli și Giovanni Martinelli. Din totalul de 117 reprezentatii ale capodoperei lui Giuseppe Verdi la Metropolitan la data ultimei apariții a tenorului român în acest rol (până azi s-a cântat de 207 ori), trei sferturi (88) au avut pe scenă doar șase tenori: Richard Tucker (26), Giuseppe Giacomini (15), Jussi Björling (14), Giovanni Martinelli (11), Franco Corelli (11) și Vasile Moldoveanu (11).

Există o înregistrare din 1967, de la *Festivalul Enescu*, în care vedetele de atunci ale Operei Naționale îi lăsau loc lui Vasile Moldoveanu doar pentru minusculele fraze ale contelui di Lerma, iar Ilenei Cotrubaș pentru micile copilării ale lui Tebaldo. Prințul era atunci Cornel Stavru, alături de care cântau Elena Cernei, Nicolae Herlea, Elena Dima-Toroiman. Zece ani mai târziu, în România lui Ceaușescu se așternea treptat și implacabil tăcerea cea mai lugubră. Nu se mai editau discuri, opera era din ce în ce mai înăbușită, generația profesorului lui Moldoveanu (Dinu Bădescu, Șerban Tassian, Valentina Cerțoiu) dispărea fizic, în media românească locul artei lirice era cotropit de *Cântarea României*.

În același timp, Vasile Moldoveanu cânta rolul titular din *Don Carlo* la Metropolitan de 11 ori, în zorii transmisiunilor în direct de la celebrul teatru de operă, când se difuzau cam 4-5 spectacole pe stagiune (nu 12-16 câte sunt azi, după 35 de ani de evoluție ajunsă la stadiul HD). Unul dintre aceste *telecast*-uri era al lui, al tenorului

român, timp de trei stagiuni, un adevărat triptic. A fost un rol pe care l-a cântat de peste 70 de ori în toată lumea și, pentru mine, Vasile Moldoveanu este *Don Carlo de România*.

Il tabarro

Il tabarro - Metropolitan Opera, New York, 1980

Trei opere pentru Met

Giacomo Puccini a fost un compozitor mai modern decât ar părea la prima vedere, prin prisma succesului său. În 1910, la Metropolitan Opera din New York avea premiera mondială *La fanciulla del West*. Era pentru prima dată când acest teatru avea parte de un asemenea eveniment. Compozitorul era celebru, scrisese deja patru opere foarte cunoscute care se cântaseră pe această scenă de 259 de ori: *Manon*

Lescaut (16), *La bohème* (98), *Tosca* (80) și *Madama Butterfly* (65). Și asta în doar 17 ani! Un asemenea succes de public trebuia onorat cum se cuvine de către compozitor și astfel, în 1918, Giacomo Puccini scrie pentru Metropolitan Opera o trilogie de opere scurte, într-un singur act fiecare, dar care să se cânte împreună, în aceeași seară. Titlul acestui ciclu nu este întâmplător: *Il trittico* - Tripticul. Sunt trei subiecte diferite, dar și trei genuri dramatice diferite: versim, liric, comedie, toate fiind însă niște dizertații operistice despre păcat. Alegerea nu era întâmplătoare, pentru că verismul triumfa iar *Cavalleria rusticana*, opera scurtă a lui Pietro Mascagni, strângea 171 de spectacole la Met, pe când *Pagliacci*, complementul acesteia scris de Ruggero Leoncavallo, avea parte de 247 de reprezentații. Împreună, cele două opere aveau un succes care riscau să-l pună în umbră pe Giacomo Puccini. În plus, *La fanciulla del West*, după un succes nebun în seara premierei, stârnea un interes din ce în ce mai scăzut în anii care au urmat - nici o reprezentație între 1914 și 1929!

Il tabarro - este o tragedie violentă a unui triumphi conjugal. Giorgetta este soția bătrânului Michele, proprietarul unei barje de pe Sena, și amanta unuia dintre hamali, Luigi. Michele îl ucide pe Luigi și-l ascunde sub mantaua care adăpostește, fără preferințe, bucuria sau tristețea (*Tutti quanti portiamo un tabarro che asconde qualche volta una gioia, qualche volta un dolore...*).

Suor Angelica - este o reconstrucție a actului II din *Tosca*, dar cu personaje feminine: mătușa de rang princiar a călugăriței Angelica o torturează psihic pe aceasta pentru a-și însuși formal averea ei. Angelica s-a călugărit pentru a se răscumpăra de păcatul unui copil nelegitim. Vestea morții copilului o face să se sinucidă, dar, într-o alegorie muzicală, Divinitatea îi iartă toate păcatele.

În fine, *Gianni Schicchi* - este o comedie despre lăcomie. Bogatul Buoso Donato moare, dezmoștenindu-și rudele prin testament. Chemat în ajutor, Gianni Schicchi, un antreprenor uns cu toate

alifiile, reușește să falsifice testamentul chiar în fața unui notar, dar își trece sieși toată averea prietenului său.

Il trittico, deși o creație originală, modernă și foarte muzicală în același timp, nu a reușit să se impună prea mult. În total, Metropolitan Opera a programat în aproape un secol de la premiera absolută abia 80 de spectacole. Motivele relativului insucces la public sunt greu de explicat. Cert este însă că, odată cu dispariția marilor voci din operă, pe care toată lumea voia să le audă mai degrabă în *Otello* sau *La traviata*, în ultima vreme *Tripticul* lui Puccini a început să fie programat tot mai des. Royal Opera House din Londra și-a început stagiunea din 2011 cu această trilogie. DVD-ul care a urmat a câștigat premiul acordat de influenta revistă *Gramophone* pentru cea mai bună înregistrare de operă. În același timp, Metropolitan Opera înlocuia în 2007 producția lui Fabrizio Melano despre care vom vorbi în continuare, programând noua *mise-en-scène* pentru o transmisiune în direct. Până și în conservatoarea Românie, în 2013, Opera Brașov și Opera Națională Cluj și-au inaugurat stagiunile cu *Il trittico*. O nouă epocă?

Luigi! Uite-l pe Luigi!

Giacomo Puccini: *Il tabarro* – Vasile Moldoveanu, Renata Scotto, Cornell MacNeil, Bianca Berini, Italo Tajo, Charles Anthony etc. – James Levine, Fabrizio Melano, Metropolitan Opera, 14.11.1981

reflectat 13 ani mai târziu în

Giacomo Puccini: *Il tabarro* – Plácido Domingo, Teresa Stratas, Juan Pons, Florence Quivar, Federico Davia, Charles Anthony etc. – James Levine, Fabrizio Melano, Metropolitan Opera, 26.09.1994

Este vorba de legendarul *Il trittico* de la Met din anii '80, cel în care Renata Scotto reușea performanța rară de a cânta rolul principal din toate cele trei opere scurte ale lui Puccini într-o singură seară. Și nu e puțin lucru, căci nici spectacolul de la Teatro alla Scala, contemporan cu acesta, din 1983, sub direcția lui Gavazzeni, nici cele recente de la Modena sau noua producție de la același Metropolitan, ambele din 2007, nici cel de la Covent Garden din 2011 sau chiar cel de anul acesta de la Lyon nu mai au parte de o soprană care să cânte 3 opere una după alta. Epoca divelor de această factură a trecut... DVD-ul despre care vorbim este unul foarte așteptat de către fanii americani ai lui Puccini în primul rând, care, la fiecare nouă lansare a unei transmisiuni TV din arhiva nesfârșită a celebrului teatru, cereau *Tripticul* cu Scotto.

Momentul marilor nostalgii a venit odată cu lansarea unui set media dedicat celebrării a 40 de ani de carieră a lui James Levine, când, în sfârșit, producția ultra realistă a lui Fabrizio Melano a fost inclusă în colecția amintită. În fine, să nu uităm că premiera absolută a trilogiei lui Puccini a avut loc chiar la Metropolitan, la 14 decembrie 1918, în

absența compozitorului, care și-a văzut creația *live* abia după aproape o lună de zile, la Teatro di Roma, la 11 ianuarie 1919. O trilogie nedrept de puțin reprezentată, mai mult din cauza moravurilor din vremea premierei, care probabil tolerau violența reală, dar nu cea de pe scenă, *Il tabarro* având un subiect destul de brutal chiar și pentru zilele noastre. Într-adevăr, povestea aceasta din marginea societății, în care proprietarul unei barje de pe Sena îl ucide pe amantul soției sale, mai trezește ecouri și în zilele noastre (de exemplu, filmul *Young Adam*, din 2003, cu Ewan MacGregor și Tilda Swinton, l-ați văzut?). Numai că invenția muzicală a lui Puccini este, fără nici o exagerare, la același nivel cu cea din *Madama Butterfly* sau *Tosca*: Parisul și Sena, cu sunetele lor, sunt redade de o partitură orchestrală în care se regăsește chiar și un claxon de mașină, muzica unei flașnete este reconstituită incredibil din corzi și două flauturi disonante, ba chiar avem parte și de momente de operă în operă, când vânzătorii ambulante de partituri ale unor cântece la modă fredonează o melodie contrapunctată de tema principală a lui Mimi din *La bohème*. Pe scurt, dincolo de acțiune descoperim o bijuterie autentică.

Renata Scotto, la zenitul carierei, dar încă stăpână pe voce, înfățișează o Giorgetta ca o femeie trecută și iremediabil pierdută într-un mariaj plin de rutină. E momentul ultimelor cochetării. Într-un fel, așa deznădăjduit cum pare personajul ei, totuși este ideal, pentru că și vocea copilului teribil al operei din anii '50, devenită apoi marea soprană a anilor '60, își aruncă ultimele sclipiri. Vibrato-ul, dar mai ales sunetele de pasaj dintre registre, care vor deveni aproape insuportabile câțiva ani mai târziu, sunt deja prezente, însă folosite ingenios aici ca un avantaj pentru a sublinia drama.

În 1994, Teresa Stratas, cu o voce aproape dispărută, făcea însă furori în deschiderea stagiunii, într-un spectacol în care Giorgetta ei este atât de fragilă precum Giulietta Massina, atât de vulnerabilă precum Edith Piaf și atât de expresivă precum Maria Callas, încât era suficient să declame rolul în loc să-l cânte și tot ar fi adunat la un loc toate emoțiile unui public de operă.

Cornell MacNeil este omologul american al lui Tito Gobbi de la Teatro alla Scala. Atunci când trebuia să fie dur și sinistru, îi reușea cu mare succes. Iar Michele este tipul acesta de personaj. Să fiu corect și să spun că Juan Pons, în 1994, în aceeași producție, este și mai bun.

Ambele spectacole, din 1981 și din 1994, sunt dirijate de James Levine în aceeași manieră a unei excelențe devenite obișnuință.

La fel ca în cazul lui *Don Carlo*, primul DVD cu *Il tabarro* de la Met a fost cel al lui Plácido Domingo și Teresa Stratas, deși tenorul spaniol a cântat rolul lui Luigi de numai 3 ori, iar Teresea Stratas era într-o stare vocală dezastruoasă. În schimb, Renata Scotto făcea senzație în 1980 în toate cele trei opere scurte al *Tripticului*, amintirea acelor seri, reluate în 1981, fiind păstrată de un *telecast* care a fost editat pe DVD abia după 30 de ani...

Pentru mine, revelația este Vasile Moldoveanu, un Luigi absolut superb. Ajuns la New York în 1977, a ocupat pe scenă un loc important, cel lăsat liber de Franco Corelli, super tenorul zeificat de americani. Și, într-adevăr, ceva din Corelli există în Moldoveanu: naturalitatea acutelor. La fel cum există și atacul asupra ariilor și duetelor, într-o manieră care mi-a amintit de Mario del Monaco. Un lucru e sigur: nu am văzut și nu am auzit nici un tenor român care să cânte vreodată cu o asemenea determinare. Finalul lungului duet *O Luigi, Luigi...* este pur și simplu electrizant. Am privit uimit și

mărturisesc că, în momentul când tenorul urma să cânte versurile ...*lo giuro, non tremo a vibrare il coltello, e con gocce di sangue fabbricarti un gioiello!*, am crezut că va exploda, așa de intensă și de viscerală era interpretarea. A rezultat un final devastator iar de explodat, a explodat sala, în aplauze și urale, ca o eliberare.

În reluarea producției din 1994, Plácido Domingo, cântând într-o manieră asemănătoare, n-a provocat nici un *catharsis*... Acest Luigi al lui Vasile Moldoveanu este un exemplu de canto glorios, solid și spectaculos, este esența tenorului, asta face publicul să înnebunească, ar trebui pusă secvența pe orice generic al unei emisiuni despre operă!

La Metropolitan, opera *Il tabarro* s-a cântat în total de 80 de ori. Rolul lui Luigi a aparținut, pe rând, unui număr de 12 tenori, dintre care mai cunoscuți sunt Luis Lima, Alexandrs Antonenko, Salvatore Licitra, Gianfranco Cecchele. Dintre toți, Vasile Moldoveanu l-a cântat aproape de cele mai multe ori: 12 (primul loc îi aparține lui Harry Theyard, cu 13 apariții în 1975).

Nu e de mirare că succesul lui Vasile Moldoveanu în această operă, amplificat de transmisiunea în direct la TV, făcea ca tenorul să nu mai fie strigat pe nume în acea perioadă ci: *Luigi! Uite-l pe Luigi!* Cu greu poate fi găsită o dovadă mai clară a succesului.

Simon Boccanegra

Simon Boccanegra - Metropolitan Opera, New York, 1984

Comandantul de navă ajuns șef de stat (pentru 20 de ani!)

Simon Boccanegra este una dintre cele mai frumoase opere scrise de Giuseppe Verdi. Simone Boccanegra (pentru că numele corect este Simone și nu Simon) a fost primul doge al orașului stat Genova, între anii 1339 și 1363, cu o „suspendare” produsă de rivalii săi politici între anii 1344 și 1356. El a fost în tinerețe corsar, aflat mereu în luptă cu piratii care atacau navele comerciale ale Genovei. A fost ales

doge prin voința partidei „popularilor” (Ghibelinii), în dauna partidei „baronilor” (Guelfii). Domnia sa a fost dominată de rivalitatea cu Republica Veneția și de numeroasele conspirații împotriva sa. În 20 de ani de domnie a devenit un tiran, sfârșind otrăvit.

În opera lui Verdi, moartea lui Boccanegra este cauzată de către cel mai apropiat sfetnic al lui, Paolo Albiani, nu de opoziția aristocrată. În realitate nu se știe exact, dar pare să fie ipoteza cea mai plauzibilă. Tot în operă, Simon are o aventură cu fiica liderului Guelfilor, din care rezultă o fiică. La sfârșitul operei, aceasta se căsătorește cu succesorul lui Boccanegra, liderul opoziției, Gabriele Adorno. Despre fiică n-am informații istorice, dar Gabriele Adorno într-adevăr va fi al doilea doge al Genovei. Cu toate astea, familia Grimaldi, care o adoptă pe Maria (în operă, rebotezată astfel Amelia Grimaldi), e cea care a generat ramura prinților de Monaco, urmașii celor din operă există și în ziua de azi. Prințul Rainier de Monaco este de fapt Rainier Grimaldi.

La fel cum, în aceeași epocă a domniei lui Boccanegra, rivalii lui și ai Veneției, milanezii, îi aveau în frunte pe membrii familiei Visconti. Exact! Lucchino Visconti a fost urmașul lor. De ce a încremenit Giulini la premiera *Traviatei* de la Scala din 1955, cu Maria Callas și pusă în scenă de celebrul regizor? Pentru că acesta a decorat scena atât de spectaculos, aducând de acasă piese de mobilier și vase de flori chinezești de o valoare enormă, tot actul I petrecându-se într-un decor aproape identic cu cel al unei case din înalta aristocrație italiană... Curios cum dintr-o familie extrem de puternică și de bogată, cel mai cunoscut membru e tocmai unul care nu a fost om politic, ci regizor...

Simon Boccanegra era, înainte de 2010, o operă aproape uitată. E foarte greu de explicat de ce. Creată în 1857 (la patru ani distanță de trilogia „populistă” *Rigoletto – Il trovatore – La traviata*), opera a fost revizuită 25 de ani mai târziu, în 1881. Coincidență sau nu, acțiunea

din libret acoperă aceeași perioadă de timp, un sfert de secol trece între Prolog și primul act.

Prima versiune era foarte romantică, totuși distanțată stilistic de marile succese de public. Contribuția lui Arrigo Boito pare a fi decisivă, la actul întâi este adăugat un întreg tablou, cel al sălii de consiliu.

Dacă relația tată-fiică trimite la *Rigoletto* sau chiar la *Traviata* (considerând relația dintre Giorgio Germont și Violetta Valéry), în schimb, în versiunea finală, dragostea dintre tenor și soprană nu ocupă un loc important, deși aceștia au destul de mult de cântat. Primează intriga politică, la fel ca în *Don Carlo*, cu toate umbrele și tristețile ei, întărită și de personajul lui Paolo, un embrion al lui Jago din *Otello*. Iată limitele între care se poziționează această capodoperă: *Don Carlo* și *Otello*. Deloc surprinzător în acest context, nici povestea prințului spaniol nu s-a bucurat de triumf în fața publicului larg, nici istoria tristă a maurului gelos nu se regăsește printre melodiile fluierate de oameni pe stradă, sau în reclamele la bere (cum e cazul uverturii la *Forza del destino*). Pentru cei care vor să treacă de acest nivel, *Simon Boccanegra* este poate una dintre cele mai importante creații ale lui Verdi.

Înregistrările audio sunt puține. Un prim live din 1935/1939 cu Lawrence Tibbett în rolul principal, la Metropolitan, și cu aceeași echipă care a realizat poate cel mai bun *Otello* din istorie (Martinelli, Rethberg, Panizza, la care se adaugă și Pinza) pare a fi de nedepășit. În studio, coincidențele continuă: Gobbi, Christoff și Santini reiau după primul *Don Carlo* (1954) și povestea dogelui genovez, în 1956. Probabil versiunea definitivă este stabilită de Claudio Abbado, în 1977, cu o echipă de vis: Scala, Cappuccilli, Ghiaurov, Carreras, Freni. Este ecoul audio, dar pentru eternitate, al unor seri magnifice de la Teatro alla Scala, care deschideau stagiunile din 1971 și 1978. O decadă legendară a unor Sant’Ambrogio care au inclus, sub

direcția aceluiași Abbado, și *Don Carlo* (1977) și *Otello* (1976). Publicul cunoscător și criticii au fost atunci definitiv convinși de producția lui Giorgio Strehler, una destul de minimalistă, cu scena aceea dominată de câteva trepte în spatele cărora se vedeau umbrele pânzelor de corabie. Toate încercările ulterioare, atât discografice cât și scenice, au fost mai mereu în urma celor trei imortalizări pomenite mai sus.

Merită amintiți în mod special soliștii români care au cântat, în lumea mare a operei, roluri din această capodoperă: Vasile Moldoveanu – un Gabriele Adorno ardent la Metropolitan în 1984-86 (alături de Sherrill Milnes, Anna Tomowa-Sintow și James Levine), Alexandru Agache – un Simon impozant la premiera producției lui Moshinsky de la Covent Garden din 1992 (lângă Kiri Te Kanawa și Georg Solti, dar și prin multe alte teatre de operă din Europa), George Petean – din nou un Simon foarte apreciat acum câteva luni, la Roma, sub Muti. Cât despre Amelia Grimaldi/Maria Fiesco/Boccanegra, chiar dacă nu avem nici o înregistrare video, au impresionat în diverse înregistrări live Ileana Cotrubaș, Mariana Nicolesco (cu Renato Bruson), tragica Roxana Briban (la Viena) și, bineînțeles, Angela Gheorghiu la Covent Garden, Metropolitan, dar și la Teatro Real Madrid, în 2010.

Dogele

Giuseppe Verdi: *Simon Boccanegra* – Sherrill Milnes, Anna Tomowa-Sintore, Vasile Moldoveanu, Paul Plishka, Richard J. Clark, Dawn Upshaw etc. – James Levine, Tito Capobianco/ Pier Luigi Pizzi, Metropolitan Opera, 29.12.1984

schimbată apoi de

Giuseppe Verdi: *Simon Boccanegra* – Vladimir Cernov, Kiri Te Kanawa, Plácido Domingo, Robert Lloyd, Bruno Pola etc. – James Levine, Giancarlo del Monaco, Metropolitan Opera, 26.01.1995

Pe cât de obscură, deși cu un titlu rezonant, *Simon Boccanegra* a avut premiera americană abia în 1932, deși prima versiune fusese compusă încă din 1857. Iubirea publicului a venit foarte târziu, dar Giuseppe Verdi știa ce minune a compus, finisând la capodopera sa an după an, printre alte proiecte, până la întâlnirea sa providențială cu Arrigo Boito, care i-a inspirat un întreg tablou, cel din Sala Senatului, astfel încât varianta finală, cea care se cântă azi, a avut premiera tocmai în 1881. Cu toate acestea, în anii '30, Metropolitan Opera, care se despărțise de legendarul Enrico Caruso, dispărut în 1921, avea pe scenă pe Lawrence Tibbett și pe Giovanni Martinelli (probabil cel mai sfâșietor Otello care a existat vreodată), care au făcut cunoscută publicului această minunăție de operă.

Noua producție din 1984, în regia lui Tito Capobianco, a avut premiera pe 23 noiembrie, cu o distribuție aproape identică celei de pe acest DVD, Vasile Moldoveanu fiind Gabriele Adorno. Tito Capobianco a finalizat de fapt conceptul grandios al lui Pier Luigi Pizzi pentru Opera din Chicago. Acesta din urmă a cerut să-i fie retras numele de pe generic în urma unor dispute legate de costume.

Indiferent cui îi este atribuită paternitatea producției, ne aflăm în fața unei mostre tipice de regie de operă a anilor '80 de la Metropolitan: măreață, frumoasă, realistă și exagerată în același timp.

Desigur, opera îl are în centru pe dogele Genovei, Simon Boccanegra, iar Sherrill Milnes strălucește în acest rol, cu autoritate și foarte mult șarm. Ana Tomowa-Sintow, soprana atât de apreciată de Karajan, produce niște sunete minunate, deși fizic e destul de departe de Amelia. Paul Plishka este oarecum superficial în rolul lui Fiesco.

Unul dintre lucrurile ciudate legate de această operă este rolul lui Gabriele Adorno, tenor. Muzica scrisă de Verdi pentru acest personaj este minunată, iar spre final are două arii spectaculoase. Cu toate acestea, drama prevalează și oricât de bine ar cânta tenorul – și are de cântat! – Adorno rămâne mereu perceput ca un personaj secundar, deși nu este deloc așa. Chiar dacă tenorul rămâne cu fata la final, atenția publicului va fi mereu reținută de Simon. De aceea nu se va vorbi niciodată de Simon-ul lui Moldoveanu, Calleja sau Domingo (tenorul poate că tocmai de aceea a vrut și rolul de bariton), ci de cel al lui Milnes, Cernov, Gobbi, Tibbett, Agache sau Cappuccilli.

Vasile Moldoveanu cântă cu multă căldură partitura totuși destul de dificilă a lui Gabriele Adorno. Iar ariile grele din final sunt excelente, tenorul român părând încă proaspăt. Iată-l completând un spectacol care ne trimite în amintirile epocii de glorie a anilor '80 de la Metropolitan. Și în același timp completând și galeria ilustrațiilor necunoscuți (cel puțin pentru publicul larg, mai puțin familiar cu muzica de operă) ai tenoratului mondial, care parcă s-au adunat în acest rol: Michael Sylvester (ce voce superbă în 1992, la Covent Garden!) sau recent dispărutul Verriano Lucchetti din legendara producție a lui Strehler de la Teatro alla Scala, un reper al carierei lui Claudio Abbado.

La Metropolitan, doar Richard Tucker (33) a cântat de mai multe ori decât Vasile Moldoveanu (27) rolul lui Gabriele Adorno. Un loc doi într-un clasament *all-time* care vorbește de la sine - practic, un sfert din numărul total al spectacolelor cu *Simon Boccanegra* de la Met, de la premieră și până la data ultimei sale apariții în rol (27.03.1986) și o cincime din numărul total, de până azi! În același timp, o companie selectă la Metropolitan, tenorii celebri care au mai cântat rolul lui Gabriele Adorno fiind Giovanni Martinelli (15), Carlo Bergonzi (3), sau Plácido (9).

Acesta este tripticul lui Vasile Moldoveanu, probabil cel mai mare tenor român. Trei opere remarcabile ale celor mai mari compozitori, pe scena celui mai mare teatru de operă din lume. De ce este mai puțin cunoscut? Există explicații pornind chiar de la acest *Simon Boccanegra*. În 1995 avea loc premiera unei noi producții a acestei opere, semnată de Giancarlo del Monaco. De data aceasta, tot una grandioasă, dar și orbitor de frumoasă, ca un tablou renascentist. Epoca DVD-urilor a început atunci când cariera lui Vasile Moldoveanu la Metropolitan se apropia de final. Într-un fel, e logic să fi fost promovată mai mult versiunea lui del Monaco. Apoi e vorba și de succesul comercial al concertelor celor Trei Tenori: Pavarotti, Domingo și Carreras. Desigur, aceștia asigurau inevitabil și succesul lansării unor DVD-uri cu spectacole de operă în care cei trei dețineau rolul principal. Astfel încât *Don Carlo* din 1983 a fost preferat celui din 1980, deși îi este inferior. Cât despre *Il tabarro*, e aproape inutil să reamintesc că, pe cât este de excepțional de valoroasă, pe atât este și excepțional de ignorată trilogia lui Puccini.

Deși apărut abia în 2008, DVD-ul cu *Simon Boccanegra* al lui Tito Cappobianco și James Levine a fost pus de către critică la locul pe care-l merita. În lipsa unei înregistrări disponibile comercial a

legendarelor seri de la Teatro alla Scala, ale lui Abbado, Strehler și Cappuccilli, înregistrarea de la Met în care cântă și Vasile Moldoveanu rămâne favorita criticilor.

Și un regret, acela că nu există nici un *Manon Lescaut* filmat la Metropolitan cu Vasile Moldoveanu în rolul cavalerului Renato des Grieux, deși l-a cântat aici de 14 ori. În 1980, alături de Renata Scotto, a fost Plácido Domingo cel care a avut telecast-ul producției lui Gian Carlo Menotti...

Dar în România? Mi se pare aproape impardonabil să revăd la TV aceleași secvențe cu Ludovic Spiess sau Nicolae Herlea, soliști buni, cu siguranță, și nimic cu Vasile Moldoveanu. Numai că în cazul de față vorbim despre tenorul care a cântat de 105 ori la Metropolitan Opera – cele mai multe apariții pe această scenă ale unui solist român de după război. Este foarte mult în condițiile în care România nu a produs niciodată tenori pe bandă rulantă, ci mai degrabă baritoni sau soprane care cântă numai *La traviata*. Măcar în România el ar trebui să fie privit drept cel de-al patrulea tenor, cel care nu a existat, dar care ar fi meritat să fie. Tot la fel cum ar fi meritat și un Alfredo Kraus, mai în vârstă, sau un Roberto Alagna, mai tânăr.

Îmi aduc aminte de un extraordinar documentar dedicat fenomenalei soprane Edita Gruberova – *The Art of Belcanto*, în care artista rememorează, cu o tristețe pe care nu și-o poate deloc ascunde, momentul în care ajuns să cânte la Wiener Staatsoper. În 1969, după „Primăvara de la Praga”, a urmat așa numita perioadă de „normalizare” în Cehoslovacia, în timpul căreia granițele cu statele Europei de Vest au fost închise. Iar Gruberova a plecat în Austria, însărcinată, primind drept pedeapsă pentru acest lucru o condamnare, în contumacie, la doi ani de închisoare. Doar pentru că voia să cânte

acolo unde visase să cânte, unde putea să fie prințesa din poveștile copilăriei, la Opera din Viena.

În interviul Ioanei Diaconescu, Vasile Moldoveanu își amintește aproape cu pudoare de ședința publică de la Conservator, din anii '60, la care a fost obligat să asiste, în care au fost „demascați” drept „dușmani ai poporului” tocmai vârfulurile generației de artiști din perioada interbelică: Valentina Crețoiu, Șerban Tassian, Cornelia Gavrilescu și tenorul Dinu Bădescu, profesorul său de canto... Facsimile din dosarul C.N.S.A.S al numitului Moldoveanu Vasile îmi relevă că diferența dintre Cehoslovacia anului 1969 și România anului 1974 este una doar de nuanță locală. Vasile Moldoveanu este condamnat în contumacie, la șase ani de închisoare, pentru aceeași vină, de a vrea să cânte și să devină prințul Don Carlos. Sau dogele Gabriele Adorno. Sau doar umilul hamal din port, Luigi. Toți trei pe scena visată de orice artist liric din această lume.

Dove sono i bei momenti?

M-aș bucura să-l (re)descoperim pe acest tenor. E necesar. E posibil?

Repere critice

*Despre arta interpretativă a lui Vasile Moldoveanu
(selectiv)*

Tosca - Stuttgart, 1987

Despre arta interpretativă a lui Vasile Moldoveanu

ANDREW PORTER, în 17 decembrie 1984, din cronică muzicală a spectacolului *Simon Boccanegra* la Metropolitan Opera din New York, despre rolul Gabriele Adorno interpretat de Vasile Moldoveanu:

Vasile Moldoveanu a fost Gabriele Adorno. Îmi plac timbrul strălucitor și masculin, precum și siguranța glasului acestui tenor. Are ceva din vocea lui Martinelli. Aș spune chiar că sună mai incisiv decât cea a lui Plácido Domingo. Interpretează cu aplomb, cu o privire ațintită direct către public, dar nu pentru obișnuita atragere a atenției.

(Giovanni Martinelli, 22 octombrie 1885 – 2 februarie 1969, celebru tenor italian, unul dintre cei mai faimoși ai secolului XX, în mod special pentru repertoriul lirico-dramatic, cu o lungă carieră la Metropolitan Opera, susținând aici 926 de spectacole, dar în același timp prezent și pe marile scene de operă ale lumii. - n.n.)

DIN CRONICA MUZICALĂ – ziarul *Nice matin*, decembrie 1988, la spectacolul *La fanciulla del West*:

Spectacolul [...] rămâne exploziv de la un capăt la altul. Petrică Ionescu, regizorul spectacolului La fanciulla del West la Opera din Nisa, este plin de idei. Are imaginație cât patru. Asta da regie! Țsta da spectacol! E o reușită! [...] Distribuția de miercuri seara este de înaltă clasă internațională. [...]. Vasile Moldoveanu este suveran. Are forță și temperament.

OPERAPRINCE'S BLOG, Margarethe Arndt-Ober:

Acest tenor român, născut la Constanța în 1935, debutează la vârsta de 21 de ani, pentru ca, la scurtă vreme, să onoreze scena teatrelor de operă din întreaga lume cu o solidă și foarte captivantă voce [de tenor] spinto. Realizarea sa internațională ca voce recunoscută s-a petrecut în 1972, în rolul Edgardo [din opera Lucia di Lamermoor de Gaetano Donizetti], la Hamburg. Acest rol i-a grăbit oferta de a cânta la München, Berlin, Viena, Chicago, Londra, Zürich, Monte Carlo, Roma, Dresda și Metropolitan Opera din New York. A cântat dificila partitură a rolului Don Carlo, alături de cea a Elisabetei interpretate de Renata Scotta, în ropotele de aplauze [ale publicului]. Repertoriul său, deosebit, a fost ales din belcanto-ul italian. Printre multe alte roluri: Turridu, Ducele de Mantua, Alfredo, Rodolfo, Des Grieux, Calaf, Cavaradossi etc.

Înregistrările sale audio, pentru posteritate, sunt puține: două recitaluri LP, înregistrate la fosta casă de discuri Intercord, realizate în 1976 și 1978. Din fericire, s-a păstrat uluitoarea sa interpretare [în rolul Turridu] din Cavalleria rusticana.

Recent, s-au înregistrat pe casete video operele în care a interpretat rolurile Gabriele Adorno (Simon Boccanegra) și Luigi (Il tabarro). [...].

Cu certitudine, el este unul dintre acei interpreți despre care se poate spune, astăzi, că este un superstar.

Coincidență sau nu, Moldoveanu este numele celui mai înalt vârf din masivul munților Făgăraș din România.

THE CLASSICAL REVUE

Joe Banno, Sărbătorirea lui James Levine la 40 de ani de activitate la Metropolitan Opera din New York

[...] [*Giacomo*] Puccini, *Il Trittico* (*Renata Scotto, Cornell MacNeil, Vasile Moldoveanu, Betsz Norden, Jocelyne Taillon, Gabriel Baquier, Italo Tajo, Philip Creech; 1981*)

[...] [*Giuseppe*] Verdi, *Don Carlo* (*Vasile Moldoveanu, Renata Scotto, Tatiana Trojanos, Sherrill Milnes, Paul Plishka, Jerome Hines; 1980*). [...]

(Despre interpretarea Renatei Scotto în opera *Il tabarro* de Giacomo Puccini - n.n.)

Este unul dintre multele portrete, de neînlocuit în set, și are beneficiul de a fi aici lângă complexul Michele interpretat de Cornell MacNeil și lângă un Luigi interpretat cu frumoasa voce, din păcate mult prea puțin apreciată, a tenorului Vasile Moldoveanu – un nelipsit oaspete al casei în acea epocă, cel care a contribuit și la nobila creație a rolului titular din opera Don Carlo de Giuseppe Verdi.

OPERA NEWS

Il Trittico

Înregistrări video: Ianuarie 2011 – volumul 75, nr. 7
Puccini [Giacomo] – *Il trittico*: *Scotto – Taillon, MacNeil, Moldoveanu, Bacquier, Creech; Metropolitan Opera and Chrus, Levine. Producția: Melano, Metropolitan Opera, New York, (2 DVD-uri), parte din setul „James Levine: Celebrating 40 Years at the Met”, 169 de minute.*

[...] *Vasile Moldoveanu se poate mândri cu o puternică, frumoasă voce spinto și*

realizează un Luigi inteligent și viclean care, în pasiunea sa, este aproape la fel de amenințător ca Michele.

CEL MAI BUN „NESSUN DORMA” - Societatea Jussi Björling – Statele Unite ale Americii, Jan Neckers

În căutarea celor mai bune zece înregistrări cu „Nessun dorma”

Autorul articolului clasifică tenorii care au înregistrat audio sau video după criterii etnice, pentru o clasificare mai clar departajată: 1) anglosaxonii, 2) germanii și austriecii, 3) francezii, 4) italienii de dinainte de război, 5) italienii de după război (pe listă îi găsim pe Franco Bonisoli, Giuseppe Giacomini, Mario del Monaco, Franco Corelli, Luciano Pavarotti), 6) evreii (dintre care sunt amintiți și Joseph Schmidt și Robert Ilosfalvy), 7) europenii din Europa Centrală și de Est (Ion Buzea, Ludovic Spiess, Vasile Moldoveanu, Sandor Konya, Nikolai Nikolov), 8) scandinavii (aici îi găsim pe Jussi Björling și Nicolai Gedda), 9) spaniolii (dintre care îi amintim, de pe listă, pe Antonio Cortis, José Carreras, Plácido Domingo), 10) exoticii. Citim în aprecierile la adresa tenorilor români și bulgari:

Românii și bulgarii excelează într-o mare și sănătoasă, deși adesea nerafinată, zestre vocală. În emisia lor vocală, de multe ori se face simțită influența lui Mario Lanza, dar fără tehnica acestuia, fără simț al stilului sau plin de rafinement. (Nu este deloc o glumă. Filmele lui Lanza au fost în totalitate privite de autoritățile comuniste ca inocente și au rulat pretutindeni, așa încât mulți cântăreți aspiranți la glorie au gândit că acesta este calea de a cânta. [...]). Prima excepție de la regulă este Vasile Moldoveanu, care combină vocea, stilul, frazarea (inclusiv pianissimo-ul!) și registrul acut.) [...]

Învingători în această clasificare, dintre europenii din Europa Centrală și de Est, sunt Vasile Moldoveanu și bulgarul Teodor Mazarov...

THE NEW YORK TIMES - Arte

Scotto cântă 3 roluri în Tripticul lui Puccini

[...] Vasile Moldoveanu, în rolul Luigi, nu a reușit să egaleze din punct de vedere vocal forța senzuală a prezenței sale fizice de pe scenă, dar s-a dovedit un interpret desăvârșit, de mare forță. [...].

SENSITIVE RECORDS

Malahki Thorn

[...] Vasile Moldoveanu este, poate, cel mai convențional și neobișnuit artist de pe disc. Vasile Moldoveanu este născut în România și este vestit pentru vocea sa și performanțele în domeniul muzicii de operă. În partea a doua a anului 2004, Sensitive Records va relansa întregul album cu arii de operă interpretate de Vasile Moldoveanu. Cele două selecții de pe disc sunt reluări ale unor arii de Puccini și Bizet. Orchestrația este la fel de uimitoare ca și interpretarea vocală, plină de forță în fiecare piesă. Vasile Moldoveanu este puternic și ține sub control participarea sa vocală. Vocea sa răsună asemeni tunetului. Vasile Moldoveanu se înalță pentru a întâlni muzica, plin de pasiune și credință. Înregistrările vocii sale sună generos și acustica este perfectă pentru a-l transporta pe ascultător pe aripile ariei de operă preferate. Includerea lui Vasile Moldoveanu în această înregistrare este una specială și de bun augur.

THE PITTSBURG PRESS – 5 iulie 1983

Opera desemnează staruri de **Carol Apone**, Editor muzical de presă

Tito Capobianco, noul director general al Operei din Pittsburgh, i-a desemnat pe tenorul de la Metropolitan Opera din New York, Vasile Moldoveanu, pentru rolul Rodolfo, și pe soprana Leigh Munro pentru Musetta, odată cu inaugurarea companiei, cu opera La bohème [de Giacomo Puccini], pe 13 și 15 octombrie, la Heinz Hall.

Moldoveanu a cântat rolul Rodolfo în ultima stagiune la Metropolitan Opera din New York. Originar din România, el a cântat cu companii de primă mărime în Europa și în SUA, înainte de a deveni solistul Metropolitan Opera.

PARTERRE BOX

Ercole Farnese

Cele trei chipuri ale Renatei [Scotto]

[...] Vasile Moldoveanu este un Luigi [Tripticul / Giacomo Puccini] viguros. [...] El îi construiește o țesătură criminală la intonarea lui sol diez, zdrobind diavoleasca acciaccatura cu si natural, acesta fiind un loc în care cei mai mulți tenori se sufocă.

THE NEW YORK TIMES, 5 noiembrie 1985

Opera Cavalleria[Rusticana] și Pagliacci la Metropolitan Opera, New York

[...] Vasile Moldoveanu interpretează pentru prima dată rolul Turiddu în cadrul companiei și o face fără surprize. Acest tenor are o voce robustă, cu un sunet senzual,

care îmbracă acest rol macho, și a fost bine primit la premieră în Siciliana și, mai mult, în Brindisi. [...]. Dl Moldoveanu își reduce rareori volumul sub un mezzoforte intens, poate tocmai pentru a sugera natura negativă a lui Turiddu. Turiddu este, cu siguranță, una dintre cele mai mari performanțe ale muzicii de operă, și dl Moldoveanu ne-a convins de acest succes. [...]

THE NEW YORK TIMES

John Rockwell – 1979 (despre debutul în rolul Carlo din opera *Don Carlo* de Giuseppe Verdi, din 13 februarie 1979, la Metropolitan Opera din New York, sub bagheta lui James Levine).

Cel mai impresionant a fost dl Moldoveanu [Vasile]... Dacă Giuseppe Giacomini, din prima distribuție, va cânta la fel de bine, atunci Metropolitan Opera este cu adevărat binecuvântată. Dl Moldoveanu a părut emoționat. Dar el are o voce minunată, precisă, de tenor spinto, cu cel mai plăcut timbru, frazând cu un real profesionalism și cu o adevărată sensibilitate, și este, din cap până în picioare, un bărbat superb.

Nice, 1988: *La fanciulla del West*, regia: Petrică Ionescu

Dosarul Penal 14101

*Câteva rânduri lămuritoare despre dosarele întocmite de securitate lui Vasile
Moldoveanu*

*Elemente de bază ale dosarului penal 14101 din Arhiva Consiliului
Național pentru Studierea Arhivelor Securității*

MINISTERUL DE INTERNE

ARHIVA

FOND

Anchetă

Dosar Nr. 64964

vol. Nr. 1

Privind

MOLDOVEANU

VASILE

2000 1085

Cazul Vasile Moldoveanu

Pentru cercetarea „cazului” tenorului Vasile Moldoveanu, care în 1972 nu s-a mai întors din Germania, fiind invitat la o audiție și propunându-i-se, după audiție, un contract avantajos cu Opera din Regensburg, pentru ca, mai târziu, să obțină contractul pe patru ani cu Opera din Stuttgart, am solicitat, ca cercetător la C.N.S.A.S., dosarele acestuia, provenite din arhiva securității. După o așteptare de câțiva ani, am primit răspuns negativ (din partea Serviciului Român de Informații), dar după 2005, când C.N.S.A.S.-ul a preluat Arhiva S.R.I. (o parte a ei), am fost anunțată că există un dosar penal (D. P.) pe numele acestuia, deoarece faimosul tenor fusese condamnat la închisoare de către Tribunalul Militar. Dosarul a fost transferat din arhiva Serviciului Român de Informații către A.C.N.S.A.S. Cu certitudine, există și alte dosare cu privire la artistul de origine română în arhivele serviciilor secrete din România, pentru simplul fapt că Vasile Moldoveanu va fi considerat, conform legilor din perioada comunistă, transfug și trădător de țară. Avansează presupunerea că, în aceste condiții, i s-au alcătuit dosare de către fosta D.I.E. (Direcția de Informații Externe), actualul S.I.E. (Serviciul de Informații Externe) și, cu siguranță, este imposibil să nu i se fi instrumentat și un dosar de urmărire informativă (D.U.I.).

În paginile ce urmează, fac public, cu acordul maestrului, un documentar ce l-am alcătuit pe baza dosarului său penal, aflat în A.C.N.S.A.S. (Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivei

fostei Securități). Vom vedea cum o stea în ascensiune, de îndată ce a depășit granițele României, este considerată și judecată de regimul comunist la nivelul unui infractor de rând, al unui individ ce va fi condamnat la închisoare în urma unei hotărâri judecătorești, conform legilor în vigoare la acea epocă. De altfel, nici astăzi maestrului Vasile Moldoveanu nu i s-a ridicat grava și nedreapta acuzație, deși el este unul dintre artiștii lirici care au făcut să strălucească numele României pe scenele celor mai faimoase teatre de operă din întreaga lume. Numai muzicologii și unii dintre foștii colegi de la Opera Română i-au recunoscut meritele, iar Universitatea de Muzică din București, prin senatul ei, în frunte cu rectorul Dan Dediu, i-a acordat o Diplomă de Excelență. În orice parte a lumii a cântat, de la San Francisco la Pretoria, de la Teheran la Paris, de la New York la München, el a ținut să fie întotdeauna numit „tenorul român”, deși, în mod oficial, țara lui nu i-a acordat încă recunoștința și onorurile cuvenite, nici reparația necesară, în urma faptului că, până la căderea comunismului, el nu a putut reveni în România, unde îl aștepta condamnarea la ani grei de închisoare, în timp ce, pe scena Metropolitan Opera din New York, era socotit tenorul numărul unu, urmaș al lui Fanco Corelli, fiind comparat de critica muzicală cu celebrul tenor Giovanni Martinelli...

Documentele care urmează vor stârni, desigur, revolta cititorului. Anul 1974 este, pentru tenorul Vasile Moldoveanu, anul recunoașterii sale, în Germania, ca valoare muzicală internațională. I se propune, la Opera din Stuttgart, primul contract pe mai mulți ani, cu libertatea de a cânta oriunde în lume. Este începutul oficial al unei cariere internaționale strălucite. Autoritățile statului comunist român îl vor trimite, în același an, la închisoare.

Dosarul de urmărire penală P 14101/volumul 1, deschis de Tribunalul Militar București pentru „*refuzul înapoierii* [tenorului Vasile Moldoveanu] *în țară*”, la 15 mai 1974, se deschide cu următorul document de la fila 1:

Opera Română către,
Ministerul de Interne
U. M. nr. 0800, București

Vă informăm următoarele:

Numitul Moldoveanu Vasile, fost salariat al instituției noastre în funcția de solist vocal [...] absolvent de Conservator [...]

La data de 10.09.1972 a plecat în Austria prin A.R.I.A., la invitația agenției „Viktor Vladarski” pentru a da audiții la Viena și Klagenfurt, în perioada 01 – 10.09.1972, pentru care avea aprobarea Operei Române.[...]

Deoarece nu s-a întors la data fixată, am trecut la desfacerea contractului său de muncă, cu data de 01.09.1972 [...]

Inspector adjunct,
C. Zăvăleanu

Șef Serviciu Personal,
Gh. Ajder

Documentul este adnotat, semnat indescifrabil de un ofițer de cercetare penală cu grad înalt de securitate:

În temeiul Articolului 221 alineat 1 și Articolul 228 alineatul 1 cod de procedură penală, dispun

începerea urmăririi penale pentru infracțiunea de refuzul înapoierii în țară prevăzut de articolul 253, alineatul 1 cod penal, săvârșită de Moldoveanu Vasile.

Odată întocmit **Dosarul penal nr. 64/ 1974** la Secția de cercetări penale, locotenentul major de securitate Pârvulescu Marin, ca organ de cercetare penală, analizând „actele de urmărire penală”, emite

Ordonanța

- de luarea măsurii asiguratorii -

din 27 mai 1974, București

[...] Având în vedere că pentru infracțiunea menționată se prevede și pedeapsa complementară a confiscării averii [...]

Dispun:

Instituirea sechestrului asupra tuturor bunurilor mobile și imobile aparținând învinuitului Moldoveanu Vasile. [...]

Măsura asiguratorie va fi adusă la îndeplinire de către organul de cercetare penală sau de către funcționarii anume desemnați de Ministerul de Interne încheindu-se despre toate actele efectuate proces verbal de sechestrul. [...]

Prin **Procesul verbal** încheiat la 20.08.1974, prin care se pune sechestrul pe toate obiectele de valoare din casă, bunurile personale fiind lăsate în custodie familiei soției lui Vasile Moldoveanu, familie căreia „i s-au pus în vedere consecințele penale

în cazul înstrăinării sau deteriorării acestor bunuri”.

Se poate observa practica de confiscare a averii în integralitate, aceeași folosită și în marile procese politice pentru anihilarea intelectualilor din anii '60, odată cu condamnarea lor la temniță, urmată, desigur, de decăderea din drepturile civile după scoaterea lor din pușcării. Procedura este absolut aceeași și în „epoca de aur” a lui Nicolae Ceaușescu... Iată o mostră, debutul **Procesului verbal de constatare din 20.8.1974:**

Noi, locotenent colonel Hristenco Ion din Direcția cercetări Penale și locotenent colonel Onețiu Petru [...], în baza ordonanței emisă de Direcția Cercetări Penale la data de 27.05.1974, ne-am deplasat în București [...] la ultimul domiciliu al învinuitului Moldoveanu Vasile [...] cu scopul instituirii sechestrului asigurator pe bunurile mobile și imobile ale acestuia.

Între timp, familia, rămasă în țară, vinde apartamentul, pentru a evita confiscarea lui, dar ochiul vigilent al securității care veghează totul are, desigur, această informație, așa încât pe suma obținută se va pune poprire, conform altui **Proces verbal de sechestr:**

București, 24 septembrie 1974

Locotenent colonel Bistran Iosif și locotenent major Pârvulescu Marin, ofițeri de cercetare penală din ministerul de Interne, Direcția Cercetări Penale.

În executarea dispozițiilor luate prin ordonanța din 27 mai 1974 prin care s-a dispus instituirea

unui sechestru asigurator asupra bunurilor mobile și imobile ale învinuitului Moldoveanu Vasile [...] cercetat pentru săvârșirea infracțiunii de refuzul înapoierii în țară prevăzut și pedepsit de articolul 253 alineat 1 cod procedură penală, am procedat la aplicarea unui sechestru asigurator asupra sumei [...].

Drept pentru care am încheiat prezentul proces verbal în trei exemplare din care unul urmează a fi înaintat Judecătoriei sectorului 4 București [...] spre a putea impune poprirea sumei [...] la dispoziția secției de Cercetări Penale care a instituit sechestrul.

Evenimentele se precipită. Securitatea se apropie de scopul ei precis, trimite în Germania ofițeri sub acoperire sau activează informatori de la fața locului, pentru a-l convinge pe cel care acum era o stea a scenelor lirice din Europa să revină în patrie, unde urma, după cum reiese din documente, să fie arestat pentru ani grei de închisoare. Regimul comunist ar fi înghițit încă o victimă din rândurile intelectualilor și artiștilor, scopul final pentru „*curățirea*” societății „*socialiste multilateral dezvoltate*”, de „*elementele periculoase și destabilizatoare*”, formate la școala regimului „*burghezo-moșieresc*” (vezi educația muzicală a maestrului Vasile Moldoveanu, ale cărui începuturi muzicale stau sub îndrumarea tenorului Dinu Bădescu, fost condamnat politic, provenind el însuși dintr-o familie „*burghezo-moșierească*”...).

Motivele acuzării tenorului se schimbă. Se afirmă (stupefiant, deși agenția „Viktor Vladarski” avea inițiativa de a căuta tinere talente

pentru a le oferi posibilitatea de afirmare pe scenele lumii, deși Vasile Moldoveanu își asumase personal și individual prezentarea la audiția agenției pentru a fi selecționat, iar reușita sa era una particulară) că tenorul avusese o misiune din partea instituțiilor care, de fapt, nu făcuseră altceva decât să-i dea aprobarea, fără de care, conform legilor statului, nu putea pleca din țară. Dar să citim documentele demonstrative de la fila 12 a **Dosarului P 14101 volumul 1**:

„Sus-numitului i s-a eliberat viza [...] valabilă pentru toate țările, timp de 6 luni”.

Viza pe șase luni era formală. În acei ani, nu puteai lipsi din țară decât atât cât hotăra instituția în care erai salariat, împreună cu Ministerul de Externe, partidul și securitatea. De aceea,

Consiliul Culturii și Educației Socialiste [...] comunică că (sic!) numitul Moldoveanu Vasile, după terminarea misiunii a refuzat să se înapoieze în țară.

S-au întreprins măsuri prin Ministerul de Externe – Direcția Consulară în vederea contactării și determinării sus-numiților să se înapoieze în țară sau să-și reglementeze situația șederii în străinătate, însă până în prezent nu s-a primit nici o comunicare în acest sens.

La rândul-i, Agenția Română de Impresariat Artistic intervine drastic, înștiințând Ministerul de Interne, printr-o adresă aflată la fila 13 a volumului 1 din același dosar, că tenorul Vasile Moldoveanu nu se mai întoarce în România:

Din informațiile primite de la artiștii români rezultă că [Vasile Moldoveanu] a cerut și primit deja cetățenia vest-germană.

Abia acum, odată victima scăpată din mână, organele represive iau măsuri drastice în privința maestrului care începuse, în Occident, o carieră prestigioasă ce va dura peste treizeci de ani. Ministerul de Interne – Direcția Cercetări Penale îi instrumentează **Dosarul Penal 64/ 1974**. La fila 27 citim:

Referat

privind terminarea cercetării penale, fără punerea în mișcare a acțiunii penale

București 1 octombrie 1974 [...]

La data de 15 mai 1974 s-a început urmărirea penală împotriva sus numitului, fiind învinuit de săvârșirea infracțiunii de refuzul înapoierii în țară [...].

Misiunea învinuitului Moldoveanu Vasile privește o însărcinare de interes obștesc în străinătate, ea fiind stabilită de Consiliul Culturii și Educației Socialiste. La propunerea acestui organ, învinuitul Moldoveanu Vasile s-a deplasat în Austria, prin A.R.I.A., cu aprobarea Operei Române, pentru a da audiții la Viena și Klagenfurt [...] Moldoveanu Vasile nu s-a întors în țară și nici cu A.R.I.A. nu a mai corespondat, motiv pentru care Opera Română i-a desfăcut contractul de muncă.

Analizând fragmentul de document, se poate constata inventarea unor atribuțiuni care, în mod normal, nu au nici o legătură cu

formarea carierei unui artist dincolo de granițele țării. Dimpotrivă, aceste instituții ar fi trebuit să-i încurajeze, în ascensiunea lor, pe tinerii artiști și să afirme, în mod oficial, reușita lor și s-o considere, așa cum se cuvine, în palmaresul reușitelor naționale... Dar să vedem mai departe documentul de la fila 27:

Refuzul înapoierii în țară a învinuitului Moldoveanu Vasile a continuat și după expirarea vizei acordate de ședere în străinătate, a cărei valabilitate a fost de 6 luni, cu începere de la 17 august 1972.

[...] Rezultă că acesta întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de refuzul înapoierii în țară, prevăzută de articolul 253 alineat 1 Cod de Procedură penală. [...]

Date suplimentare

s-a instituit sechestrul asigurator pentru garantarea execuției pedepsei complementare a confiscării averii, asupra unor bunuri aparținând învinuitului cât și asupra sumei [...] ce era datorată acestuia de către executorii judecătorești ai judecătoriei sectorului 4 București [...]

Față de cele expuse, în baza articolelor 256, 259 și 260 Cod de Procedură Penală

Propun

Punerea în mișcare a acțiunii penale și trimiterea în judecată în lipsă a învinuitului Moldoveanu Vasile pentru săvârșirea infracțiunii de

refuzul înapoierii în țară, raportat la articolul 157 și articolul 13 din Codul Penal.

Un exemplar din prezentul referat, împreună cu dosarul penal 64/ 74 privind pe învinuit, se vor înainta Direcției Procuraturilor Militare București, spre a dispune potrivit articolului 262 Cod de Procedură Penală.

Ofițer de cercetare penală

Locotenent major

Pârvulescu Marin

Procesul începe. Cu sesizarea Procuraturilor Militare. Ca și cum se instrumenta cazul unui criminal deosebit de periculos, deferit celei mai înalte instanțe. Dar să lăsăm documentele să vorbească, așa cum arată ele, începând cu fila 29:

Rechizitoriu

din 11 octombrie 1974

Colonel de justiție Ștefănescu Mihai, procuror militar din Direcția Procuraturilor Militare [...]

Dispun:

Punerea în mișcare a acțiunii penale și trimiterea în judecata Tribunalului Militar București, în lipsă, a inculpatului Moldoveanu Vasile [...] pentru infracțiunea de refuzul înapoierii

în țară, prevăzut de art. 253 alineat 1 raportat la articolul 13 din Codul de Procedură Penală [...]

Inculpatul

Moldoveanu Vasile [...]

Se fixează suma [...] cheltuieli de urmărire penală

Se menține sechestrul asigurator aplicat și indisponibilizarea pentru suma de [...]

Celui în cauză nu i-au fost prezentate actele dosarului deoarece Moldoveanu Vasile se află în străinătate.

Procuror militar

Colonel de justiție Ștefănescu Mihai.

La fila 33 aflăm și

Sentința nr. 923 a

Tribunalului Militar București

Dosarul 781/ 1974:

Tribunalul compus din:

Președinte Maior de Justiție Nițoiu Adrian

Asesor popular Maior Bârsan Gheorghe

Căpitan Vitan Petre

Procuror Militar Locotenent colonel de justiție

Ciungan Tit Liviu [...]

Întrucât la dosar se găsește procesul verbal de afișare a citației la ultimul domiciliu al inculpatului civil Moldoveanu Vasile, procedura de citare fiind legal îndeplinită, instanța urmează a

juđeca cauza în lipsa sa potrivit articolului 291
Cod Procedură Penală

Pentru aceste motive

DISPUNE:

Judecarea cauzei în lipsa inculpatului

Pronunțată în ședință publică astăzi la 1
noiembrie 1974 [...]

Procurorul a pus concluzii de condamnare în lipsă
a inculpatului Moldoveanu Vasile [...], interzicerea
drepturilor prevăzute de articolul 64 literele a și
b Cod Penal, aplicarea articolelor 2 și 9 din
Decretul nr. 9/ 1974, confiscarea parțială a averii,
degradarea militară și obligarea la plata
cheltuielilor judiciare în favoarea statului.

Inspectoratul General al Miliției va dispune
mandatul de executare a pedepsei.

Să vedem cum se executa acest lucru în lipsa inculpatului, la fila 36
a dosarului:

Tribunalul Militar București

– adresă din 18 noiembrie 1974 către Inspectoratul
General al Miliției –

se înaintează mandatul de executare a pedepsei nr.
1083 din 17.11.1974 privitor pe condamnatul
Moldoveanu Vasile cu rugămintea de a dispune
executarea lui, respectiv pentru a fi dat în
urmărire generală [...]

Președinte, colonel de justiție
Mândrescu Dumitru.

Șocant, documentul următor desfășoară practicile regimului concentraționar ce nu părăsise România, așa cum, teoretic, se afirma mereu, mai ales pe plan internațional. La fila 37 a volumului I din dosarul penal al lui Vasile Moldoveanu, Tribunalul Militar București emite

Mandatul de executare a pedepsei închisorii,
nr. 1083, din 18.11.1974 care

condamnă la șase (6) ani închisoare și 4 (patru) ani interzicerea drepturilor prevăzute de articolul 64 [...] .

Constată că, potrivit articolului 2 și 9 din D. nr. 9/ 1974 pedeapsa de mai sus este grațiată, în parte cu 1/6, condiționat, rămânând de executat 5 ani închisoare. În fapt s-a reținut că inculpatul [...] a refuzat să se înapoieze în țară.

Inculpatul este pus sub urmărire:

Ministerul de Interne

Inspectoratul General al Miliției

Serviciul de cazier judiciar și evidență
operativă

23 XII 1974

Către

Tribunalul Militar București

Vă facem cunoscut că sus numitul Moldoveanu Vasile [...] urmărit cu mandat de arestare nr. 1083-1974 emis de Tribunalul Militar București, fiind condamnat la 5 ani închisoare, pentru refuzul înapoierii în țară a fost pus în urmărire cu ordinul nr. S/ 203 685/ 1974/

Publicat în Buletinul miliției nr. 21/1974 [...] (începând cu fila 40)

Ministerul Justiției
Tribunalul Militar București
18 noiembrie 1974

Executorul judecătoresc de pe linia judecătoreiei sectorului 7

În conformitate cu articolul 7 din Decretul 221/1960

Vă trimitem extras de pe sentința 923 din 1.11.1974 a Tribunalului Militar București, rămasă definitivă, precum și 2 copii de pe procesul verbal de aplicare a sechestrului asigurator [...] privind pe Moldoveanu Vasile pentru a proceda la confiscarea averii sus numitului condamnat [...]

Primirea prezentei o veți confirma completând partea corespunzătoare a imprimatului și o veți trimite de îndată la adresa indicată în ea.

Președintele Tribunalului Militar București
Colonel de justiție Mândrescu Dumitru.

Un studiu de **Ioana Diaconescu**

TRIBUNALUL MILITAR BUCUREȘTI

Dos.nr.781/1974

S E N T I N T A nr.923

Sedința publică din 1 noiembrie 1974

Tribunalul compus din :

PRESEDINTE	Major de justiție	NITOIU ADRIAN
Ases.pop.	Major	Bîrsan Gheorghe
	Căpitan	Vitan Petre
Procuror mil.	Lt.col.de justiție	Ciungan Tit Liviu
Grefier	-	Tănase A.Gheorghe

A luat în cercetare cauza privitoare pe inculpatul civil MOLDOVEANU VASILE trimis în judecată pentru infracțiunea de refuzul înapoierii în țară, prev. de art.253 alin.1 c.pen. rap. la art.13 c.pen.

La apelul nominal a lipsit inculpatul.

Procedura îndeplinită.

Procurorul a solicitat judecarea cauzei în lipsa inculpatului civil Moldoveanu Vasile.

T R I B U N A L U L

Deliberînd asupra cererii formulată de procuror.

Intrucît la dosar (fila 31) se găsește procesul verbal de afișarea citației la ultimul domiciliu al inculpatului civil Moldoveanu Vasile procedura de citare fiind legal îndeplinită, instanța urmează a judeca cauza în lipsa sa potrivit art.291 c.pr.pen.

Pentru aceste motive,

Un'uccisione simulata...

Vis și coșmar

Ca să înțelegi dimensiunea unui coșmar devenit realitate, trebuie să știi mai înainte ce-ar fi fost un vis devenit realitate. Este necesară o introducere mai lungă, întrucât ea se adresează nu doar amatorilor de operă, ci oricui interesat să înțeleagă de ce se face atâta vâlvă în jurul unui sistem care până acum 23 de ani încorpora pe un anume Vișinescu. Nu va fi vorba despre torționarul pomenit, ci despre absurditatea sistemului. Un sistem care a afectat viețile tuturor, și deci și pe ale artiștilor de operă, care s-au văzut uneori confrunțați în realitate cu adevărate secvențe de libret de operă.

Scarpia: Ho mutato d'avviso... Il prigionier sia fucilato.

(Tosca scatta atterrita)

Attendi...

(fissa con intenzione Spoletta che accenna replicatamente col capo di indovinare il pensiero di Scarpia)

Come facemmo col Conte Palmieri...

Spoletta: Un'uccisione...

Scarpia: ... simulata!... Come avvenne del Palmieri! Hai ben compreso?

E un dialog dintr-o operă (*Tosca* de Giacomo Puccini, care a avut premiera absolută în anul 1901, întâmplător, artista care a creat rolul lui Floria Tosca e româncă, Haricleea Darclée), un schimb de replici,

însoțite de o muzică insidioasă care subliniază odiosul situației, între șeful poliției politice, Scarpia, și unul dintre aghiotanții săi, Spoletta. Discuția are loc în fața unei soprane de operă, Floria Tosca, ce încearcă să-și salveze iubitul, Mario Cavaradossi, pictor, pe cale de a fi condamnat la moarte. Prețul salvării lui este ea, care urmează să-i cedeze lui Scarpia. În românește dialogul ar putea fi tradus așa:

Scarpia: Mi-am schimbat decizia... Prizonierul va fi împușcat.

(Tosca îl privește cu groază)

Așteaptă...

(îl fixează cu o privire plină de semnificații pe Spoletta, care își înclină capul încercând să ghicească gândurile lui Scarpia)

Cum am făcut în cazul contelui Palmieri...

Spoletta: O execuție...

Scarpia: ... simulată!... Cum am făcut și cu Palmieri! Ai înțeles?

Vom afla abia la sfârșitul operei, prin ceea ce i s-a întâmplat lui Mario, că povestea contelui Palmieri îl făcea într-adevăr confuz pe Spoletta. El fusese executat de-adevăratelea, nici vorbă de simulare. Numai că Floria Tosca nu știa asta și este înșelată, iar iubitul ei, Cavaradossi, este executat, la rândul său. După 50 de ani de la premiera absolută a capodoperei lui Puccini, un asemenea dialog putea exista în realitate, unele coincidențe devenind de-a dreptul frapante.

Nu este vorba numai de Teohari Georgescu, ministru de interne în anii '50, care hărțuia sexual atât subalterne, dar mai ales femei tinere, rude ale celor arestați politic, o adevărată replică a baronului Scarpia. Deși... ar merita o discuție numai acest amănunt. Este vorba de constrângerile sistemului comunist închis, care aveau un impact devastator asupra vieții artiștilor, mai ales ale celor de la operă.

Explicația este simplă. În orice domeniu al artei, împlinirea absolută a unei cariere are nevoie de recunoașterea internațională. În ceea ce privește un artist liric, absența unei cariere internaționale este vecină cu ratarea. Există excepții, desigur, notabile, dar care, precum în chimie, confirmă această regulă. Vi-l puteți imagina pe Plácido Domingo cântând exclusiv la opera din Ciudad de Mexico? Sau pe José Carreras doar la Barcelona? Pe Pavarotti limitat doar la Italia natală? Nu. Ei nu ar fi ajuns niciodată atât de cunoscuți dacă nu ar fi cântat și la Scala din Milano, dar și la Metropolitan Opera, și la Wiener Staatsoper sau la Covent Garden și la Paris. Ce ar fi devenit Enrico Caruso dacă nu pleca la New York, dacă n-ar fi părăsit Italia niciodată?

Din motivele de mai sus, devine explicabil atunci că visul unui tenor sau al unei soprane din România a fost întotdeauna acela de a cânta în aceste teatre de notorietate imensă în lumea operei. Sigur, un turneu prin operele din Iași, Cluj, Timișoara, București e util, e și o șansă pentru public, dar nu a fost, nu este și nici nu va fi vreodată suficient pentru visul absolut omenesc al unui artist de a deveni un star.

Statele comuniste aveau o politică absurdă de a controla în mod absolut intrările și ieșirile din țară ale oricărui cetățean, fie el nativ sau străin. Un control care ajungea inevitabil să restricționeze accesul artiștilor la scenele mult visate, și să devină un instrument de presiune ideologică asupra lor. Vrei să pleci să cânti la Viena? Fă-te membru de partid, cântă pentru clasa muncitoare mai întâi. Nu poți fi primit în partid pentru că părinții tăi erau burghezi sau chiaburi? Ghinion, atunci vei cânta mereu și mereu doar pentru clasa muncitoare. Există cazuri celebre în Estul Europei, exemple tipice de cariere afectate de

această rigiditate obtuză. Voi aminti doar câteva, lista e probabil foarte lungă.

Ivan Koslovsky a fost un talent uriaș al Rusiei. Un tenor din altă lume, care putea face dintr-un rol secundar al nebunului din *Boris Godunov* sau din cel al poetului Lensky din *Evgheeni Oneghin* întreaga rațiune de a exista a unor spectacole cu aceste opere. Vocea lui era naturală, nimic forțat, cânta ariile cu ușurința cu care am cânta noi un cântec de leagăn. Era atât de bun, încât Stalin era fascinat de sunetele lui. O anecdotă spune că Stalin i-ar fi spus personal lui Koslovsky: „Cere-mi orice și te voi ajuta. Dar nu-mi cere să pleci din URSS, este singura dorință pe care nu ți-o voi îndeplini niciodată.” Și Koslovsky n-a plecat, rămânând numai la Bolșoi, dar mergând în turneu și la Donbas ca să-i bucure pe colegii lui Stahanov cu melodii populare și române.

Nu știu cum ar fi compus Ceaikovsky marea scenă a scrisorii din *Evgheeni Oneghin* dacă ar fi cunoscut-o pe Galina. Îmi place să visez că de fapt n-ar fi schimbat nici o notă, pentru că soprana rusoaică s-a născut pentru a cânta rolul cel mai romantic din întreaga istorie a operei ruse. Dar știu sigur că Benjamin Britten a compus partitura sopranei din *War Requiem* pentru această Tatiana, ducând-o în biserică, să cânte de lângă îngeri, exclusiv în limba latină, toată pietatea și tristețea reținută din acest denunț al ororii războiului. Probabil acesta a fost și motivul pentru care, în 1962, autoritățile sovietice nu au lăsat-o să cânte la premiera absolută, ci abia la înregistrarea discului de studio. În 1974, Galina Vișnevskaya și soțul ei, Mstislav Rostropovici vor părăsi definitiv Uniunea Sovietică. Cum ai putea asocia Gulagul cu Tatiana din *Evgheeni Oneghin*, mai ales cântată de Galina? Cum ai putea asocia frica, foametea sau frigul cu perfecțiunea și grația primului exercițiu de

gimnastică notat cu 10 al Nadiei Comăneci? Pentru statele totalitare, arta este integrată complet propagandei. O păpușă Barbie ideologizată. Nu este o poveste nouă pentru noi, ci una repetată de prea multe ori, până la dezgust.

Tot în Rusia, un alt mare tenor, de dată ceva mai recentă, a fost Vladimir Atlantov. După ce a fost lăsat inițial să studieze în Italia, la terminarea Conservatorului, după întoarcerea în URSS în 1964, nu a mai fost lăsat să plece atunci când Metropolitan Opera l-a invitat într-un turneu. A reușit în cele din urmă să răzbată, venise Perestroika, dar era târziu, nu atât de târziu încât să nu fie remarcat, dar suficient de tardiv încât să nu ajungă niciodată la notorietatea pe care ar fi meritat-o.

Și-atunci, o șansă era emigrarea politică. Un turneu sau o invitație a unei case de operă din Occident, după care artistul nu mai voia să se întoarcă în țara natală. Un caz notoriu este cel al sopranei slovace Edita Gruberova. Era la începutul carierei în 1968, în timpul Primăverii de la Praga. După înăbușirea reformei lui Dubček, granițele Cehoslovaciei socialiste au început, încet dar sigur, să se închidă. Edita era însărcinată, a profitat de ultima fantă deschisă a porților cortinei de fier și a rămas în Austria. Visa să cânte la Viena, la una dintre cele mai mari opere din lume. Nu avea nimic, doar copilul care urma să se nască și o voce care încă mai avea multe examene de trecut. A răzbit, așa cum numai o femeie poate s-o facă, mai ales atunci când maternitatea a devenit probabil forța care a împins-o mai departe. Ea cântă cu imens succes și în ziua de azi, deși a trecut de mult de 60 de ani. Un miracol. În țara ei, după plecare, a fost condamnată în contumacie la doi ani de închisoare.

Privită din exterior, de către un neinițiat, opera pare o artă desuetă, o lume a poveștilor, cu rochii așezate pe crinolină și peruci pudrate, cu machiaje stridente și cu posturi scenice exagerate. E doar o aparență. În realitate, opera este arta care poate genera cele mai extreme emoții. Mai mult, pe măsură ce cunoașterea acestei arte devine mai profundă, emoțiile se transformă, devin și mai variate.

Această capacitate infinită de a stârni emoție este combustibilul visului unui artist de a deveni o stea. Și nimeni nu are dreptul de a opri oamenilor să viseze. Cu atât mai mult să le transforme visul într-un coșmar. Arta lirică din România nu duce lipsă de coșmaruri înfiorătoare. Din lipsa de documentare, aceste triste întâmplări nu trec dincolo de stadiul unor istorii terifiante povestite în jurul unui foc de tabără, chiar dacă se bazează pe întâmplări cât se poate de adevărate. Le voi relua și în continuare, la fel de sumar, rămânând ca în continuare să relatez un caz concret, unde există și câteva documente ale unui dosar penal, din arhiva C.N.S.A.S.

În 1946, Lucia Bercescu-Turcanu deschidea stagiunea de la Teatro alla Scala, într-unul dintre cele mai grele roluri pentru o soprană, Abigaille, din opera *Nabucco* de Giuseppe Verdi. Lângă ea, un tânăr bas juca rolul lui Zaccaria. Era Cesare Siepi, care va deveni apoi cel mai mare Don Giovanni al tuturor timpurilor. Un moment foarte important al unei cariere care n-a ajuns să strălucească orbitor în lumea mare. S-a întors în România în 1957, avea 46 de ani. Valurile de epurări politice au prins-o în vârtejul lor și, de la un moment dat încolo (spre anii '60), a devenit o *persona non grata*, cu interdicție totală în media, pentru o îndelungată perioadă. Apariții accidentale sau datorate unor jurnaliști culturali curajoși au permis o foarte vagă redescoperire a ei începând cu anul 1981.

În 1959, cel mai mare dirijor român al vremii, Constantin Silvestri, decide să nu mai revină în țară după un concert la Londra. Va mai trăi relativ puțini ani, doar zece, dar care i-au permis să înregistreze multe discuri la EMI, care azi ne apar ca o moștenire, aceea bună, de care avem nevoie cu adevărat, spre deosebire de urmele neșterse încă ale gândirii materialist-dialectice. Și aici se cunosc doar detalii orale privind defectarea dirijorului, documentele oficiale din arhivele Securității nu ne vorbesc încă. Poate într-o zi... oricât de târziu ar veni ea...

În anul 1961, trei dintre cei mai mari soliști de operă din România, aflați la sfârșitul carierelor lor, după ce cunoscuseră multe succese în Europa interbelică (în special la Viena), au fost arestați de Securitate și condamnați la închisoare. Este vorba de soprana Valentina Crețoiu, de tenorul Dinu Bădescu (30 de prezențe la Wiener Staatsoper între 1947-48) și de baritonul Șerban Tassian. Pentru a amplifica umilința la care au fost supuși, cei trei au avut parte și de o demascare publică la care au fost obligați să asiste, ba chiar să participe activ, colegii lor de la Opera Națională. Nici în cazul lor nu se cunosc exact motivele arestării, la fel cum nici în cazul Luciei Bercescu-Turcanu nu se știu detaliile oficiale ale deciziei de interdicție.

Ar putea fi consecințele schizoide ale unor măsuri de denazificare tardive și aplicate aberant, inspirate (cu deformările grotești specifice comunismului) de măsurile luate în Occident imediat după război împotriva unor dirijori germani (Furtwängler, Karajan)? Nu ar fi exclus. Acuzațiile, cel puțin atât cât sunt ele prezentate în cartea biografică a Ioanei Benteoiu – *Dragoste și voce de femeie – Valentina Crețoiu* (București, 2003, Editura Muzicală), sună metaforic în lipsa unor documente care să le confirme: element dizolvant (?), spionaj,

denigrare, dușmănie de clasă, atitudine ostilă față de regimul democrat-popular etc.

După eliberarea din închisoare, Dinu Bădescu a mai cântat, din ce în ce mai puțin (se apropia de 60 de ani), mai mult în provincie, iar faptul în sine că i s-a permis s-o mai facă atestă într-un fel o recunoaștere a statului comunist că a exagerat. A devenit profesor și i-a fost îndrumător unui tenor român foarte special, Vasile Moldoveanu. În 1972, la 37 de ani, o vârstă încă tânără pentru un tenor, Vasile Moldoveanu pleacă la o audiție în Austria și Germania, luând decizia de a nu se mai întoarce în țara în care visele erau interzise. De data aceasta, grație documentării realizate de Ioana Diaconescu, există documente, există explicații și desigur, există și poveștile celor implicați.

În România, după 1990 s-a publicat enorm despre ceea ce au însemnat comunismul și represiunea comunistă din țara noastră. Aproape de-a valma, fără prea multă analiză, dar s-a publicat. Memorialistică, jurnale, interviuri – în ceea ce înseamnă memoria victimelor. Dar și foarte multe dosare de la C.N.S.A.S. Elita intelectuală formată în perioada interbelică a avut partea ei de recuperare a acestei memorii. Din păcate, lumea muzicală rămâne tăcută. Pe de-o parte, avem biografii scrise de muzicologi, în general. Tonul este triumfalist, stilul – uneori ponosit, „de cronică medievală”, după o remarcă inspirată a unui jurnalist. De cealaltă parte, unde sunt informațiile provenite de pe „fața întunecată a lunii”? Mai nicăieri. Cărțile care analizează destinul elitei intelectuale românești amintesc inconsistent de muzicieni. Istoricii români care scriu aceste analize nu sunt preocupați prea mult de această lume, în parte pentru că ar trebui să existe niște oameni pregătiți care să scrie despre asta (muzicologii), în parte pentru că nu stăpânesc domeniul muzicii decât la un nivel de

amator, de cele mai multe ori. Lucian Boia, în cartea sa *Capcanele istoriei - Elita intelectuală românească între 1930 și 1950* (București, 2011, Ed. Humanitas), amintește doar de Enescu (într-un context nu foarte favorabil lui) și abia pomenește numele lui Dinu Lipatti, Constantin Silvestri, George Georgescu și Ionel Perlea, în niște liste, fără nici un comentariu. În rest, totul, în ceea ce privește traversarea deșertului roșu al comunismului de către muzicienii români, se rezumă la povești la gura sobei. De ce? E o tăcere vinovată. Lumea operei este plină de conflicte și de orgolii, o caracteristică a mediilor artistice. E o aserțiune unanim luată de bună că soprana Arta Florescu ar fi colaborat intens cu „organele”, fiind o delatoare notorie. Nu există documente publicate care să ateste acest lucru, deși toată lumea îl susține. Probabil că și condeiele celor care știu ce s-a întâmplat și ar putea povesti, oameni în vârstă, care au traversat comunismul laolaltă cu artiștii, vor fi fost la rândul lor înmuiate în cerneala compromisului, cine știe? Altă explicație mi-e greu să găsesc, refuz scuza obișnuită a neîntinării memoriei marilor noastre valori etc. etc.

În România, sistemul era încă și mai sever. decât în Cehoslovacia Editei Gruberova. „Refuzul întoarcerii în țară” era denumirea unei infracțiuni, încadrată în categoria „trădare de patrie”, care prevedea ca sancțiune maximă pedeapsa capitală. Într-o grabă, izvorâtă probabil din frustrarea autorităților care nu mai putea ajunge la cei fugiți, dar și din dorința de a teroriza familiile celor plecați, într-un demers obișnuit la sfârșitul anilor '60 și începutul anilor '70, această pedeapsă era hotărâtă în contumacie de Tribunalul Militar. Sigur, ea nu putea fi pusă în aplicare, dar efectul psihologic asupra celor care aleseseră libertatea era indiscutabil. Victime au fost destule, mai trăiesc încă și pot să povestească: regizorul Petrică Ionescu, balerinul Ștefan Lucinschi sau tenorul Vasile Moldoveanu.

Un'uccisione simulata...

Să recapitulăm: Vasile Moldoveanu este un tenor român, originar din Constanța, unde s-a născut în 1935. Avea o voce bună și, într-o primă etapă, a făcut parte din corul operei din orașul natal, fără să fi avut studii muzicale. În perioada respectivă, a anilor '50, era o criză de tenori. A fost descoperit de Constantin Daminescu, directorul operei din Constanța la acea vreme. Gheorghe Velea, dirijorul corului, a realizat că tânărul tenor putea mai mult și l-a trimis la București, la Conservator. Profesorul de canto cel mai apropiat al lui Vasile Moldoveanu a fost tenorul Dinu Bădescu, amintit deja.

La Opera Națională din București, cariera tenorului a fost una specifică unui debutant. Mozart în primul rând (Don Ottavio) și comprimari în opere de Verdi sau Puccini. Roluri mici, Gastone în *La traviata* Virginei Zeani din studioul Electrecord, Remendado în înregistrarea de la radio a operei *Carmen* cu Elena Cernei, sau Le messenger philistin pe discul din 1969 cu *Samson et Dalila* al lui Ludovic Spiess și al aceleiași Elenei Cernei. Nu venise încă vremea pentru mai mult. În România hazardului indus de ideologie în artă, se putea, foarte ușor, ca vremurile bune să nu fi venit niciodată, mai ales dacă nu erai membru de partid. A fost suficient totuși pentru a fi observat de impresarii străini care ajungeau într-o Românie deschisă timid și pentru scurtă vreme spre Occident și astfel ajunge să fie invitat la audiții în străinătate. Pe scurt, Vasile Moldoveanu nu avea încă o faimă, deși talentul său promitea consacrarea.

La București, statul i-a repartizat inițial o casă într-o mahala, fără apă curentă și cu toaleta în fundul grădinii. Pentru o situație mai bună

ar fi trebuit să fie membru de partid. Din această cauză, totul devenea mai dificil, dacă nu imposibil. Obținerea unei vize pentru a pleca în străinătate la o audiție sau un concert se transforma cu ușurință într-o luptă cu birocrăția, un adevărat munte al lui Sisif. Sigur, nimeni nu obținea ușor o viză, dar cel puțin, dacă erai membru de partid, șansele puteau fi calculate și speculate prin relații sau prin memorii.

În 1972, Vasile Moldoveanu primește două astfel de invitații, pentru audiții în Germania, de la agențiile impresarilor Viktor Vladarski și Robert Schultz. Obține cu dificultate viza, după ce invitațiile propriu zise îi parvin cu o lună întârziere, aproape accidental, nefiindu-i comunicate nici de O.N.B. și nici de A.R.I.A. (societatea românească de stat care se ocupa în mod planificat de impresariatul artiștilor în epoca aceea). Audițiile au mers bine și tenorul nu se mai întoarce în România. Decizia o luase deja din țară, după ce a realizat că toată viața ar fi avut de luptat pentru niște drepturi care, în orice stat democratic, nu ar fi presupus vreo discuție în contradictoriu cu vreo autoritate. Robert Schultz îi intermediază primul contract, la Opera de Stat din Regensburg, va fi Manrico, soarta îi zâmbește un pic amar, va fi un Trubadur încă de la început...

Până în 1979, a cântat mai mult în Germania și în Austria, un loc important fiind Stuttgart, unde director al operei era fostul mare tenor wagnerian Wolfgang Windgassen, care dorea să introducă un repertoriu italian în programul stagiunilor. O șansă pentru Moldoveanu, educat în România mai mult în tradiția italiană. A urmat o carieră substanțială la Metropolitan Opera, pentru 10 sezoane. Tenorul din Constanța va ajunge să cânte pe scena din New York de 105 ori, mai mult decât oricare alt artist liric român până în prezent. Doar Stella Roman, în anii '40, l-a depășit, cu 135 de prezențe.

În România, autoritățile pornesc represiunea împotriva familiei sale și încearcă să-l readucă în țară pentru a fi pedepsit. Chiar dacă epoca lui Gheorghiu Dej se încheiase, reflexele securității rămâneau intacte. Până în acest moment, singurele documente disponibile sunt cele ale dosarului penal deschis lui Vasile Moldoveanu, deși probabilitatea să existe și alte dosare (de urmărire informativă, de exemplu) este destul de mare. Se începe instrumentarea unui proces care să-l condamne pe artist. Se încearcă să fie contactat în străinătate și convins să revină în țară.

Primul impuls al autorităților a fost să-l învinuiască de trădare de țară. Condamnarea pentru astfel de fapte putea ajunge ușor să fie pedeapsa capitală. Deși nedocumentată, o asemenea sentință este plauzibilă pentru că atât artistul cât și familia lui au fost informați asupra acestei încadrări juridice. O încadrare care era rezervată în general diplomaților, ofițerilor de spionaj, în general persoanelor cu rol de reprezentare a statului român în lume și care defectau. Acuzația de trădare de țară putea fi formulată în acele vremuri doar de către un Tribunal Militar. Într-adevăr, codul penal al vremii (promulgat la 21 iunie 1968), în cadrul unei „secțiuni speciale” care trata „Infrațiuni contra securității statului”, la art. 155, legifera pedeapsa cu moartea sau închisoare de la 15 la 20 de ani, confiscarea averii, degradare civilă, pentru învinuirea de „trădare”. Art. 157.1 încadra tot în categoria „trădare” învinuirea de „refuzul înapoierii în țară”. Nu vreau să plictisesc pe nimeni cu amănunte de ordin juridic, dar este interesant de aflat această „banalitate a răului”, așa cum a numit-o Hannah Arendt, această politică inventată de naziști, a terorii represive prin folosirea birocrăției, o politică apoi copiată de comuniști. Un instrument juridic care a făcut posibile afirmațiile ulterioare ale celor vinovați, de la Goering și Eichmann și până la Vișinescu „al nostru”,

conform cărora tortionarii nu se vedeau decât ca niște roțițe din sistem, exonerabile de orice vină. Abia în 1973 (deci după plecarea lui Vasile Moldoveanu), acest articol, referitor la emigrația „ilegală”, a fost „detașat” de interpretările care vizau trădarea sau acțiunile împotriva securității statului. A devenit art. 253 dintr-o lege nouă (Legea 6/1973) și merită citit în continuare:

ART. 253

Refuzul înapoierii în țară

Fapta cetățeanului român care, având o însărcinare de stat sau de interes obștesc în străinătate, nu se întoarce în țara la terminarea misiunii, se pedepsește cu închisoare de la 1 la 7 ani, interzicerea unor drepturi și confiscarea parțială a averii.

Cu aceeași pedeapsă se sancționează și fapta cetățeanului român care are acces la informații, date sau documente strict secrete de importanță deosebită și, plecând în străinătate, nu se întoarce în țară la expirarea termenului pentru care a fost acordată viza.

Statul român vedea totul prin prisma obsesiilor sale legate de controlul absolut: controlul populației, controlul informațiilor, până la controlul vieții, dacă se poate, fiecărui individ. Dacă propaganda vremii abunda de citate din discursurile lui Nicolae Ceaușescu privind înaintarea țării spre comunism, punctul de vedere al șefului statului privind libertatea oamenilor de a-și construi o carieră era cât se poate de clar:

Totodată, ținând seama că pe plan internațional mai există forțe reacționare, ostile socialismului, că și în țările socialiste se mai găsesc elemente declasate, descompuse, care pentru un pumn de arginți sunt gata să-și trădeze patria, este necesar să asigurăm întărirea în continuare a organelor de apărare a statului, menținerea trează a vigilenței lucrătorilor din securitate.

- Mesajul adresat de Nicolae Ceaușescu lucrătorilor Ministerului de Interne cu prilejul împlinirii a 20 de ani de la crearea organelor de securitate – 30 august 1968 (Nicolae Ceaușescu, *Legalitatea socialistă – puternic factor de dinamism social*, Editura Politică, București, 1989, pp. 96-97)

A visa însemna că ai devenit *element declasat, descompus* și îți trădezi patria pentru un pumn de arginți, noroc cu securitatea care își menține trează vigilența. Interesantă și formularea cu aluzie biblică „pentru un pumn de arginți” în gura unui ateu materialist dialectic declarat...

În Germania, Moldoveanu află de la un prieten că un ofițer de securitate cunoscut în lumea artiștilor de la Operă ar fi declarat că, dacă îl întâlnește pe tenorul fugar, îl împușcă chiar cu mâna lui. În România, i se confiscă averea. În ciuda sechestrului pe bunurile imobiliare, familia reușește să vândă apartamentul artistului, dar banii sunt popriți de justiție. **Procesul-verbal de sechestr** prin care se face această poprire este semnat de locotenent colonelul, pe atunci, Iosif Bistran. Un securist „specialist” în intelectuali, dacă amintim că el a fost anchetatorul Ecaterinei Bălăcioiu-Lovinescu (soția lui Eugen Lovinescu și mama Monicăi Lovinescu), arestată la 71 de ani și care n-a supraviețuit detenției; o amintire macabră și pentru Paul Goma, căruia același Bistran i-a semnat „începerea anchetei penale” în 1977. La vremea semnării procesului-verbal menționat, 24 septembrie 1974, Bistran era pe cale să devină el însuși un „intelectual”, în anul

anchetării lui Paul Goma el absolvă, la ASE, cu nota 10, un curs post universitar de „Drept comercial internațional”...

În 1976, la München, tenorul primește un ziar din România, îi fusese trimis de tatăl său. Un articol îl anunța pe Moldoveanu drept un trădător de țară, pedeapsa pe care ar merita-o fiind moartea, și afirma că procesul său, judecat în contumacie, a comutat pedeapsa, grațindu-l. Anunțul nu menționa defel că pedeapsa fusese doar redusă la închisoare pe o durată de 5 ani și că este dat în urmărire. Un'uccisione simulata. Exact așa. Nici o diferență. În acest timp, „trădătorul” tocmai repeta rolul Ducelui de Mantova pentru un *Rigoletto* pus în scenă de Roman Polanski. Presa locală vorbea de „revelația acestui tenor român”, cea românească vorbea de „trădătorul Moldoveanu”...

Dosarul penal construiește un caz de o imaginație kafkiană. Potrivit documentelor, A.R.I.A. și Opera Națională pretind că artistul, aflat la o audiție, ar fi fost într-o importantă misiune de reprezentare a țării în străinătate. O simplă probă devenea un obiectiv propagandistic. Prin urmare, acuzațiile cele mai distorsionate puteau fi formulate plecând de la jocuri de cuvinte construite peste denumiri precum: „țară”, „misiune”, „trădare”, cuvinte mari! Era necesar și sistemului, ca să poată fi încadrată fapta la articolul citat mai sus.

E ușor de imaginat cum arăta situația la mijlocul anilor '80. De întors în țară era imposibil, ar fi fost arestat imediat. Regimul lui Nicolae Ceaușescu, pe de altă parte, părea nu numai indestructibil, nu doar cu aparența eternității, dar era și din ce în ce mai apăsător și mai plin de constrângeri. Greu de suportat ideea că probabil nu-ți vei mai revedea nici părinții, nici rudele, nici prietenii din țară, poate niciodată. Un emigrant din România împărtășea multe din dramele unui apatrid, era un om fără țară. Niciodată acasă într-o țară străină, niciodată

pasibil de o întoarcere acasă în propria țară. Te consideri român, deși propria țară te repudiază, amenințându-te cu închisoarea în cazul unei întoarceri. Nu poți fi decât un cetățean al lumii întregi și aici, condiția de artist îți face un favor: vei fi cetățeanul planetei lirice. Un statut la care ai visat atât de mult, dar un statut pe care nu-l vei putea niciodată lega de locurile amintirilor, de spațiul copilăriei, de nimic. Un vis transformat iute, chiar înainte de a se îndeplini, într-un coșmar.

Pentru Moldoveanu rămânea cariera. Metropolitan Opera începuse din 1977 să transmită în direct la televiziune câteva spectacole pe stagiune. La radio era o practică deja curentă, încă de dinainte de război. Într-o epocă în care se efectuau 4 *telecast*-uri anuale, Moldoveanu beneficiază de câte unul timp de trei ani (1980, 1981, 1984). În condițiile în care România îl considera un trădător, cenzura era de la sine înțeleasă. Nu cred să fi fost vizionate de cineva din România, la vremea lor, acele transmisiuni.

Revoluția din 1989 n-a schimbat mare lucru, din nefericire. Acuzațiile, așa cum bunul simț ne-ar face să credem, nu au fost retrase de la sine, în mod automat. Tenorul Vasile Moldoveanu era în continuare urmărit și condamnat în contumacie la închisoare. *Un'uccisione simulata*. Va trebui să facă apel, cerând rejudecarea dosarului său. Va fi achitat abia în 2010. *Un'uccisione simulata*. Abia acum, tenorul român poate reveni în propria lui țară. După ce a fost urmărit, condamnat, cenzurat și nu în ultimul rând, și poate cel mai dureros, uitat.

În 1994, la București concertează Plácido Domingo, pe atunci la apogeul carierei sale de tenor, dar mai ales al notorietății internaționale. La finalul concertului de la Sala Palatului, tenorul spaniol citește o listă lungă de artiști români cu care a colaborat sau pe

care i-a cunoscut de-a lungul timpului. Publicul e măgulit de înșirarea unor nume cunoscute mai mult în România decât în străinătate. Se aplaudă, după pomenirea celor mai importante. La un moment dat, Plácido spune și „Vasile Moldoveanu”, iar o parte dintre spectatorii care au urmărit atent lista se uită nedumeriți unii la alții: „Cine este acest Vasile Moldoveanu?” Azi e ușor de dat un răspuns, în 1994 aveam numai priviri nedumerite, doar ridicări din umeri.

Vasile Moldoveanu a fost un tenor care a umplut la Metropolitan Opera o parte din golul lăsat de retragerea lui Franco Corelli de pe scenă. Nu a fost singurul, Domingo și Pavarotti au fost urmașii lui Corelli, dar românul a făcut parte din acea lume, împărțind spectacolele cu ei. *Don Carlo* cu Domingo, *Tosca* sau *La bohème* cu Pavarotti, într-un mod consistent, stagiune după stagiune. Publicul îi admira vocea impetuoasă de tenor lirico spinto, iar frumusețea sa, cu o privire intensă – *le grand ténébreux* – era pomenită și în ziare și îl făcea ideal pentru rolurile în care juca. Nu e deloc puțin lucru.

Vasile Moldoveanu și-a recăpătat România în 2010. Niciodată nu e prea târziu pentru a se face dreptate, chiar dacă este totuși dureros de târziu. Am fi putut poate, la începutul anilor '90, să-l mai auzim cântând pe o scenă românească...

Notă: Informațiile de mai sus, precum și reproducerile din dosarul penal se datorează doamnei Ioana Diaconescu. Domnia sa a obținut informațiile respective de la C.N.S.A.S și le-a publicat în cartea *Vasile Moldoveanu – Un tenor român pe patru continente: Pasiune și credință*, București, 2011, Editura Muzicală.

Din perspectivă istorică, un excelent studiu semnat de istoricii Alina Ilinca și Liviu Marius Bejenariu: *Secretomanie și controlul informațiilor în România socialistă (1965-1989)*.

Povestea continuă...

Ordinul „Steaua României”

O coincidență minunată (există coincidențe?) a făcut ca, în ziua în care avea loc primul concert al sărbătoririi bicentenarului Verdi în România, care a programat opera *Don Carlo* la Sala Radio, pe 25 ianuarie 2013, cel mai mare Don Carlo român, acest prinț al tenoratului românesc, Vasile Moldoveanu să fie decorat de statul român cu Ordinul Național „Steaua României” în grad de Comandor. Tenorul a ajuns să fie astfel recunoscut oficial, chiar dacă atât de târziu, drept reprezentativ pentru cultura românească. Cu patru luni în urmă, Vasile Moldoveanu îmi făcuse onoarea de a-mi acorda un interviu, telefonic, a fost o discuție despre muzică, despre cultură și societate. Și chiar în acea zi, în care a fost decorat, grație doamnei Ioana Diaconescu, poeta cea delicată dar capabilă să se bată și să învingă singură un stat pentru a-l reabilita și pentru a-l (re)aduce în atenție pe marele tenor uitat, am putut să-l întâlnesc pe cel care a cântat la Metropolitan Opera în roluri principale mai mult decât toți ceilalți soliști masculini români la un loc, fie că erau tenori, baritoni sau bași (105 apariții pe scena din New York), cel care a trăit visul american de adevăratelea. Nu spun vorbe mari. Vasile Moldoveanu a fost condamnat la moarte de către statul român pentru vina de a visa.

A plecat în 1972 din România, refuzul său de a se mai întoarce în țară, pentru a relua anii de galere în care era mai mereu pus să cânte roluri insignifiante, a fost echivalat de aberația comunistă cu trădarea de patrie. Zece ani mai târziu a fost „grațiat”, în presa centrală anunțul acestei clemente cenzura viclean pasajul din sentința care îi comuta pedeapsa la „doar” șase ani și jumătate de închisoare corecțională. Abia după 2000 a fost rejudecat procesul și el a fost

achitat și reabilitat formal, abia în 2013 a fost decorat și recunoscut formal. În inima melomanilor însă, n-a fost nevoie niciodată nici de vreo reabilitare și nici de vreo recunoaștere formală.

Câteva luni mai târziu, pe 26 octombrie 2013, un spectacol cu totul ieșit din comun, la Opera Brașov, m-a făcut să ajung pentru prima oară aici. Ca să fiu sincer, nu m-am lămurit când a început stagiunea la Brașov, ce este cu Festivalul de Operă, Operetă și Balet 2013, dar cert este că, într-un ton aniversar, a avut loc premiera lui *Il trittico* de Giacomo Puccini. Numai programarea acestei opere e suficientă pentru a crea un eveniment. Nici măcar în marile teatre de operă din lume, *Il trittico* nu este o operă jucată des. Dar ce succes a avut în 2011 la Covent Garden, când stagiunea s-a deschis cu cele trei opere scurte ale lui Puccini! DVD-ul realizat atunci și publicat anul acesta a fost ales de revista *Gramophone* drept cea mai bună înregistrare de operă a anului 2013. La Brașov a fost o alegere foarte inspirată deschiderea acestui Festival cu *Il trittico* în locul unei a nu știu câta *La traviata*. Mai mult, și Opera Națională Cluj a făcut aceeași alegere de repertoriu. Bravo lor!

Mai mult, urmând inspirația lui Alexandru Nagy, regizorul operei *Il tabarro*, Opera Brașov a subscris ideii de a-l invita pe tenorul român care a cântat cu cel mai mare succes rolul lui Luigi, la Metropolitan Opera, e vorba despre Vasile Moldoveanu. Foyer-ul teatrului a fost pregătit cu proiecții ale unor secvențe video memorabile (din primul triptic al tenorului, cel discografic) și cu multe fotografii din cariera marelui tenor. În aceeași zi, la o librărie din Brașov se lansa a doua

ediție a cărții Ioanei Diaconescu, *Un tenor român pe patru continente*. Nu pot decât să admir această idee, care a transformat seara într-una cu totul specială.

O privire în istoria operei din Iași ne arată un tablou familiar, întâlnit și la București și în alte regiuni ale țării: o elită intelectuală nu foarte numeroasă, îndrăgostită pătimaș de operă, dar fără să reușească să pună bazele unei companii permanente. În lista personalităților ieșene care depuneau aceste eforturi, desfășurate în secolul XIX, întâlnim nume care ne fac să rezonăm: tatăl poetului Vasile Alecsandri, pe care-l chema tot Vasile, Eduard Caudella – profesorul lui George Enescu (dar poate mai ales compozitorul primei opere românești, *Petru Rareș* – oare cum o fi sunat? a ascultat-o cineva recent?), Alexandru Flechtenmacher (cel care a compus muzica *Horei Unirii*), nelipsitul Matei Millo (unicul și de neuitatul interpret al Coanei Chirița) și mulți alții. Chiar dacă o companie permanentă de operă și o stagiune lirică în înțelesul actual al cuvântului nu existau pe atunci, se jucau deja operele lui Verdi (*Rigoletto*, *Ernani*, *Nabucco*, *I lombardi*), la o distanță de câțiva ani de zile de la premiera lor absolută. Dar și *Norma* de Bellini, în 1838, la șapte ani distanță de la creație. Arhitecții Ferdinand Fellner și Hermann Helmer, specializați în construcția de teatre în Imperiul Austro-Ungar, sunt chemați la Iași să ridice Teatrul Național de astăzi, o clădire superbă care strălucește încă din 1896. Abia în 1955 este înființată o instituție permanentă a operei. Comunismul, ce paradox!, în marșul său forțat de la început, a consolidat tradiția operei din Iași (la fel ca în București), dar tocmai efectele acestei maladii politice a secolului XX,

care au lăsat urme prea adânci în mințile oamenilor, sunt de vină pentru dezolantele spectacole de la începutul anilor 2000, care adunau un pumn de spectatori în clădirea din ce în ce mai delabrată a Teatrului Național...

Am ajuns la Iași însoțindu-l pe tenorul Vasile Moldoveanu, care și-a început anul chemat aici să susțină cursuri de master class soliștilor de la operă, pentru o perioadă de aproape o lună de zile. O ocazie excelentă pentru a ne reîntâlni și pentru a face ca drumul de câteva ore bune de la București la Iași să treacă foarte repede, sporovăind despre operă, ascultând și comentând *Tosca* sa cu Magda Olivero din '79, sau *Manon Lescaut* de la Met din 1985. Dar și un vis împlinit, acela de a împărtăși o experiență și o artă unor colegi mai tineri din România. I-am povestit că, în ultimii trei ani, la Iași s-a produs o revoluție artistică la Operă: clădirea teatrului a fost renovată și arată splendid, premierele unor producții noi, cum a fost cea cu *Les Indes galantes* de Rameau, adusă de la Opera din Paris (unde Moldoveanu a cântat de mai multe ori), au fost un electroșoc pentru publicul meloman ieșean. Dar și *Troienele* lui Euripide, în regia aceluiași Andrei Șerban, un alt moment care a făcut ca biletele să se epuizeze în câteva ore de la punerea în vânzare.

Așadar, povestea continuă...

Tenorul Vasile Moldoveanu va fi decorat cu Ordinul Național „Steaua României” în grad de Comandor

Tenorul Vasile Moldoveanu va fi decorat de președintele României cu Ordinul Național „Steaua României” în grad de Comandor.

Decretul de decorare a artistului a fost semnat miercuri de Traian Băsescu.

„Astfel, în semn de înaltă apreciere pentru talentul și dăruirea de excepție prin care s-a impus, timp de mai multe decenii, pe marile scene ale lumii, afirmând valoarea școlii românești de canto și imaginea țării noastre pe plan internațional, domnul președinte Traian Băsescu a conferit Ordinul Național «Steaua României» în grad de Comandor maestrului Vasile Moldoveanu, tenor”, se arată în comunicatul de pe site-ul președinției.

Decorarea a fost făcută la propunerea ministrului Culturii, Daniel-Constantin Barbu.

Tenorul român Vasile Moldoveanu s-a născut la Constanța, în 6 octombrie 1935. A debutat la Opera Națională din București în anul 1966, în rolul Rinuccio din *Gianni Schicchi*, de Giacomo Puccini. În 1972 a apărut pentru prima dată la Opera de Stat din Stuttgart în rolul Edgardo din *Lucia di Lammermoor*, de Gaetano Donizetti, în 1976 la

Opera de Stat din München și la Opera de Stat din Viena. În 1977 a avut contracte la operele din Berlin și Chicago, iar în 1978 la Opera de Stat din Hamburg.

Debutul său la Metropolitan Opera s-a produs în 1979 cu Pinkerton în *Madama Butterfly*, de Giacomo Puccini. În anii '80 și '90, Vasile Moldoveanu a avut un program foarte încărcat în multe orașe din Germania, cântând cu regularitate la Stuttgart. A putut fi ascultat la Zürich în 1980, în *Attila*, la Monte Carlo, unde locuia în acea vreme, în *Lucia di Lammermoor* (1982), la Teatro Regio di Parma în *Don Carlo* și la Caracalla, Roma, în *Turandot*, de Giacomo Puccini (1986). În 1988 a cântat la opera din Nisa și la Marsilia în 1990.

Sursa: Mediafax, 23 ian. 2013, autor: Oana Ghiță

Mariana Nicolesco încheie ediția Master Class 2013

Entuziasmantul maraton liric care a încheiat, la Brăila, ediția din 2013 a Cursurilor de Măiestrie Artistică oferite de soprana Mariana Nicolesco a durat peste cinci ore, potrivit unui comunicat remis MEDIAFAX. [...]

Amintind cuvintele rostite recent la Reuniunea de la Paris în calitate de ambasador onorific UNESCO, Mariana Nicolesco a spus: *Dacă cel mai frumos lucru, cel mai nobil e acela de a transmite mai departe secretele și misterele artei pe care am avut șansa de a le descifra și de a mi le apropria, dați-mi voie să pronunț un verb care, în limba română, exprimă ceea ce doresc să spun mai deplin decât orice echivalent în limbile pe care se întâmplă să le vorbesc, «a preda», «predare», definiție perfectă a procesului de transfer al cunoștințelor dobândite și, prin urmare, al tradițiilor. [...]*

După cuvântul de apreciere rostit de Radu Boroianu, secretar de stat în Ministerul Culturii, Mariana Nicolesco a oferit Diploma de Onoare și Medalia Darclée unor artiști români care s-au distins prin arta lor: tenorul Corneliu Fânățeanu (contactat prin telefon) și **tenorul Vasile Moldoveanu**, prezent pe scenă, emoționat și el ca toți artiștii care au primit în anii trecuți aceste distincții, „*exemple strălucite pentru cei care fac primii pași pe scena lirică*”, potrivit sopranei Mariana Nicolesco. [...]

Sursa: [Mediafax, 5 aug. 2013](#)

Tenorul Vasile Moldoveanu, la Brașov

Artistul s-a aflat la Brașov, în week-end, unde a fost lansată o carte despre el, iar mai apoi a luat parte la spectacolul *Tripticul*, de Puccini, care a deschis Festivalul Internațional de Operă, Operetă și Balet.

Vasile Moldoveanu – un tenor român pe patru continente. Astfel se intitulează volumul semnat de Ioana Diaconescu, dedicat celebrului tenor cu cele mai multe prezențe la Metropolitan Opera House New York – 105 roluri principale. Doar ca o comparație, José Carreras a avut 93. Mai mult, a fost recunoscut și este singurul tenor român care are publicate trei DVD-uri de Metropolitan Opera New York, dintre care unul este cu *Il Tabarro*, a punctat regizorul Alexandru Nagy. Cartea a fost lansată sâmbătă, la Librăria „Șt. O. Iosif”, în prezența artistului, a autoarei, dar și cu invitați de la Opera Brașov.

„Volumul cuprinde, adunate în timp, documente și mărturii ale vieții și activității tenorului Vasile Moldoveanu. El se bazează pe cercetarea și documentarea mea, în arhive, precum și pe convorbiri cu marele artist. Dificultatea alcătuirii unei monografii mai ample a constatat în faptul că maestrul nu și-a alcătuit o arhivă personală care, cu siguranță, ar fi cuprins mult mai multe date și documente decât am reușit, cu tot efortul, să le adun pentru volumul de față”, a spus Ioana Diaconescu.

Vasile Moldoveanu a mărturisit că, în ciuda faptului că nu a petrecut foarte mult timp în România, a rămas totuși impresionat de publicul de operă de la noi din țară, dar și de artiștii promițători ai scenei de la noi, printre care și regizorul Alexandru Nagy. Amintind că dragostea pentru operă va rămâne nemuritoare, Vasile Moldoveanu i-a încurajat pe toți cei prezenți să fie alături colectivelor de artiști care se străduiesc să promoveze această formă de expresie culturală.

Seara, maestrul a participat și la spectacolul *Il trittico*, de G. Puccini, care a deschis Festivalul de Operă, Operetă și Balet la Opera Brașov. Spectacolul i-a fost dedicat de cel mai tânăr regizor din România, cu care Opera Brașov colaborează – Alexandru Nagy, care a regizat prima parte a *Tripticolui – Il tabarro*.

Sursa: bzb.ro, 28 oct. 2013, autor: Adina Chirvasă

Arta de a ierta

România comunistă l-a condamnat la moarte pentru că a plecat în Occident, iar el n-a mai putut veni în țară timp de patru decenii. Între timp, milioane de oameni l-au adulat, impresarii s-au bătut pentru el și faimoasa Metropolitan Opera din New York i-a făcut contract pe 11 ani.

Se numește Vasile Moldoveanu și tocmai s-a întors în România ca să ne ajute să-l cunoaștem.

Film: Arta de a ierta

„Arta de a ierta” - un reportaj despre Vasile Moldoveanu

Emisiunea completă poate fi vizionată aici: [Arta de a ierta](#)

Sursa: [Antena 3, emisiunea „În premieră cu Carmen Avram”, 3 noiembrie 2013](#)

Vești bune de la Opera Națională Română Iași

La Iași

Vasile Moldoveanu și Beatrice Rancea, managerul Operei din Iași.

Reîmprospătarea este necesară, mai ales că, așa cum remarcam cu alte prilejuri, rezervorul de tinere valori emergente este plin. Rămâne doar ca vocile nativ talentate, de perspectivă, să fie instruite continuu, pornind de la școala de bază și continuând cu perfecționarea concretă pentru roluri.

O premieră națională a fost invitarea de către directorul general Beatrice Rancea, pentru un curs de măiestrie programat în acest ianuarie, a renumitului tenor Vasile Moldoveanu, artist cu carieră încoronată prin nu mai puțin de 105 spectacole cântate pe marea scenă

de la Metropolitan Opera din New York în perioada 1977-1986. Un record între conașionalii noștri, o performanță uriașă, deloc surprinzătoare dacă îi ascultăm interpretările și, în afara frumoasei calități timbrale de glas, recunoaștem încadrarea stilistică perfectă, desenarea impecabilă a frazelor, accentuările potrivite, omogenitatea liniei vocale ce pornește de la tehnica ideală, bunul gust în tălmăcirea intențiilor și expresiilor, cultura. Sunt precepte pe care Vasile Moldoveanu le va insufla tinerilor în năzuințele lor către perfecționare.

Prima etapă a cursurilor se desfășoară pe parcursul a două săptămâni și jumătate, un timp desigur scurt dar, sunt convins, maestrul va reveni întru desăvârșirea lucrului început. Rămâne ca învățăceii să conștientizeze uriașa și unica șansă care li s-a oferit și să absoarbă ca un burete prețioasele informații primite. [...]

Sursa: [Adevărul, 21 ian. 2014, autor: Costin Popa](#)

Dove sono i bei momenti?...

Tosca

O stradă din Dresda, Germania, se numește *Maria Cebotari Strasse*. Un nume cu rezonanță românească merit să te intrige. O altă stradă cu același nume se găsește în Viena. În România secolului XXI extrem de puțină lume știe cine a fost **Maria Cebotari** (1910 -1948) și totuși ea este considerată de unii critici occidentali drept cea mai mare soprană din perioada de dinainte de Maria Callas.

Biografia ei este de-a dreptul tulburătoare. A trăit doar 39 de ani. Suficient ca să plece din Chișinău și să ajungă pe marile scene ale lumii, la Dresda, Berlin, Covent Garden, Teatro alla Scala, Florența, Salzburg, Viena... suficient ca să ne lase vreo 20 de discuri, insuficient cunoscute în România... Suficient pentru ca Richard Strauss s-o considere soprana lui preferată și să compună muzică pentru vocea ei și suficient pentru ca dirijori precum Karl Böhm (unul dintre cei mai mari mozartieni), Bruno Walter (numai *Pastorala* lui dacă ar rămâne și lumea nu s-ar sfârși) sau Herbert von Karajan s-o adore și s-o invite peste tot să cânte pentru ei. Suficient ca să joace în mai multe filme dintre care unul, *Odessa in fiammi*, să câștige Marele premiu la Festivalul de la Veneția. Suficient cât să traverseze Al Doilea Război Mondial. În fine, te întrebă când a mai avut timp de două mariaje (cu un conte și apoi cu un actor de cinema de succes – cât de romantic!) și să facă și doi copii. A murit tragic în 1949, la doar 39 de ani, după ce rămăsese văduvă cu un an mai devreme. Și trebuie să reținem neapărat un nume: acela al pianistului Clifford Curzon, care i-a înfiat copiii orfani...

Câtă frumusețe poate să existe în vocea unei soprane? E greu de imaginat că ar putea exista mai multă decât în cea din aria contesei din

Le nozze di Figaro, Dove sono i bei momenti... Imposibil să nu te întrebi același lucru: unde s-au dus vremurile bune? Ce am pierdut pierzând-o pe ea? Ce pierdem azi uitând-o?

Filmul *Odessa în flăcări* a dispărut vreme de peste 50 de ani, fiind redescoperit într-o arhivă din Cinecitta abia în anii 2000. Nu e nici pe departe un film ideologic, ci unul de război, mai degrabă e un fel de *Casablanca* a învinșilor...

Mă uit apoi la un timbru german emis în 2004, cu numele lui **Joseph Schmidt** (1904-1942) și cu imaginea unui cântăreț în fața unui microfon. Cine are curiozitatea să afle mai multe despre acest artist va avea surpriza să afle că era un evreu german originar din Cernăuți.

A fost una dintre vocile radioului, poate cea mai îndrăgită voce de tenor din perioada interbelică. Fiind mic de statură (1,50 m), nu putea juca pe scenă. Tehnologia l-a salvat, dăruindu-ni-l ca să ne putem bucura de o voce unică.

Și în cazul lui Schmidt biografia iese din normalitate, cu mult. Cariera de cantor la sinagogă este abandonată în favoarea mirajului microfonului, în Germania anilor '30. Apare la radio și în numeroase filme în care sunetele lui fac minuni. Succesul său radiofonic este atât de mare încât Goebbels vrea să-l decoreze ca un reprezentant de seamă al rasei ariene. Evident, acest lucru nu s-a mai întâmplat în momentul în care originea lui etnică a fost aflată. Dintr-o Germanie din ce în ce mai periculoasă pentru el, Schmidt emigrează în Elveția, fiind internat într-un lagăr pentru refugiați. Aici nimeni nu știe cine

este și moare din cauza unui atac de cord, provocat de regimul insuportabil pentru constituția lui.

Vocea sa avea o culoare sumbră, tragică, și o emisie puternică fără să forțeze nimic și inevitabil fonogenică. Stilul în care cânta te copleșea de melancolie. Una dintre partenerile sale de scenă, mezzo soprana Paula Lindbergh-Salomon, spunea despre el, cu o emoționantă și sinceră nostalgie: *Era așa de dulce – ai fi vrut să-l îmbrățișezi și să-l consolezi...* Iar canzoneta *Mal d'amore* este reprezentativă pentru această tristețe care a mângâiat inimile bunicilor noștri...

Cum de s-a pierdut această voce, cum a fost posibil? Cum de am uitat-o aproape toți?

Orice amator de operă poate depune mărturie că una dintre cele mai fascinante opere ale lui Verdi este *Otello*. Poate cel mai greu rol de tenor a fost stăpânit într-o domnie superbă, de aproape 20 de ani, de Plácido Domingo. Puțini știu că un *Otello* poate chiar mai spectaculos, care era capabil să cânte până la limita dezintegrării rolul maurului, a fost Giovanni Martinelli, urmașul lui Enrico Caruso și marele rival al lui Beniamino Gigli. În 1941, într-un spectacol de la Metropolitan, alături de Martinelli, Jago este interpretat de Lawrence Tibbett (patronul baritonilor americani), iar Desdemona îi aparține unei dive a acelor vremuri de la Metropolitan, **Stella Roman** (1904 -1992).

Cine a fost Stella Roman? A fost o soprană română, născută la Cluj, care deține recordul aparițiilor pe scena Metropolitan Opera dintre toți artiștii români – 126. Și toate aceste distribuții în numai 10 ani! A cântat și în Europa, în special la Opera di Roma, alături de Giacomo Lauri-Volpi. Coincidența face ca același Richard Strauss care

o adora pe Maria Cebotari să fie și un entuziast fan al Stellei. Avea o voce lirică, cu un pianissimo de vis, care le făcea zile negre unei Zinka Milanov sau Rosa Ponselle, starurile zilei care-și disputau supremația cu ea.

A lăsat în urma ei o discografie semnificativă, prețuită de melomanii paseiști și nu numai. Iar în rolul Leonorei din *Il trovatore*, cântă de-ar face să plângă până și pietrele...

Cariera ei s-a încheiat prea repede, în 1953, iar Stella Roman a dispărut de lângă noi, relativ recent, în 1992, iar mulți români nici n-au aflat de ea, soprana despre care nu am putea să spunem de ce am uitat-o.

Virginia Zeani a cântat în 68 de roluri oriunde în lume, dar Traviata a rămas rolul ei cheie. De-a lungul anilor, în rolul Violettei ne-au emoționat până la lacrimi în sfâșierile lor și Maria Callas și Montserrat Caballé și Cherryl Studer sau mai recent Angela Gheorghiu, dar Virginia Zeani a rămas poate cea mai apropiată de intențiile lui Giuseppe Verdi...

În anii '80 **Vasile Moldoveanu** era în directă competiție cu Pavarotti, Domingo și Carreras pe scena Metropolitan-ului, ca să enumăr doar exemplele cele mai notorii. Putea fi un al 4-lea tenor, dacă ar fi fost un pic mai tânăr. Vocea lui foarte plăcută, de tenor liric, ar fi făcut furori astăzi.

Dacă Stella Roman a fost cea mai prezentă româncă la Metropolitan, recordul aparițiilor pe celebra scenă americană după

război, în număr de 105, îi aparține tenorului constănțean Vasile Moldoveanu (n. 1935).

Pe Zeani sau pe Moldoveanu îi mai avem printre noi. Nu merită să-i ignorăm. Nu merită să-i uităm. Ar fi un mare păcat.

Mă gândesc din nou că la Geneva există o stradă cu numele lui Dinu Lipatti și o alta cu acela la Clarei Haskil, la Dresda și la Viena ne putem trezi mergând pe o stradă numită Maria Cebotari. La București, din păcate, nu reușim să scăpăm de nume de străzi pe cât de insipide pe atât de inutile – Panslelor, Fabrica de glucoză (ce oroare!), Primăverii ș.a.m.d.

Dove sono i bei momenti?

Maria Cebotari - muza lui Richard Strauss

Visul american

Il tabarro - Metropolitan Opera, New York, 1981

The Metropolitan Opera din New York este una dintre cele mai importante scene ale operei din ziua de azi. Giacomo Puccini o descria pe Floria Tosca, în 1901, ca pe o divă a operei, cu succese la teatre celebre ale timpului, lista e aceasta: Teatro alla Scala, Teatro La Fenice din Veneția (acolo a avut premiera absolută *La traviata*) și Teatro San Carlo din Napoli (unde a avut loc premiera absolută a operei *Lucia di Lammermoor*). Acestea erau cele mai mari opere din Europa în secolul

XIX. America nici nu avea un teatru de operă în primele 7 decenii ale acestui secol. Metropolitan Opera a fost înființată abia în 1880, dar primele producții proprii au fost prezentate publicului în sezonul 1883-1884, pe vremea când teatrele italiene inaugurasă premiere mondiale pe bandă rulantă: *Simon Boccanegra* la Veneția, *Otello* la Milano, sau *Luisa Miller* la Napoli. Un secol mai târziu, rolurile s-au inversat. Azi, San Carlo intră într-un lung proces de renovare și, în condițiile crizei economice, există chiar pericolul să se închidă. La Fenice a fost complet distrus de un incendiu în 1996 și a fost reconstituit abia în 2003, fiind departe de faima de odinioară. Nu se știe ce-i rezervă viitorul, în fond numele teatrului (La Fenice – Phoenix) nu este întâmplător, el suferind de-a lungul timpului vreo patru incendii și vreo două falimente. În fine, La Scala, după restaurarea din 2000 care a durat cinci ani, pe fondul aceleiași crize economice se vede în dificultăți financiare importante.

Soarta face ca același Giacomo Puccini să compună în 1910 o operă, *La fanciulla del West*, care a fost comandată și a avut premiera mondială la Metropolitan Opera. Aceasta este premiera mondială cu numărul unu a acestui teatru, urmată de alte 31. Ultima datează din 2006 (*Tan Dun – The First Emperor*, cu Plácido Domingo). Transmisiunile în HD din ciclul *Live from The Met* au ajuns chiar și în cinematografele din România. De altfel, relația acestei instituții cu media datează încă din 1910, când s-a realizat prima transmisiune radio, în regim experimental, a unui spectacol cu *Pagliacci* și *Cavalleria rusticana*, în care rolurile principale din cele două capodopere erau cântate de Enrico Caruso. În fine, prima transmisiune TV în direct de pe această scenă datează din 1977, cu *La bohème*, în care lumea i-a putut vedea cântând împreună pe Renata Scotto și Luciano Pavarotti (disponibil și pe DVD). Toate stelele canto-ului mondial au cântat aici. Și în primul

rând Enrico Caruso, tenorul care a reinventat modul de interpretare, ajuns la o faimă pe care generații întregi de artiști au încercat apoi să i-o fure.

Credeți că există vreun artist liric pe această planetă care să nu fi visat să ajungă să cânte aici? Sigur că nu. Oricine vrea asta, iar cei care au reușit vor fi simțit cu siguranță că Divinitatea i-a sărutat pe frunte, chiar în secunda în care cortina galbenă se dădea la o parte și reflectoarele îi orbeau...

Ce înseamnă România în lumea operii? Aș putea spune că, atâta vreme cât există în această lume, nu contează locul ocupat. Opera este o formă de artă superioară specifică aparținătorilor marii culturi europene, extinsă în America și Australia. Faptul în sine că în România există, atâta câtă e ea, o tradiție a canto-ului, este o dovadă materială că aparținem de cultura și civilizația europeană. Atâta timp cât în România se va auzi la un difuzor o arie dintr-o operă și un om o va fredona sau pur și simplu se va opri din ce face, măcar pentru o clipă, pentru a o asculta, atunci înseamnă că această civilizație de care altfel ne agățăm zgomotos are încă legătură cu noi. Cu atât mai mult cu cât comunismul din România a îmbrăcat forma unor politici anticulturale, faptul în sine că un solist român a reușit performanța de a cânta pe scena din New York înseamnă enorm, atât pentru artist, dar și pentru emulația pe care a produs-o mediului cultural din care provenea. Și este, pe undeva, un soi de eroism în toată această poveste. E vorba despre oameni care au depășit condițiile unui regim totalitar, riscându-și chiar libertatea pentru a ajunge acolo unde erau convinși că este locul lor. Cariere construite cu eforturi, privațiuni și sacrificii imense și-au găsit împlinirea în marea lume a operii sau dimpotrivă, au rămas la nivelul unui succes local și vremelnic. Sau mai rău, visele lor au fost

risipite pentru a urma drumul închisorilor politice (Valentina Crețoiu, Șerban Tassian, Dinu Bădescu etc.).

Iată lista artiștilor români care au trăit visul american la Metropolitan Opera din New York!

1. Christian Badea, dirijor (n. 1947) – 167

A dirijat *Tosca* – 41, *Aida* – 38, *La traviata* – 6, *La bohème* – 14, *Boris Godunov* – 3, *Don Giovanni* – 9, *La fanciulla del West* – 8, *Madama Butterfly* – 9, *Rigoletto* – 21, *Cavalleria rusticana/Pagliacci* – 18

A dirijat toate numele mari ale epocii sale, un repertoriu consistent – 11 opere, 10 broadcast-uri și o deschidere de stagione cu *La bohème*, 24.09.1990, cu Plácido Domingo și Mirella Freni, în fine, 100 de spectacole au fost în clădirea Lincoln Center, iar 67 în turneu. Impresionant, nu? Să fii pentru 167 de seri moștenitorul pupitrului lui Arturo Toscanini (480 de spectacole, la rândul său) nu e deloc puțin.

2. Stella Roman, soprană (1904-1992) – 126

A fost *Aida* – 8, *Santuzza* – 9, *Desdemona* – 13, *Leonora (Il trovatore)* – 20, *Elisabeth (Tannhauser)* – 1, *Amelia (Un ballo in maschera)* – 7, *Tosca* – 8, *Leonora (La Forza del destino)* – 7, *La Gioconda* – 7, *Mimi* – 2, *Cio-Cio San* – 1, *Amelia (Simon Boccanegra)* – 2, *Manon Lescaut* – 1 și, în fine, a cântat în 28 de concerte de gală.

Cele mai multe apariții ale unui artist român înainte de război, 96 dintre acestea fiind *in house* iar restul de 30 în turneu. De 14 ori publicul a putut s-o asculte la radio în direct, iar în 1945 a debutat sub privirile ei marele Richard Tucker în rolul lui Enzo din *La Gioconda*. Partenerul ei preferat a fost Giovanni Martinelli (926 de apariții), urmașul lui Enrico Caruso (863 de apariții) pe scena și în inimile new-yorkezilor.

Vremuri glorioase pentru soprana din Cluj, azi aproape uitată în România, deși a dispărut dintre noi destul de recent, în 1992. Neuitată însă de melomanii americani, care au onorat-o ca invitat în două rânduri, la gala retragerii lui Leopold Stokowsky (celebrul dirijor american, dar și marele monden din perioada interbelică) în 1966 și la Centenarul Met-ului din 1983. Pentru comparație, tot 126 de prezențe la Metropolitan are și *la soprana sfogata* – Shirley Verrett.

3. Vasile Moldoveanu, tenor (n.1935) – 105

A fost Rodolfo – 6, Pinkerton – 12, Don Carlo – 11, Cavaradossi – 3, Luigi – 12, Arrigo (*I Vespri Siciliani*) – 4, Duca di Mantova – 8, Des Grieux – 14, Gabriele Adorno (*Simon Boccanegra*) – 27, Turridu – 8.

Este artistul român cu cele mai multe prezențe din perioada modernă, cea postbelică, a celebrei opere. A cântat în de trei ori mai multe seri decât ceilalți 4 tenori români care au ajuns la Met adunați la un loc. Din altă perspectivă, a cântat el singur mai mult decât toți soliștii români bărbați la un loc (*Spiess și Herlea y compris*), care nu strâng decât 83 de prezențe, cu totul. Raportul bazei de date a Metropolitan-ului privind topul artiștilor din toate timpurile se oprește la cei care strâng mai mult de 100 de spectacole, iar Moldoveanu este singurul solist român din acest top, împărțind recordul lui personal cu Bryn Terfel, depășindu-l pe José Carreras cu numai 72 de prezențe. După cum se poate observa, deține roluri grele și cu apariții consistente în condițiile în care împărțea spectacolele cu Plácido Domingo sau Luciano Pavarotti, care evoluau în același repertoriu. A fost transmis live la radio de 7 ori, iar la TV de 3 ori, toate cele 3 *telecast*-uri fiind editate și pe DVD. Din cele 105 spectacole, 77 au avut loc la Lincoln Center, iar restul de 28 în turneu prin America. Cu el pe scenă au debutat Ferruccio Furlanetto (*Don Carlo*, 1980, *Il Grande Inquisitore*),

Aprile Millo (*Simon Boccanegra*, 1984 , Amelia) și dirijorul Myung-Whun Chung (*Simon Boccanegra*, 1986), pe care-l vom vedea curând la București. A cântat de asemenea la premiera a două noi producții (*Simon Boccanegra*, 1984, Tito Capobianco, și *Madama Butterfly*, 1986, Renata Scotto). A fost cel mai bun Luigi din *Il tabarro* al lui Puccini, criticii comparându-l cu Giovanni Martinelli (926 de apariții), deși mie personal îmi amintește și de Franco Corelli (369 de spectacole) al cărui continuator este într-un fel, alături de Plácido Domingo, după retragerea din 1975 a tenorului italian. În România este aproape complet uitat, Opera Națională nu-l pomeneste pe site în galeria marilor vedete de la noi care „au cucerit lumea” deși, dintre toți, spiritul lui Enrico Caruso (863 de prezențe) de la Metropolitan l-a inspirat mai mult decât pe oricare alt tenor român.

4. Angela Gheorghiu, soprană (n.1965) – 92

A fost Mimi – 21, Liù – 10, Micaela – 13, Juliette – 6, Adina – 9, Marguerite – 4, Violetta – 12, Amelia (*Simon Boccanegra*) – 4, Magda (*La rondine*) – 8 și a cântat în 5 gale concert.

Indiscutabil cea mai mare soprană română, probabil a tuturor timpurilor. Roluri de vis, între care a excelat în special ca Violetta și Magda. Lumea întreagă a putut s-o asculte în 21 de transmisiuni radio sau s-o vadă în 9 apariții video în direct și de 89 de ori a cântat în Lincoln Center, deschizând stagiunea din 2005 în gala inaugurală. O carieră superbă. Imaginați-vă cum este să te căsătorești și a doua zi să cânti pe scenă în *La bohème* împreună cu partenerul de viață, așa cum au făcut Angela Gheorghiu (Mimi) și Roberto Alagna (Rodolfo) în 1996, la Metropolitan Opera din New York. Cum să fie? Genial! Să mai amintesc și faptul că producția operei *La rondine* a fost practic

dedicată Angelei, care a reînviat această capodoperă a lui Giacomo Puccini.

5. Viorica Cortez, mezzosoprană (n. 1935) – 64

A fost Carmen – 11, Azucena – 26, Amneris – 8, Dalila – 3, Giulietta (*Les Contes des Hoffmann*) – 8, La Princesse de Bouillon (*Adriana Lecouvreur*) – 8.

De 57 de ori a cântat Lincoln Center, de 7 ori în turneu. 4 spectacole au fost transmise la radio în direct, din păcate niciodată și la TV. Îi lipsește doar Ulrica din *Un ballo in maschera* ca să completeze un repertoriu de mezzo complet.

6. Ileana Cotrubaș, soprană (n. 1939) – 50

Mimi – 10, Gilda – 11, Violetta – 5, Ilia (*Idomeneo*) – 10, Tatiana – 5, Micaela – 6 și 3 spectacole de gală

A fost una dintre cele mai sensibile soprane ale anilor '80, singurul regret fiind că n-a cântat aici Susanna din *Nozze di Figaro*. Vocea ei s-a auzit la radio, în direct, de 9 ori, iar 5 spectacole au fost transmise live la TV. A cântat, fiind primită cu multă căldură de public, la Centennial Gala din 1983. Toate aparițiile ei au fost în Lincoln Center.

7. Ionel Perlea, dirijor (1900 – 1970) – 35

A dirijat *Tristan und Isolde* – 4, *Rigoletto* – 10, *La traviata* – 8, *Carmen* – 13.

35 de nopți, dar ce nopți! *Tristan* cu Lauritz Melchior! *Carmen* cu Rise Stevens cea recent plecată, cu Ramon Vinay și Robert Merrill! *Rigoletto* cu Warren, di Stefano, Björling sau Tucker! în fine, toate starurile de la Met ale anilor '40-'50 au cântat conduse de el. 3 broadcast-uri (*Tristan*, *Carmen*, *Rigoletto*) care ne fac să regretăm și mai

mult că nu există mărturii video ale acelor ani. De 24 de ori la New York, de 11 ori în turneu, iată o carieră.

8. Marius Rintzler (n.1932) – 30

A fost Baron Ochs – 10, Alberich – 13 (6 – *Götterdämmerung*, 2 – *Das Rheingold*, 2 – *Siegfried*), Varlaam – 6, a cântat în Opera Marathon – 1.

În România, doar cunoscătorii și amatorii de Wagner își mai aduc aminte de Rintzler, deși șase spectacole ale sale de la Met au fost transmise la radio, deci sunt de găsit.

9. Alexandru Agache, bariton (n.1955) – 26

Simon Boccanegra – 6, Il Conte di Luna – 5, Amonasro – 10, Renato – 5. 3 *broadcast*-uri.

Un bariton puțin cunoscut în România, al cărui rol semnătură a fost Simon Boccanegra, immortalizat pe un DVD de la Royal Opera House. Îl depășește de puțin pe mult mai cunoscutul Nicolae Herlea.

10. Nicolae Herlea, bariton (n. 1927) – 24

A fost Rodrigo de Posa – 1, Tonio – 3, Rigoletto – 4, Enrico – 7, Don Carlo (*La Forza del destino*) – 3, Figaro (*Il Barbiere di Siviglia*) – 4, Valentin – 2. *Broadcast*-uri – 3, de 17 ori *in the house* și de 7 ori în turneu.

Legendar în România, meteoric la Metropolitan, unde n-a convins, e adevărat într-o competiție cu o generație de baritoni excepționali la nivel mondial. I-a lipsit teatrul și poate chiar stilul. Rămâne însă un deschizător de drumuri, un martor al Arcadiei întors în România lui Ceaușescu, demonstrând că se poate cânta pe cea mai mare scenă a lumii alături de zei precum Franco Corelli sau Joan Sutherland.

11. Mariana Nicolesco, soprană (n.1948) – 23

Nedda – 19, Violetta – 1, Gilda – 3. De 14 ori la Lincoln Center, de 9 ori în turneu.

Extravaganta Mariana Nicolesco merită măcar mențiunea că are o performanță consistentă ca Nedda din *Pagliacci*, chiar dacă repertoriul ei preferat, cel al operelor obscure ale lui Bellini și Donizetti, lipsește de pe scena Metropolitan-ului.

12. Elena Cernei, mezzo-soprană (1924 – 2000) – 21

Dalila – 3, Amneris – 13, Carmen – 2, La Princesse di Bouillon – 2, Maddalena (*Rigoletto*) – 1, *broadcast* – 1.

Pentru un debut la 41 de ani, 21 de prezențe înseamnă mult mai mult decât ar părea la prima vedere. Recunoscută în rolurile pentru care era celebră în România, Amneris în mod special – o subliniere necesară.

13. Ion Marin, dirijor (n.1960) – 21

Semiramide – 10, *Adriane au Naxos* – 7, *Die Zauberflöte* – 3, concert – 1, 3 *broadcast*-uri, 1 – video.

Un ilustru necunoscut în România, Ion Marin are șanse mari să depășească cele 21 de spectacole de la Metropolitan.

14. – 15. Eugenia Moldoveanu, soprană (n.1944) – 17 (Violetta – 11, Mimi – 6), **Octavian Naghiu (n.1933) – 17** (Mario Cavaradossi – 4, Duca – 3, Radames – 2, Alfredo – 3, Rodolfo – 1, Edgardo – 3, Pinkerton -1)

Păcat că nu există înregistrări radio ale spectacolelor Eugeniei Moldoveanu cu *La traviata*, în care a strălucit un singur sezon, 1978-79, și totuși niciodată Cio-Cio-San la Met...

Octavian Naghiu – eclectic, nu vom ști direct cât de bine, nu are nici un *broadcast*.

16. Cleopatra Ciurca, mezzo soprană (n.?) – 16

Olga – 7, Maddalena – 7, Marina (*Boris Godunov*) – 2

17. Ion Buzea, tenor (n.1934) – 15

Rodolfo – 3, Cavaradossi – 1, Dick Johnson – 2, Edgardo – 1, Alfredo – 1, Pinkerton – 2, Duca di Mantova – 3, Don Alvaro – 2

18. Marius Brenciu, tenor (n.1973) – 10

Prunier (*La rondine*)

Norocosul Brenciu a apărut în rolul secundar Prunier și apare pe DVD-ul superb al spectacolului în care vedetele absolute sunt Angela Gheorghiu și Roberto Alagna, realizat după transmisiunea TV HD. E un început bun, are încă mulți ani înainte, cine știe?, poate într-o zi va deveni faimos.

19. George Petean (n. 1975)

De 4 ori Marcello și de 5 ori Valentin – George Petean mai are mulți ani înainte pentru a face o carieră bună la Metropolitan, pe când un *Simon Boccanegra*?

20. – 21. Marina Krilovici, soprană (n.1942) – 7 (Cio-Cio-San – 3, Giorgetta -3, Leonora -1) și **Julia Varady, soprană (n. 1941) – 7** (Donna Elvira -7)

22. – 23. Nelly Miricioiu, soprană (n.1952) – 6 (Mimi – 4, Elena – 2), **Leontina Văduva, soprană (n.1960) – 6** (Mimi), Adina Nițescu, soprană (n.?) – 6 (Donna Elvira), **Ruxandra Donose, soprană (n.1964) – 6** (Cherubino – 2, Nicklausse/Muse -4)

24. – 25. Elena Moșuc, soprană (n.1964) – 5 (Olympia), **Ludovic Spiess, tenor (1938 – 2006) – 5** (Manrico – 2, Turridu – 2, Florestan – 1)

Ludovic Spiess, ultra apreciat în România, numai 5 spectacole, doar notele nu sunt suficiente.

26. Virginia Zeani, soprană (n.1925) – 3 (Violetta – 2, Elena – 1)

27. – 28. Maria Slatinaru, soprană (n.1938) – 2 (Floria Tosca), **Ion Piso (n.1928) – 2** (Edgardo)

Și Zeani și Slatinaru și Piso – prea puține prezențe la Metropolitan, deși erau artiști mari fiecare dintre ei...

29. Dimitrie Onofrei, tenor (1897 -1991) – 1 (1937 – Lohengrin)

Primul tenor român de la Metropolitan, cine mai știe de el?

Aceștia sunt vizătorii americani ai Operei din România. 26 de artiști lirici și 3 dirijori.

Aparent, performanțele artiștilor români nu sunt foarte impresionante. În arhiva online a Met-ului există o listă (*Performance Report*) cu toți artiștii care au cântat de cel puțin 100 de ori aici unde regăsim doar 3 nume românești: Christian Badea, Stella Roman și Vasile Moldoveanu. Lista este dominată copios de tenorul Charles

Anthony, cu 2.928 de spectacole, dar atenție!, el cântă roluri de *comprimari*, personaje secundare care au scris câteva fraze muzicale într-o operă întreagă. La fel este și cazul altor doi artiști de origine română: Alma Gluck (n. 1884 la Iași - d.1938) cu 112 prezențe, din care doar 19 sunt în roluri principale (*La bohème*, *Faust*, *Rigoletto* și *Pagliacci*) și baritonul Sebastian Catana, cu 107 prezențe exclusiv în roluri secundare deocamdată. Pentru acesta din urmă, debutul său fiind recent, în 2003, cine știe?, poate va merge mai departe și în roluri principale.

Prezențele feminine la Met sunt consistente, alături de Stella Roman avem cel puțin 4-5 artiste care au făcut carieră la New York: Angela Gheorghiu (91), Viorica Cortez (64), Ileana Cotrubaș (50), Mariana Nicolesco (23) sau Elena Cernei (21).

Cel mai sensibil capitol este însă cel al tenorilor. Octavian Naghiu (17), Ion Buzea (15), Marius Brenciu (10), Ludovic Spiess (doar 5), Ion Piso (2) și cu Dimitrie Onofrei (1) adună în total 50 de prezențe, mai puțin de jumătate din aparițiile lui Vasile Moldoveanu. De altfel, tenorul din Constanța a cântat mai mult decât toți soliștii români masculini la un loc!

Și totuși, dacă ne uităm la cei Trei Tenori, întâmplător ei sunt contemporani cu Moldoveanu, vedem niște numere covârșitoare pentru doi dintre ei, Plácido Domingo - 660, Luciano Pavarotti - 378, dar și José Carreras - 72. E adevărat, în cazul tenorului catalan, declinul vocal s-a produs imediat după boala care i-a pus în pericol viața, o boală survenită la o vârstă tânără. Însă aceste rezultate merită să fie analizate un pic mai detaliat.

Dacă privim la perioada 1977 - 1986, cea în care a activat la Met și Vasile Moldoveanu, rezultatele arată o altă realitate. Plácido Domingo

are 149 de prezențe, iar Luciano Pavarotti - 100 (am exclus galele și concertele, deloc numeroase, păstrând doar rolurile din opere). Carreras adună doar 51 de apariții. Sintetic, lucrurile arată astfel pentru perioada 1977-1986:

Plácido Domingo (n.1941) - 149

A fost Don Alvaro/ *La forza del destino* - 6, Cavaradossi - 23, Andrea Chenier - 4, Rodolfo - 7, Il Duca di Mantova - 6, Turridu - 2, Canio - 2, Werther - 5, Rodolfo/*Luisa Miller* - 5, Otello - 11, Riccardo (Gustavo III) - 3, Des Grieux - 8, Alfredo - 5, Pollione - 7, Hoffmann - 8. A avut 11 *telecast*-uri și 23 de *broadcast*-uri, pentru aceste 22 de roluri.

Luciano Pavarotti (1935 - 2007) - 100

A fost Rodolfo - 7, Fernando/ *La favorita* - 6, Nemorino - 12, Cavaradossi - 25, Riccardo (Gustavo III) - 15, Il Duca di Mantova - 4, Rodolfo/*Luisa Miller* - 4, *Der Rosenkavalier* - 5, Idomeneo - 7, Ernani - 10, Aida - 5. A avut 8 *telecast*-uri și 17 *broadcast*-uri pentru aceste 11 roluri.

José Carreras (n. 1946) - 51

A fost Maurizio/ *Adriana Lecouvreur* - 9, Rodolfo - 16, Nemorino - 3, Don Alvaro/ *La forza del destino* - 8, Rodolfo/ *Luisa Miller* - 4, Cavaradossi - 8. A avut un singur *telecast* și 3 *broadcast*-uri pentru cele 6 roluri cântate.

Vasile Moldoveanu, tenor (n.1935) – 105

A fost Rodolfo - 6, Pinkerton -12, Don Carlo - 11, Cavaradossi - 3, Luigi - 12, Arrigo (*I Vespri Siciliani*) - 4, Duca di Mantova - 8, Des Grieux - 14, Gabriele Adorno (*Simon Boccanegra*) - 27, Turridu - 8.

10 roluri, 3 *telecast*-uri, 7 *broadcast*-uri.

Comparația devine brusc mult mai rațională. În mod evident, Vasile Moldoveanu a făcut parte, în rol principal chiar, din filmul marilor tenori prezenți la Metropolitan Opera, împărțind de la egal la egal aplauzele publicului, fiind mediatizat în proporții echilibrate cu colegii lui de scenă.

Trebuie amintit însă și faptul că debutul tenorului român la Met s-a produs în 1977, la vârsta de 42 de ani. Ce înseamnă acest lucru, o știu foarte bine artiștii sau muzicologii. Este vârsta când încă nu e prea târziu. La 42 de ani, Maria Callas se retrăgea de pe scenă. La 42 de ani, Giuseppe di Stefano era considerat terminat de către critici, fiind înlocuit, în 1966, de Luciano Pavarotti, în memorabilul său debut de la Covent Garden, în *La bohème*.

Plácido Domingo a debutat la Metropolitan în 1966, la 25 de ani. Până la venirea lui Vasile Moldoveanu, în 1977, strânsese deja 116 spectacole, iar până când a împlinit 42 de ani, în 1983, avea deja 198 de prezențe. Luciano Pavarotti urmează o traiectorie similară: debutează în 1968, la 33 de ani, și cântă de 91 de ori până la 42 de ani, în 1977 (avea aceeași vârstă cu tenorul român). José Carreras a debutat și el devreme, la 28 de ani, în 1974. Un punct comun al acestor tenori este că au debutat la Metropolitan la câțiva ani după debutul internațional: Domingo - după 5 ani, Pavarotti - după 6 ani, iar Carreras - după 3 ani.

Cât despre Moldoveanu, el era în mod evident nedescoperit încă în România, ca să folosesc un eufemism pentru marginalizare, ajungând târziu să obțină un rol principal în Mozart (Don Ottavio, Tamino), pentru ca abia în 1972, odată plecat definitiv din România, talentul său să nu rămână neobservat, cântând aproape direct roluri mari și grele: Manrico, Don Carlo, pe lângă calul de bătaie numit *Rigoletto*. Și el

ajunge la New York după o perioadă de 5 ani de acomodare cu lumea mare a operei. Impresarul său devine Nelly Walter, vicepreședinte al unei dintre cele mai mari agenții de management artistic din lume, Columbia Artists Management, și care avea în portofoliul ei clienți celebri: Leonard Bernstein, Plácido Domingo (ne întâlnim cu el și aici), Montserrat Caballé, Leontyne Price, Cesare Siepi, Renata Tebaldi, *un catalogo* mai mult decât impresionant, la care e adăugat și necunoscutul tenor român.

Metropolitan Opera a fost și este și azi, cu atât mai mult, un vehicol de imagine, transmisiunile în direct de la TV și radio, ulterior lansate pe DVD sau CD, au atras atenția melomanilor din toată lumea. Plácido Domingo, de departe cel mai activ tenor din toate timpurile (143 de roluri), a fost iubit de camera de luat vederi, dar și de microfon: între 1977 și 1986, jumătate dintre rolurile cântate au fost immortalizate video, chiar dacă în *Il tabarro* n-a cântat decât de trei ori în toată cariera. Numărul transmisiunilor TV ajunge aproape la egalitate cu Pavarotti dacă ne raportăm la o perioadă de timp de 9 ani începând cu vârsta de 42 de ani: 7 *telecast*-uri, 25 *broadcast*-uri. (Pavarotti, reamintesc, avea 8 *telecast*-uri și 17 *broadcast*-uri).

Vasile Moldoveanu ajunge astfel la Metropolitan Opera din postura de ilustru necunoscut, ca un *Principe Ignoto* din *Turandot*, în mijlocul unui teatru în care cei Trei Tenori cântaseră până atunci de 219 ori în total. Și timp de zece ani, cântă de la egal la egal cu ei, alternând rolurile, devenind cunoscut pentru cele care erau *ale lui*: Don Carlo, Luigi, Des Grieux, Gabriele Adorno, așa cum Pavarotti era identificat cu Nemorino sau Rodolfo, iar Domingo cu Otello sau Cavaradossi. *Et in Arcadia ego...* - are tot dreptul din lume să spună, azi, Vasile Moldoveanu.

Tradiția muzicii de operă din România, atâta câtă este, nu ajunge pentru a putea reține marile talente aici. Artiștii lirici de mare anvergură aparțin lumii, mai mult decât unei țări anume. Nu e o rușine că nu avem o mare tradiție. E cu atât mai valoros succesul acestor artiști în absența acestei tradiții. Mă mir mai degrabă de faptul că, deși nu-i prețuim mai mult, nici discurile lor nu se prea găsesc de vânzare. Să nu uităm de Giuseppe Verdi – Conservatorul din Milano care nu l-a acceptat ca student astăzi îi poartă numele...

Vasile Moldoveanu - cel mai frumos *Don Carlo* - 105 prezențe

Răsfoind agende și statistici

Un studiu de Ioana Diaconescu

Don Carlo - Metropolitan Opera, New York, 1980

Spectacole de operă, concerte, spectacole muzicale pentru televiziune în care a evoluat tenorul Vasile Moldoveanu în România până la plecarea din țară în 1972.

Stagiunea 1965 – 1966 la Teatrul de Operă și Balet București

- 9 ianuarie 1966 – *Pagliacci* de Ruggero Leoncavallo – debut în Arlechin
30 ianuarie 1966 – *Don Carlo* de Giuseppe Verdi – premiera – Il Conte di Lerma
17 februarie 1966 – *Don Carlo* de Giuseppe Verdi – Il Conte di Lerma
1 martie 1966 – *Don Carlo* de Giuseppe Verdi – Il Conte di Lerma
11 martie 1966 – *Carmen* de Georges Bizet
18 martie 1966 – *Don Carlo* de Giuseppe Verdi
9 aprilie 1966 – *Carmen* de Georges Bizet
12 aprilie 1966 – *Carmen* de Georges Bizet
23 aprilie 1966 – *Lucia di Lamermoor* de Gaetano Donizetti
5 mai 1966 – *Don Carlo* de Giuseppe Verdi
15 mai 1966 – *Carmen* de Georges Bizet
22 iunie 1966 – *Don Carlo* de Giuseppe Verdi
3 iulie (final de stagiune) 1966 – *Don Carlo* de Giuseppe Verdi

Stagiunea 1966 – 1967 la Teatrul de Operă și Balet București

- 14 octombrie 1966 – *Lucia di Lamermoor* de Gaetano Donizetti
22 noiembrie 1966 – *Don Carlo* de Giuseppe Verdi
8 decembrie 1966 – *Carmen* de Georges Bizet
23 decembrie 1966 – Premiera *Amorul doctor* de Pascal Bentoiu - Lorenzo
31 decembrie 1966 – *Amorul doctor* de Pascal Bentoiu – Lorenzo
17 ianuarie 1967 – *Don Carlo* de Giuseppe Verdi
21 ianuarie 1967 – *Amorul doctor* de Pascal Bentoiu – Lorenzo
22 ianuarie 1967 – *Carmen* de Georges Bizet
3 martie 1967 – *La bohème* de Giacomo Puccini – debut în Rodolfo (*primul său rol important*).
5 martie 1967 – *Carmen* de Georges Bizet
18 martie 1967 – *Pagliacci* de Ruggero Leoncavallo
8 aprilie 1967 – *Don Carlo* de Giuseppe Verdi
21 aprilie 1967 – Premiera operei *Gianni Schicchi* de Giacomo Puccini – debut în Rinuccio
16 mai 1967 – *Don Carlo* de Giuseppe Verdi

8 iunie 1967 (la Teatrul Liric din Constanța) – *La bohème* de Giacomo Puccini - Rodolfo
10 iunie 1967 – *La bohème* de Giacomo Puccini - Rodolfo
16 iunie 1967 – *Don Carlo* de Giuseppe Verdi
17 iunie 1967 – *Pagliacci* de Ruggero Leoncavallo
25 iunie 1967 – *Otello* de Giuseppe Verdi

Stagiunea 1967 - 1968 la Opera Română

15 septembrie 1967 (în cadrul Festivalului George Enescu) – *Amorul doctor* de Pascal Bentoiu
16 septembrie 1967 – *Gianni Schicchi* de Giacomo Puccini – Rinuccio
6 octombrie 1967 – *Rigoletto* de Giuseppe Verdi
13 octombrie 1967 – *Rigoletto* de Giuseppe Verdi
27 octombrie 1967 – *Don Carlo* de Giuseppe Verdi
17 decembrie 1967 – *Pagliacci* de Ruggero Leoncavallo - Arlechin
28 decembrie 1967 – *Lucia di Lamermoor* de Gaetano Donizetti
9 ianuarie 1968 – *Rigoletto* de Giuseppe Verdi
13 ianuarie 1968 – *Pagliacci* de Ruggero Leoncavallo
22 ianuarie 1968 – *Carmen* de Georges Bizet
29 ianuarie 1968 – *Don Carlo* de Giuseppe Verdi
2 februarie 1968 – *Gianni Schicchi* de Giacomo Puccini – Rinuccio
10 februarie 1968 – *La traviata* de Giuseppe Verdi – debut in Alfredo
17 februarie 1968 – *Lucia di Lamermoor* de Gaetano Donizetti
1 martie 1968 – *Lucia di Lamermoor* de Gaetano Donizetti
11 martie 1968 – Premiera *Die Fledermaus* de Johann Strauss - debut în Alfred
18 aprilie 1968 – *Otello* de Giuseppe Verdi
22 aprilie 1968 – *Don Carlo* de Giuseppe Verdi
26 aprilie 1968 – *Lucia di Lamermoor* de Gaetano Donizetti
27 aprilie 1968 – *Carmen* de Georges Bizet
28 aprilie 1968 – *Don Juan (Don Giovanni)* de Wolfgang Amadeus Mozart – debut în Don Ottavio
11 mai 1968 – *Otello* de Giuseppe Verdi
19 mai 1968 – *Lucia di Lamermoor* de Gaetano Donizetti
29 mai 1968 – *Lucia di Lamermoor* de Gaetano Donizetti
17 iunie 1968 – *Don Juan (Don Giovanni)* de Wolfgang Amadeus Mozart – Don Ottavio
24 iunie 1968 – *Die Fledermaus* de Johann Strauss
27 iunie 1968 – *Otello* de Giuseppe Verdi
27 iulie 1968 – *Pagliacci* de Ruggero Leoncavallo – Arlechin

Stagiunea 1968 - 1969 la Opera Română

- 21 septembrie 1968 – *Die Fledermaus* de Johann Strauss – Alfred
- 9 octombrie 1968 – *Die Fledermaus* de Johann Strauss – Alfred
- 11 octombrie 1968 – *Rigoletto* de Giuseppe Verdi
- 8 noiembrie 1968 – *Don Juan (Don Giovanni)* de Wolfgang Amadeus Mozart
- 17 noiembrie 1968 – *Lucia di Lamermoor* de Gaetano Donizetti
- 23 noiembrie 1968 – *Die Entführung aus dem Serail* de Wolfgang Amadeus Mozart – debut in Pedrillo
- 25 noiembrie 1968 – *Rigoletto* de Giuseppe Verdi
- 1 decembrie 1968 – *Die Fledermaus* de Johann Strauss
- 2 decembrie 1968 – *Lucia di Lamermoor*
- 3 decembrie 1968 – Premiera *Contes d'Hoffmann* de Jacques Offenbach – debut în Nathanael
- 6 decembrie 1968 – *Die Entführung aus dem Serail* de Wolfgang Amadeus Mozart
- 15 decembrie 1968 – *Rigoletto* de Giuseppe Verdi
- 19 decembrie 1968 – *Die Entführung aus dem Serail* de Wolfgang Amadeus Mozart
- 20 decembrie 1968 – *Contes d'Hoffmann* de Jacques Offenbach
- 25 decembrie 1968 – *Lucia di Lamermoor* de Gaetano Donizetti
- 30 decembrie 1968 – *Die Fledermaus* de Johann Strauss
- 15 ianuarie 1969 – *Die Fledermaus* de Johann Strauss
- 19 ianuarie 1969 – *Rigoletto* de Giuseppe Verdi
- 22 ianuarie 1969 – *Lucia di Lamermoor* de Gaetano Donizetti
- 26 ianuarie 1969 – *Rigoletto* de Giuseppe Verdi
- 3 februarie 1969 – *Pagliacci* de Ruggero Leoncavallo
- 15 februarie 1969 – *La traviata* de Giuseppe Verdi – Alfredo (cântat pentru a doua oară după debutul în acest rol)
- 9 martie 1969 – *Die Entführung aus dem Serail* de Wolfgang Amadeus Mozart
- 26 martie 1969 – *Lucia di Lamermoor* de Gaetano Donizetti
- 27 și 28 martie – *Pagliacci* de Ruggero Leoncavallo – Arlechin
- 1 aprilie 1969 – *Die Fledermaus* de Johann Strauss
- 10 aprilie 1969 – *Lucia di Lamermoor* de Gaetano Donizetti
- 21 aprilie 1969 – *Carmen* de Georges Bizet
- 3 mai 1969 – *Die Fledermaus* de Johann Strauss
- 28 mai 1969 – *Die Fledermaus* de Johann Strauss
- 2 iunie 1969 – *Don Juan (Don Giovanni)* de Wolfgang Amadeus Mozart – Don Ottavio
- 11 iunie 1969 – *Rigoletto* de Giuseppe Verdi

24 iunie 1969 – *Die Fledermaus* de Johann Strauss
1 iulie 1969 – *Contes d'Hoffmann* de Jacques Offenbach
Înceierea stagiunii (iulie) – *Otello* de Giuseppe Verdi
În micro-stagiunea estivală – 2 august 1969 – *Die Fledermaus* de Johann Strauss
6 august 1969 – *Don Pasquale* de Gaetano Donizetti

Stagiunea 1969 - 1970 la Opera Română

5 octombrie 1969 – *Don Pasquale* de Gaetano Donizetti
8 octombrie 1969 – *Die Fledermaus* de Johann Strauss
9 octombrie 1969 – *Die Entführung aus dem Serail* de Wolfgang Amadeus Mozart
21 octombrie 1969 – *Die Fledermaus* de Johann Strauss
23 octombrie 1969 – *Carmen* de Georges Bizet
29 octombrie 1969 – *Die Entführung aus dem Serail* de Wolfgang Amadeus Mozart
15 noiembrie 1969 – *Pagliacci* de Ruggero Leoncavallo
18 noiembrie 1969 – *La traviata* de Giuseppe Verdi
15 decembrie 1969 – *Die Entführung aus dem Serail* de Wolfgang Amadeus Mozart
19 decembrie 1969 – *Decebal* de Gheorghe Dumitrescu – Ardalus
28 decembrie 1969 – *Don Pasquale* de Gaetano Donizetti
31 decembrie 1969 – *Die Fledermaus* de Johann Strauss
4 ianuarie 1970 – *Die Entführung aus dem Serail* de Wolfgang Amadeus Mozart
14 ianuarie 1970 – *Don Pasquale* de Gaetano Donizetti
21 ianuarie 1970 – *Die Fledermaus* de Johann Strauss
23 ianuarie 1970 – *Lucia di Lamermoor* de Gaetano Donizetti
24 ianuarie 1970 – *Die Entführung aus dem Serail* de Wolfgang Amadeus Mozart
27 ianuarie 1970 – *Pagliacci* de Ruggero Leoncavallo
3 februarie 1970 – *Die Fledermaus* de Johann Strauss
7 februarie 1970 – *Carmen* de Georges Bizet
8 februarie 1970 – *Die Entführung aus dem Serail* de Wolfgang Amadeus Mozart
11 februarie 1970 – *La traviata* de Giuseppe Verdi - Alfredo
1 martie 1970 – *Die Entführung aus dem Serail* de Wolfgang Amadeus Mozart
7 martie 1970 – *Don Pasquale* de Gaetano Donizetti
15 martie 1970 – *Lucia di Lamermoor* de Gaetano Donizetti
21 martie 1970 – *Les contes d'Hoffmann* de Jacques Offenbach
26 martie 1970 – *Carmen* de Georges Bizet
2 aprilie 1970 – *Die Fledermaus* de Johann Strauss

8 aprilie 1970 – *Pagliacci* de Ruggero Leoncavallo
 12 aprilie 1970 – *Lucia di Lamermoor* de Gaetano Donizetti – debut în Edgardo
 20 aprilie 1970 – *Don Pasquale* de Gaetano Donizetti – Ernesto
 28 aprilie 1970 – *Die Fledermaus* de Johann Strauss
 10 mai 1970 – *Don Pasquale* de Gaetano Donizetti
 31 mai 1970 – *Die Entführung aus dem Serail* de Wolfgang Amadeus Mozart
 5 iunie 1970 – *Die Fledermaus* de Johann Strauss
 11 iunie 1970 – *Pagliacci* de Ruggero Leoncavallo
 12 iunie 1970 – *Don Pasquale* de Gaetano Donizetti
 30 iunie 1970 – *Die Fledermaus* de Johann Strauss
 5 august 1970 (la Atena, în cadrul Festivalului internațional) – *Carmen* de Georges Bizet

Stagiunea 1970 - 1971 la Opera Română

10 septembrie 1970 (în cadrul Festivalului George Enescu) – *Decebal* de Gheorghe Dumitrescu
 11 septembrie 1970 (în cadrul Festivalului George Enescu) – *Fidelio* de Ludwig van Beethoven
 2 octombrie 1970 – *La bohème* de Giacomo Puccini – Rodolfo
 9 octombrie 1970 – *Die Entführung aus dem Serail* de Wolfgang Amadeus Mozart
 2 decembrie 1970 (la Pitești) – *La traviata* de Giuseppe Verdi
 5 decembrie 1970 – *Lucia di Lamermoor* de Gaetano Donizetti
 13 decembrie 1970 – *Pagliacci* de Ruggero Leoncavallo
 25 decembrie 1970 – *Die Fledermaus* de Johann Strauss
 7 ianuarie 1971 – *Die Fledermaus* de Johann Strauss
 9 ianuarie 1971 – *Don Pasquale* de Gaetano Donizetti
 25 ianuarie 1971 – *Don Pasquale* de Gaetano Donizetti
 9 februarie 1971 – *Contes d'Hoffmann* de Jacques Offenbach
 25 februarie 1971 – *Die Fledermaus* de Johann Strauss
 19 martie 1971 – Premiera operei *Turandot* de Giacomo Puccini – Pong
 25 martie 1971 – *Die Fledermaus* de Johann Strauss
 8 aprilie 1971 – *La traviata* de Giuseppe Verdi – Alfredo
 21 aprilie 1971 – *Don Pasquale* de Gaetano Donizetti
 30 aprilie 1971 – *Turandot* de Giacomo Puccini
 2 mai 1971 – *Die Entführung aus dem Serail* de Wolfgang Amadeus Mozart
 4 mai 1971 – *Die Fledermaus* de Johann Strauss
 14 mai 1971 – *Ecaterina Teodoroiu* de Emil Lerescu – sublocotenentul Pănoiu
 9 iunie 1971 (la sala Palatului, cu Mario del Monaco în Canio) – *Pagliacci* de Ruggero Leoncavallo

22 iunie 1971 (la Arenele Romane) – *Die Fledermaus* de Johann Strauss

26 iunie 1971 (la Arenele Romane) – *Carmen* de Georges Bizet

Stagiunea 1971 - 1972 la Opera Română

2 august 1971 (în turneu, la Teatrul de vară din Mamaia) – *Pagliacci* de Ruggero Leoncavallo

4 august 1971 (în turneu, Teatrul liric din Constanța) – *Die Entführung aus dem Serail* de Wolfgang Amadeus Mozart

5 august 1971 (în turneu, Teatrul liric din Constanța) – *Mireasa vândută* de Bedrich Smetana

4 septembrie 1971 – *Pagliacci* de Ruggero Leoncavallo

24 septembrie 1971 (în turneu la Pitești) – *La traviata* de Giuseppe Verdi – Alfredo

14 noiembrie 1971 – *Pagliacci* de Ruggero Leoncavallo

3 decembrie 1971 – *Rigoletto* de Giuseppe Verdi

10 decembrie 1971 – *Die Fledermaus* de Johann Strauss

17 decembrie 1971 – Premiera operii *Cneazul Igor* de Aleksandr Borodin – debut – Vladimir

23 decembrie 1971 – *Cneazul Igor* de Aleksandr Borodin

14 ianuarie 1972 – *Die Fledermaus* de Johann Strauss

23 ianuarie 1972 – *Ecaterina Teodoriu* de Emil Lerescu

8 februarie 1972 – *Rigoletto* de Giuseppe Verdi - Ducele de Mantua

16 februarie 1972 – *Pagliacci* de Ruggero Leoncavallo

19 februarie 1972 – *Ecaterina Teodoriu* de Emil Lerescu

15 martie 1972 – *Don Pasquale* de Gaetano Donizetti

22 martie 1972 – *Rigoletto* de Giuseppe Verdi – debutul în Ducele de Mantua

26 martie 1972 – *Pagliacci* de Ruggero Leoncavallo

27 martie 1972 – *Turandot* de Giacomo Puccini

2 aprilie 1972 – *La traviata* de Giuseppe Verdi - Alfredo

15 aprilie 1972 – *Don Pasquale* de Gaetano Donizetti

30 aprilie 1972 – *La bohème* de Giacomo Puccini – Rodolfo

10 mai 1972 – *Lucia di Lamermoor* de Gaetano Donizetti - Edgardo

20 mai 1972 – *La bohème* de Giacomo Puccini – Rodolfo

25 mai 1972 – *La traviata* de Giuseppe Verdi – Alfredo

30 mai 1972 – *Die Fledermaus* de Johann Strauss

11 iunie 1972 – Premiera a doua a operii *Die Zauberflöte* de Wolfgang Amadeus Mozart – debut în Tamino

23 iunie 1972 – *Die Zauberflöte* de Wolfgang Amadeus Mozart – Tamino

27 iulie 1970 – Opera *Kera Duduca* de Mansi Barberis – Gheorghe

30 mai 1971 – Secvențe din opereta *Die Fledermaus* de Johann Strauss
21 ianuarie 1972 – Opera *Marin pescarul* de Marțian Negrea – Boierul
14 mai 1972 – Secvențe din opereta *Die Fledermaus* de Johann Strauss

Muzică vocal simfonică interpretată în România

20 octombrie 1966 (sala Radio) – *Il combattimento di Tancredi e Clorinda* de Claudio Moteverdi si
Michelangelo, frescă dramatică de Alfred Mendelsohn
8 noiembrie 1967 (sala Radio) – *Concertul de cameraă pentru baterie și 12 instrumente* de Filip Lazăr
(primă audiție) și opera *Zbor de noapte* de Luigi Dallapiccola
28 martie 1968 (sala Radio) – Selecțiuni din opera *Giulio Cesare* de Georg Friederich Haendel
27 ianuarie 1969 (sala Radio) – *Acis and Galatea* de Georg Friederich Haendel
16 și 17 iunie 1969 (sala Radio) – *Stabat Mater* de Clari

Spectacole de Operă și Operetă la Televiziunea Română

10 octombrie 1970 (sala Radio) – *Cantata profana* de Béla Bartók
29 octombrie 1970 (sala Radio) – *Requiem* de Giuseppe Verdi
30 septembrie 1971 (sala Radio) – *Oratoriul scenic Meșterul Manole* de Gheorghe Dumitrescu

Răsfoind agenda Maestrului.

Pe scenele marilor teatre de operă ale lumii după plecarea definitivă din România: spectacole, concerte, repertorii, activitate muzicală (selectiv)

1972

Are loc prima audiție la Opera de Stat din München, în urma căreia i se propune primul contract cu Opera din Regensburg, pentru spectacolul *Il trovatore* de Giuseppe Verdi. Intră în legătură cu primul său manager, Robert Schultz, de la München.

1973

Cântă în premieră și câteva reprezentații în opera *La bohème* de Giacomo Puccini, la Amsterdam. Reprezentație la Saint Gallen, în Elveția, cu *Rigoletto* de Verdi, în care interpretează rolul Ducelui de Mantua.

La Opera din Geneva i se propune un contract pentru rolul Cassio în opera *Otello* de Giuseppe Verdi.

1973–1974

La Berna, gală cu opera *La bohème* de Giacomo Puccini.

La Opera de Stat din Viena cântă în *La traviata* de Giuseppe Verdi, având-o ca parteneră pe Mirella Freni, cu care a mai cântat în *La bohème* de Giacomo Puccini, la Opera din München, și în *Don Carlo* de Giuseppe Verdi, la Opera din Hamburg.

Este angajat o stagiune la Bremen, pentru trei spectacole cu *La bohème*, de Giacomo Puccini, *Lucia di Lamermoor* de Verdi și *Don Carlo* de Giuseppe Verdi.

1974

Este angajat pentru patru ani la Opera din Stuttgart, cu libertatea de a putea cânta ca star-tenor invitat și în alte teatre din întreaga lume, cu condiția de a cânta minimum zece spectacole pe stagiune la Opera din Stuttgart.

1976

Prodigioasă activitate la Opera din Stuttgart. Aici debutează în: *Lucia di Lamermoor* de Giuseppe Verdi, *La bohème* de Giacomo Puccini, *Un ballo in maschera* de Giuseppe Verdi, *Manon Lescaut* de Giacomo Puccini.

18 septembrie – premieră cu *La traviata* de Giuseppe Verdi la Opera din Stuttgart

21 septembrie, 20, 22, 24, 29 noiembrie – spectacole cu *La traviata* la Opera din Stuttgart

31 octombrie – premieră cu *Rigoletto* de Giuseppe Verdi la Opera din München. Premierii îi urmează 5 spectacole în regia lui Roman Polanski și sub bagheta lui Carlo Franci.

29 noiembrie – *La traviata* de Giuseppe Verdi la Opera de Stat din Viena

9 decembrie – *La traviata* la Opera din Düsseldorf

22 și 27 decembrie – *Rigoletto* la Opera din München

30 decembrie – *Rigoletto* la Opera din Düsseldorf

11 decembrie – susține un concert la Stuttgart

1977

I se acordă titlul de Kammersaenger, în cadrul unei ceremonii de la Opera din Stuttgart, titlu conferit de către Ministrul Culturii al Germaniei.

Este invitat să susțină zece spectacole în cadrul stagiunii la Opera din Hamburg și serate de gală în celelalte teatre de operă din Germania.

Semnează un contract pentru înregistrarea a trei discuri cu casa de discuri Intercord.

Cântă în concert operele *Thérèse* de Jules Massenet (la Zürich), *Ernani* de Giuseppe Verdi (la Berlin), *Giovanna D'Arco* de Giuseppe Verdi (la Hamburg).

2 ianuarie – *Rigoletto* la Opera din München

Între 5 și 28 ianuarie – 5 spectacole cu *La traviata* la Opera din Stuttgart și la Opera din Hanovra, iar la Opera din Düsseldorf un spectacol de gală

13 și 14 februarie – concerte la Ludwigsburg

18 februarie – spectacol cu *Don Carlo* la Opera din Stuttgart

28 februarie și 5 martie – *Thérèse* la Konzerthalle Berlin

17 martie – *Lucia di Lamermoor* la Opera din Düsseldorf

12 martie – debutează în *I vespri siciliani* de Giuseppe Verdi la Opera din Stuttgart

25 martie – susține un concert la Zürich

30 martie – *La traviata* la opera din Düsseldorf

Între 14 și 28 aprilie – spectacole cu *La traviata*, *Un ballo in maschera*, *Rigoletto*, la operele din Berlin, Stuttgart, Düsseldorf și München

Între 1 și 8 mai – înregistrează la casa de discuri *Intercord* un disc cu cântonete italiene.

19 mai – debutul la Metropolitan Opera din New York în turneul de la Minneapolis, cu opera *La bohème* de Giacomo Puccini, având-o ca parteneră pe Renata Scotta. (Propunerea acestui angajament îi aparține lui Nelly Walter, care îl căutase, după ce îl văzuse, în 1976, în *La traviata* la Stuttgart, din partea Casei Columbia Artists Management, oficial, ca vicepreședinte al acestei instituții. Îi propune contractul de exclusivitate cu Columbia Artists Management, și îi devine manager timp de 11 ani).

Între 3 și 25 iunie – spectacole cu *Rigoletto* și *I vespri siciliani* la operele din Düsseldorf, Stuttgart și München.

Cântă în concerte:

Cantata Profana / Béla Bartók; *Oedipus Rex* / Igor Stravinski; *Julius Caesar* / Georg Friederich Haendel; *Requiem* / Giuseppe Verdi

1977–1978

29 aprilie – debutul în *Manon Lescaut* de Giacomo Puccini la Opera din Stuttgart

Debutul în *Don Carlo* de Giuseppe Verdi la Opera din Hamburg.

După debutul cu acest spectacol urmează, în septembrie, 15 spectacole la Opera din Berlin.

13 și 15 septembrie – *La traviata* la opera din Stuttgart

Între 22 și 29 septembrie – spectacole cu *Don Carlo* la Opera din Berlin.

Repetiții cu *Don Carlo* în septembrie la Berlin

În februarie 1978 – spectacol cu *La bohème* cu Monserrat Caballé, la Hartford. Este primul contract în SUA după debutul la MET (Metropolitan Opera New York).

În februarie și martie 1978 – *Tosca* la Washington

26, 28, 30 octombrie – *La traviata* la Opera Garnier din Paris, în regia lui George Lavelli și conducerea muzicală a lui Michel Plasson

6 și 8 noiembrie – *Don Carlo* la Opera din Berlin

11 noiembrie – *Requiem* de Giuseppe Verdi la Stuttgart

18, 20 noiembrie – *Madama Butterfly* de Giacomo Puccini la Fort Worth, sub bagheta lui Rudolf Kruger.

3 decembrie – *Madama Butterfly* la Opera din Berlin

1978

10 ianuarie – *Don Carlo* la Opera din Stuttgart

Între 17 și 23 ianuarie – spectacole cu *Un ballo in maschera* la Opera din Stuttgart

Între 28 ianuarie și 2 februarie înregistrează discul *Duete de operă* cu soprana Teresa Stratas, la casa de discuri Intercord.

23 februarie – spectacol la Hartford cu *La bohème* (parteneră Monserrat Caballé)

8, 10, 12 martie – spectacole cu *Tosca* la Washington

16, 21, 23 și 27 martie – spectacole cu *Don Carlo* la Opera din Hamburg

28 martie – repetiții la *Manon Lescaut* la Opera din Stuttgart

1 aprilie – *Don Carlo* la Opera din Stuttgart

29 aprilie – premiera la *Manon Lescaut* - debutul tenorului în acest rol

8 mai – Încep repetițiile pentru premiera mondială a operei *Don Carlo* în regia lui Jean-Pierre Ponnelle, la Hamburg.

7 mai – *La traviata* la Opera din Bremen

29 – 31 mai – *Manon Lescaut* la Opera din Stuttgart

8, 9, 10, iunie – repetiții la *Don Carlo* la Opera din Berlin

În iunie, septembrie și octombrie repetiții și mai multe spectacole cu *Don Carlo*, *Manon Lescaut* și *Un ballo in maschera* la teatrele de opera din Berlin și Stuttgart:

Între 26 octombrie și 6 noiembrie – repetiții, premieră și spectacole cu *Madama Butterfly* la Opera din Chicago

Între 8 și 19 noiembrie – repetiții și spectacol cu *Rigoletto* la Fort Worth

31 octombrie – premiera cu *Madama Butterfly* – la Opera din Chicago

6 decembrie – premiera cu *Tosca* de Giacomo Puccini la Lyon

1979

Între 8 și 9 ianuarie – repetiții și spectacol cu *Tosca* la Opera din Stuttgart

Între 14 și 30 ianuarie – repetiții și spectacole cu *Don Carlo* la Opera din Stuttgart

Februarie – debutul american în *Madama Butterfly* la Metropolitan Opera din New York

11 martie – *Don Carlo* la Covent Garden în prima distribuție (alături de Boris Cristoff, Renato Bruson și Sylvia Sass sub bagheta lui James Conlon.)

Între 18 aprilie și 8 iunie are loc turneul Metropolitan Opera din New York: Cleveland, Boston, Atlanta, Memphis, Dallas, Minneapolis, Detroit, Philadelphia, Wolf Trap (în toate aceste localități a cântat în *Tosca* și *Don Carlo*). Doar *Tosca* s-a cântat de 11 ori într-o lună și jumătate.

17 iunie – întoarcerea în Europa. La Stuttgart, încep repetițiile la *Manon Lescaut*. Din iunie până în octombrie cântă la Stuttgart *Manon Lescaut*, *Madama Butterfly*, *Rigoletto*.

8 – 25 octombrie – repetiții la *Rigoletto*, la Trieste, apoi până în 6 noiembrie, 5 spectacole cu *Rigoletto*.

26, 28, 31 octombrie și 3 și 6 noiembrie – spectacole cu *Rigoletto* la Trieste

Între 9 noiembrie și 14 decembrie repetiții și spectacole cu *La bohème* la Fort Worth și la Opera Lirică din Chicago (cu Mariana Nicolescu în rolul Mimi și sub bagheta lui Riccardo Chailly).

1980

Între 21 ianuarie și 3 februarie: două spectacole cu *Don Carlo*, unul cu *Madama Butterfly* (la Opera din Berlin) și unul cu *Un ballo in maschera*, precum și un Concert de arii din opere, toate la Hamburg.

Între 23 ianuarie și 3 februarie – spectacole cu *Un ballo in maschera*, *Don Carlo* și *Madama Butterfly*

14, 18, 21 și 26 februarie – *Don Carlo* la Metropolitan Opera din New York

Martie, aprilie, mai, iunie, iulie cântă la Berlin, München, Stuttgart, Hamburg și la Metropolitan Opera din New York *Don Carlo*, *Manon Lescaut*, *Un ballo in maschera*, *La bohème*, *Madama Butterfly*, *Tosca*, *Lucia di Lamermoor*.

1980–1981

Toată luna septembrie – *I vespri siciliani* la Opera din Hamburg

Din 29 septembrie – repetiții cu *Manon Lescaut* în vederea Festivalului de la Salzburg

18, 22, 25, 28, 30 octombrie – *Manon Lescaut*, spectacole în Festivalul de la Salzburg

Noiembrie și decembrie: *Madama Butterfly* la Berlin, *Tosca* la Hamburg, *Un ballo in maschera*, *Don Carlo* și *La bohème*, toate la Berlin

31 ianuarie – premiera cu *Attila* de Giuseppe Verdi la Opera din Zürich, după care urmează, pe 4, 7, 11, 27 februarie și 5 martie în același teatru de operă, același spectacol, sub bagheta lui Nello Santi.

13 și 18 februarie – repetiții cu *Tosca* la Opera din Zürich

21 și 24 februarie – repetiții cu *Madama Butterfly* la Opera din Zürich

Între 6 și 13 martie – repetiții și spectacol cu *Lucia di Lamermoor* la Opera din Hamburg

19 martie – premiera (în concert) a operei *Ernani* de Giuseppe Verdi la Hamburg

22, 27, 29 martie – *Ernani* în concert la Hamburg

30 martie – 1 aprilie – repetiție și spectacol cu *Un ballo in maschera*, avându-i ca parteneri pe Sylvia Sass și Sherrill Milnes, sub bagheta lui Francesco Molinari Pradelli

6 aprilie – repetiție cu *Un ballo in maschera* la Köln. Urmează spectacole cu aceeași operă, după cum urmează: 9 și 12 aprilie la Köln, 16 aprilie la Berlin, 18 aprilie la Köln, 24 aprilie la Berlin

27 aprilie – *Madama Butterfly* la Berlin

30 aprilie – *Tosca* la Berlin

Între 9 mai și 2 iulie – *Attila*, *Un ballo in maschera*, *Don Carlo*, *Madama Butterfly*, *Tosca*, la Zürich, Stuttgart, Hamburg

1981–1982

3, 10, 16, septembrie – *Tosca* la Opera din Hamburg

Între 17 septembrie și 31 octombrie – repetiții și spectacole cu *Madama Butterfly* la Metropolitan Opera din New York

5 octombrie – repetiții și premieră (13 octombrie) *Il tabarro* la Metropolitan Opera din New York

Urmează 9 spectacole cu acest spectacol din noiembrie până în 12 decembrie, retransmise în formula Live from the MET în SUA și Canada. O are ca parteneră pe Ghena Dimitrova.

Până pe 17 ianuarie se derulează trei spectacole cu *Don Carlo* la Opera din Parma.

Între 19 ianuarie și 17 februarie – spectacole cu *Lucia di Lamermoor* și *Madama Butterfly*, la Berlin și Monte Carlo.

Între 29 martie și 16 aprilie – repetiții și spectacole cu *I vespri siciliani* la Met. O are ca parteneră pe Renata Scotto. Dirijor – James Levine.

Între 5 și 18 aprilie – repetiții pentru un nou turneu cu Metropolitan Opera din New York.

Între 5 și 13 iunie participă la turneul Metropolitan Opera din New York. Cântă în *Rigoletto* la Washington, Cleveland, Boston, Atlanta etc.

1982–1983

Între 3 și 25 septembrie – repetiții și spectacole cu *Un ballo in maschera*, având-o ca parteneră pe Monserrat Caballé, la Opera din San Francisco

Între 11 octombrie și 18 noiembrie – repetiții și spectacole cu *I Masnadieri* de Giuseppe Verdi la Opera din Zürich. În aceeași perioadă: repetiții și spectacole cu *Don Carlo* la Berlin și Stuttgart, repetiții și spectacole cu *Manon Lescaut* la Opera din Stuttgart.

2 spectacole cu *Tosca* la Opera din Berlin

30 noiembrie, 3, 6, 11, 14, 17 decembrie – *Madama Butterfly* la Opera Lirică din Chicago

Între 10 ianuarie și 27 ianuarie – repetiții și spectacol cu *La bohème* la Metropolitan Opera din New York.

Între 16 și 19 februarie – *Un ballo in maschera* la Metropolitan Opera din New York – retransmis și în seria Live from the MET în Canada și SUA.

23 februarie – *Madama Butterfly* la Opera din Berlin

28 februarie, 1 și 3 martie – *La bohème* la Opera din Berlin

30 aprilie, 22, 26 și 29 mai și 1 iunie – repetiții și spectacole cu *Adrienne Lecouvreur* de Francesco Cilea la Opera din San Francisco

Din 8 iunie până în 22 iulie – repetiții și 7 spectacole cu *Un ballo in maschera* la Pretoria, în Africa de Sud.

1983–1984

Mai mult de jumătate de an susține spectacole în SUA după cum urmează:

1 - 15 octombrie – spectacol cu *La bohème* la Opera din Pittsburg în regia lui Tito Capobianco

17, 19, 21 noiembrie – spectacol cu *Tosca* la Opera din Baltimore, sub bagheta lui Antonio Guadagno

10 ianuarie – repetiții cu *Don Carlo* la Opera din San Jose, cărora le urmează câteva spectacole

26, 28, 30 ianuarie – spectacole cu *Don Carlo* la Opera din San Jose

13, 23 și 25 februarie – repetiții și spectacole cu *Il trovatore* la Opera din Hartford

1 martie – 20 aprilie – repetiții și 8 spectacole cu *Manon Lescaut* la Metropolitan Opera din New York. În aceeași perioadă cântă în *I vespri siciliani* (1, 7, 10, 15 aprilie).

21 aprilie – repetiții cu *Turandot* la Opera din Denver

5, 8 și 11 mai – spectacole cu *Turandot* la Opera din Denver. O are ca parteneră pe Eva Marton, în regia lui Nathaniel Merrill.

Din octombrie susține spectacole în Europa, după cum urmează:

26 octombrie – 6 noiembrie – repetiții la *Giovanna D'Arco* la opera din Hamburg

30 octombrie și 6 noiembrie – spectacole cu *Giovanna D'Arco* la Opera din Hamburg

3, 14, 17, 19, 21 iunie – repetiții și spectacole la Opera din Nisa cu *I vespri siciliani*

1984–1985

2, 5 și 8 septembrie – repetiții și spectacole cu *Manon Lescaut* și *Madama Butterfly* la Opera din Berlin

21 octombrie – 29 decembrie – repetiții cu *Simon Boccanegra* la Metropolitan Opera din New York

23 noiembrie – premieră cu *Simone Boccanegra* la Metropolitan Opera din New York

23 noiembrie – 6 ianuarie – 8 spectacole cu *Simon Boccanegra* și 3 cu *Manon Lescaut* la Metropolitan Opera din New York

20 decembrie – retransmisia Live from the MET cu *Simone Boccanegra*. Îi are ca parteneri pe Sherrill Milnes și Renata Scotto, sub bagheta lui James Levine.

8, 18, 20, 22 ianuarie – repetiții și spectacole cu *Simon Boccanegra* la Opera din Monte Carlo. Îi are ca parteneri pe Piero Capucilli și Nicolai Ghiaurov.

18 februarie – repetiții la *Manon Lescaut* la Metropolitan Opera din New York

27 februarie, 2 martie, 5 martie – spectacolul *Manon Lescaut* transmis în direct de la Metropolitan Opera din New York

22 aprilie – încep repetițiile la un nou turneu cu Metropolitan Opera din New York, al doilea la care participă Vasile Moldoveanu.

22 aprilie – 2 iunie – 6 spectacole cu *Rigoletto* în cadrul turneului Metropolitan Opera din New York

2 – 23 iunie – repetiții și patru spectacole în concert cu *Manon Lescaut* în Central Park, sub bagheta lui Nello Santi, în fața a 10.000 de spectatori

2 – 5 iulie, 25 iulie – 3 august – repetiții și cinci spectacole cu *Manon Lescaut* la Pretoria și la Johannesburg, în Africa de Sud

1985–1986

Între 13 octombrie și 7 decembrie premiera și 5 spectacole cu *Cavalleria rusticana* la Metropolitan Opera din New York

Între 13 și 18 ianuarie – spectacolul cu *Tosca* în concert la Opera din Saint Louis

Între 6 februarie și 30 martie – spectacole cu *Simon Boccanegra* la Metropolitan Opera din New York

Între 31 martie și 23 aprilie – repetiții cu *Carmen* de Georges Bizet, operă în care va debuta și va cânta în toate spectacolele, la Opera din Bonn, cu excepția premierei. Regia – Giancarlo del Monaco.

8 mai – *Turandot* de Giacomo Puccini în concert la Stuttgart

11 – 29 mai – spectacol cu *Carmen* la Opera din Bonn

Între 18 și 20 iunie – *Adrienne Lecouvreur* în concert la sala Pleyel, Paris. Cântă cu Dame Margaret Price și cu Orchestra Radiodifuziunii Franceze (ORF).

1986–1987

8 septembrie – 25 octombrie – o nouă producție cu *Madama Butterfly* – 8 spectacole, având-o ca parteneră pe Renata Scotto, sub bagheta lui James Levine, la Metropolitan Opera din New York

1, 5, 17 ianuarie – repetiții și spectacole cu *Madama Butterfly* la Metropolitan Opera din New York

2, 4, 6 aprilie – *Turandot* la Opera din Baltimore

2, 5, 8, 10 mai – spectacol cu *Manon Lescaut* la Denver

8, 11, 14, 17 martie – debut în *Aida* de Giuseppe Verdi, în regia lui Giancarlo del Monaco la Nisa

19 și 22 iulie – spectacol cu *Tosca* la Festivalul Radio France la Montpellier

1987–1988

- 22 ianuarie – spectacol cu *Manon Lescaut* la Opera din Hamburg
- 20, 23, 26, 30 martie și 5, 7, 13, 16 aprilie – spectacole cu *Tosca* la Opera din Stuttgart
- 13 și 16 aprilie – spectacole cu *Don Carlo* la Opera din Hamburg
- 5 mai – spectacol cu *Lucia di Lamermoor* la Opera din Berlin
- 28 mai – spectacol de gală cu *Madama Butterfly* la Opera din Mannheim
- 4 iunie – spectacol cu *Tosca* la Opera din Berlin
- 10 și 14 iunie – spectacol cu *Manon Lescaut* la Opera din Hamburg
- 24 iunie – spectacol cu *Tosca*, în concert, la Amsterdam, sub bagheta lui Riccardo Chailly
- 6 august – spectacol cu opera *Tosca* la Minneapolis

1988–1989

- 21 și 24 octombrie – spectacol cu *Lucia di Lamermoor* la Opera din Berlin
- 5, 9, 13, 15 noiembrie – spectacol cu *Cavalleria rusticana* de Pietro Mascagni, la Opera din Hamburg
- 16 noiembrie – încep repetițiile la Nisa pentru premiera cu *La fanciulla del West* de Giacomo Puccini
- 1, 4, 7, 10 decembrie – spectacol cu *La fanciulla del West* la Opera din Nisa
- 11, 14, 17, 20 decembrie – spectacol cu *Manon Lescaut* la Teatro Nacional de San Carlo, Lisabona
- 15 februarie – spectacol cu *Madama Butterfly* la Opera din Stuttgart
- 28 martie, 5, 18, 23, 27 iulie, 27 noiembrie – spectacol cu *Tosca* la Opera din Stuttgart
- 18, 23, 27 noiembrie, 7, 10 decembrie – spectacol cu *La bohème* la Opera din München
- 20, 22, 25, 28 ianuarie – spectacol cu *Tosca* la Opera din Baltimore

Agenda tenorului Vasile Moldoveanu nu se oprește aici. Activitatea muzicală nu poate fi redată în întregime în paginile de mai sus, din lipsa informației. Mai este important de amintit că a susținut peste 140 de spectacole pe scena Metropolitan Opera, că a cântat în peste 80 de spectacole *Don Carlo*, operă ce l-a consacrat și i-a fost piatră de hotar în carieră și că a făcut parte din trei distribuții, în intervale diferite de timp, ale acestui spectacol, după cum urmează:

- 1979: Boris Christoff, Vasile Moldoveanu, dirijor James Conlon, Renato Bruson, Sylvia Sass

- 1980: Paul Plishka, Vasile Moldoveanu, dirijor James Levine, Sherrill Milnes, Renata Scotto
- 1982: Boris Christoff, Vasile Moldoveanu, Renato Bruson, Ghena Dimitrova

A fost invitat să cânte la Roudaki Hall, noua operă din Teheran, inaugurată după 1967, sub patronajul Majestaților Lor Pahlavi, pe scena căreia au mai fost invitați, printre alții, Tito Gobbi, Cesare Siepi, Rolando Panerai, Alberto Erede, Nicola Ghiuzeleu, Nicolae Herlea.

În lucrarea *Cronologia occidentală a muzicii clasice* de Charles J. Hall, tenorul Vasile Moldoveanu figurează la secțiunea *Debuturi* (1966) printre interpreții performanți. În aceeași secțiune îl găsim pe Christoph Eschenbach, iar la cea de *Noi poziții* pe Sergiu Comissiona. La capitolul *Cântăreți* o găsim pe Marina Krilovici, iar la secțiunea *Premii* pe Radu Lupu. Toți în același an, 1966.

Spectacole de operă în care Vasile Moldoveanu a cântat în România (la Opera Română din București)

Pagliacci de Ruggero Leoncavallo – Arlechin (debut la Opera Română)

Don Carlo de Giuseppe Verdi – Conte de Lerma

Carmen de Georges Bizet – Remendado

Lucia di Lamermoor de Gaetano Donizetti

Amorul doctor de Pascal Bentoiu – Lorenzo

La bohème de Giacomo Puccini – Rodolfo

Gianni Schicchi de Giacomo Puccini – Rinuccio

Otello de Giuseppe Verdi – Cassio

Rigoletto de Giuseppe Verdi – Ducele de Mantua

La traviata de Giuseppe Verdi – Alfredo

Don Giovanni de Wolfgang Amadeus Mozart – Don Ottavio

Die Fledermaus de Johann Strauss – Alfred

Die Entführung aus dem Serail de Wolfgang Amadeus Mozart – Pedrillo

Contes d'Hoffmann de Jacques Offenbach – Nathanael

Don Pasquale de Gaetano Donizetti – Ernesto

Decebal de Gheorghe Dumitrescu – Ardalus

Turandot de Giacomo Puccini – Pong

Fidelio de Ludwig van Beethoven – Jaquino

Ecaterina Teodoroiu de Emil Lerescu – sublocotenentul Pănoiu

Mireasa vândută de Bedrich Smetana

Cneazul Igor de Aleksandr Borodin – Vladimir

Die Zauberflöte de Wolfgang Amadeus Mozart – Tamino

**Spectacole de operă în care tenorul Vasile Moldoveanu
a cântat pe marile scene ale teatrelor de operă din lume
(Europa, S.U. A., Asia, Africa)**

Manon Lescaut de Giacomo Puccini – Des Grieux
Madama Butterfly de Giacomo Puccini – Pinkerton
La fanciulla del West de Giacomo Puccini – Dick Johnson
I vespri siciliani de Giuseppe Verdi – Arrigo
Cavalleria rusticana de Pietro Mascagni – Turridu
Don Carlo de Giuseppe Verdi – Don Carlo
Rigoletto de Giuseppe Verdi – Ducele de Mantua
La bohème de Giacomo Puccini – Rodolfo
La traviata de Giuseppe Verdi – Alfredo
Un ballo in maschera de Giuseppe Verdi – Riccardo
Lucia di Lamermoor de Gaetano Donizetti – Edgardo
Attila de Giuseppe Verdi – Uldino
Tosca de Giacomo Puccini – Mario Cavaradossi
Ernani de Giuseppe Verdi – Ernani, Don Juan de Aragon
Il tabarro de Giacomo Puccini – Luigi
Adrienne Lecouvreur de Francesco Cilea – Maurizio (Maurice de Saxe)
Il Trovatore de Giuseppe Verdi – Manrico
Turandot de Giacomo Puccini – Calàf
Giovanna D'Arco de Giuseppe Verdi – Carlo VII, regele Franței
Simon Boccanegra de Giuseppe Verdi – Gabriele Adorno
Carmen de Georges Bizet – Don Jose
Thérèse de Jules Massenet – Armand
I Masnadieri de Giuseppe Verdi – Carlo (Karl) Moor
Aida de Giuseppe Verdi – Radames
Otello de Giuseppe Verdi – Cassio

Parteneri de scenă (selectiv):

Boris Cristoff

Ghena Dimitrova

Theresa Zylis-Gara

Nicolai Ghiaurov

Galina Savova

Renato Bruson

Sherrill Milnes

Ana Tomova-Sintow

Magda Olivero

Piero Capucilli

Joan Sutherland

Leonie Rysanek

Renata Scotto

Cesare Siepi

Aprile Millo

Dame Margaret Price

Roberta Peters

Monserrat Caballé

Maria Chiara

Aldo Proti

Ursula Koszut

Mirella Freni

Azuko Azuma

Teresa Stratas

Nancy Shade

Raina Kabaivanska

Eva Marton

Kiri Te Kanawa

Dirijori (selectiv):

James Levine

Nello Santi

Riccardo Chailly

Carlo Franci

Michel Plasson

Francesco Molinari Pradelli

Antonio Guadagno

Giuseppe Patane

Rafael Kubelik

Carlo Franci

Leonard Slatkin

Thomas Fulton

Myung-Whun Chung

James Conlon

Silvio Varviso

Regizori (selectiv):

Roman Polanski

Franco Zeffirelli

Jean-Pierre Ponelle

Petrică Ionescu

Tito Capobianco

Nathaniel Merrill

Giancarlo del Monaco

Giancarlo Menotti

Scene muzicale de pe diferite continente (exceptând SUA) pe care a cântat tenorul Vasile Moldoveanu

Stuttgart (GERMANIA) – Staatsoper
München – Opera München
Düsseldorf – Opernhaus Düsseldorf
Ludwigsburg – Ludwigsburg
Opera Berlin – Deutsche Oper, Konzerthalle
Regensburg – Regensburg Opera
Bremen – Musical Theater Bremen
Hamburg – Hamburgische Staatsoper
Köln – Oper Köln
Bonn – Oper Bonn
Ludwigshafen – Opera Hemshofschachtel
Mannheim – Nationaltheater Mannheim
Hannovra – Staatsoper Hannover
Viena (AUSTRIA) – Wiener Staatsoper
Salzburg – Salzburg Opera
Paris (FRANȚA) – Opéra National de France, Salle Pleyel
Marsilia – Opéra de Marseille
Nisa – Opéra de Nice
Lyon – Opéra de Lyon
Monte Carlo (MONACO) – Opéra de Monte Carlo
Zürich (ELVEȚIA) – Opernhaus Zürich
Geneva – Grand Théâtre de Genève
Berna – Stadttheater Bern
Saint Gallen – Sankt Gallen Opera
Londra (ANGLIA) – Royal Opera House Covent Garden
Trieste (ITALIA) – Teatro Lirico Giuseppe Verdi
Parma – Teatro Regio di Parma
Amsterdam (OLANDA) – De Nederlandse Opera
Lisabona (PORTUGALIA) – Teatro Sao Carlo
Teheran (IRAN) – Roudaky Hall Opera House
Pretoria (AFRICA DE SUD) – Opera House Pretoria
Johannesburg – Opera House Johannesburg

Teatre de operă din Statele Unite ale Americii în care a cântat tenorul Vasile Moldoveanu

Baltimore (Maryland) – The Baltimore Opera Company

Denver (Colorado) – Opera House Denver

Saint Louis (Missouri) – Opera Theater of Saint Louis

San Jose (California) – San Jose Opera

San Francisco (California) – San Francisco Opera

Cleveland (Ohio) – Opera Cleveland

Atlanta (Georgia) – Opera Atlanta

Memphis (Tennessee) – Opera Memphis

Dallas (Texas) – Dallas Opera

Minneapolis (Minnesota) – Opera Minneapolis

Detroit (Michigan) – Detroit Opera

Philadelphia (Pennsylvania) – Opera Company of Philadelphia

Wolf Trap (Virginia) – Wolf Trap Opera Company

Chicago (Illinois) – Chicago Lyric Opera

Fort Worth (Texas) – Fort Worth Opera

New York – Metropolitan Opera

Spectacole în care a cântat tenorul Vasile Moldoveanu la Metropolitan Opera din New York (așa cum figurează în arhiva acestui teatru)

Lista de mai jos este extrasă din arhiva electronică online a Metropolitan Opera, New York și conține informații detaliate despre toate aparițiile tenorului Vasile Moldoveanu în cadrul spectacolelor acestei mari companii de operă. Numerele cuprinse între acolade reprezintă a câta oară s-a reprezentat opera respectivă în istoria Met-ului.

La bohème

Numărul de reprezentații cu spectacolul *La bohème*, precum și datele acestor spectacole:

La bohème {801, 843, 844, 845, 846, 847}

Minneapolis, Minnesota: 19 mai 1977

Metropolitan Opera House: 24, 27 ianuarie 1983, 1,4,7 februarie 1983

Distribuțiile spectacolelor cu opera *La bohème* (în ordine cronologică)

La bohème {801}

Minneapolis, Minnesota: 19 mai 1977 (Debut: **Vasile Moldoveanu**)

Mimi..... Renata Scotto

Rodolfo..... **Vasile Moldoveanu** [Debut]

Musetta..... Leona Mitchell

Marcello..... Vicente Sardinero

Schaunard..... Robert Goodloe

Colline..... Justino Díaz

Benoît..... Fernando Corena

Alcindoro..... Fernando Corena

Parpignol..... Arthur Apy

Sergente dei Doganieri..... Edward Ghazal

Un doganiere..... Frank Coffey

Dirijor..... Jan Behr

La bohème {843}

Metropolitan Opera House: 24 ianuarie 1983

Mimi..... Teresa Zylis-Gara

Rodolfo..... **Vasile Moldoveanu**

Musetta..... Carol Neblett
Marcello..... Brent Ellis
Schaunard..... Allan Monk
Colline..... Paul Plishka
Benoît..... Italo Tajo
Alcindoro..... Italo Tajo
Parpignol..... Dale Caldwell
Sergente dei Doganieri..... Domenico Simeone
Un doganiere..... Herman Marcus
Dirijor..... James Levine
Producția..... Franco Zeffirelli
Regia..... David Kneuss
Scenografia..... Franco Zeffirelli
Costume..... Peter J. Hall
Lumini..... Gil Wechsler

La bohème a avut 27 de reprezentații în sezonul respectiv.

La bohème {844}

Metropolitan Opera House: 27 ianuarie 1983

Mimi..... Teresa Zylis-Gara
Rodolfo..... **Vasile Moldoveanu**
Musetta..... Carol Neblett
Marcello..... Brent Ellis
Schaunard..... Allan Monk
Colline..... Paul Plishka
Benoît..... Italo Tajo
Alcindoro..... Italo Tajo
Parpignol..... Dale Caldwell
Sergente dei Doganieri..... Domenico Simeone
Un doganiere..... Herman Marcus
Dirijor..... James Levine

La bohème {845}

Metropolitan Opera House: 01 februarie 1983

Mimi..... Teresa Zylis-Gara

Rodolfo..... **Vasile Moldoveanu**
Musetta..... Carol Neblett
Marcello..... Brent Ellis
Schaunard..... Allan Monk
Colline..... Paul Plishka
Benoît..... Italo Tajo
Alcindoro..... Italo Tajo
Parpignol..... Dale Caldwell
Sergente dei Doganieri..... Domenico Simeone
Un doganiere..... Herman Marcus
Dirijor..... Eugene Kohn

La bohème {846}

Metropolitan Opera House: 04 februarie 1983

Mimi..... Teresa Zylis-Gara
Rodolfo..... **Vasile Moldoveanu**
Musetta..... Carol Neblett
Marcello..... Brent Ellis
Schaunard..... Allan Monk
Colline..... Paul Plishka
Benoît..... Italo Tajo
Alcindoro..... Italo Tajo
Parpignol..... Dale Caldwell
Sergente dei Doganieri..... Domenico Simeone
Un doganiere..... Herman Marcus
Dirijor..... Eugene Kohn

La bohème {847}

Metropolitan Opera House: 07 februarie 1983

Mimi..... Teresa Zylis-Gara
Rodolfo..... **Vasile Moldoveanu**
Musetta..... Carol Neblett
Marcello..... Brent Ellis
Schaunard..... Allan Monk
Colline..... Paul Plishka

Benoît..... Italo Tajo
Alcindoro..... Italo Tajo
Parpignol..... Dale Caldwell
Sergente dei Doganieri..... Domenico Simeone
Un doganiere..... Herman Marcus
Dirijor..... James Levine

Cavalleria rusticana

Cavalleria rusticana {564, 565, 566, 567, 568, 569, 572, 573}

Metropolitan Opera House: 04, 08, 13, 16, 19, 23 noiembrie 1985, 03, 07 decembrie 1985

Distribuțiile spectacolelor cu opera *Cavalleria rusticana*, în ordine cronologică:

Cavalleria rusticana {564}

Metropolitan Opera House: 04 noiembrie 1985 (Debuts: Garcia Navarro, Ernesto Veronelli)

Santuzza..... Hildegard Behrens

Turiddu..... **Vasile Moldoveanu**

Lola..... Isola Jones

Alfio..... Richard J. Clark

Mamma Lucia..... Hillary Johnsson

Dirijor..... Garcia Navarro [Debut]

Producția..... Franco Zeffirelli

Regia..... Fabrizio Melano

Designer..... Franco Zeffirelli

Lumini..... Gil Wechsler

Cavalleria rusticana a avut 18 reprezentări în anul respectiv.

Cavalleria rusticana {565}

Metropolitan Opera House: 08 noiembrie 1985

Santuzza..... Hildegard Behrens

Turiddu..... **Vasile Moldoveanu**

Lola..... Isola Jones

Alfio..... Richard J. Clark

Mamma Lucia..... Hillary Johnsson
Dirijor..... Garcia Navarro

Cavalleria rusticana {566}

Metropolitan Opera House: 13 noiembrie 1985

Santuzza..... Hildegard Behrens

Turiddu..... **Vasile Moldoveanu**

Lola..... Isola Jones

Alfio..... Richard J. Clark

Mamma Lucia..... Hillary Johnsson

Dirijor..... Garcia Navarro

Cavalleria rusticana {567}

Matineu,, Metropolitan Opera House: 16 noiembrie 1985. (Debut: George Fortune)

Santuzza..... Hildegard Behrens

Turiddu..... **Vasile Moldoveanu**

Lola..... Isola Jones

Alfio..... Richard J. Clark

Mamma Lucia..... Hillary Johnsson

Dirijor..... Garcia Navarro

Cavalleria rusticana {568}

Metropolitan Opera House: 19 noiembrie 1985

Santuzza..... Mignon Dunn

Turiddu..... **Vasile Moldoveanu**

Lola..... Isola Jones

Alfio..... Richard J. Clark

Mamma Lucia..... Hillary Johnsson

Dirijor..... Garcia Navarro

Cavalleria rusticana {569}

Metropolitan Opera House: 23 noiembrie 1985

Santuzza..... Mignon Dunn

Turiddu..... **Vasile Moldoveanu**
Lola..... Isola Jones
Alfio..... Richard J. Clark
Mamma Lucia..... Hillary Johnsson
Dirijor..... Garcia Navarro

Cavalleria rusticana {572}

Metropolitan Opera House: 03 decembrie 1985
Santuzza..... Hildegard Behrens
Turiddu..... **Vasile Moldoveanu**
Lola..... Isola Jones
Alfio..... Richard J. Clark
Mamma Lucia..... Batyah Godfrey Ben-David
Dirijor..... Garcia Navarro

Cavalleria rusticana {573}

Matinee Broadcast ed. Metropolitan Opera House: 07 decembrie 1985., Broadcast
Santuzza..... Hildegard Behrens
Turiddu..... **Vasile Moldoveanu**
Lola..... Isola Jones
Alfio..... Richard J. Clark
Mamma Lucia..... Batyah Godfrey Ben-David
Dirijor..... Garcia Navarro

Don Carlo

Don Carlo {100, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, }
Metropolitan Opera House; 13 februarie 1979 Debut: Atarah Hazzan
Cleveland Public Auditorium, Cleveland, Ohio; 20 aprilie 1979
Hynes Civic Auditorium, Boston, Massachusetts; 27 aprilie 1979
Civic Center, Atlanta, Georgia; 04 mai 1979
Northrup Auditorium, Minneapolis, Minnesota; 18 mai 1979
Masonic Hall, Detroit, Michigan; 26 mai 1979

Wolf Trap Farm Park, Vienna, Virginia, ; 08 iunie 1979

Metropolitan Opera House; 14, 18, 21 (Broadcast/Telecast), 26 februarie 1980,

Distribuțiile spectacolului *Don Carlo* (în ordine cronologică)

Don Carlo {100}

Metropolitan Opera House: 13 februarie 1979. (Debut: Atarah Hazzan)

Don Carlo..... **Vasile Moldoveanu**

Elisabetta di Valois..... Atarah Hazzan [Debut]

Rodrigo..... Garbis Boyagian [Ultima apariție]

La principessa Eboli..... Marilyn Horne

Filippo Il..... Paul Plishka

Il Grande Inquisitore..... James Morris

Una voce dal cielo..... Leona Mitchell

Un frate..... John Cheek

Tebaldo..... Betsy Norden

Un boscaiol..... Robert Manno

Il Conte di Lerma..... Dana Talley

La Contessa d'Aremberg.... Barbara Greene

Un Araldo Reale..... Charles Anthony

Dirijor..... James Levine

Don Carlo {108}

Cleveland Public Auditorium, Cleveland, Ohio: 20 aprilie 1979 (Debuturi: Nadine Denize, Therese Brandson)

Don Carlo..... **Vasile Moldoveanu**

Elisabetta di Valois..... Gilda Cruz-Romo

Rodrigo..... Sherrill Milnes

La principessa Eboli..... Nadine Denize [Debut]

Filippo Il..... Paul Plishka

Il Grande Inquisitore..... James Morris

Una voce dal cielo..... Therese Brandson [Debut]

Un frate..... John Cheek

Tebaldo..... Betsy Norden

Un boscaiol..... Peter Sliker

Il Conte di Lerma..... Dana Talley
La Contessa d'Aremberg.... Vicki Fisera
Un Araldo Reale..... Charles Anthony
Dirijor..... James Levine

Don Carlo {109}

Hynes Civic Auditorium, Boston, Massachusetts: 27 aprilie 1979

Don Carlo..... **Vasile Moldoveanu**
Elisabetta di Valois..... Gilda Cruz-Romo
Rodrigo..... Sherrill Milnes
La principessa Eboli..... Nadine Denize
Filippo Il..... Paul Plishka
Il Grande Inquisitore..... James Morris
Una voce dal cielo..... Therese Brandson
Un frate..... John Cheek
Tebaldo..... Betsy Norden
Un boscaiol..... Peter Sliker
Il Conte di Lerma..... Dana Talley
La Contessa d'Aremberg.... Vicki Fisera
Un Araldo Reale..... Charles Anthony
Dirijor..... James Levine

Don Carlo {110}

Civic Center, Atlanta, Georgia: 04 mai 1979

Don Carlo..... **Vasile Moldoveanu**
Elisabetta di Valois..... Gilda Cruz-Romo
Rodrigo..... Sherrill Milnes
La principessa Eboli..... Nadine Denize
Filippo Il..... Paul Plishka
Il Grande Inquisitore..... James Morris
Una voce dal cielo..... Therese Brandson
Un frate..... John Cheek
Tebaldo..... Betsy Norden
Un boscaiol..... Peter Sliker
Il Conte di Lerma..... Dana Talley

La Contessa d'Aremberg... Vicki Fisera
Un Araldo Reale..... Charles Anthony
Dirijor..... James Levine

Don Carlo {111}

Northrup Auditorium, Minneapolis, Minnesota: 18 mai 1979

Don Carlo..... **Vasile Moldoveanu**
Elisabetta di Valois..... Gilda Cruz-Romo
Rodrigo..... Sherrill Milnes
La principessa Eboli..... Nadine Denize
Filippo Il..... Paul Plishka
Il Grande Inquisitore..... James Morris
Una voce dal cielo..... Therese Brandson
Un frate..... John Cheek
Tebaldo..... Alma Jean Smith
Un boscaiol..... Robert Manno
Il Conte di Lerma..... Dana Talley
La Contessa d'Aremberg... Vicki Fisera
Un Araldo Reale..... Charles Anthony
Dirijor..... James Levine

Don Carlo {112}

Masonic Hall, Detroit, Michigan: 26 mai 1979

Don Carlo..... **Vasile Moldoveanu**
Elisabetta di Valois..... Gilda Cruz-Romo
Rodrigo..... Sherrill Milnes
La principessa Eboli..... Nadine Denize
Filippo Il..... Jerome Hines
Il Grande Inquisitore..... James Morris
Una voce dal cielo..... Therese Brandson
Un frate..... John Cheek
Tebaldo..... Alma Jean Smith
Un boscaiol..... Robert Manno
Il Conte di Lerma..... Dana Talley
La Contessa d'Aremberg... Vicki Fisera

Un Araldo Reale..... Charles Anthony
Dirijor..... James Levine

Don Carlo {113}

Wolf Trap Farm Park, Vienna, Virginia, : 08 iunie 1979

Don Carlo..... **Vasile Moldoveanu**
Elisabetta di Valois..... Gilda Cruz-Romo
Rodrigo..... Ryan Edwards
La principessa Eboli..... Nadine Denize
Filippo II..... Jerome Hines
Il Grande Inquisitore..... James Morris
Una voce dal cielo..... Therese Brandson
Un frate..... John Cheek
Tebaldo..... Alma Jean Smith
Un boscaiol..... Robert Manno
Il Conte di Lerma..... Dana Talley
La Contessa d'Aremberg... Vicki Fisera
Un Araldo Reale..... Charles Anthony
Dirijor..... James Levine

Don Carlo {114}

Metropolitan Opera House: 14 februarie 1980

Don Carlo..... **Vasile Moldoveanu**
Elisabetta di Valois..... Renata Scotto
Rodrigo..... Sherrill Milnes
La principessa Eboli..... Tatiana Troyanos
Filippo II..... Paul Plishka
Il Grande Inquisitore..... Jerome Hines
Una voce dal cielo..... Therese Brandson
Un frate..... John Cheek
Tebaldo..... Betsy Norden
Un boscaiol..... Peter Sliker
Il Conte di Lerma..... Dana Talley
La Contessa d'Aremberg... Barbara Greene
Un Araldo Reale..... Timothy Jenkins

Dirijor..... James Levine
Productia..... John Dexter
Scenografia..... David Reppa
Costume..... Ray Diffen
Lumini..... Gil Wechsler

Don Carlo {115}

Metropolitan Opera House: 18 februarie 1980

Don Carlo..... **Vasile Moldoveanu**
Elisabetta di Valois..... Renata Scotto
Rodrigo..... Sherrill Milnes
La principessa Eboli..... Tatiana Troyanos
Filippo II..... Paul Plishka
Il Grande Inquisitore..... Jerome Hines
Una voce dal cielo..... Therese Brandson
Un frate..... John Cheek
Tebaldo..... Betsy Norden
Un boscaiol..... Peter Sliker
Il Conte di Lerma..... Dana Talley
La Contessa d'Aremberg... Barbara Greene
Un Araldo Reale..... Timothy Jenkins
Dirijor..... James Levine

Don Carlo {116}

Metropolitan Opera House: 21 februarie 1980, *Broadcast / Telecast*

Don Carlo..... **Vasile Moldoveanu**
Elisabetta di Valois..... Renata Scotto
Rodrigo..... Sherrill Milnes
La principessa Eboli..... Tatiana Troyanos
Filippo II..... Paul Plishka
Il Grande Inquisitore..... Jerome Hines
Una voce dal cielo..... Therese Brandson
Un frate..... John Cheek
Tebaldo..... Betsy Norden
Un boscaiol..... Peter Sliker

Il Conte di Lerma..... Dana Talley
La Contessa d'Arenberg.... Barbara Greene
Un Araldo Reale..... Timothy Jenkins
Dirijor..... James Levine
Producția..... John Dexter
Scenografia..... David Reppa
Costume..... Ray Diffen
Lumini..... Gil Wechsler
Regizor TV..... Kirk Browning
Telecast: Live From The Met

Don Carlo {117}

Metropolitan Opera House: 26 februarie 1980. (Debut: Ferruccio Furlanetto)

Don Carlo..... **Vasile Moldoveanu**

Elisabetta di Valois..... Renata Scotto

Rodrigo..... Sherrill Milnes

La principessa Eboli..... Tatiana Troyanos

Filippo II..... Jerome Hines

Il Grande Inquisitore..... Ferruccio Furlanetto [Debut]

Una voce dal cielo..... Therese Brandson

Un frate..... John Cheek

Tebaldo..... Betsy Norden

Un boscaiol..... Peter Sliker

Il Conte di Lerma..... Dana Talley

La Contessa d'Arenberg.... Barbara Greene

Un Araldo Reale..... Timothy Jenkins

Dirijor..... James Levine

Madama Butterfly

Madama Butterfly {602, 606, 607, 608, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642}

Metropolitan Opera House; 06, 28 februarie 1979, 07, 10 octombrie 1981, 27 septembrie 1986,
01, 04, 10, 14, 18, 22, 25 octombrie 1986.

Distribuțiile spectacolelor cu opera *Madama Butterfly* (în ordine cronologică)

Madama Butterfly {602}

Metropolitan Opera House: 06 februarie 1979

Cio-Cio-San..... Teresa Kubiak

B.F. Pinkerton..... **Vasile Moldoveanu**

Suzuki..... Shirley Love

Sharpless..... Mario Sereni

Goro..... Andrea Velis

Lo zio Bonze..... Mario Bertolino

Yamadori..... Russell Christopher

Dolore..... Lavinia Di Franco-Pinto

Kate Pinkerton..... Ariel Bybee

Il Commissario Imperiale..... Arthur Thompson

L'Ufficiale del Registro..... Fawayne Murphy

Dirijor..... Richard Weitach

Madama Butterfly {606}

Metropolitan Opera House: 28 septembrie 1981. (Debut: Reed Reppa)

Cio-Cio-San..... Gilda Cruz-Romo

B.F. Pinkerton..... **Vasile Moldoveanu**

Suzuki..... Ariel Bybee

Sharpless..... Arthur Thompson

Goro..... Charles Anthony

Lo zio Bonze..... Morley Meredith

Yamadori..... Robert Goodloe

Dolore..... Reed Reppa

Kate Pinkerton..... Therese Brandson

Il Commissario Imperiale..... Norman Andersson

L'Ufficiale del Registro..... Arthur Apy

Dirijor..... Thomas Fulton

Producția..... Yoshio Aoyama Stage

Director..... Fabrizio Melano

Designer..... Motohiro Nagasaka

Scenografia..... Charles Elson

Costume..... Ming Cho Lee

Lumini..... Gil Wechsler

Madama Butterfly a avut 19 reprezentații în acel an.

Madama Butterfly {607}

Metropolitan Opera House: 07 octombrie 1981

Cio-Cio-San..... Gilda Cruz-Romo

B.F. Pinkerton..... **Vasile Moldoveanu**

Suzuki..... Ariel Bybee

Sharpless..... Arthur Thompson

Goro..... Charles Anthony

Lo zio Bonze..... Morley Meredith

Yamadori..... Robert Goodloe

Dolore..... Reed Reppa

Kate Pinkerton..... Therese Brandson

Il Commissario Imperiale..... Norman Andersson

L'Ufficiale del Registro..... Arthur Apy

Dirijor..... Thomas Fulton

Madama Butterfly {608}

Matineu,. Metropolitan Opera House: 10 octombrie 1981

Cio-Cio-San..... Gilda Cruz-Romo

B.F. Pinkerton..... **Vasile Moldoveanu**

Suzuki..... Ariel Bybee

Sharpless..... Arthur Thompson

Goro..... Charles Anthony

Lo zio Bonze..... Morley Meredith

Yamadori..... Robert Goodloe

Dolore..... Reed Reppa

Kate Pinkerton..... Therese Brandson

Il Commissario Imperiale..... Norman Andersson

L'Ufficiale del Registro..... Arthur Apy

Dirijor..... Thomas Fulton

Madama Butterfly {635}

Evening ed. Metropolitan Opera House: 27 septembrie 1986 (Debuturi: Renata Scotto [Regia], Alexander Myers)

Cio-Cio-San..... Renata Scotto
B.F. Pinkerton..... **Vasile Moldoveanu**
Suzuki..... Claudia Catania
Sharpless..... Leo Nucci
Goro..... Charles Anthony
Lo zio Bonze..... Morley Meredith
Yamadori..... John Darrenkamp
Dolore..... Alexander Myers
Kate Pinkerton..... Diane Kesling
Il Commissario Imperiale..... Richard Vernon
L'Ufficiale del Registro..... William Mellow
Dirijor..... Nello Santi
Producția..... Yoshio Aoyama
Regia..... Renata Scotto [Debut]
Designer..... Motohiro Nagasaka
Scenografia..... Charles Elson
Costume..... Ming Cho Lee

Madama Butterfly a avut 11 reprezentații în stagiune.

Madama Butterfly {637}

Matineu., Metropolitan Opera House: 04 octombrie 1986.

Cio-Cio-San..... Renata Scotto
B.F. Pinkerton..... **Vasile Moldoveanu**
Suzuki..... Claudia Catania
Sharpless..... Leo Nucci
Goro..... Charles Anthony
Lo zio Bonze..... Morley Meredith
Yamadori..... John Darrenkamp
Dolore..... Alexander Myers
Kate Pinkerton..... Diane Kesling
Il Commissario Imperiale..... Richard Vernon

L'Ufficiale del Registro..... William Mellow
Dirijor..... Nello Santi

Madama Butterfly {638}

Metropolitan Opera House: 10 ottobre 1986

Cio-Cio-San..... Renata Scotto

B.F. Pinkerton..... **Vasile Moldoveanu**

Suzuki..... Claudia Catania

Sharpless..... Richard J. Clark

Goro..... Charles Anthony

Lo zio Bonze..... Morley Meredith

Yamadori..... John Darrenkamp

Dolore..... Alexander Myers

Kate Pinkerton..... Diane Kesling

Il Commissario Imperiale..... Richard Vernon

L'Ufficiale del Registro..... William Mellow

Dirijor..... Nello Santi

Madama Butterfly {639}

Metropolitan Opera House: 14 ottobre 1986

Cio-Cio-San..... Renata Scotto

B.F. Pinkerton..... **Vasile Moldoveanu**

Suzuki..... Claudia Catania

Sharpless..... Richard J. Clark

Goro..... Charles Anthony

Lo zio Bonze..... Morley Meredith

Yamadori..... John Darrenkamp

Dolore..... Alexander Myers

Kate Pinkerton..... Diane Kesling

Il Commissario Imperiale..... Richard Vernon

L'Ufficiale del Registro..... William Mellow

Dirijor..... Nello Santi

Madama Butterfly {640}

Matineu., Metropolitan Opera House: 18 octombrie 1986 (Debut: Yoko Watanabe)

Cio-Cio-San..... Yoko Watanabe [Debut]

B.F. Pinkerton..... **Vasile Moldoveanu**

Suzuki..... Claudia Catania

Sharpless..... Leo Nucci

Goro..... Charles Anthony

Lo zio Bonze..... Morley Meredith

Yamadori..... John Darrenkamp

Dolore..... Alexander Myers

Kate Pinkerton..... Louise Wohlfka

Il Commissario Imperiale..... Richard Vernon

L'Ufficiale del Registro..... Dennis Steff

Dirijor..... Nello Santi

Madama Butterfly {641}

Metropolitan Opera House: 22 octombrie 1986

Cio-Cio-San..... Renata Scotto

B.F. Pinkerton..... **Vasile Moldoveanu**

Suzuki..... Claudia Catania

Sharpless..... Leo Nucci

Goro..... Charles Anthony

Lo zio Bonze..... Ara Berberian

Yamadori..... John Darrenkamp

Dolore..... Alexander Myers

Kate Pinkerton..... Louise Wohlfka

Il Commissario Imperiale..... Richard Vernon

L'Ufficiale del Registro..... Dennis Steff

Dirijor..... Nello Santi

Madama Butterfly {642}

Metropolitan Opera House: 25 octombrie 1986

Cio-Cio-San..... Yoko Watanabe

B.F. Pinkerton..... **Vasile Moldoveanu** [Ultima apariție]

Suzuki..... Claudia Catania

Sharpless..... Leo Nucci
Goro..... Charles Anthony
Lo zio Bonze..... Ara Berberian
Yamadori..... John Darrenkamp
Dolore..... Alexander Myers
Kate Pinkerton..... Louise Wohlfalka
Il Commissario Imperiale..... Richard Vernon
L'Ufficiale del Registro..... Dennis Steff
Dirijor..... Nello Santi

Manon Lescaut

Manon Lescaut {163, 164, 165, 166, 167, 168, 170, 182, 183, 184, 186, 187, 188, 189}
Metropolitan Opera House; 19, 23, 28, 31 martie 1984; 06, 11, 17 aprilie 1984, 27 februarie
1985; 02, 05 martie 1985,
New York, Manhattan, Central Park; 11 iunie 1985
New York, Brooklyn, Prospect Park; 14 iunie 1985
New York, Queens, Astoria Park; 19 iunie 1985
East Meadow, New York, Eisenhower Park; 22 iunie 1985

Distribuțiile spectacolului cu opera ***Manon Lescaut*** (în ordine cronologică)

Manon Lescaut {163}

Metropolitan Opera House: 19 martie 1984. (Debut: Beverly Hulse)

Manon..... Teresa Zylis-Gara

Des Grieux..... **Vasile Moldoveanu**

Lescaut..... Allan Monk

Geronte..... Italo Tajo

Edmondo..... Kirk Redmann

L'oste..... Mario Bertolino

Un musico..... Diane Kesling

Un musico..... Beverly Hulse [Debut]

Un musico..... Linda Mays

Un musico..... Joyce Olson

Un musico..... Sandra Bush

Il maestro di ballo..... Andrea Velis
Sergente degli arcieri..... Richard Vernon
Un lampionaio..... Charles Anthony
Un comandante di marina..... Russell Christopher
Dirijor..... Nello Santi
Productia..... Gian Carlo Menotti
Designer..... Desmond Heeley
Lumini..... Gil Wechsler

Manon Lescaut a avut 9 reprezentații în această stagiune.

Manon Lescaut {164}

Metropolitan Opera House: 23 martie 1984

Manon..... Teresa Zylis-Gara

Des Grieux..... **Vasile Moldoveanu**

Lescaut..... Allan Monk

Geronte..... Italo Tajo

Edmondo..... Kirk Redmann

L'oste..... Mario Bertolino

Un musico..... Diane Kesling

Un musico..... Beverly Hulse

Un musico..... Linda Mays

Un musico..... Joyce Olson

Un musico..... Sandra Bush

Il maestro di ballo..... Andrea Velis

Sergente degli arcieri..... Richard Vernon

Un lampionaio..... Charles Anthony

Un comandante di marina..... Russell Christopher

Dirijor..... Nello Santi

Manon Lescaut {165}

Metropolitan Opera House: 28 martie 1984

Manon..... Teresa Zylis-Gara

Des Grieux..... **Vasile Moldoveanu**

Lescaut..... Allan Monk

Geronte..... Italo Tajo
Edmondo..... Kirk Redmann
L'oste..... Mario Bertolino
Un musico..... Diane Kesling
Un musico..... Beverly Hulse
Un musico..... Linda Mays
Un musico..... Joyce Olson
Un musico..... Sandra Bush
Il maestro di ballo..... Andrea Velis
Sergente degli arcieri..... Richard Vernon
Un lampionaio..... Charles Anthony
Un comandante di marina..... Russell Christopher
Dirijor..... Nello Santi

Manon Lescaut {166}

Metropolitan Opera House: 31 martie 1984

Manon..... Teresa Zylis-Gara [Ultima apariție]

Des Grieux..... **Vasile Moldoveanu**

Lescaut..... Allan Monk

Geronte..... Italo Tajo

Edmondo..... Kirk Redmann

L'oste..... Mario Bertolino

Un musico..... Diane Kesling

Un musico..... Beverly Hulse

Un musico..... Linda Mays

Un musico..... Joyce Olson

Un musico..... Sandra Bush

Il maestro di ballo..... Andrea Velis

Sergente degli arcieri..... Richard Vernon

Un lampionaio..... Charles Anthony

Un comandante di marina..... Russell Christopher

Dirijor..... Nello Santi

Manon Lescaut {167}

Metropolitan Opera House: 06 aprilie 1984

Manon..... Carol Neblett
Des Grieux..... **Vasile Moldoveanu**
Lescaut..... Allan Monk
Geronte..... Italo Tajo
Edmondo..... Kirk Redmann
L'oste..... Mario Bertolino
Un musico..... Diane Kesling
Un musico..... Beverly Hulse
Un musico..... Linda Mays
Un musico..... Joyce Olson
Un musico..... Sandra Bush
Il maestro di ballo..... Andrea Velis
Sergente degli arcieri..... Richard Vernon
Un lampionaio..... Charles Anthony
Un comandante di marina..... Russell Christopher
Dirijor..... Nello Santi

Manon Lescaut {168}

Metropolitan Opera House: 11 aprilie 1984

Manon..... Carol Neblett
Des Grieux..... **Vasile Moldoveanu**
Lescaut..... Brian Schexnayder
Geronte..... Italo Tajo
Edmondo..... Kirk Redmann
L'oste..... William Fleck
Un musico..... Diane Kesling
Un musico..... Constance Green
Un musico..... Judith Goldberg
Un musico..... Barbara Bystrom
Un musico..... Carole Wright
Il maestro di ballo..... Anthony Laciura
Sergente degli arcieri..... Richard Vernon
Un lampionaio..... Charles Anthony
Un comandante di marina..... Russell Christopher
Dirijor..... Nello Santi

Manon Lescaut {170}

Metropolitan Opera House: 17 aprilie 1984

Manon..... Carol Neblett

Des Grieux..... **Vasile Moldoveanu**

Lescaut..... Allan Monk

Geronte..... Ara Berberian

Edmondo..... Kirk Redmann

L'oste..... Mario Bertolino

Un musico..... Gail Dubinbaum

Un musico..... Constance Green

Un musico..... Judith Goldberg

Un musico..... Barbara Bystrom

Un musico..... Carole Wright

Il maestro di ballo..... Anthony Laciura

Sergente degli arcieri..... Richard Vernon

Un lampionaio..... Charles Anthony

Un comandante di marina..... Russell Christopher

Dirijor..... Nello Santi

Manon Lescaut {182}

Metropolitan Opera House: 27 februarie 1985

Manon..... Adriana Maliponte

Des Grieux..... **Vasile Moldoveanu**

Lescaut..... Lenus Carlson

Geronte..... Ara Berberian

Edmondo..... Kirk Redmann

L'oste..... Spiro Malas

Un musico..... Diane Kesling

Un musico..... Constance Green

Un musico..... Judith Goldberg

Un musico..... Barbara Bystrom

Un musico..... Carole Wright

Il maestro di ballo..... Andrea Velis

Sergente degli arcieri..... John Darrenkamp

Un lampionaio..... Charles Anthony
Un comandante di marina..... Russell Christopher
Dirijor..... Nello Santi

Manon Lescaut {183}

Metropolitan Opera House: 02 martie 1985

Manon..... Adriana Maliponte
Des Grieux..... **Vasile Moldoveanu**
Lescaut..... Lenus Carlson
Geronte..... Ara Berberian
Edmondo..... Kirk Redmann
L'oste..... Spiro Malas
Un musico..... Diane Kesling
Un musico..... Constance Green
Un musico..... Judith Goldberg
Un musico..... Barbara Bystrom
Un musico..... Carole Wright
Il maestro di ballo..... Andrea Velis
Sergente degli arcieri..... John Darrenkamp
Un lampionaio..... Charles Anthony
Un comandante di marina..... Russell Christopher
Dirijor..... Nello Santi

Manon Lescaut {184}

Metropolitan Opera House: 05 martie 1985

Manon..... Adriana Maliponte
Des Grieux..... **Vasile Moldoveanu**
Lescaut..... Lenus Carlson
Geronte..... Ara Berberian
Edmondo..... Allan Glassman
L'oste..... Spiro Malas
Un musico..... Diane Kesling
Un musico..... Constance Green
Un musico..... Judith Goldberg
Un musico..... Barbara Bystrom

Un musico..... Carole Wright
Il maestro di ballo..... Andrea Velis
Sergente degli arcieri..... John Darrenkamp
Un lampionaio..... Charles Anthony
Un comandante di marina..... Russell Christopher
Dirijor..... Nello Santi

Manon Lescaut {186}

New York, Manhattan, Central Park, Great Lawn June: 11 iunie 1985

In Concert

Manon..... Adriana Maliponte
Des Grieux..... **Vasile Moldoveanu**
Lescaut..... Pablo Elvira
Geronte..... Ara Berberian
Edmondo..... Kirk Redmann
L'oste..... Spiro Malas
Un musico..... Isola Jones
Un musico..... Constance Green
Un musico..... Judith Goldberg
Un musico..... Barbara Bystrom
Un musico..... Carole Wright
Il maestro di ballo..... Andrea Velis
Sergente degli arcieri..... John Darrenkamp
Un lampionaio..... Charles Anthony
Un comandante di marina..... Russell Christopher
Dirijor..... Nello Santi

[Performances June 11 through June 21 were presented as part of the free Public Parks Series.]

Manon Lescaut {187}

Great Lawn June, New York, Brooklyn, Prospect Park: 14 iunie 1985

In Concert

Manon..... Patricia Craig
Des Grieux..... **Vasile Moldoveanu**
Lescaut..... Vernon Hartman
Geronte..... Ara Berberian

Edmondo..... Kirk Redmann
L'oste..... Spiro Malas
Un musico..... Isola Jones
Un musico..... Constance Green
Un musico..... Judith Goldberg
Un musico..... Barbara Bystrom
Un musico..... Carole Wright
Il maestro di ballo..... Andrea Velis
Sergente degli arcieri..... John Darrenkamp
Un lampionaio..... Charles Anthony
Un comandante di marina..... Russell Christopher
Dirijor..... Nello Santi

Manon Lescaut {188}

New York, Queens, Astoria Park: 19 iunie 1985

In Concert

Manon..... Adriana Maliponte
Des Grieux..... **Vasile Moldoveanu**
Lescaut..... Vernon Hartman
Geronte..... James Courtney
Edmondo..... Allan Glassman
L'oste..... William Fleck
Un musico..... Isola Jones
Un musico..... Constance Green
Un musico..... Judith Goldberg
Un musico..... Barbara Bystrom
Un musico..... Carole Wright
Il maestro di ballo..... Anthony Laciura
Sergente degli arcieri..... John Darrenkamp
Un lampionaio..... Charles Anthony
Un comandante di marina..... Russell Christopher
Dirijor..... Nello Santi

Manon Lescaut {189}

East Meadow, New York, Eisenhower Park: 22 iunie 1985.

In Concert

Manon..... Adriana Maliponte
Des Grieux..... **Vasile Moldoveanu**
Lescaut..... Pablo Elvira
Geronte..... Ara Berberian
Edmondo..... Allan Glassman
L'oste..... Spiro Malas
Un musico..... Isola Jones
Un musico..... Constance Green
Un musico..... Judith Goldberg
Un musico..... Barbara Bystrom
Un musico..... Carole Wright
Il maestro di ballo..... Anthony Laciura
Sergente degli arcieri..... John Darrenkamp
Un lampionaio..... Charles Anthony
Un comandante di marina..... Russell Christopher
Dirijor..... Nello Santi

Rigoletto

Rigoletto{598, 599, 600, 602, 603, 604, 605}

Kennedy Center for the Performing Arts, Washington, D. C. ; 24, 30 aprilie 1982

Atlanta Civic Center, Atlanta, Georgia; 08 mai 1982

Fair Park Music Hall, Dallas, Texas; 14 mai 1982

Northrup Auditorium, Minneapolis, Minnesota; 22 mai 1982

Masonic Auditorium, Detroit, Michigan; 29 mai 1982

Cleveland Public Auditorium, Cleveland, Ohio; 05 iunie 1982

Metropolitan Center, Boston, Massachusetts; 06/ 12/ 1982

Distribuțiile spectacolului cu opera ***Rigoletto*** (în ordine cronologică)

Rigoletto {598}

Kennedy Center for the Performing Arts, Washington, D. C. : 24 aprilie 1982

Rigoletto..... Matteo Manuguerra

Gilda..... Benita Valente

Il Duca di Mantova..... **Vasile Moldoveanu**
Maddalena..... Claudia Catania
Sparafucile..... Ara Berberian
Monterone..... Richard J. Clark
Borsa..... Charles Anthony
Marullo..... John Darrenkamp
Il Conte di Ceprano..... Norman Andersson
La Contessa di Ceprano..... Loretta Di Franco
Giovanna..... Batyah Godfrey Ben-David
Un paggio..... Nadyne Brewer
Usciere..... Paul De Paola
Dirijor..... Nello Santi

Rigoletto {599}

Kennedy Center for the Performing Arts, Washington, D. C. : 30 aprilie 1982

Rigoletto..... Matteo Manuguerra
Gilda..... Benita Valente
Il Duca di Mantova..... **Vasile Moldoveanu**
Maddalena..... Joann Grillo
Sparafucile..... Ara Berberian
Monterone..... Richard J. Clark
Borsa..... Charles Anthony
Marullo..... John Darrenkamp
Il Conte di Ceprano..... Norman Andersson
La Contessa di Ceprano..... Loretta Di Franco
Giovanna..... Batyah Godfrey Ben-David
Un paggio..... Nadyne Brewer
Usciere..... Paul De Paola
Dirijor..... Nello Santi

Rigoletto {600}

Atlanta Civic Center, Atlanta, Georgia: 08 mai 1982

Rigoletto..... Matteo Manuguerra
Gilda..... Benita Valente
Il Duca di Mantova..... **Vasile Moldoveanu**

Maddalena..... Claudia Catania
Sparafucile..... Ara Berberian
Monterone..... Richard J. Clark
Borsa..... Charles Anthony
Marullo..... John Darrenkamp
Il Conte di Ceprano..... Norman Andersson
La Contessa di Ceprano..... Loretta Di Franco
Giovanna..... Batyah Godfrey Ben-David
Un paggio..... Nadyne Brewer
Usciere..... Paul De Paola

Rigoletto {601}

Fair Park Music Hall, Dallas, Texas: 14 mai 1982

Rigoletto..... Matteo Manuguerra
Gilda..... Benita Valente
Il Duca di Mantova..... **Vasile Moldoveanu**
Maddalena..... Joann Grillo
Sparafucile..... Ara Berberian
Monterone..... Richard J. Clark
Borsa..... Charles Anthony
Marullo..... John Darrenkamp
Il Conte di Ceprano..... Norman Andersson
La Contessa di Ceprano..... Loretta Di Franco
Giovanna..... Geraldine Decker
Un paggio..... Nadyne Brewer
Usciere..... Paul De Paola
Dirijor..... Nello Santi

Rigoletto {602}

Northrup Auditorium, Minneapolis, Minnesota: 22 mai 1982

Rigoletto..... Louis Quilico
Gilda..... Roberta Peters
Il Duca di Mantova..... **Vasile Moldoveanu**
Maddalena..... Claudia Catania
Sparafucile..... Ara Berberian

Monterone..... Richard J. Clark
Borsa..... Charles Anthony
Marullo..... John Darrenkamp
Il Conte di Ceprano..... Norman Andersson
La Contessa di Ceprano..... Loretta Di Franco
Giovanna..... Geraldine Decker
Un paggio..... Nadyne Brewer
Usciere..... Paul De Paola
Dirijor..... Nello Santi

Rigoletto {603}

Masonic Auditorium, Detroit, Michigan: 29 mai 1982

Rigoletto..... Louis Quilico
Gilda..... Benita Valente
Il Duca di Mantova..... **Vasile Moldoveanu**
Maddalena..... Claudia Catania
Sparafucile..... Ara Berberian
Monterone..... Richard J. Clark
Borsa..... Charles Anthony
Marullo..... John Darrenkamp
Il Conte di Ceprano..... Norman Andersson
La Contessa di Ceprano..... Loretta Di Franco
Giovanna..... Geraldine Decker
Un paggio..... Nadyne Brewer
Usciere..... Paul De Paola
Dirijor..... Nello Santi

Rigoletto {604}

Cleveland Public Auditorium, Cleveland, Ohio: 05 iunie 1982

Rigoletto..... Louis Quilico
Gilda..... Roberta Peters
Il Duca di Mantova..... **Vasile Moldoveanu**
Maddalena..... Claudia Catania
Sparafucile..... Ara Berberian
Monterone..... Richard J. Clark

Borsa..... Charles Anthony
Marullo..... John Darrenkamp
Il Conte di Ceprano..... Norman Andersson
La Contessa di Ceprano..... Loretta Di Franco
Giovanna..... Geraldine Decker
Un paggio..... Nadyne Brewer
Usciere..... Paul De Paola
Dirijor..... Nello Santi

Rigoletto {605}

Metropolitan Center, Boston, Massachusetts: 12 iunie 1982

Rigoletto..... Louis Quilico
Gilda..... Roberta Peters
Il Duca di Mantova..... **Vasile Moldoveanu**
Maddalena..... Claudia Catania
Sparafucile..... Ara Berberian
Monterone..... Richard J. Clark
Borsa..... Charles Anthony
Marullo..... John Darrenkamp
Il Conte di Ceprano..... Norman Andersson
La Contessa di Ceprano..... Loretta Di Franco
Giovanna..... Geraldine Decker
Un paggio..... Nadyne Brewer [Ultima apariție]
Usciere..... Paul De Paola
Dirijor..... Nello Santi

Simon Boccanegra

Simon Boccanegra {76,77, 78, 79, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104}

Metropolitan Opera House; 23, 26, 29 noiembrie 1984; 03, 07, 12, 15, 22, 26, 29 decembrie 1984; 04 ianuarie 1985

Wang Center for the Performing Arts, Boston, Massachusetts; 26 aprilie 1985

Playhouse Square Center, Cleveland, Ohio; 02 mai 1985

Atlanta Civic Center, Atlanta, Georgia; 09 mai 1985

Unliversity of Minnesota, Northrop Auditorium, Minneapolis, Minnesota; 16 mai 1985
Masonic Temple, Detroit, Michigan; 23 mai 1985
Kennedy Center for the Performing Arts, Washington, D. C. ; 31 mai 1985
Metropolitan Opera House; 21, 24, 27 februarie 1986, 04, 07., 12, 15, 19, 22, 27 martie 1986

Distribuțiile spectacolului cu opera *Simon Boccanegra* (în ordine cronologică)

Simon Boccanegra {76}

Metropolitan Opera House: 23 noiembrie 1984. (Premieră)

Simon Boccanegra..... Sherrill Milnes

Amelia..... Anna Tomowa-Sintow

Gabriele Adorno..... **Vasile Moldoveanu**

Jacopo Fiesco..... Paul Plishka

Paolo Albiani..... Peter Glossop

Pietro..... James Courtney

Un'ancella..... Dawn Upshaw

Un capitano..... Robert Nagy

Dirijor..... James Levine

Producția..... Tito Capobianco

Designer..... Pier Luigi Pizzi

Lumini..... Gil Wechsler

Simon Boccanegra a avut 19 reprezentații stagiunea respectivă.

Simon Boccanegra {77}

Metropolitan Opera House: 26 noiembrie 1984

Simon Boccanegra..... Sherrill Milnes

Amelia..... Anna Tomowa-Sintow

Gabriele Adorno..... **Vasile Moldoveanu**

Jacopo Fiesco..... Paul Plishka

Paolo Albiani..... Peter Glossop

Pietro..... James Courtney

Un'ancella..... Dawn Upshaw

Un capitano..... Robert Nagy

Dirijor..... James Levine

Simon Boccanegra {78}

Metropolitan Opera House: 29 noiembrie 1984

Simon Boccanegra..... Sherrill Milnes

Amelia..... Anna Tomowa-Sintow

Gabriele Adorno..... **Vasile Moldoveanu**

Jacopo Fiesco..... Paul Plishka

Paolo Albiani..... Peter Glossop

Pietro..... James Courtney

Un'ancella..... Dawn Upshaw

Un capitano..... Robert Nagy

Dirijor..... James Levine

Simon Boccanegra {79}

Metropolitan Opera House: 03 decembrie 1984. (Debut: Aprile Millo)

Simon Boccanegra..... Sherrill Milnes

Amelia..... Aprile Millo [Debut]

Gabriele Adorno..... **Vasile Moldoveanu**

Jacopo Fiesco..... Paul Plishka

Paolo Albiani..... Peter Glossop

Pietro..... James Courtney

Un'ancella..... Dawn Upshaw

Un capitano..... Robert Nagy

Dirijor..... James Levine

Simon Boccanegra {80}

Metropolitan Opera House: 07 decembrie 1984

Simon Boccanegra..... Sherrill Milnes

Amelia..... Anna Tomowa-Sintow

Gabriele Adorno..... **Vasile Moldoveanu**

Jacopo Fiesco..... Paul Plishka

Paolo Albiani..... Peter Glossop

Pietro..... James Courtney

Un'ancella..... Dawn Upshaw

Un capitano..... Robert Nagy
Dirijor..... James Levine

Simon Boccanegra {81}

Metropolitan Opera House: 12 decembrie 1984

Simon Boccanegra..... Sherrill Milnes

Amelia..... Anna Tomowa-Sintow

Gabriele Adorno..... **Vasile Moldoveanu**

Jacopo Fiesco..... Paul Plishka

Paolo Albiani..... Peter Glossop

Pietro..... James Courtney

Un'ancella..... Dawn Upshaw

Un capitano..... Robert Nagy

Dirijor..... James Levine

Simon Boccanegra {82}

Metropolitan Opera House: 15 decembrie 1984

Simon Boccanegra..... Peter Glossop

Amelia..... Anna Tomowa-Sintow

Gabriele Adorno..... **Vasile Moldoveanu**

Jacopo Fiesco..... Paul Plishka

Paolo Albiani..... Richard J. Clark

Pietro..... Terry Cook

Un'ancella..... Dawn Upshaw

Un capitano..... Robert Nagy

Dirijor..... James Levine

Simon Boccanegra {84}

Metropolitan Opera House: 22 decembrie 1984

Simon Boccanegra..... Sherrill Milnes

Amelia..... Aprile Millo

Gabriele Adorno..... **Vasile Moldoveanu**

Jacopo Fiesco..... Paul Plishka

Paolo Albiani..... Richard J. Clark

Pietro..... James Courtney
Un'ancella..... Dawn Upshaw
Un capitano..... Robert Nagy
Dirijor..... James Levine

Simon Boccanegra {85}

Metropolitan Opera House: 26 decembrie 1984

Simon Boccanegra..... Sherrill Milnes
Amelia..... Anna Tomowa-Sintow
Gabriele Adorno..... **Vasile Moldoveanu**
Jacopo Fiesco..... Paul Plishka
Paolo Albiani..... Richard J. Clark
Pietro..... James Courtney
Un'ancella..... Dawn Upshaw
Un capitano..... Robert Nagy
Dirijor..... James Levine

Simon Boccanegra {86}

Matineu., Metropolitan Opera House: 29 decembrie 1984., Broadcast / Telecast

Simon Boccanegra..... Sherrill Milnes
Amelia..... Anna Tomowa-Sintow
Gabriele Adorno..... **Vasile Moldoveanu**
Jacopo Fiesco..... Paul Plishka
Paolo Albiani..... Richard J. Clark
Pietro..... James Courtney
Un'ancella..... Dawn Upshaw
Un capitano..... Robert Nagy
Dirijor..... James Levine
Productia..... Tito Capobianco
Designer..... Pier Luigi Pizzi
Lumini..... Gil Wechsler
Regizor TV..... Brian Large
Telecast: Live From The Met

Acest spectacol a fost transmis în direct, la televiziune, în Europa. A fost transmis, mai târziu, în Statele Unite ale Americii

Simon Boccanegra {88}

Metropolitan Opera House: 04 ianuarie 1985

Simon Boccanegra..... Sherrill Milnes

Amelia..... Anna Tomowa-Sintow

Gabriele Adorno..... **Vasile Moldoveanu**

Jacopo Fiesco..... Ferruccio Furlanetto

Paolo Albiani..... Richard J. Clark

Pietro..... Terry Cook

Un'ancella..... Dawn Upshaw

Un capitano..... Robert Nagy

Dirijor..... James Levine

Simon Boccanegra {89}

Wang Center for the Performing Arts, Boston, Massachusetts: 26 aprilie 1985

Simon Boccanegra..... Sherrill Milnes

Amelia..... Aprile Millo

Gabriele Adorno..... **Vasile Moldoveanu**

Jacopo Fiesco..... Paul Plishka

Paolo Albiani..... Richard J. Clark

Pietro..... James Courtney

Un'ancella..... Dawn Upshaw

Un capitano..... Robert Nagy

Dirijor..... Nello Santi

Simon Boccanegra {90}

Playhouse Square Center, Cleveland, Ohio: 02 mai 1985

Simon Boccanegra..... Sherrill Milnes

Amelia..... Aprile Millo

Gabriele Adorno..... **Vasile Moldoveanu**

Jacopo Fiesco..... Paul Plishka

Paolo Albiani..... Richard J. Clark

Pietro..... James Courtney
Un'ancella..... Dawn Upshaw
Un capitano..... Robert Nagy
Dirijor..... Nello Santi

Simon Boccanegra {91}

Atlanta Civic Center, Atlanta, Georgia: 09 mai 1985

Simon Boccanegra..... Sherrill Milnes
Amelia..... Aprile Millo
Gabriele Adorno..... **Vasile Moldoveanu**
Jacopo Fiesco..... Paul Plishka
Paolo Albiani..... Peter Glossop
Pietro..... James Courtney
Un'ancella..... Dawn Upshaw
Un capitano..... Robert Nagy
Dirijor..... Nello Santi

Simon Boccanegra {92}

University of Minnesota, Northrop Auditorium, Minneapolis, Minnesota: 16 mai 1985

Simon Boccanegra..... Sherrill Milnes
Amelia..... Aprile Millo
Gabriele Adorno..... **Vasile Moldoveanu**
Jacopo Fiesco..... Paul Plishka
Paolo Albiani..... Peter Glossop
Pietro..... James Courtney
Un'ancella..... Sandra Bush
Un capitano..... Robert Nagy
Dirijor..... Nello Santi

Simon Boccanegra {93}

Masonic Temple, Detroit, Michigan: 23 mai 1985

Simon Boccanegra..... Sherrill Milnes
Amelia..... Aprile Millo
Gabriele Adorno..... **Vasile Moldoveanu**

Jacopo Fiesco..... Paul Plishka
Paolo Albiani..... Peter Glossop
Pietro..... James Courtney
Un'ancella..... Dawn Upshaw
Un capitano..... Robert Nagy
Dirijor..... Nello Santi

Simon Boccanegra {94}

Kennedy Center for the Performing Arts, Washington, D. C. : 31 mai 1985

Simon Boccanegra..... Sherrill Milnes
Amelia..... Aprile Millo
Gabriele Adorno..... **Vasile Moldoveanu**
Jacopo Fiesco..... Paul Plishka
Paolo Albiani..... Richard J. Clark
Pietro..... James Courtney
Un'ancella..... Dawn Upshaw
Un capitano..... Robert Nagy
Dirijor..... Nello Santi

Simon Boccanegra {95}

Metropolitan Opera House: 21 februarie 1986. (Debut: Myung-Whun Chung)

Simon Boccanegra..... Sherrill Milnes
Amelia..... Anna Tomowa-Sintow
Gabriele Adorno..... **Vasile Moldoveanu**
Jacopo Fiesco..... Paul Plishka
Paolo Albiani..... Richard J. Clark
Pietro..... Terry Cook
Un'ancella..... Sandra Bush
Un capitano..... Robert Nagy
Dirijor..... Myung-Whun Chung [Debut]
Director..... Tito Capobianco
Regia..... David Kneuss
Designer..... Pier Luigi Pizzi
Lumini..... Gil Wechsler

Simon Boccanegra a avut 10 reprezentații în stagiunea respectivă.

Simon Boccanegra {96}

Metropolitan Opera House: 24 februarie 1986

Simon Boccanegra..... Sherrill Milnes

Amelia..... Anna Tomowa-Sintow

Gabriele Adorno..... **Vasile Moldoveanu**

Jacopo Fiesco..... Paul Plishka

Paolo Albiani..... Richard J. Clark

Pietro..... Terry Cook

Un'ancella..... Sandra Bush

Un capitano..... Robert Nagy

Dirijor..... Myung-Whun Chung

Simon Boccanegra {97} Metropolitan Opera House: 27 februarie 1986

Simon Boccanegra..... Sherrill Milnes

Amelia..... Anna Tomowa-Sintow

Gabriele Adorno..... **Vasile Moldoveanu**

Jacopo Fiesco..... Paul Plishka

Paolo Albiani..... Richard J. Clark

Pietro..... Terry Cook

Un'ancella..... Sandra Bush

Un capitano..... Robert Nagy

Dirijor..... Myung-Whun Chung

Simon Boccanegra {98} Metropolitan Opera House: 4 martie 1986.

Simon Boccanegra..... Sherrill Milnes

Amelia..... Anna Tomowa-Sintow

Gabriele Adorno..... **Vasile Moldoveanu**

Jacopo Fiesco..... Paul Plishka

Paolo Albiani..... James Courtney

Pietro..... Terry Cook

Un'ancella..... Sandra Bush

Un capitano..... Robert Nagy

Dirijor..... Myung-Whun Chung

Simon Boccanegra {99}

Metropolitan Opera House: 7 martie 1986

Simon Boccanegra..... Sherrill Milnes

Amelia..... Anna Tomowa-Sintow

Gabriele Adorno..... **Vasile Moldoveanu**

Jacopo Fiesco..... James Morris

Paolo Albiani..... James Courtney

Pietro..... Terry Cook

Un'ancella..... Sandra Bush

Un capitano..... Robert Nagy

Dirijor..... Myung-Whun Chung

Simon Boccanegra {100}

Metropolitan Opera House: 12 martie 1986

Simon Boccanegra..... Sherrill Milnes

Amelia..... Kiri Te Kanawa

Gabriele Adorno..... **Vasile Moldoveanu**

Jacopo Fiesco..... Paul Plishka

Paolo Albiani..... Richard J. Clark

Pietro..... Terry Cook

Un'ancella..... Janet Wagner

Un capitano..... Robert Nagy

Dirijor..... Myung-Whun Chung

Simon Boccanegra {101}

Matinee Broadcast ed. Metropolitan Opera House: 15 martie 1986., Broadcast

Simon Boccanegra..... Sherrill Milnes

Amelia..... Kiri Te Kanawa

Gabriele Adorno..... **Vasile Moldoveanu**

Jacopo Fiesco..... Paul Plishka

Paolo Albiani..... Richard J. Clark

Pietro..... Terry Cook

Un'ancella..... Janet Wagner

Un capitano..... Robert Nagy
Dirijor..... Myung-Whun Chung

Simon Boccanegra {102}

Metropolitan Opera House: 19 martie 1986
Simon Boccanegra..... Sherrill Milnes
Amelia..... Kiri Te Kanawa
Gabriele Adorno..... **Vasile Moldoveanu**
Jacopo Fiesco..... Paul Plishka
Paolo Albiani..... Richard J. Clark
Pietro..... Terry Cook
Un'ancella..... Janet Wagner
Un capitano..... Robert Nagy
Dirijor..... Myung-Whun Chung

Simon Boccanegra {103}

Metropolitan Opera House: 22 martie 1986
Simon Boccanegra..... Sherrill Milnes
Amelia..... Kiri Te Kanawa
Gabriele Adorno..... **Vasile Moldoveanu**
Jacopo Fiesco..... James Morris
Paolo Albiani..... Richard J. Clark
Pietro..... Terry Cook
Un'ancella..... Janet Wagner
Un capitano..... Robert Nagy
Dirijor..... Myung-Whun Chung

Simon Boccanegra {104}

Metropolitan Opera House: 27 martie 1986
Simon Boccanegra..... Sherrill Milnes
Amelia..... Kiri Te Kanawa
Gabriele Adorno..... **Vasile Moldoveanu**
Jacopo Fiesco..... James Morris
Paolo Albiani..... Richard J. Clark

Pietro..... Terry Cook
Un'ancella..... Janet Wagner
Un capitano..... Robert Nagy
Dirijor..... Myung-Whun Chung

Il tabarro

Il tabarro {39,40,41,42,43,44,45,46,47,48,49,50}

Metropolitan Opera House; 30 octombrie 1981; 03,07,11,14,19,23,28 noiembrie 1981;
02,05,08,12 decembrie 1981

Distribuțiile spectacolului cu opera *Il tabarro* (în ordine cronologică)

Il tabarro [39]

Metropolitan Opera House: 30 octombrie 1981. (Debut: Jeffrey Stamm)

Giorgetta..... Renata Scotto
Luigi..... **Vasile Moldoveanu**
Michele..... Cornell MacNeil
Frugola..... Bianca Berini
Talpa..... Italo Tajo
Tinca..... Charles Anthony
Un Venditore di canzonette..... Jeffrey Stamm [Debut]
Una Amante..... Betsy Norden
Un Amante..... Michael Best
Dirijor..... James Levine
Producția..... Fabrizio Melano
Designer..... David Reppa
Lumini..... Gil Wechsler

Il tabarro a avut 12 reprezentații în stagiunea acesta.

Il tabarro [40]

Metropolitan Opera House: 3 noiembrie 1981.

Giorgetta..... Renata Scotto

Luigi..... **Vasile Moldoveanu**
Michele..... Cornell MacNeil
Frugola..... Bianca Berini
Talpa..... Italo Tajo
Tinca..... Charles Anthony
Un Venditore di canzonette..... Jeffrey Stamm
Una Amante..... Betsy Norden
Un Amante..... Michael Best
Dirijor..... James Levine

Il tabarro [41]

Matinee, Metropolitan Opera House: 7 noiembrie 1981.

Giorgetta..... Renata Scotto
Luigi..... **Vasile Moldoveanu**
Michele..... Cornell MacNeil
Frugola..... Bianca Berini
Talpa..... Italo Tajo
Tinca..... Charles Anthony
Un Venditore di canzonette..... Jeffrey Stamm
Una Amante..... Betsy Norden
Un Amante..... Michael Best
Dirijor..... James Levine

Il tabarro [42]

Metropolitan Opera House: 11 noiembrie 1981.

Giorgetta..... Renata Scotto
Luigi..... **Vasile Moldoveanu**
Michele..... Cornell MacNeil
Frugola..... Bianca Berini
Talpa..... Italo Tajo
Tinca..... Charles Anthony
Un Venditore di canzonette..... Jeffrey Stamm
Un Amante..... Michael Best
Una Amante..... Louise Wohlfka
Dirijor..... James Levine

Il tabarro [43]

Metropolitan Opera House: 14 noiembrie 1981, *Broadcast / Telecast*

Giorgetta..... Renata Scotto
Luigi..... **Vasile Moldoveanu**
Michele..... Cornell MacNeil
Frugola..... Bianca Berini
Talpa..... Italo Tajo
Tinca..... Charles Anthony
Un Venditore di canzonette..... Jeffrey Stamm
Un Amante..... Michael Best
Una Amante..... Louise Wohlafka
Dirijor..... James Levine

Il tabarro [44]

Metropolitan Opera House: 19 noiembrie 1981.

Giorgetta..... Renata Scotto
Luigi..... **Vasile Moldoveanu**
Michele..... Cornell MacNeil
Frugola..... Bianca Berini
Talpa..... Italo Tajo
Tinca..... Charles Anthony
Un Venditore di canzonette..... Jeffrey Stamm
Un Amante..... Michael Best
Una Amante..... Louise Wohlafka
Dirijor..... James Levine

Il tabarro [45]

Metropolitan Opera House: 23 noiembrie 1981. (Debut: Susan Vaughan)

Giorgetta..... Galina Savova
Luigi..... **Vasile Moldoveanu**
Michele..... Cornell MacNeil
Frugola..... Bianca Berini
Talpa..... Italo Tajo
Tinca..... Timothy Jenkins

Un Venditore di canzonette..... Dana Talley
Una Amante..... Betsy Norden
Un Amante..... Michael Best
Dirijor..... James Levine

Il tabarro [46]

Matineu, Metropolitan Opera House: 28 noiembrie 1981.

Giorgetta..... Galina Savova
Luigi..... **Vasile Moldoveanu**
Michele..... Cornell MacNeil
Frugola..... Bianca Berini
Talpa..... Italo Tajo
Tinca..... Timothy Jenkins
Un Venditore di canzonette..... Dana Talley
Una Amante..... Betsy Norden
Un Amante..... Michael Best
Dirijor..... James Levine

Il tabarro [47]

Metropolitan Opera House: 2 decembrie 1981. (Debuturi: Angelo Campori, Cameron Johann)

Giorgetta..... Galina Savova
Luigi..... **Vasile Moldoveanu**
Michele..... Cornell MacNeil
Frugola..... Lili Chookasian
Talpa..... Ara Berberian
Tinca..... Timothy Jenkins
Un Venditore di canzonette..... Dana Talley
Una Amante..... Betsy Norden
Un Amante..... Michael Best
Dirijor..... Angelo Campori [Debut]

Il tabarro [48]

Metropolitan Opera House: 5 decembrie 1981

Giorgetta..... Galina Savova

Luigi..... **Vasile Moldoveanu**
Michele..... Cornell MacNeil
Frugola..... Lili Chookasian
Talpa..... Ara Berberian
Tinca..... Timothy Jenkins
Un Venditore di canzonette..... Dana Talley
Una Amante..... Betsy Norden
Un Amante..... Michael Best
Dirijor..... Angelo Campori

Il tabarro [49]

Metropolitan Opera House: 8 decembrie 1981

Giorgetta..... Galina Savova
Luigi..... **Vasile Moldoveanu**
Michele..... Cornell MacNeil
Frugola..... Bianca Berini
Talpa..... Ara Berberian
Tinca..... Timothy Jenkins
Un Venditore di canzonette..... Dana Talley
Una Amante..... Betsy Norden
Un Amante..... Michael Best
Dirijor..... Angelo Campori

Il tabarro [50]

Matineu, Metropolitan Opera House: 12 decembrie 1981, *Broadcast*

Giorgetta..... Galina Savova
Luigi..... **Vasile Moldoveanu**
Michele..... Richard J. Clark
Frugola..... Bianca Berini
Talpa..... Italo Tajo
Tinca..... Timothy Jenkins
Un Venditore di canzonette..... Dana Talley
Una Amante..... Betsy Norden
Un Amante..... Michael Best
Dirijor..... Angelo Campori

Tosca

Tosca {638, 641, 644}

Civic Center, Atlanta, Georgia; 2 mai 1979

Northrup Auditorium, Minneapolis, Minnesota; 16 mai 1979

Wolf Trap Farm Park, Vienna, Virginia, ; 4 iunie 1979

Distribuțiile spectacolului cu opera **Tosca** (în ordine cronologică)

Tosca {638}

Civic Center, Atlanta, Georgia: 2 mai 1979. Atlanta, Georgia

Tosca..... Magda Olivero

Cavaradossi..... **Vasile Moldoveanu**

Scarpia..... Cornell MacNeil

Sagrestano..... Italo Tajo

Spoletta..... Charles Anthony

Angelotti..... John Cheek

Sciarrone..... Russell Christopher

Un pastore..... Carl Tramon

Un carceriere..... Philip Booth

Dirijor..... James Conlon

Tosca {641}

Northrup Auditorium, Minneapolis, Minnesota: 16 mai 1979.

Tosca..... Magda Olivero

Cavaradossi..... **Vasile Moldoveanu**

Scarpia..... Cornell MacNeil

Sagrestano..... Italo Tajo

Spoletta..... Andrea Velis

Angelotti..... John Cheek

Sciarrone..... Russell Christopher

Un pastore..... Carl Tramon

Un carceriere..... Philip Booth

Dirijor..... James Conlon

Tosca {644}

Wolf Trap Farm Park, Vienna, Virginia, : 4 iunie 1979.

Tosca..... Leonie Rysanek
Cavaradossi..... **Vasile Moldoveanu**
Scarpia..... Cornell MacNeil
Sagrestano..... Italo Tajo
Spoletta..... Andrea Velis
Angelotti..... John Cheek
Sciarrone..... Russell Christopher
Un pastore..... Robert Sapolsky [Ultima apariție]
Un carceriere..... Philip Booth
Dirijor..... James Conlon

I vespri siciliani

I vespri siciliani {34, 35, 36, 37}

Metropolitan Opera House; 01,07,10,15 aprilie 1982

Distribuțiile spectacolului cu opera ***I vespri siciliani*** (în ordine cronologică)

I vespri siciliani {34}

Metropolitan Opera House: 1 aprilie 1982.

Elena..... Renata Scotto
Arrigo..... **Vasile Moldoveanu**
Guido di Monforte..... Pablo Elvira
Giovanni da Procida..... Ruggero Raimondi
Ninetta..... Isola Jones
Danieli..... Dana Talley
Manfredo..... Robert Nagy
Tebaldo..... Charles Anthony
Sire di Bethune..... Norman Andersson
Roberto..... John Darrenkamp
Conte Vaudemont..... Richard Vernon
Dirijor..... James Levine [Baletul Quattro Stagioni nu a evoluat]

I vespri siciliani {35}

Metropolitan Opera House: 7 aprilie 1982.

Elena..... Renata Scotto

Arrigo..... **Vasile Moldoveanu**

Guido di Monforte..... Pablo Elvira

Giovanni da Procida..... Ruggero Raimondi

Ninetta..... Isola Jones

Danieli..... Dana Talley

Manfredo..... Robert Nagy

Tebaldo..... Charles Anthony

Sire di Bethune..... Norman Andersson

Roberto..... John Darrenkamp

Conte Vaudemont..... Richard Vernon

Dirijor..... James Levine [Baletul Quattro Stagioni nu a evoluat]

I vespri siciliani {36}

Metropolitan Opera House: 10 aprilie 1982

Elena..... Renata Scotto

Arrigo..... **Vasile Moldoveanu**

Guido di Monforte..... Pablo Elvira

Giovanni da Procida..... Ferruccio Furlanetto

Ninetta..... Isola Jones

Danieli..... Dana Talley

Manfredo..... Robert Nagy

Tebaldo..... Charles Anthony

Sire di Bethune..... Norman Andersson

Roberto..... John Darrenkamp

Conte Vaudemont..... Richard Vernon

Dirijor..... Thomas Fulton [Baletul Quattro Stagioni nu a evoluat]

I vespri siciliani {37}

Metropolitan Opera House: 15 aprilie 1982. (Debut: Angeles Gulin)

Elena..... Angeles Gulin [Debut and only performance]

Arrigo..... **Vasile Moldoveanu**

Guido di Monforte..... Pablo Elvira

Giovanni da Procida..... Ferruccio Furlanetto
Ninetta..... Isola Jones
Danieli..... Dana Talley
Manfredo..... Robert Nagy
Tebaldo..... Charles Anthony
Sire di Bethune..... Norman Andersson
Roberto..... John Darrenkamp
Conte Vaudemont..... Richard Vernon
Dirijor..... Thomas Fulton [Baletul Quattro Stagioni nu a evoluat]

Discografie Vasile Moldoveanu (selectiv)

Giuseppe Verdi: *La traviata*

Marca: G. Z. Classics (394), Marca Vox (clasic) - ediția a doua, Produs și înregistrat de GZ

Classics – Cehia - ediția a treia

Durata înregistrării : 122: 10

Data înregistrării: mai 1968

Locația înregistrării: Studioul Sălii de Marmură București

Interpreți: Ion Buzea – tenor, Constantin Dumitru – bariton, Nicolae Herlea – bariton, Valentin

Loghin – bas, **Vasile Moldoveanu** – tenor, Nicolae Rafael – bas, Virginia Zeani – soprână

Orchestra și corul Operei Naționale Române

Dirijor: Jean Bobescu

Camille Saint-Saëns: *Samson et Dalila*

Varianta 1969 DVD audio (realizată de Casa de Discuri Electrecord)

Interpreți: Elena Cernei, Ludovic Spiess, Dan Iordăchescu, Nicolae Florei, Constantin Dumitru,

Vasile Moldoveanu,

Orchestra Simfonică și corul Radioteleviziunii Române

Dirijorul american: Kurt Adler

Dirijor de cor: Carol Litvin

Georges Bizet: *Carmen*

Marca: Fiori

Data înregistrării : 1971, 12 iunie

Interpreți: Carmen – Elena Cernei, Don Jose- Giuseppe di Stefano, Escamillo – Dan

Iordăchescu, Micaela – Eugenia Moldoveanu, Frasquita – Marina Mirea, Mercedes – Lucia

Becar, Zuniga – Valentin Loghin, Morales – Nicolae Constantinescu, Remendado – **Vasile**

Moldoveanu

Orchestra și corul Operei Naționale Române

Dirijor: Paul Popescu

Pietro Mascagni: *Cavalleria rusticana*

CD (7259) - audio

Produs în 2009, martie, preluare a spectacolului cu același nume de la Metropolitan Opera din

New York, din data de 7 decembrie 1985

Interpreți: Hildegard Behrens, **Vasile Moldoveanu**, Isola Jones, Richard J. Clark, Lucia Batyah

Godfrey Ben David

Orchestra și Corul Metropolitan Opera, New York

Dirijor: Garcia Navarro

Pietro Mascagni: *Cavalleria rusticana*

MP3 – CD – audio

Album, clasic, realizat la 29 ianuarie 2009

Marca: BPO Live

Interpreți: Galina Savova, Piero Capucilli, **Vasile Moldoveanu**

Opera de Stat din Budapesta

Dirijor: Rico Saccani

Berühmte Tenorarien

Realizat: 1988

Înregistrat: Intercord

Interpret: **Vasile Moldoveanu**

Orchestra: Kurt Graunke

Dirijor: Harry Pleva

Cântece napolitane

Realizat: 1988 (prima ediție), 15 martie 9 August 2011 (a doua ediție)

Genul: Clasic, Muzică, Operă

Înregistrat: Intercord, SSS

Interpret: **Vasile Moldoveanu**

Orchestra: Kurt Graunke Dirijor: Harry Pleva

Titluri: Come facette mammetta, Dicinticello vuje, O'paese'da sole, Passione, 'I te vurria vasa', A vuchella, Voce e notte, Santa Lucia Luntana, Piscatore 'e pusilleco, Guaparia, Agnus Dei, Caro mio ben

Arii festive din operele lui Mozart, Donizetti și Puccini

Audio CD

Data realizării: 23 mai 1995

3 discuri CD audio

Dirijor: Harry Pleva

Disc 1:

1. *Xerxes* – Largo

2. *Orfeu și Euridice* – Brigitte Fassbaender

3. *Così fan tutte* – Brigitte Fassbaender

4. *Lucia di Lamermoor* – duet Ursula Koszut/ **Vasile Moldoveanu**

5. *Rigoletto* – duet – Ursula Koszut/ **Vasile Moldoveanu**
6. *Don Carlo* – duet – **Vasile Moldoveanu**/ Raymond Wolansky

Disc 2:

1. *La bohème* – **Vasile Moldoveanu**
2. *La bohème* – Teresa Stratas
3. *Don Carlo* – duet – Teresa Stratas/ **Vasile Moldoveanu**
4. *La bohème* – Teresa Stratas
5. *Turandot* – **Vasile Moldoveanu**

Disc 3:

Înregistrări cu Nicolae Herlea

Un festival al Operei

(prima ediție, din 2 februarie 1996, ediția a doua - 12 martie 1996)

Marca / Distribuitor Serafim/ EMI

Durata: 2 ore și 9 minute

Piese în set: 2

Nr. catalog : 569125

Compozitori: Georg Frederic Haendel, Wolfgang Amadeus Mozart, Gaetano Donizzetti, Giuseppe Verdi, Jaques Offenbach, Georges Bizet, Antonin Dvořák, Giacomo Puccini

Interpreți: *Vasile Moldoveanu* (tenor), Brigitte Fassbaender (soprană), Ursula Koszut (soprană), Raymond Wolansky (bariton), Doris Soffel (mezzosoprană)

Orchestre:

Orchestra Simfonică a Radiodifuziunii din Sudul Germaniei

Orchestra de Stat Wurtemberg, Stuttgart

Cea mai frumoasă colecție esențială de muzică din lume

14 ore de muzică (set muzical)

Marca: Excelsior Recordings (4802)

Data realizării: 1994

Muzică din filme – Hollywood 1923

3 CD – uri audio

Realizat : 16 aprilie 1995

Interpreți: **Vasile Moldoveanu**, Pedro Ibanez

Orchestra Simfonică radio din Liubljana, Orchestra Simfonică a Filarmonicii din Bamberg,

Bozena Ruk Orchestra Națională a Ungariei

Orchestra Festivalului Mozart

Orchestra Festivalului European de la Londra
Orchestra Filarmonică a Slovaciei

Mari teme din filme clasice

CD – audio – Marca: Madacy, Slovenia

Realizat: 18 septembrie 1995

Durata: 66 minute

Interpreți vocali și instrumentiști: Pedro Ibanez (chitară), **Vasile Moldoveanu** (tenor – Che gelida manina, Nessun dorma), Svetlana Stanceva (pian)

Arii regale din opere - Voci de aur - Capodopere Pucciniene

CD – audio Marca: MCPS

Data înregistrării: 20.05.1997

Madama Butterfly, Tosca, La bohème, Turandot

Interpreți: Nicolai Gedda, Mirella Freni, Lenora Lafayette, Richard Lewis, **Vasile Moldoveanu**, Teresa Stratas, Joan Hammond, Lamberto Gardelli, Ghena Dimitrova, Renata Scotto, Montserrat Caballé, James King

Diverse

Marca: Sensitive records

Format: CD

Țara: Franța

Realizat: 2004

Genul – Muzică electronică

Stilul: Modern și clasic, experimental

Lista pieselor și interpreții:

Nick Grey și Random Orchestra – Thievesamongthorns/ Look Like Moses

EMPI (2) – V, Nick Grey and The Random Orchestra – Intruders (Upon the Family Grief),

Vasile Moldoveanu – E lucevan le stele (Giacomo Puccini), Pinkerton și Grey – Weelchair

Lovesong

EMPI (2) PreSSION - Nick Grey – Papchude Drops, Nick Grey și Random Orchestra – Structure and Faith

EMPI (2) – Haiku (Mitridatise)

Vasile Moldoveanu – Agnus Dei (Georges Bizet)

EMPI (2) Pedagogie de Trembement

Pinkerton și Grey – Song 6

EMPI (2) – I'm Joe – No Colt. No Lies No, Truth. Don't Look at Me I'm Whet

Pinkerton and Grey - Israel

Opera italiană

Marca ZYX[818 75]

Durata: 150: 50

Album I. D.: – audio

Corul Operei naționale din Belgrad

Interpreți: Bella Jasper – (*La traviata* – E stranno), Bella Jasper/ Juan Perez/ Rudolf Knoll/ Ruth Hesse / – (*Rigoletto* – Bella Figlia dell-amore), Bella Jasper/ Ernst Wiemann/ Rudolf Knoll/ Ute Herbert/ Wilm Verkerk – (*La traviata* – Prendi, questo e l'immagine), Ursula Koszut/ **Vasile Moldoveanu** – (*Rigoletto* – E il sol' dell'anima), Luciano Pavarotti – (*L'elisir d'amore* – Quanto e bella quanto e cara, *Stabat Mater* – Cuius Animam), Miki Sashiki – (*Il barbiere di Siviglia* – Una voce poco fa), B. B. Andersen – (*Otello* – Credo), Eva Illes (*Aida* – Qui Radames verra, *Il Trovatore* – Tacea la notte), Eva Illes/ Juan Perez/ Corul Operei de Stat din München – (*Il trovatore* – Miserere d'un alma, Che non m'inganna, *Aida* – La fatal pietra), Edith Gabry/ Eugene Tobin – (*Otello* – Gott, soll dich Treuen sengen), Rita Noel – (*Don Carlo* – O don fatale), Juan Perez – (*Il trovatore* – Stride la vampa, *Aida* – Celeste Aida), Tony Poncer – (*Guillaume Tell* – Asile hereditaire), Rudolf Knoll – (*La traviata* – Di Provenza il mar'), Ernst Wiemann/ Corul Operei de Stat din München – (*Il trovatore* – Allerta, allerta)

James Levine: Celebrating 40 Years at the Met

Data realizării: 21 septembrie 2010

Două seturi: unul cu CD-uri și unul cu DVD-uri

32 CD uri / audio, 11 titluri:

- 1) Berg, Alban: *Lulu* – aprilie 21, 2001
- 2) Berg, Alban : *Wozzek* – martie, 8, 1980
- 3) Berlioz, Hector : *Benvenuto Cellini* – decembrie 27, 2003
- 4) Berlioz, Hector : *Troienele* – decembrie, 22, 2003
- 5) Debussy, Claude: *Pelleas și Melisande* – ianuarie, 22, 1983
- 6) Haribson, John: *Marele Gatsby* – ianuarie, 1, 2000
- 7) Satie, Erik – *Parade/ Poulenc /* – martie 16, 2002
- 8) Schoenberg, Arnold – *Moses und Aaron* – februarie, 20, 1999
- 9) Stravinsky, Igor / *The Rake's Progress /* aprilie, 19, 2003
- 10) Stravinsky, Igor – *Le sacre du printemps/ Le rossignol/ Oedipus Rex /* februarie, 25, 1984
- 11) Wagner, Richard: *Lohengrin* – martie 21, 1998

21 DVD-uri, audio, 12 titluri – vezi mai jos

Videografie Vasile Moldoveanu (selectiv)

Giuseppe Verdi: *Don Carlo*

Editata la New York, Opera Metropolitan, c. 20 Descriere – 2 videodiscuri – 202 minute

Seria *James Levine: Celebrating 40 Years at the Met*

DVD LPCM stereo

Nota: Versiunea în 5 acte cântată în limba italiană

Interpreți: **Vasile Moldoveanu** (Don Carlo), Renata Scotto (Elisabeta de Valois), Tatiana Troyanos (Prințesa Eboli), Sherrill Milnes (Rodrigo, Marchiz De Posa), Paul Plishka (Filip al II lea), Jerome Hines (Il Grande Inquisitore), Peter Sliker (un pădurar), Betsy Norden (Tebaldo), Dana Talley (Contele De Lerma), Barbara Green (Contesa de Arenberg), John Check (un călugăr), Thimoty Jenkins (un herald), Therese Brandson (o voce celestă)

Orchestra și corul Metropolitan Opera din New York

Dirijor: James Levine

Producția : John Dexter

Grafica: David Repp

Costume: Ray Diffen

Lumini: Gil Wechsler

O producție a Televiziunii Metropolitan Opera din New York

Director de producție : Kirk Browning

Înregistrare la Metropolitan Opera din New York

New York City februarie 1980, În direct de la Metropolitan Opera din New York

Giacomo Puccini: *Il trittico*

Opere într-un act – *Il tabarro* – *Suor Angelica* – *Gianni Schicchi*

2 discuri video

Editor – Metropolitan Opera New York

Seria *James Levine: Celebrating 40 Years at the Met*

Interpreți pentru *Il tabarro*: Renata Scotto, **Vasile Moldoveanu**, Cornell Mc Neill, Charles Anthony, Italo Tajo, Bianca Berini, Jeffrey Stamm, Louisa Wohlfka, Michael Best

Orchestra și corul Metropolitan Opera din New York

Dirijor: James Levine

Producția: Fabrizio Melano

După înregistrări de la Metropolitan Opera din New York, noiembrie 1981

Giuseppe Verdi: *Simon Boccanegra*

(Levine, Metropolitan Opera din New York) – DVD video

Versiunea 1984 la Metropolitan Opera din New York, realizată de Deutsche Gramophon la 8 aprilie 2008

Interpreți: Anna Tomova-Sintow, Sherrill Milnes, **Vasile Moldoveanu**, Paul Plishka

Director artistic: Tito Capobianco

Giuseppe Verdi: *I vespri siciliani*

Produsă de House of Opera DVZZZ (2003)

Înregistrare video a spectacolelor de la Opera din Nisa (15, 17, 19 și 23 iunie 1984)

Distribuția: Guido de Montforte – Eduard Tumagian, Il Sire di Bethume – Alan Charles, Il Conte

Vaudemont – Jacques Doumene, Arrigo – **Vasile Moldoveanu**, Giovanni da Procida – Zenon

Kosnowski, La Duchessa Elena – Maria Temesi, Ninetta – Linda Bond Perry, Danieli – Michel

Cambon, Tebaldo – Louis Mathieu, Roberto – Patrick Rocco, Manfredo – Alain Munier

Orchestra Operei din Nisa

Dirijor: Oleg Caetani

Seria *James Levine: Celebrating 40 Years at the Met* (21 DVD-uri)

Marca DECCA

Format DVD – video

Data realizării: 7.12.2010

Numărul de discuri: 21 – 12 titluri:

1. Berg, Alban – *Lulu*

2. Berg, Alban – *Wozzeck*, Op. 7

3. Corigliano, John – *The Ghosts of Versailles*

4. Mozart, Wolfgang Amadeus – *Le nozze di Figaro*, K 492

5. Puccini, Giacomo – *Il trittico* (interpret **Vasile Moldoveanu** - *n.n.*)

6. Smetana, Bedrich – *Bartered Bride*

7. Strauss, Richard – *Ariadna aux Naxos*

8. Strauss, Richard – *Der Rosenkavalier*

9. Strauss, Richard – *Elektra*

10. Verdi, Giuseppe – *Don Carlo* (interpret **Vasile Moldoveanu** - *n.n.*)

11. Weill, Kurt – *Rise and Fall of teh City of Mahagonny*

12. *In concert at the MET* – Plácido Domingo, Tatyana Troyanos (20 II 1982), Leontine Price,

Marylin Horne (28 III 1982), Plácido Domingo, Sherrill Milnes (30 VIII 1983)

Interpreți (cronologic): Derek Hammond (bariton), Judith Blegen (soprană), Deborah Voigt

(soprană), Donald McIntyre (bas), James King (tenor), Brigitte Fassenbaender (mezzosoprană), Hildegard Behrens (soprană), Paul Plishka (bas), Sherrill Milnes (baritone), Jerome Hines (bas), Astrid Varnay (soprană), Ragnar Ulfung (tenor), Julia Migenes (soprană), Franz Mazura (bariton), Wolfgang Neumann (tenor), Michael Devlin (bas-bariton), Catarina Dalayman (soprană), Gram. Clark (tenor), Teresa Stratas (soprano), Marilyn Horne (mezzosoprană), Frederica von Stade (mezzosoprană), Carol Vaness (soprană), Ruggero Raimondi (bas), Katleen Battle (soprană), Thoman Allen (bariton), Italo Tajo (bas), Jocelyne Taillon (mezzosoprană), Renatta Scotto (soprană), Betsy Norden (soprană). **Vasile Moldoveanu (tenor)**, Martti Talvela (bas), Nicolai Gedda (tenor), Tatiana Troyanos (mezzosoprană), Kiri Te Kanawa (soprană), Luciano Pavarotti (tenor) Kurt Moll (bas), Renee Fleming (soprană), Hakan Hagegard (bariton)

Orchestra Metropolitan Opera din New York

Dirijor: James Levine

Compozitori:

Richard Strauss (1864 – 1949)

Wolfgang Amadeus Mozart (1756 – 1791)

Giuseppe Verdi (1813 – 1901)

Giacomo Puccini (1858 – 1924)

Alban Berg (1885 – 1935)

Kurt Weil (1900 – 1950)

Bedrich Smetana (1824 – 1884)

John Corigliano (1938 –)